חסיד שבהונה

הגה"צ רבי יצחק אייזיק הכהן ראטה זצ"ל

חסיד שבכהונה

חלק שני
למשפחותם

אבותיו • רבותיו • בניו

שער ראשון - **לבית אבותם**
משפחת ראטה

שער שני - **כבוד חמיו**
משפחת ברנשטיין

שער שלישי - **בית רבו**
חצר הקודש דינוב ביקאווסק

שער רביעי - **מראה כהן**
בנו רבי אלימלך ז"ל

שער חמישי - **אחד היה אברהם**
בנו רבי אברהם שלמה ז"ל

שער ששי - **אישי כהן גדול**
בנו רבי יוסף זצ"ל

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

רבי יצחק אייזיק זצ"ל בקריאת הכתובה, בחופה לנכדו, לימין האדמו"ר מוצאנז שליט"א

שער ראשון

לבית אבותם

משפחת ראטה

משפחת ראטה

אילן משפחת ראטה

פרק כט

ונצר משרשיו יפרה

א

אביו רבי אברהם שלמה הכהן ראטה

ב"ר אלימלך הכהן ראטה

הרב החסיד רבי **אברהם שלמה הכהן ראטה** ז"ל, נולד לאביו רבי **אלימלך** ז"ל, ויקרא שמו בישראל **אברהם שלמה** על שם זקנו אבי אמו, רבי **אברהם שלמה מרוביטש** זצ"ל[306].

רבי **אברהם שלמה** ז"ל, נמנה על חשובי ונכבדי העדה בעיירה **סאניק** אשר בחבל ארץ גליציה שבמדינת פולין ובין חשובי ונכבדי חסידי האדמו"ר **מביקאווסק** רבי **מאיר יהודה** בעל **'אור למאיר'**[307] זצ"ל, ולאחר הסתלקותו המשיך להסתופף אצל בנו וממלא מקומו, האדמו"ר **מביקאווסק** רבי **דוד** זצ"ל, אשר גילה כלפיו חיבה והערצה רבה ביותר.

רבי אברהם שלמה היה נערץ ונקדש בעיני חסידי ביקאווסק שראו בו איש מורם מעם ובן עלייה.

ואטהר ואתקדש

רבי אברהם שלמה שימש כבעל תפילה, משרה שהיתה ירושה לו מאבותיו לכבד את ה' מגרונו, ובקולו הרם ובהתלהבותו היה יורד לפני התיבה ומלהיב לבבות לאבינו שבשמים.

בנוסף היה רבי אברהם שלמה מתעסק לפרנסתו ביצירת יין שרף, אותו היה מוכר.

---

306 ראה עליו בהמשך בערכו.

307 ראה להלן בהרחבה פרק מיוחד על חצר הקודש ושלשלת ביקאווסק - דינוב.

אירע ומאחד הכפרים הזמינו את רבי אברהם שלמה, לשמש כשליח ציבור בימים הקדושים. בני אותו כפר לא הכירו אותו, ולא ידעו את רום ערכו וחשיבותו הרבה. אולם הגיעה אליהם השמועה כי הוא בעל תפילה נפלא.

כאשר פנו אליו שיקבל את משרת החזנות בעירם, התעניין רבי אברהם שלמה, אם יש בכפר שלהם מקוה, בה יוכל לטבול ולהתקדש טרם התפילות והחגים בימים הקדושים והנוראים.

כאשר השיבו כי אין במקומם מקוה, התעניין רבי אברהם שלמה מה המרחק ממקומם עד למקום בו יוכל למצוא מקוה. השיבו לו כי המקוה רחוקה מרחק של שעה ומחצה הליכה, מהלך כל דרך, ורבי אברהם שלמה

רבי אברהם שלמה ראטה

נענה על אתר כי הוא מסכים לבוא. ואכן הלך מרחק עצום זה לפני התפילה כדי לטבול[308].

מאז כיבדו והעריצו אותו - בני הכפר - ביותר, מאחר שנוכחו לראות את מסירותו הרבה ואמיתות רצונו לעשות מאמץ כדי ללכת למקוה.

דור ישרים יבורך

בהגיעו לפרקו נשא רבי אברהם שלמה ז"ל את האשה החשובה מרת **חיה שרה** בת רבי **יוסף**[309] ז"ל. וילדו בנים ובנות הלוא הם[310], **מאטיל, אריה**[311], **ליפא, צבי אלעזר**[312], **יוסף**[313], **פייגא**[314] **ויצחק אייזיק**.

בשנת **תרס"ה** לערך[315] נפטרה זוגתו מרת **חיה שרה** ז"ל. וישאר רבי אברהם שלמה לבדו, כשיתומים קטנים כרוכים עליו.

וישא את האשה מרת **שינדל** ז"ל[316], שאף היתה אם לילדים משלה, הלוא הם[317]: **יעקב, פייגא ומשה**[318]. זו נטלה על עצמה את העול לטפל בילדים במסירות ונאמנות רבה.

---

308 רבי משה אהרן דייטש הי"ו ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

309 כן הוא בהקדשה בספר "בגדי כהונה" שי"ל ע"י מכון להוצאות ספרי קדמונים תש"ן. לא ידוע לנו בינתיים שם משפחתו ופרטים נוספים עליו.

310 רשימה זו מורכבת ממספר רשימות שבידי קרובי משפחה, אולם באחת הרשימות צויין כי היה להם חמשה צאצאים בלבד.

311 כנראה נקרא על שם רבי אריה הכהן כ"ץ ראטה, ומסתבר שהיה צאצאם השני, והראשון נקרא על שם צד זוגתו, וראה בהערה הקודמת.

312 יתכן שנקרא על שם האדמו"ר רבי צבי אלימלך אבד"ק דינוב זצ"ל ובעל 'בני יששכר' ומכיוון שהיה זקנו רבי אלימלך חי, לא היה יכול לקרוא לו בשני השמות. והשם אלעזר הינו על שם האדמו"ר רבי אלעזר אבד"ק לאנצהוט זצ"ל בעל "יודעי בינה", בן ה'בני יששכר'.

313 נקרא ככל הנראה על שם זקנו רבי יוסף, אבי אמו. ולפי זה מסיקים אנו שחמיו כבר לא היה בעולם בשנת תרס"ב ואולי אף מוקדם מכך, כיון שרבי יצחק אייזיק נולד בשנת תרס"ג - תרס"ד לערך, ואחיו רבי יוסף היה מבוגר ממנו לכל הפחות בשנה.

314 נישאה לרבי שמואל מייער ז"ל. לאחר פטירתה התחתן בשנית והתגורר בנתניה.

315 רבי יצחק אייזיק היה כנראה הצעיר שביניהם. בפטירתה היה כבן שנתיים בלבד.

316 לפי הידוע לנו, שם משפחתה בזיווג ראשון (ויתכן כי בנעוריה) היה ברוק, גם היא מהעיירה לינסק.

317 ויתכן שהיו ילדים נוספים, שאינם זכורים.

318 לאחר המלחמה עלה לארץ הקודש והתגורר ברחובות.

מזיווג זה נולדו להם בנים ובנות, הלוא הם: **אהרן צבי**[319], **מאיר יהודה**[320], **מיניע ראכל**[321], **שפרה**, **קריינדל** שכונתה **קריינצע** והקטנה **נעכא**[322].

מנין יתומים

בשנת **תרע"ח** החלה להשתולל מחלת הטיפוס בחוצות העיירה לינסק והפילה חללים רבים.

המגיפה נמשכה במשך שנים אחדות ובין קרבנותיה נמנתה האשה מרת **שינדל** ז"ל אשר נפטרה ביום **ח"י אדר שני** בשנת **תרע"ט**[323]. מספר ימים לאחר מכן **בכ"ה אדר שני** נפטר אף רבי **אברהם שלמה** ז"ל.

בפטירתם נותרו למעלה מעשרה יתומים, שהתייתמו בשבוע אחד מאביהם ומאמם. לאחר פטירתם טיפלה זקנתם מרת **ריזל דבורה**[324] בילדים במסירות רבה.

ב

זקנו רבי אלימלך הכהן ראטה

ב"ר אריה ראטה

הרב החסיד רבי **אלימלך הכהן ראטה** זצ"ל נולד לערך בשנת **תקצ"ט** לאביו רבי **אריה הכהן כ"ץ - ראטה** ז"ל, שכונה בשם **רבי אריה חזן**[325], ויקרא שמו בישראל אלימלך על שם הרבי **ר' אלימלך מליזענסק** זצ"ל, בעל **'נועם אלימלך'**[326].

---

319 שכונה אהרן הירש. רבי יצחק אייזיק היה לו אח מאביו ולא מאמו בשם אהרן הירש. הוא שרד את המלחמה והתגורר בצרפת, ובסוף ימיו עלה להתגורר בארץ הקודש. ונראה שנקרא כן על שם זקנו, אביו של רבי אברהם שלמה מרובוטש (ראה עליו בהמשך הפרק).

320 כנראה נקרא על שם האדמו"ר רבי מאיר יהודה מביקאווסק זצ"ל, בעל 'אור למאיר'. לפי עדותו של האח רבי משה ברוק בדף עד, הבן מאיר יהודה נולד בשנת 1900, תרס"ד לערך, אך מאחר ורבי יצחק אייזיק נולד בתרס"ג, מסתבר שהוא לא נולד לפני תרס"ו, ושם זוגתו היתה מרת מלי פיינשטיין.

321 שם משפחתה בזיווג שני היה ווינרייך, בסוף ימיהם התגוררו בנתניה.

322 על פי דף עד שבארכיון יד ושם, כעדותו של האח רבי משה ברוק, היתה בת בשם נעכא שנולדה בשנת 1905 תרס"ה לערך. אך מסתבר כי התאריך המדוייק אינו לפני שנת תר"ע.

323 כך מוכרח מאחר כי שנת תרע"ח ותר"פ לא היו שנים מעוברות.

324 זוגתו של רבי אלימלך (ב).

325 ראה ערכו, בהמשך הפרק.

326 רבי אברהם שלמה (ב"ר אלימלך) ראטה הי"ו, מקרית צאנז, נתניה.

בהגיעו לפרק האיש מקדש נשא את זוגתו האשה החשובה מרת **ריזל דבורה** ע"ה בת הרב החסיד רבי **אברהם שלמה** זצ"ל מהעיר **רוביטש**[327].

מרת **ריזל דבורה**, נודעה כאשה יראת ה' וצדקנית מאוד, ובמות בנה רבי **אברהם שלמה** וכלותיה מרת **חיה שרה ושינדל**[328], אימצה את ילדיהם וטיפלה בהם במסירות ובנאמנות רבה. והיא אף היתה מחזיקה את כל ימי היארצייט במשפחה[329].

וישב רבי **אלימלך** בארץ מגורי אבותיו בעיר **לינסק**. ונודע כתלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים.

פרנסתו של רבי **אלימלך**, היתה מכך ששימש כשליח ציבור, שמילא את מקום אביו רבי **אריה**. וכן שימש כשוחט ובודק בעיר לינסק. אולם, לאחר מספר שנים הרגיש שהשחזת הסכין עולה לו בקושי רב, ולאחר כמה פעמים שניסה ולא הצליח, זרק את הסכין מידיו ואמר כי כנראה משמים אין רוצים שישמש כשוחט. ומאז, שוב לא שחט.

לאחר שעזב את משרת השוחט, עדיין המשיך להתפרנס מתפקידו כשליח ציבור ובעל תפילה בבית כנסת במקום מגוריו **לינסק**[330].

ואדוני זקן

באחת הפעמים בהם הגיע רבי אלימלך לשהות בצילו של האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב** זצ"ל, בעל '**צבי לצדיק**'[331], התלווה אליו נכדו רבי **יצחק אייזיק**. רבי אלימלך הזכיר עצמו לפני הצדיק, לטובה ולברכה וביקש ברכה על כך שהוא מרבה להשתעל.

נענה האדמו"ר ואמר לו: הלוא הנך בן תשעים, הכיצד רצית שלא תשתעל.

נענה רבי אלימלך אל האדמו"ר, והלוא איני בן תשעים.

---

327 ראה ערכו, בהמשך הפרק.

328 כמסופר לעיל בפרק ה.

329 כפי שסיפרה מרת אסתר ריזל שפירא, אשת רבי שמואל אריה שליט"א מרבני קרית צאנז, נתניה.

330 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, בשם זקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

331 ראה אודותיו בפרק ד.

אמר לו האדמו"ר, מדוע אתה אומר כן? והלוא אני זוכר אותך עוד משנות נעורי שכבר צמחו לך שערות בזקן.

נענה רבי אלימלך, אף אני זוכר את הרבי משנות נעורי שכבר צמחו לו להרבי שערות בזקן. ובזה נסתיימה שיחתם וברכו בברכת קודשו.

רבי אלימלך ב"ר אריה ראטה

לשנה אחרת, הגיע רבי יצחק אייזיק לעשות את השבת במחיצת האדמו"ר **מבלאזוב** זצ"ל. אולם זקנו רבי אלימלך לא הגיע, מחמת חולשתו וסבלותיו מכאבים.

כשנכנס רבי יצחק אייזיק אל הקודש פנימה, הזכיר את זקנו רבי אלימלך, שכבר לא יכול לצאת ולבוא.

אמר האדמו"ר: "ומה אתה רוצה, הלוא הוא כבר בן תשעים?!"

השיב רבי יצחק אייזיק "פארוואס זאגט די רבי אזוי?" - למה הרבי אומר כך, הלוא הוא עדיין אינו בן תשעים".

נענה האדמו"ר: "איך וועל דיר נאכלאזן פינעף יאהר - אניח לו חמש שנים, אז מה הנך רוצה מיהודי בן שמונים וחמש, שלא יכאב לו?!"

עתה הבין רבי יצחק אייזיק זצ"ל כי כוונתו של האדמו"ר היתה להמשיך ולהשפיע עבורו שנות חיים, ולכן מיהר לענות: "נאכלאזן, וויל איך נישט אז דער רבי זאל". - לנכות, איני רוצה שהרבי ינכה לו[332].

---

332 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

ירד וטבל, עלה ונתעלה

באותו היום בו נסתלק לבית עולמו, ביקש רבי אלימלך מבנו רבי **יוסף צבי** ומנכדו רבי **אריה**[333], להתלוות אליו לבית הטבילה. לאחר שירד וטבל, חזר לביתו, נשכב על המיטה והחזיר את נשמתו הטהורה לבוראו[334].

ביו"ד **לחודש ניסן**, לערך, שנת **תרפ"ד** נסתלק רבי אלימלך לבית עולמו, כשהוא בן פ"ה שנה[335].

רבי יוסף צבי ראטה

השאיר אחריו ארבעה בנים הלוא הם רבי **יוסף צבי**, רבי **אברהם שלמה**, רבי **אריה**, רבי **דוד**, ואת שני בנותיו מרת **חנה מינדל**[336], מרת **רחל**[337].

רבי יוסף צבי

ב"ר אלימלך הכהן ראטה

הרב החסיד רבי **יוסף צבי הכהן ראטה ז"ל**, בכור הבנים, התגורר בעיר **ביקאווסק** וזכה לשמש בקודש אצל האדמו"ר מביקאווסק בעל '**אור למאיר**' זצ"ל. לאחר מכן עבר להתגורר בסאניק.

נסתלק בשנת **תרצ"א**[338]. השאיר אחריו דור ישרים מבורך, בנים ובנות ההולכים בדרך התורה.

---

333 בן רבי יוסף צבי ז"ל.

334 רבי יוסף ראטה הי"ר - פתח תקוה.

335 כאשר אמר לו האדמו"ר מבלאזוב שינכה לו חמש שנים מגיל תשעים. ומי יבין בסוד קדושים.

336 אשת רבי משה אהרן ברנשטיין זצ"ל, חותנו של רבי יצחק אייזיק, ראה אודותם בערכם.

337 כונתה רחטשע, אשת רבי ברוך ווייס ז"ל.

338 שנת 1931 למניינם.

רבי אברהם שלמה

ב"ר אלימלך הכהן ראטה

הרב החסיד רבי **אברהם שלמה הכהן ראטה ז"ל** בנו השני, הלוא הוא אביו של רבי יצחק אייזיק[339].

רבי אריה

ב"ר אלימלך הכהן ראטה

רבי **אריה הכהן ראטה**, בנו השלישי, נולד בשנת **תרל"ז**[340] בעיר **לינסק**, בזיווג שני נשא את בת אחיו, מרת **אסתר עטיל**[341] בת רבי **יוסף צבי ראטה**[342] בן רבי **אלימלך** ז"ל. את מגוריו קבע בעיר **דינוב** שם אף שימש כחזן ומוהל.

דורש טוב לעמו

נודע כאיש חכם ונבון מאוד, המשמח אלקים ואנשים, איש שלם במעלות ובמדות טובות וישרות, חביב ונערץ בעיניהם של הבריות. היה תלמיד חכם מופלג ופה מפיק מרגליות. לבו היה ער ופתוח לאחרים, את כשרונו לדרוש אף היה מנצל לסייע לאחרים שהיו מבקשים ממנו להכין עבורם דרשות לשמחות ולהבדיל להספדים.

רבי אריה ב"ר אלימלך ראטה

ולזמר לשמך

כשרון מיוחד היה לו לרבי אריה, ירושה לו מבית אבותיו, להלחין ניגונים חדשים, נעימות ערבות, שמושרים ומורגלים כיום בפי חסידים ואנשי מעשה. ואף היה נעתר להלחין ניגונים במיוחד עבור חצרות אדמורי"ם

339 ראה ערכו בתחילת הפרק.

340 שנת 1877 למניינם.

341 נפטרה ביום ה' שבט שנת תשכ"א (1961).

342 ראה עליו בערכו.

מפורסמים כפי בקשתם[343]. לרבי אריה היה קשר מכתבים עם אחיו רבי דוד, בהם היו שולחים זה לזה תווי נגינה שהולחנו על ידיהם.

כשם שמברך על הטובה

הוא אף היה מרבה לחזק את סביבתו לקבל הכל מתוך שמחה וטוב לבב ולברך על הטובה כשם שמברכים על הרעה. ואף הוא עצמו נבחן בכך כאשר היו לו תקופות קשות בעת שהותו באמריקה ולמרות הכל היו שנות חייו, כולן שווים לטובה[344].

בבלאזוב

רבי אריה זכה לשמש בקודש ולצקת מים על ידיו הקדושות של האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב** זצ"ל בעל '**צבי לצדיק**'.

חכם לב היה רבי אריה להבחין ולראות אצל הרב הקדוש את שגב גדלו וצדקתו ובעיניו החדות הבחין כי האדמו"ר זצ"ל עמל רבות להסתיר את פעליו ואת מעשיו מעיניהם של הבריות, התנהג לעתים באופן שיהיה תמוה בעיניהם של הבריות[345].

רבי אריה אף זכה לקבל מהאדמו"ר מבלאזוב זצ"ל מטבעות כסף מיוחדים לשמירה. היה זה כאשר בשנת **תרפ"ב**, פנו אליו מספר חסידי דינוב שהתגוררו בארה"ב בבקשה שיגיע אליהם לקראת הימים הנוראים להתפלל לפני התיבה, היות ונכספה נפשם וגם כלתה להתפלל בנוסח של בלאזוב.

החסידים בארה"ב לא הסתפקו בשליחת הבקשה אלא גם צירפו לה את הוצאות הנסיעה ואף צידה לדרך. רבי אריה עצמו, מאחר ומצבו הכספי היה דחוק, נכנס אל האדמו"ר לשאול אותו כיצד ינהג בענין ההצעה שקיבל. בהזדמנות זו העניק לו האדמו"ר מ**בלאזוב** זצ"ל את ברכתו לנסיעה וגם הוסיף לתת לו מטבעות קודש.

---

343 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מנכדו רבי בנציון מעצגער הי"ו, שהלחין ניגון על זמר "מעוז צור" במיוחד עבור חסידי סאטמאר כפי בקשתם.

344 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מנכדו רבי בנציון מעצגער הי"ו, ובתו מרת באשא מיעפסקי תחי'.

345 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מחותנו רבי אלימלך ראטה ז"ל, ששמע מדודו רבי אריה ז"ל.

מאוחר יותר יצק רבי אריה ממטבעות אלו גביע של כסף, שאבד ברבות העתים.

כי למחיה שלחני

באותו עת כשרצה רבי אריה לנסוע לאמריקה, הביעה אמו מרת **ריזל דבורה** ז"ל את מורת רוחה מכך. היא ניסתה להניא אותו מכוונתו, כשהיא מזהירה אותו שידע שאמריקה היא טריפה.

אי אפשר לתאר את גודל הנסיונות שהיו בימים ההם באמריקה על קיום מצוות ושמירת שבת, שגם בין יהודים נאמנים יראים ושלמים, היו רבים שלא יכלו לראות את עוללֵיהם רעבים ללחם ולמרבה הכאב לא עמדו בנסיון הקשה ויצאו לעבודתם בעצם יום השבת.

אגב: בענין זה מסופר על יהודי שלא עמד בנסיון קושי הפרנסה, ויצא לעבודתו בשבת קודש אך טרם העבודה היה מניח תפילין...

כששאלו אותו מדוע הוא מניח תפילין בשבת שאין זה זמן תפילין, השיב כי הסיבה שאין מניחים תפילין בשבת היא מאחר שהשבת קרויה '**אות**' ועל כן אין צריכים להניח תפילין שאף הם נקראים '**אות**'. אבל מאחר והנני נאלץ לחלל שבת, חסרה לי ה**אות** של שבת קודש, עלי להניח תפילין כדי שיהיה לי את ה**אות** של התפילין...[346]

רבי אריה ב"ר אליטלך ראטה

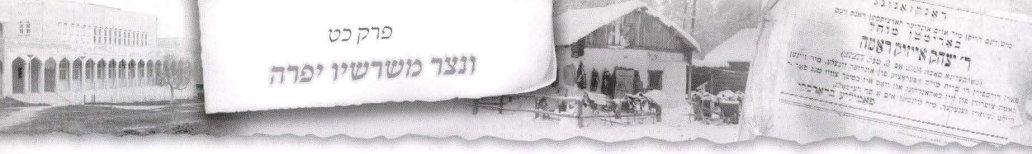
בלית ברירה הסכימה אמו שיסע לאמריקה, בתנאי שיקבל על עצמו ויבטיח נאמנה שישלח מעות מאמריקה, כדי שיוכל נכדה חביבה רבי **יצחק אייזיק** לשקוד על תלמודו בהרחבת הדעת.

שכר שבת

באמריקה שימש רבי אריה בשבתות ומועדים כחזן ובעל תפילה בבית הכנסת '**ריישא שול**' **באיסט סייט**[347]. זמן מה לאחר שהשתקע

346 ורחמנא ליבא בעי והוא רחום יכפר עון.

347 בית הכנסת של ריישא, בשדרת וויליט סטריט.

באמריקה, שאל אותו אביו במכתב אם הוא שומר שבת[348]. השיב רבי אריה בחכמה: "משלמים לי עבור שאשמור שבת"[349].

שפכי כמים לבך

תפילותיו של רבי אריה היו יוצאות מפיו בהשתפכות נפש מיוחדת ובחמימות נפלאה וכאשר היה עומד בתפילה היו מרגישים בכל תיבה את משמעותה ופירושה.

בהיות ורבי אריה היה אדם חכם ומשכיל, דעתו מעורבת עם הבריות וקולו נעים וערב, היו אנשים רבים נמשכים כדי לשמוע את תפילותיו, ובשבתות ומועדים היה בית הכנסת מלא ביהודים, ביניהם רבים שהיו רחוקים מן התורה, בגין הנסיונות הקשים שהיו מנת חלקם של הבאים לדור באמריקה בימים ההם. ובכח תפילותיו זכה ורבים השיב מעון בכך שנקשרו בקשר אמיץ וחזק בדת תורה תמימה ויראת ה' טהורה.

---

348 עד כדי כך היה החשש כשאי מי היה נוסע לאמריקה שתוך תקופה קצרה יחלל שבת רח"ל. אי אפשר לתאר ולשער את הנסיונות שעברו בני ישראל באמריקה בימים ההם, שהיו נכשלים ל"ע באיסורים דאורייתא כמו גילוח בתער ומחמת גודל הצער ודוחק הפרנסה הורו היתר והקלו רבות בענינים שונים שגרמו לירידת הדורות.

בענין זה ראינו לנכון להביא מדברות קודשו של האדמו"ר מצאנז זצ"ל בעל "שפע חיים" בשיעור חומרש"י פרשת בא תשל"ז: "כשהתחילו היהודים להגר לאמריקה התבוללו רבים בין הגויים רח"ל - הסיבה לכך היתה השפעת הסביבה, שהחלישה את הצעירים בראותם את התנהגות אבותיהם ושאר המבוגרים, שאף הם לא הושפעו לטובה מהרבנים וראשי העדה שלא למדו, מאחר שנעשו עסקנים, משום שהציבור שומעי לקחם, לא התענינו כלל בעניני הלימוד, בהיותם שקועים בעבודתם.

כיצד התגלגלו הדברים? - לבאים לדור באמריקה על אף כל הקשיים, עז היה רצונם לחנך את הילדים בדרך התורה ושלחו את בניהם ללמוד אצל מלמדים או בישיבות. אולם מאחר שמחמת דוחק הפרנסה היה ראשם שקוע בפת לחמם, ושקעו בעניני עבודתם, לא ראו את בניהם במשך כל ימי השבוע, ובניהם למדו מהגויים שבסביבתם שהו, בהעדר דוגמא של "אב בן-תורה".

האבות עצמם, כשנותר בידם מעט פנאי לא ניצלו אותו ללימוד, שכן לא היה להם ממי ללמוד זאת. ומדוע עליהם ללמוד יותר מהרבנים?!

הרבנים אף הם לא למדו. זאת, מכיון שהקהל לא יכול היה לפרנסם כדי שיוכלו להגות בתורה ולהורות הוראה בישראל בלי טרדות פרנסה, כפי שהיה נהוג בכל תפוצות ישראל, על כן, נהפכו לעוסקים בצרכי ציבור ונעשו שתדלנים שפעלו עבור אידישקייט (- יהדות), לשם כך חיזרו על הפתחים לגייס כספים. כיון שכך, החלו לומר דרשותיהם באנגלית, ובמידה וציטטו 'גמרא', לא הבינו אותם השומעים. מזה נגרם שלא היה לרבנים עול להתאמץ וללמוד וביטלו את זמנם מן התורה. וכך התדרדרו הרבנים עצמם וסחפו רבים אחריהם....

349 זאת בהיות ששימש עבורם כשליח ציבור. בתשובה זו ביקש רבי אריה לבסס את דבריו ולהעמידם על יסוד איתן שיהיו ניכרים דברי אמת ונאמנים על אביו.

דברים של טעם

בנועם אמריו ובחכמתו השכיל רבי אריה לקרב לבבות במתק לשונו, ודבריו שיצאו מן הלב חדרו ללבותם של השומעים. לימד אותם את הדרך ילכו בה ורבים היו נהנים ממנו עצה ותושיה בבואם אליו ללבן עמו ענינים שונים במילי דעלמא ובמילי דשמיא, במסחר ובעניני הבית, להשכין שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו. כך זכה לקרב יהודים רבים תחת כנפי השכינה.

שולחנו של אדם

בשבתות ובמועדים היה שולחנו ערוך ומפואר בהתרוממות והתעלות רוחנית גבוהה. אורחים רבים הסבו אצל שולחנו, כי ביתו היה פתוח לרווחה, והיו עניים בני ביתו. רבנים ואדמורי"ם אשר נקלעו לאמריקה, ששו להסב על שולחנו, כשהם יודעים כי כאן הם בטוחים ושמורים כי כל המאכלים כשרים ומהודרים ביותר.

רבי אריה היה מפאר את שולחנו באמרות טהורות, בדברי תורה, פלפולים וחידודים.

גם הבאים בצל קורתו ידעו כי כדי להסב לו עונג וקורת רוח, צריכים היו להגיע מן המוכן עם חידושים ממה שלמדו או מעניני דיומא.

בין לבין אף הרבו בשירות ותשבחות, בנעימות עריבות ומתוקות רובם ככולם ממה שהלחין רבי אריה בעצמו או שקיבל מבית אבא ומחצר רבותיו הקדושים.

האדמו"ר מבלאזוב, רבי ישראל זצ"ל, בהדלקת נרות

בשנותיו האחרונות התגורר רבי אריה **בוויליאמסבורג**, שם היה מתפלל בבית מדרשו של האדמו"ר רבי **ישראל מבלאזוב** זצ"ל, זולת כשהיה צריך להתפלל לפני התיבה.

ויחשבה לו לצדקה

רבי אריה לא אבה להשתמש עבור עצמו במה שהשתכר עבור תפילותיו לפני התיבה כאמור. לצורך פרנסתו היה חי ממכירת מאכלי חלב, ואת הכסף שקיבל תמורת תפילתו הקדיש לצדקה ושלח עבור הוריו וחותנו ואף לאדמורי"ם ורבנים ושאר נצרכים, להחיות לבם.

דבריו של מת

בהיותו בן שבעים ושש, נחלה בשיתוק ממנו לא קם, והזהיר: "מ'זאל מיך נישט באגלייטן מיט קיין ליגענט" - שלא ילוו אותי עם שקרים. שבוע ימים היה על ערש דוי עד לפטירתו ביום **י"א כסלו** שנת **תשי"ג**. הלווייתו יצאה ממתיבתא '**תורה ודעת**'.

השאיר אחריו ברכה, זרע ברך ה' דורות ישרים מבורכים, יראים ושלמים. בתו מרת **אסתר**[350] ע"ה, מרת **באשע** ע"ה[351].

ולזכרון עולם יחקק בספר זכר צאצאיו שנעקדו על קידוש השם, במלחמת העולם השניה, בנו רבי **אליהו שמואל** ועוד **שני ילדים**, השם ינקום דמם.

רבי דוד

ב"ר אלימלך הכהן ראטה

רבי **דוד הכהן ראטה** ז"ל, גם הוא כאבותיו שימש כחזן ושליח ציבור בעיר **פשעמישל**. כמו כן אף שימש כשוחט ומוהל וכינויו בפי כל היה על שם משרתו - "**רבי דוד שוחט**".

רבי דוד היה תלמיד חכם מופלג, גבוה משכמו ומעלה יפה תואר ובעל הדרת פנים מרשימה. נערץ בפי כל, פיקח ומעורב עם הבריות ותמיד צהלתו בפניו והוא מלא שמחה. מדותיו אציליות וכל דבריו היו בנחת נשמעים, נוח לשמים ונוח לבריות[352].

---

350 אשת רבי שמואל מעצגער ע"ה.

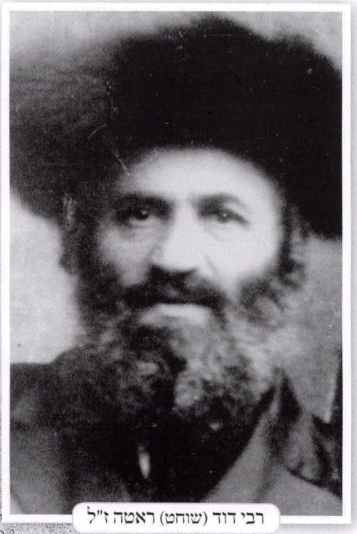
351 אשת רבי יהודה מייעפסקי נכד הגר"א מווילנא זצ"ל.

352 ממכתבו של רבי משה אהרן דייטש הי"ו. מעדותו של רבי משה אפטערגוט ז"ל, יליד פשעמיש, אשר למרות היותו צעיר לימים, זכר היטב את רבי דוד וניכרים דברי אמת. רבי משה תיאר לפנינו את תפילתו של רבי דוד באומרו: "למרות ששמעתי את החזנים הנחשבים כגדולים ביותר ובעלי תפילות ומשוררים מיוחדים, בכל זאת, את המתיקות של רבי דוד לא שמעתי מאז".

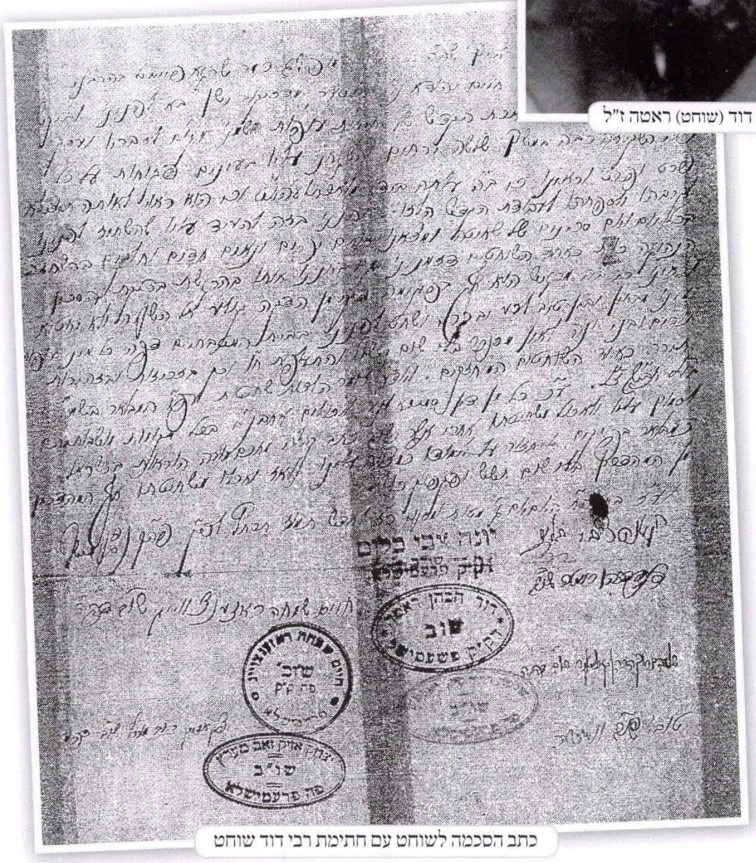
דוד - נעים זמירות

רבי דוד נודע כבעל מנגן ובעל תפילה נפלא והלחין ניגונים רבים אשר עד היום מורגלים ומושרים בפי ישרים וחסידים בכל תפוצות ישראל.

את מקומו לתפילה קבע רבי דוד בבית הכנסת הגדול שכונה "**בלאזובער קלויז**", שם התפלל האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב** זצ"ל בעל '**צבי לצדיק**', אשר רבי דוד אף היה מסתופף רבות בצלו הקדוש.

רבי דוד (שוחט) ראטה ז"ל

כתב הסכמה לשוחט עם חתימת רבי דוד שוחט

בית הכנסת הגדול היה בנוי בצורה צרה וארוכה, כאשר הכותל המזרחי והמערבי היו ארוכים מאוד יחסית לכותל הצפוני והדרומי. לצדו השמאלי של ארון הקודש עמד עמוד השליח ציבור, ומקומו של רבי דוד היה קיצוני משמאל בפינה המזרחית צפונית.

בקול גילת ורנן

נחמד היה המראה לראות את רבי דוד עוקר את רגליו ממקומו כדי לרדת לפני התיבה. ממקומו עד עמוד השליח ציבור היה מרחק של כחמשה עשרה מטר לערך[353], כשטליתו משוך על ראשו מעט לצדדים ובשני ידיו אוחז הוא את קצותיו. כשראשו מוטה כלפי מעלה, ופסיעותיו מעודנות, ולרגליו מגפיים, היה פוסע לעבר עמוד השליח ציבור.

מדי שבת מברכים, ימים טובים וימים נוראים, היה בית המדרש מתמלא על גדותיו, מאחר שכל בני העיר הגיעו לשמוע את רבי דוד שהיה מתפלל לפני התיבה בזמנים אלו. ולמרות שרבי דוד היה מתפלל בפשעמישל משך שנים ארוכות, לא נס ליחו, והקהל גדש את בית המדרש כדי לשמוע את תפלתו.

לרבי דוד היתה מעלה יתירה בכך שלא רק היה חזן היודע לסלסל ולהנעים את תיבות התפילה, אלא אף היה מתפלל כבעל תפילה ראוי והגון בקול נעים וערב מאוד, שהיה נשמע למרחוק בקול גבוה ואדיר כשאגת ארי.

כאשר אך היה רבי דוד עומד לפני התיבה ופותח את פיו בתפילתו היו כל באי בית ה' מתחממים ומתעוררים לקול תפילתו. רבי דוד לא נזקק לקול נהי ובכי כדי לעורר את הלבבות ואף לא לתנועות ידים כדי שכל הקהל ישפכו נפשם בתפילה בבכי, בגניחה ובאנחות.

במקהלות ברכו את ה'

בימים טובים ובמועדים מיוחדים כשהיה רבי דוד מתפלל לפני התיבה, היו עומדים לידו אחוזת משוררים שהיו מסייעים ומזמרים יחד עמו.

היו אלו כעשרה בחורים ביניהם בנו רבי **אברמטשע** ז"ל, שהיו בעלי קולות נפלאים ומטיבים נגן, כשרבי דוד היה מנצח על מלאכתם ומתכונן היטב לתפילות יחד עמהם.

353 כעשרים שלושים פסיעות כעדותו של רבי משה אפטערגוט, הנ"ל.

גם בשעת התפילה לא היה מי שיורה להם לפתוח בשיר וזמר, להכפיל ולשלש בזמר או לפצוח בנעימה זולת רבי דוד, ובמידה ואי מי שיבש בתנועה לא נכונה, היה סוקר אותו בעיניו, למען ידע להיזהר שבעתיים.

מה נהדר היה המראה, כאשר היה רבי דוד עם בחוריו פוצחים בניגון ומנעימים בתפילה במתיקות ועריבות שאינה ניתנת לתיאור.

אין לשער את העוצמה של הנגינה כאשר עמדו הבחורים בשיר וזמר בתנועה נעימה ורבי דוד עולה עליהם בתנועה אחרת. גם כאשר כל המזמרים יחד פתחו פיהם בקול גדול, היה נשמע קולו של רבי דוד שגבר על כולם. לעתים היו אף הם מזמרים תנועות מסוימות בשיר וברננים, כאשר רבי דוד מנגן תנועות שונות ואלו היו משתלבות ומתמזגות בצורה קסומה.

באהלי צדיקים

אף הוא כאבותיו, היה דבוק ומקושר לרבו האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל ולאחריו התקשר אל בנו ממשיך דרכו וממלא מקומו האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל.

בנוסף הרבה להסתופף בצילם של עוד מצדיקי דורו ואצל האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב** זצ"ל, שאף התגורר תקופה מסויימת **בפשעמישל**.

כל אימת שהיה האדמו"ר **מבלאזוב** זצ"ל נוסע לעשות את השבת בעיר אחרת סמוך למקום מגוריו של רבי דוד, היה נוסע אף הוא לעשות את השבת במחיצתו ומפאר בשירות ותשבחות את שולחן השבת.

היה ורבי דוד הצטרף אל האדמו"ר **מבלאזוב** בעל **'צבי לצדיק'** זצ"ל בנסיעתו לעיר **לאנצהוט** שם התגורר הרב החסיד רבי **חיים יושע פשעמיש** ז"ל[354], הנודע כבעל מנגן ובעל תפילה הגון.

וציוה האדמו"ר מבלאזוב לרבי דוד שיכבד את רבי חיים יושע לעבור לפני התיבה. אולם רבי חיים יושע סירב וביקש שרבי דוד יתפלל. חזר רבי דוד

---

354 בתקופת מלחמת העולם השניה היה בסיביר. הוא היה איש חסיד נלהב ירא שמים מרבים, היה בעל מנגן ובעל תפלה נפלא והרבה ניגונים עתיקים התפרסמו על ידו. בשנותיו האחרונות עבר להתגורר בשיכון סקווירא שבניו יארק, והאדמו"ר מסקווירא זצ"ל היה מכבדו ומעריצו מאוד ואף כיבדו שיתפלל מנחה ביום הקדוש.

למשלחו באומרו כי רבי חיים יושע מסרב. אמר לו האדמו"ר שיאמר לו שוב שיעבור לפני התיבה. לאחר שרבי חיים יושע סירב אף בפעם השניה, אמר לו רבי דוד היות ובאתי בשליחותו של האדמו"ר לצוות לך לגשת לפני התיבה ואני עשיתי את שלי, לך נשאר לעשות את שלך. ורבי חיים יושע סבר וקיבל את דבריו וירד לפני התיבה.

רבי חיים יושע פשעמיש ז"ל

רבי דוד אף היה מסתופף בצל קדשו של האדמו"ר רבי **פנחס** אבד"ק **אוסטילא** זצ"ל שכונה "**רבי פיני'עלע אוסטילער**"[355]. גם אצלו היה מרבה לשורר ולזמר שירות ותשבחות לפאר ולרומם את זה השולחן אשר לפני השם.

בלילי ימים טובים היה רבי דוד הולך להתפלל לעתים בבית מדרשו של **רבי פיני'עלע אוסטילער**, כשהוא אף עובר לפני התיבה.

---

355 רבי פנחס טווערסקי זצ"ל הי"ד, נולד בשנת תר"מ לאביו האדמו"ר מראחמיסטריווקא רבי מרדכי (המכונה רבי מאטלע) זצ"ל בן האדמו"ר רבי יוחנן זצ"ל, שהיה בנו הצעיר של המגיד מטשרנוביל רבי מרדכי זצ"ל, מבין שמונת בניו, אותם כינה שמונה נרות חנוכה. בן האדמו"ר מטשרנוביל רבי מנחם נחום זצ"ל, בעל 'מאור עינים' על התורה.
בילדותו ניכר כי חשקה נפשו בתורה, והתמיד מאוד בלימודו. בהגיעו לפרקו השתדל מאוד האדמו"ר מבעלזא רבי ישכר דוב זצ"ל עד שזכה בו כחתן.
זולת כשעתיים קצרות שפרש לשינה, היה יושב כל היום עטור בטלית ותפילין ועוסק בתורה ובעבודת ה' ורק סמוך לחשיכה טעם מאומה, והמשיך בסדריו. נודע בגאונותו וכבעל חסד עצום.
חותנו האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, היה מעריצו ומעריכו ביותר, כשהוא מתבטא פעם בהערכה עצומה כלפיו באומרו: "מיר דאנקען השי"ת טאג טעגליך אז מיר האבן די זכיה צו זיין מיט איהם אונטער איין דאך - אנו מודים להשי"ת מדי יום, על שזכינו להיות עמו תחת קורת גג אחת". בהזדמנות אחרת אמר עליו: "ס' איז א סגולה צו יראת שמים אזא איד אנצוקוקען - להסתכל על יהודי כמותו, היא סגולה ליראת שמים".
בשנת תרפ"ג נתמנה לרבה של העיר אוסטילא ומאז נודע שמו כאיש קדוש ורבים החלו לנהור אליו להתברך מפיו וליהנות ממנו עצה ותושיה. מדי שבת ומועד ערך את שולחנותיו בהם דרש בקול חוצב לעורר לעבודת ה' ויגיעת התורה יומם ולילה. שנים ספורות טרם פרוץ מלחמת העולם עבר להתגורר בפשעמישל, גם כאן המשיך בהנהגתו הקדושה.
בשואה נהרג על קידוש השם (ראה על כך עוד בערכו של ידידו וריעו האדמו"ר מביקאווסק רבי אלתר ראובן זצ"ל) **יום** ההילולא נקבע לי"ז אייר תש"ג.

האדמו"ר מסדיגורא פשעמישל זצ"ל

אף כאשר היה נוסע רבי פיני'עלע ללאנצהוט או למקומות אחרים היה רבי דוד מצטרף אליו כדי לשמש כשוחט, מאחר שהאדמו"ר לא אכל כי אם משחיטתו של רבי דוד, ובהזדמנויות אלו היה רבי דוד בעל התפילה[356].

כמו כן, היה לו לרבי דוד קשר אמיץ וחזק עם האדמו"ר **מסאדיגורא רבי מרדכי שלום יוסף זצ"ל**[357] שהתגורר באותה תקופה בפשעמישל.

---

356 כפי שסיפר רבי חיים יושע פשעמיש ז"ל מלאנצהוט הנ"ל.

357 האדמו"ר רבי מרדכי שלום יוסף זצ"ל נולד בשנת תרנ"ז לאביו האדמו"ר רבי אהרן, בעל 'קדושת אהרן', בן האדמו"ר רבי ישראל בעל 'אור ישראל', בן האדמו"ר הזקן רבי אברהם יעקב, בן האדמו"ר רבי ישראל מרוזין, זצ"ל. בהיותו בן ט"ז שנים נסתלק אביו והחסידים קיבלו אותו כאדמו"ר ומנהיג למלאות מקום אבותיו הק', ובתקופה זו התרבו מאוד ספסלי דבי מדרשא בישיבה שנוסדה על ידי אביו. נשא את בת רבי ישראל שלום יוסף ממעזבוז זצ"ל.
בתקופת מלחמת העולם הראשונה ברח לוינה שבאוסטריה, שם השתדל ביותר לסייע ליהודים מתוך אהבת ישראל שיקדה בו.
דרכו היתה לנסוע רבות כדי לחזק את קרן התורה והיהדות, וכל אימת שנוכח בענינים הצריכים חיזוק, פעל לשם כך גדולות ונצורות. בשנת תרצ"ד נוכח כי להצלת הדת יש להקים ישיבה. הקים בפשעמישל את ישיבת "משיבת נפש" וכעבור זמן קצר העתיק את מגוריו לעיר זו, שם גר עד עלותו לארץ הקודש לביקור באדר ה'תרצ"ט, חודשים ספורים טרם החלה מלחמת העולם השניה, וכעצת דודו האדמו"ר מהוסיאטין רבי ישראל זצ"ל, נשאר להשתקע בה בתל אביב. גם

ויהיו עניים בני ביתך

הבית ב"**שארנעצקע גאס 7**"[358] שם שכן ביתו של רבי דוד, היה מוכר בפשעמישל כבית ועד להכנסת אורחים, שדלתו פתוחה לרווחה והיו עניים בני ביתו. כל מי שהגיע לביתו היה מתקבל בברכה, ורבים העניים שהיו משחרים לפתחו כדי לקבל נדבת לבו והוא קירבם וכיבדם מאוד.

נוהג מיוחד הנהיג ביום גומרה של תורה. בחג שמחת תורה, היה כל הקהל הקדוש עולה לרגל לביתו של השוחט רבי דוד לקידושא רבא, שכלל משקאות ומאכלים רבים הראויים לעלות על שולחן מלכים, ובשמחה רבה היו כולם ששים ושמחים לכבוד גומרה של תורה[359].

תורתך שעשועי

לא זו אף זו, רבי דוד נודע כתלמיד חכם עצום אשר מילא את כריסו בש"ס ופוסקים, וראשו ורובו מונחים בתורה ובעבודת השם, כשהוא מרבה להשתעשע בדברי תורה עם תלמידי חכמים מופלגים, וללבן סוגיות הש"ס ודברי הפוסקים.

תענוג מיוחד היה לו לרבי דוד להשתעשע עם ידיד נפשו רבי **אליהו אפטערגוט** ז"ל[360], השם יקום דמו, אשר אף הוא היה מלא וגדוש בתורה, והיה מותיב ומפרק ודולה מרגליות מים התלמוד בשיחם ושיגם יחדיו.

וכשהיה רבי דוד מבקש לשבחו היה מתבטא: "איי, האט ער א קאפ" כלומר שיש לו ראש ברזל חריף ושנון. לעומתו היה רבי אליהו מגלה כי ידידו רבי דוד שוחט בקי בש"ס ובפוסקים[361].

כאן המשיך בפעולותיו הכבירות ופעל עבור היהדות הנאמנה בארץ הקודש ובנה מוסדות תורה. נסתלק בכ"ט ניסן ה'תשל"ט (נר ישראל ועוד).

358 כך, כפי שכינוהו היהודים. או פשארנעצקעגא שעדען, כפי שכונה אצל הפולנים. מעדות רבי משה אפטערגוט ז"ל, הנ"ל.

359 יתכן כי רבי דוד היה דרכו לעלות לחתן תורה, ובעבור זה היה עורך את הקידושא רבא.

360 רבי אליהו אף היה ידיד נפש עם רבי פיני'עלע מאוסטילא זצ"ל, ובאו רבות בקשרי תורה בליבון הלכות וסוגיות הש"ס ואף היה מתייעץ עמו בענינים שונים.

361 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מרבי דוד בן רבי אברהם (אברמטשע) בן רבי דוד שוחט ז"ל, ומרבי משה אפטערגוט ז"ל.

לא אירא רע

טרם פרוץ מלחמת העולם השניה, כבר סבלו היהודים צרות רבות מהגויים הפולנים שהתנכלו להם בכל הזדמנות. כל פעם שנתקלו הגויים ברחובה של עיר ביהודי היתה זאת עבורם שעת הכושר כדי לשחוק עליו ולזרוק עליו אבנים וכדומה.

אולם, לבטחונו של רבי דוד גם הגויים לא יכלו. היה זה, כאשר התהלך פעם יחד עם בנו רבי אברהם ברחוב ולעומתם הגיעו כמה גויים יחד והבן ביקש מאביו לעבור לעבר השני של הרחוב כדי לא להיתקל בגויים אלו.

אולם, עז היה בטחונו של רבי דוד בה' ואמר לבנו: "ה' עמנו והם לא יוכלו להרע לנו".

כאשר התקרבו החל אחד הגויים לשחוק על רבי דוד, אולם הוא הגבר שם מבטחו בה' והחל להחזיר לו מנה אחת אפיים מכות מופלגות עד שהוטל על הארץ, אז החל להכות גם את השני, כאשר ראו זאת השאר נסו מיד על נפשם.

זכרה לדוד

בפרק האיש מקדש נשא את זוגתו מרת **רבקה** ז"ל, בת רבי **חיים אלימלך גרינפעלד** ז"ל.

היה להם חמשה צאצאים[362], בן יחיד בשם **אברהם** שכונה **אברמטשע**, ששרד את המלחמה. וארבע בנות, **חיה**[363], **רחל**, **ברכה** ו**שינדל**.

בזמן המלחמה, הסתתרו רבי דוד וזוגתו מרת **רבקה** ז"ל יחד עם ילדיהם בתוך בונקער.

באותה תקופה בהיותם בגטו, נפטרה זוגתו מרת **רבקה** ז"ל. וכאשר רצו להביא אותה לקבורה, לא נתנו הגרמנים ללוותה, זולת שני אנשים שיהיו אחראים על קבורתה.

---

362 לפי שמועה אחרת היו ארבעה צאצאים.

363 נישאה עוד קודם המלחמה, ולא ידוע לנו למי.

אך בנה רבי אברמטשע לא ויתר, ברצותו לדעת מקום מנוחתה של אמו, והוא נשכב מתחת לעגלה שהובילה אותה. לאחר המלחמה חזר רבי אברמטשע והקים במקום מצבה[364].

רבי דוד עם ילדיו המשיכו להסתתר בבונקר, עד שנתפסו על ידי הנאצים, שהוציאו אותם ליער כדי לירות בהם. לפתע נשמע קול רעש גדול אדיר וחזק שהעסיק את הנאצים לרגעים אחדים. רבי דוד ניצל את ההזדמנות וזירז את בנו רבי אברמטשע לברוח לתוך היער, כשהוא מספיק לומר לו "אתה עוד תחיה ותקים משפחה. תגיד נא קדיש אחר כל משפחתנו"[365].

לאחר המלחמה נקבע יום היארצייט של רבי דוד וצאצאיו ליום **ל' מנחם אב, א' דראש חודש אלול.**

נצר לבית דוד - רבי אברהם

ביער הצטרף רבי **אברמטשע** לפרטיזנים שלחמו בגרמנים עד לסיום המלחמה. אז התברר לו כי הוא אכן נשאר יחיד מכל משפחתו. לאחר המלחמה עבר לארצות הברית שם התגורר בבארא פארק שבברוקלין, ונמנה על המתפללים בבית מדרשו של האדמו"ר מ**בלאזוב** רבי **ישראל** זצ"ל.

רבי אברמטשע, אף הוא היה בעל תפילה ובעל מנגן נפלא כאביו, עד שמתפללי בית המדרש היו מצפים שיגיעו ימים טובים, בהם יעבור רבי אברמטשע לפני התיבה.

רבי ברוך ווייס

חתן ר' אלימלך הכהן ראטה

הרב החסיד רבי **ברוך ווייס** ז"ל, נולד בשנת **תרמ"ה** לערך לאביו רבי **אהרן**[366] ז"ל ולאמו מרת **שינדל** ז"ל.

תלמיד חכם ובר אוריין היה רבי ברוך ווייס ז"ל, מלא וגדוש באמרי שפר. כשהוא ממלמל ושפתותיו מרחשות באמירת ספר התהילים פעם אחר פעם, אותו ידע בעל פה.

---

364 נכדה רבי דוד בשם אביו רבי אברהם ראטה.

365 מפי בעל המעשה רבי אברמטשע.

366 לפי עדות אחרת (דף עד, בארכיון יד ושם) שם אביו היה רבי אשר.

הבה לי בנים

לאחר נישואיו לא זכה רבי ברוך להתברך בפרי בטן, ולשם כך נסע עם זוגתו לדרוש ברופאים בעיר הגדולה וינה. אולם, חזר משם בפחי נפש, בגין קביעת הרופאים שאמרו כי זוגתו אינה יכולה להוליד.

כאשר שבו, נכנסה זוגתו אל רבם בעל **'אור למאיר'** ופרצה בבכי, בדמעות שליש קוננה: "מה יהא בסופי, בעלי עוד עלול לגרשני". נענה לה האדמו"ר: "סעי נא למרחצאות בקרמניץ, והכל יבוא על מקומו בשלום".

בעת שהותה בקרמניץ, נכנס רבי ברוך אל רבו, ובאותה הזדמנות אמר לו מפורשות: "אתה יודע שבעזרת השם יהיו לך בנים, זרע של קיימא".

ודבריו של אותו צדיק חיים וקיימים ונתקיימו במלואם. ויוולדו להם בנים ובנות, שם אחת מהן היתה **ריזל**[367].

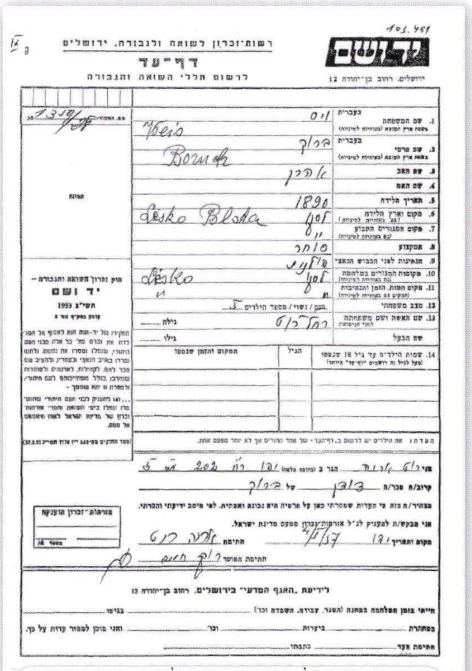
שפת לא ידעתי אשמע

בתקופת המלחמה עם מדינת פולין, נלקח רבי ברוך, כמו יהודים רבים לצבא הפולני. הגויים היו לועגים לו שהוא אומר כל היום בע בע בע, כשאין ביכולתם להבין כי שפתותיו מרחשות בתפילה.

המאיר לארץ ולברוך

הצלה פלאית ממות לחיים, עבר רבי ברוך באותה תקופה.

באחת מהתקפות המלחמה עמד רבי ברוך בעורף בין השורות הראשונות. ונורה שבע יריות על גופו והדם נזל בלי כל אפשרות לעצור זאת, כשבגין כך הגיע לסכנת חיים.

יד ושם
רשות־זכרון לשואה ולגבורה. ירושלים
דף־עד
לרשום חללי השואה והגבורה

רבי ברוך וויים ז"ל: דף עד שנרשם על ידי בן משפחה עבור 'אוסף השמות' במאגר 'יד ושם'

367 היה להם כארבעה או חמשה ילדים, שאר השמות אינם ידועים.

בד בבד התרחשה התפוצצות אדירה אשר הרימה את רבי ברוך והעיפה אותו מתחת להר גדול שם נפל כשהוא מוכה וחבול ביסורים נוראים, בסוברו שהנה עוד רגעים ספורים הוא משיב את נשמתו לבוראו.

אבל שומר ישראל, שלח את מלאכו לפניו לשומרו - והנה עומד ניצב עליו, רבו הקדוש - האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל בעל '**אור למאיר**' - אשר עלה והתעלה לשמי רום, כבר כשנה קודם לכן, והוא אומר לו: "בוא עמי" והוליך אותו לבית חולים, כאן עזב אותו רבו והוא נפל ארצה.

הרופא החל מטפל במסירות בחולה האנוש ואף הכניסו לניתוח דחוף. לימים סיפר רבי ברוך כי במהלך כל הטיפול והניתוח ראה לנגד עיניו את רבו הקדוש בעל "**אור למאיר**" עומד על ידו.

כאשר הסתיים הניתוח, הרגיש רבי ברוך שאי מי אוחז בידו, ושוב ראה את דמות דיוקנו של רבו הקדוש על ידו.

רבי ברוך היה מציין את הנס שאירע עמו מדי שנה, כשהוא עורך לשם כך סעודת מצוה ומגולל את כל הקורות עמו[368].

ג

אבי זקנו רבי אריה (חזן) **הכהן** (כ"ץ)

ב"ר יוסף הכהן כ"ץ

הרב החסיד רבי **אריה הכהן** (כ"ץ) **ראטה** ז"ל, נולד לאביו הרב החסיד רבי **יוסף הכהן כ"ץ** ז"ל[369] ונמנה על חשובי התלמידים של האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב** זצ"ל, בעל '**בני יששכר**'.

בהיותו בן שלש עשרה בלבד בהגיעו לעול תורה ומצוות כבר נשא את זוגתו האשה החשובה מרת **שרה** ע"ה[370]. וביום שהניח תפילין לראשונה, אף התעטף לראשונה בטלית[371].

368 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מדודו רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל, ראה עליו בערכו.

369 ראה ערכו בהמשך הפרק.

370 לא נודע לנו פרטים נוספים אודותיה.

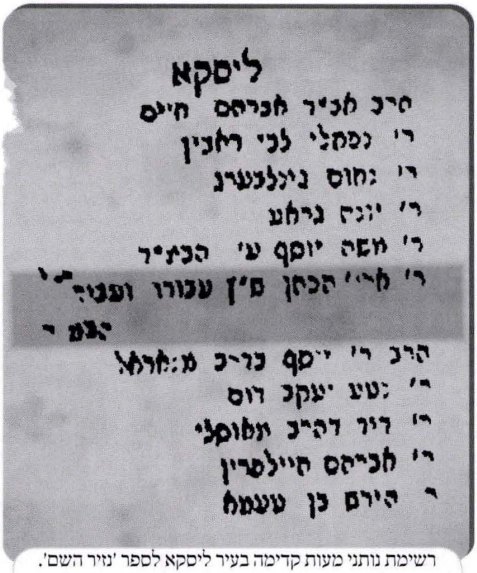
371 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע כמה פעמים מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל ומזוגתו ע"ה.

ותגל יולדתך

לאחר שעברו מספר שנים ורבי אריה עדיין לא נפקד בבנים. זכה שרבו האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב** זצ"ל בעל **'בני יששכר'** התאכסן פעם בביתו.

בהזדמנות זו הפצירה זוגתו של רבי אריה לפני האדמו"ר זצ"ל שיבטיח להם בנים. הורה לה האדמו"ר בעל 'בני יששכר' זצ"ל, הלילה תכיני לי את מיטתך שאני אישן עליה.

בבוקר אמר לה האדמו"ר שהוא מבקש ממנה שלשה דברים: הראשון, שתפסיק להתפלל. השני, שתפסיק ללכת עם שטערן טיכעל - כובע מסוים[372]. השלישי, שתמכור את השטערן טיכעל ואת המעות שתקבל תמורתה תמסור לעניים. ואכן לפקודת השנה, לאחר שקיימה את ההוראה המשולשת של האדמו"ר בעל "בני יששכר" זצ"ל, נפקדה בבנים[373].

רשימת נותני מעות קדימה בעיר ליסקא לספר 'נזיר השם'. בין השמות: רבי אריה הכהן ש"ץ עבורו ועבור ביהמ"ד

הראשון למשפחת ראטה

רבי אריה היה הראשון למשפחה מפוארת זו, ששם משפחתו היה ראטה. זאת על פי ציווי רבו הקדוש בעל **'בני יששכר'** זצ"ל שהורה לו להחליף את שם משפחתו הקודם כ"ץ, בכדי להשתמט מחובת הגיוס לצבא.

372 למרות שנחשב לכובע צנוע, שאף בבתי יראים ושלמים נהגו לחובשה. וכנראה מחמת שנחשב למלבוש יקר במיוחד.

373 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מדודו רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל. ראה אודותם בהמשך הפרק.

רבי אריה חזן

רבי אריה נודע כגאון מופלג בתורה ויראת שמים. חסיד המתחסד עם קונו.

עם זאת אף נודע רבי אריה כחזן, בעל קול אדיר, ושאגתו כארי. בהיותו ירא שמים מרבים ובעל רגש, היה עובר לפני התיבה כשליח ציבור, ובתפילתו היה מעורר לתשובה את כל המתפללים עמו במחיצתו ולא היה מי שלא הוזיל דמעות בשעת התפילה. לימים כונה רבי אריה בפי כל על שם משרתו "**רבי אריה חזן**".

מלבד הרגש הרב שהיה טעון בתפילותיו שבקעו מעמקי לבו, אף היה קולו ערב נעים וחזק.

היה מעשה ובעת שהנעים רבי אריה ז"ל מגרונו בבית הכנסת בתפילה לפני ה', עבר בקרבת מקום שר נכבד, שהיה מיטב נגן ומבין את נימי הניגונים. תפילתו של רבי אריה וניגוניו הגיעו לאזניו ולא היה יכול להתנתק מהמקום וביקש מרוכבו מנהיג הסוסים שיעצור כדי שיוכל להתענג מתפילה עריבה זו. לאחר מספר דקות שעמד שם, לא היה יכול לעצור בעצמו ונכנס לתוככי בית הכנסת לשמוע אל הרנה ואל התפילה מקרוב.

תפילותיו של רבי אריה ז"ל עשו להם כנפים, ובחצרות הצדיקים אצלם הגיע להסתופף, כמו אצל רבו האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב**, בעל '**בני ישששכר**' זצ"ל, התכבד תמיד לרדת לפני התיבה ולעורר את כל הקהל. לא היה מי שוויתר מלשמוע את תפילתו של רבי אריה.

משרת החזנות בלינסק

בימים ההם, היתה כל עיר מחזרת אחר חזן הגון וירא שמים מרבים, היודע להתפלל וקולו ערב ונעים וחזק. מלבד הכבוד הרב שחזן הגון היה מנחיל לקהילה אף היו הכנסות הקהילה מתרבים על ידי כך. בעקבות זאת, התנהלה בקהילות ישראל, בחירה מדוקדקת אחר חזן ראוי ומוכשר.

כבר בהיותו צעיר לימים נקרא רבי אריה לשמש כשליח ציבור בעיר הגדולה לאלוקים **לינסק**. היה זה, כאשר התפנה משרת החזן, ושמעו של רבי אריה החזן הגיע אליהם, כאיש מורם מעם ובעל תפלה נפלא. אולם, רבי אריה שעוד היה צעיר לימים, סירב להצעה נכבדה זו, מחמת שעדיין לא רצה לעזוב את מחיצת רבו.

לזכרון עולם יוחקו בספר

משפתח כבוד בית אבותינו שיחי'

אבי מורי הרה"ח מהרי"ר **אלימלך** ע"ה בן יבדלחט"א
הרה"ח מהר"ר **יצחק אייזיק הכהן רוט** הי"ו
נלב"ע בש"ט כ"א אדר ב' תשמ"א לפ"ק

* * *

הורי זקני הרה"ח מו"ה **אברהם שלמה** ב"ר **אלימלך הכהן**
רוט ז"ל, ה' אדר ב'. חו' חי' **שרה** בת ר' **יוסף** ז"ל

* * *

הורי זקני הרה"ח מר"ה **אלימלך** בן הרה"ח מו"ה ר' **ארי'** ז"ל
תלמיד מרן **בעל בני יששכר** בן הרה"ח ר' **יוסף** זצ"ל נין ונכד
בן אחר בן מבעל **סמיכות חכמים**.
נפ' י"א ניסן
חוגתו **ריחל דבורה** בת הרה"ח איש קדוש ונורא מהר"ר
אברהם שלמה זצ"ל מרוביטיטש

* * *

הורי זקנתי הרה"ח מו"ה **משה אהרן** ב"ר **יצחק בערינשטיין**
נפטר ט"ז אלול
חו' **חנה מינדל** ב"ר **אלימלך** ז"ל. חו' של ר' יצחק **ברכה** ע"ה

* * *

א"ז — אבי אמי הרה"ח מהר"ר **שלום סופר** סת"ם ע"ה
הי"ד בן מו"ה **יששכר דוב גרינפעלד** ז"ל
נעקה"ש ז' אדר תש"ה לפ"ק.
חו' מרת **ציפא לאה** בת ר' **חיים ארי' ליב ראנר** ע"ה
נפטרה ליל ש"ק י"ב תשרי תשל"ח לפ"ק

* * *

הורי זקני הרה"ח מו"ה **יששכר דוב** ב"ר **שלום גרינפעלר**
נפטר א' דר"ח חשון תרצ"א לפ"ק
חו' **רייזל** בת ר' **יצחק ראזענפעלד** ע"ה הי"ד
נעקה"ש י"ט תמוז תש"ד לפ"ק

* * *

הורי זקנתי מהר"ר **חיים ארי' ליב** ב"ר **בצלאל ראנר** ע"ה
נפטר י"ט ניסן תר"צ לפ"ק
חו' **חי' הינדא** בת ר' **מנחם מענדל ליכט** ע"ה
הי"ד נעקה"ש כ"ו סיון תש"ב לפ"ק

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו תנכדם
שלום משה הכהן ראטה

הנצחה בספר 'בגדי כהונה'

אולם, ראשי הקהילה לא ויתרו במהרה על חזן כמו רבי אריה. ופנו אל רבם, האדמו"ר רבי **אברהם חיים** זצ"ל, אבד"ק **לינסק**[374], בן האדמו"ר רבי **נפתלי צבי** אבד"ק **ראפשיץ**, בעל '**זרע קודש**' זצ"ל, שיפנה אל האדמו"ר רבי **צבי אלימלך**, אבד"ק **דינוב** בעל '**בני ישששכר**' עמו היה בידידות. שיואיל לצוות לרבי אריה שיקבל עליו את המשרה.

רבה של לינסק זצ"ל, אכן ניאות לבקשת ראשי הקהילה ושיגר אגרת אל רבה של דינוב בעל 'בני ישששכר' זצ"ל, שאכן, קרא לפניו את רבי אריה וביקש ממנו לקחת את משרת החזן בעיר לינסק.

נוסח ארי'

בהגיע רבי אריה ז"ל ללינסק, צהלה העיר ושמחה, וקיבלו את פניו ביותרת הכבוד. תוך כדי דיבורו עם ראשי הקהילה, אמרו לו כי בבית הכנסת הגדול מתפללים בנוסח אשכנז.

רבי אריה, שהיה רגיל להתפלל בנוסח ספרד, הפריע לו להתפלל בנוסח אשכנז. אך מחמת שכבר היה סמוך לשבת קודש, לא אמר

374 רבי אברהם חיים הורוויץ זצ"ל, נולד בשנת תקמ"ב, בשנת תקע"ח עלה לכהן כרב בלינסק, ולאחר הסתלקות אביו רבי נפתלי צבי מראפשיץ זצ"ל, החל להנהיג באדמורו"ת. נסתלק כ"ה מנחם אב תקצ"ה. רבי שלום מבעלזא זצ"ל אמר כי מי שעולה על ציונו ישועתו קרובה.

כלום. ובמהלך השבת ירד לפני התיבה, בנוסח אשכנז כמנהג המקום. בנעימת תפילותיו וקולו האדיר, סחף אחריו את כל הקהל הקדוש שהתעוררו כהוגן בעת ששפכו לבם נוכח פני ה'.

ברם, לרבי אריה הפריע העובדה שנאלץ להתפלל בנוסח אשכנז, ומיד לאחר השבת נטל את מקלו ואת תרמילו בלא לומר לאיש דבר, וחזר למקומו.

במהלך השבוע לא שם איש על לב, כי רבי אריה החזן איננו בעיר. רק בהגיע שבת שלאחר מכן, כשהגיעו הקהל לבית הכנסת, גילו לתדהמתם כי החזן איננו, ולא היה אי מי שידע מה אירע עמו.

לאחר השבת, מיהר רבה של לינסק זצ"ל, לשגר איגרת אל רבה של דינוב בעל 'בני יששכר' זצ"ל, שיתעניין מדוע עזבם רבי אריה לפתע פתאום, ללא אומר ודברים.

שאל רבה של דינוב בעל 'בני יששכר' את פיו של רבי אריה על כך, ולאחר שקיבל את נימוקו, הריץ מכתב תשובה לידידו רבה של לינסק זצ"ל, כי קשה על רבי אריה לשנות את תפילתו מנוסח ספרד, בו התפללו אבותיו משך דורות, לנוסח אשכנז, ואף אינו רוצה שבניו ישנו מנוסח זה, ועל כן, אינו יכול לקבל את המשרה.

כשהתקבלה תשובתו של הבני יששכר מדינוב זצ"ל, התיישבו ראשי קהילת לינסק וטובי העיר לדון בסוגיא, ממנה יצאו בהחלטה מפתיעה לשנות ממנהגם ומני אותו היום יתחילו אף הם להתפלל בנוסח ספרד. זאת, למרות שמנהגם זה כבר היה נהוג בידם מאות שנים להתפלל במקום בנוסח אשכנז! וכל זאת, מחמת כי לא יכלו לוותר על חזן חשוב ומוכשר כמו רבי אריה, שלא מצאו אחר דומה לו.

בוקע רקיעים

כחסידים הראשונים אשר שוהים שעה אחת לפני התפילה, היה רבי אריה מכין עצמו לתפלה במשך זמן רב בהכנה דרבה, ושפך לבו כמים לפני קונו, כדי שתהיה תפלתו זכה ונקיה וקולו ערב ונעים.

אנשי מקומו וסביבתו ידעו כי רבי אריה בתפילותיו בוקע רקיעים וזוכה שתפילתו תתקבל לרחמים ולרצון, ולא אחת המתינו לו בבית הכנסת יהודים הנצרכים לישועה כשפיתקא בידיהם, בה רשמו את שמם ואת שם אמם,

ובבואו אל הקודש מסרו לו את הפיתקא, כשהם מבקשים על נפשם שיואיל להכליל אותם בתפילתו להיושע בהצלחה ובישועה כפי שנזקקו.

ואכן, היו התפילות של רבי אריה נושאות פרי ועושות רושם, ורבים החלו נוהרים לבקש ממנו שיתפלל בעדם. עד כדי כך הגיעו הדברים, שבאחת השנים כשהגיע רבי אריה לבית הכנסת בליל יום הכיפורים לתפילת כל נדרי, עמדה במקום אשה שהשתטחה לפני כל רוחב הפתח כדי שלא יוכל לעבור במקום, והחלה לשפוך לבה כי כבר חלפו ועברו עשר שנים מנישואיה ועדיין לא זכתה להיפקד בזרע של קיימא, וכעת אין היא זזה מן הפתח עד שרבי אריה יבטיח לה נאמנה שיקויים מבוקשה, ובשנה זו תזכה לחבוק ילד משלה.

בלית ברירה, מאחר שרבי אריה לא היה יכול להיכנס, בירך אותה. דבריו עשו רושם ובאותה שנה זכתה אותה אשה להיפקד[375].

תורת חסד

מלבד היותו בולט בעמוד התפלה, בגין משרתו הרמה כחזן המכבד את ה' מגרונו, שמו נודע לתהילה בקרב קהל חסידי דינוב שהכירוהו מקרוב, כמי שכל התורה כולה מונחת אצלו בקופסא. והיה ידוע רבי אריה למשגב בגאונותו המקיפה ובחריפות שכלו הזך, ועד זקנה ושיבה לא פסק ספר התורה מפיו, יומם ולילה לא ישבות בהתמדה ויגיעה עצומה.

למרות שכל רגע מחייו של רבי אריה היה מנוצל להתמדת התורה. אף היה רבי אריה מקדיש מעתותיו עבור נצרכים וגלמודים לסייע להם ולעזור להם בשעת דוחקם. בפרט ובעיקר היה פועל גדולות ונצורות למען אלמנות ויתומים והיה מגייס עבורם סכומי עתק למחייתם. בהגיע עת דודים, כאשר האלמנות היו מובילות את יתומיהם לחופה, היה רבי אריה זה שדאג וגייס את הנדוניה וההוצאות המרובות שכרוכים בשמחות נישואין ובמשך ימי חייו זכה להשיא עשרים ושניים יתומים[376].

375 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מזקנתו מרת חיה רחל ז"ל, אשת רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

376 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, בשם רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל, שמספר זה היה ידוע ומקובל במשפחה.

פודה מכל צר

אם כך היה דרכו של רבי אריה בכל מעשה של חסד, גדולה מכך היה בעת שבאה לידו להתעסק במצות פדיון שבויים. שוב לא היה רבי אריה שם לבו למאומה ונטל על עצמו מצוה נשגבה זו, כשהוא מכתת רגליו ממקום למקום בגין כך ומחזר על הפתחים כדי להשיג את הסכומים העצומים שנדרשו לשם כך, ואף נוסע למרחקים כדי לטפל בשבויים עד שישוחררו לביתם.

אירע ובאחד ממסעות אלו הגיע רבי אריה לעיירה **טערווא** שם התאכסן אצל רבי **יצחק** (איטשע) **ברנשטיין** ז"ל[377]. שמסר לו את מיטתו לשינת הלילה.

בהגיע חצות לילה השכים רבי אריה ואמר לרבי יצחק שהוא כבר יכול ללכת לישון. זאת מכיון שרבי אריה כבר השלים את שינת הלילה ומעתה החל כדרכו מדי לילה, לערוך תיקון חצות לקונן ולדאוג על חורבן בית המקדש והשכינה הקדושה המתפלשת בעפר, ולאחר מכן, מתחיל בהכנה לקראת התפילה על ידי לימוד התורה הקדושה.

לאחר תפלת שחרית הגיש בעל האכסניה רבי יצחק לפני אורחו הנכבד רבי אריה, פת שחרית הכוללת מעדני מלכים אותם הכין לכבודו. בנוסף לכך הוסיף רבי יצחק תרומה הגונה בסכום גדול ונכבד.

כשנפרדו אמר רבי אריה לרבי יצחק, בטוח אני כי עוד נהיה למחותנים. דברים שהתקיימו לאחר שרבי **משה אהרן** בן רבי **יצחק ברנשטיין**, נשא את מרת **חנה מינדל** בת רבי **אלימלך** בן רבי **אריה** ז"ל.

בצילם של צדיקי הדור

דרכו של רבי אריה היתה להסתופף בצילם הקדוש של כל צדיקי דורו, והם רחשו לרבי אריה חיבה והערצה יתירה ומיוחדת והשתעשעו עמו בדברי תורה וחסידות. כפי שנודע בין צאצאיו, העלה רבי אריה על גבי הכתב את כל דברי התורה ותוכן השיחות בעת שהותו בקודש פנימה ומה ששמע כשהסתופף בהיכלם של צדיקים בעת השולחנות הטהורים שערכו הצדיקים לפני ה'.

במשך השנים נצבר בפנקסו של רבי אריה אוצר בלום של דברי תורה ושיחות של מאה עשרים ושבעה צדיקים מופלגים אצלם הסתופף. פנקס זה

377 הלוא הוא אבי חותנו של רבי יצחק אייזיק, ראה ערכו בפרק ל.

היה שמור ימים רבים[378], ועבר בירושה לנכדו רבי **יוסף דוד**[379] אצלו נשמר הפנקס עד סמוך למלחמת העולם הראשונה בה נעלמו עקבותיו של הפנקס, יקר הערך וחבל על דאבדין ולא משתכחין.

מעטות העובדות שנשתמרו אודות רבי אריה, אולם מעט אלו שמספרות על ההתייחסות המיוחדת של צדיקי הדור אל רבי אריה, המה מעידים ובאים ללמד על הכלל כולו, על הערצתם וחיבתם של הצדיקים לרבי אריה.

ולבש בגדים אחרים

באחת השנים כאשר רבי אריה שהה **ברימאנוב** בתקופת השנה ביומא דהילולא של הרבי רבי **מנחם מנדל מרימאנוב**[380] זצ"ל. כמו בכל מקום אליו הגיע, נתכבד גם כאן רבי אריה לשמש כשליח ציבור וכחזן לפני התיבה[381].

ובהגיע מוצאי שבת קודש, כשנכנס רבי אריה לקודש פנימה אל רבי **שמעון מיערוסלאוו** זצ"ל, שאף הוא שהה במקום[382] פשט הצדיק את בגדי הלבן אשר לו ומסרם והלבישם לרבי אריה, וציוה עליו להישאר בלבוש זה. ונענה ואמר: "זאל רבי אריה חזן דאוועגן פארן עמוד ווייל חזן איז ראשי תיבות **ח**'יי **ז**'וני **נ**'וני און רבי אריה קען משפיע זיין מיט זיין דאוועגען בני חיי **מזוני**" (- שרבי אריה חזן יתפלל לפני התיבה, כיון שחזן ראשי תיבות חיי זוני נוני, ורבי אריה בתפילתו יכול להשפיע בני חיי ומזוני).

את מוצא פי הצדיק שמר רבי אריה להמשיך ללכת עם בגד זה, שנשאר בחלקו. אולם בענוותנותו הרבה לא רצה להשאירו לעצמו כמו שהוא ובגין כך צבע אותו בשחור[383].

---

378 בפנקס זה אף היה רשום סדר הייחוס של רבי אריה ולמעלה בקודש, עד הסמיכת חכמים.

379 בן רבי משה יעקב, בנו השני של רבי אריה, ראה עליו בהמשך.

380 ראה אודותיו בפרק ד' בהערה.

381 בספר צורים וגבעות, ענף הששי, עמוד רפ"ב, מביא מעשה זה, כדבר חידוש שעדיין היה זאת קודם ששימש רבי אריה כשליח ציבור. והאדמו"ר רבי שמעון מיערוסלאוו זצ"ל, ציוה ואמר: רבי אריה חזן יגש לפני התיבה, ובאותה עת נתן לו את הבעקיטשע ואמר כי הוא משפיע בני חיי מזוני. אולם, נראה כי הגירסה שלפנינו מדוייקת יותר.

382 לפי גירסה אחרת היה המעשה ביערוסלאוו.

383 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, בשם רבי משה אריה ראטהמאן, נכד רבי אריה (חזן) הכהן (כ"ץ) ראטה.

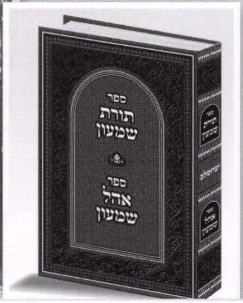
ציון הרבי רבי מנחם מנדל מרימאנוב זצ"ל

בית המדרש בעיר רימאנוב

האוהל על ציון רבי שמעון מיערוסלאוו זצ"ל

ספר "תורת שמעון" - יערוסלאוו

ציור דמותו של האדמו"ר בעל 'דברי חיים' מצאנז זצ"ל

בית המדרש בעיר צאנז

אהב"ה רבה

לא לחנם זכה רבי אריה, ושמו נחקק לזכרון על ידי האדמו"ר בעל 'דברי חיים' אבד"ק **צאנז** זצ"ל[384], בתוך סידור תפילתו. כשהוא מציין בתיבת באהב"ה, כי היא ראשי תיבות **א**'ריה **ה**'כהן **ב**'ן **ה**'עניא.

הקול יודך

לאחר פטירת רבו האדמו"ר בעל 'בני יששכר' זצ"ל, החל רבי אריה כמו רוב החסידים להסתופף בצלו הקדוש של בנו ממשיך דרכו האדמו"ר רבי **אלעזר** אבד"ק **לאנצהוט** זצ"ל בעל '**יודעי בינה**'.

אולם מני אז הרגיש כי הוא מאבד את קולו, שהולך ונחלש. כיון שחסיד היה, הבין כי יתכן מאחר שגרם חלישות הדעת[385] לאדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל בעל

---

384 נולד בטארניגראד בשנת תקנ"ג לאביו רבי אריה לייבוש זצ"ל דומ"ץ בפרעמיסלא ומגזע גאוני וקדושי ארץ. עוד טרם נולד קם האדמו"ר רבי משה לייב מסאסוב זצ"ל, בפני אמו כשהוא מתבטא שבנה עתיד להיות צדיק גדול מאוד, ובעודו תינוק אמר עליו כי בתוכו שוכנת נשמת האדמו"ר רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל. הרבי (החוזה) מלובלין, רבי יעקב יצחק זצ"ל, אמר עליו שעתיד להיות מנהיג הדור ומסר לו ענייני הנהגה עוד בילדותו. נודע כשר התורה וכל העולם כולו חל מהדר גאונו וקדושתו, נסתלק בכ"ה ניסן תרל"ו, ושבעים שנה אחר הסתלקותו ברוב המקומות בגליציה כשאמרו "דער רב" הכוונה היתה אליו, ועדיין אורו זורח בקרבנו שרוב האדמור"ים הנודעים בזמננו הם מיוצ"ח.

ספר
יודעי בינה
על חמשה חומשי תורה
אשר נשאר בכתובים מאת בית אישורו, אור עולם קדש הקדשים, הרב הגאון הצדיק הקדוש, אשפה"ג ה' האאורה, בעזרה האהורה, איש אלקים, כל רז לא אנס ר', דמשמרן גלוין לי', רבים שתו דבריו הקדושים המאירים ומזרימים בזוהר הרקיע, אהב ישראל, מקשת מרן **אלעזר שפירא** זצללה"ה אבדק **לאנצהוט**, בן לאותו צדיק בכור קדושה אדומ"ר הרב חאי נאון, איש אלקים קדוש, רשבבהג"ש מקשת מרן **צבי אלימלך** זצוקללה"ה אבדק **דינאב**, בעלים ספר הקדוש, בני יששכר, אגיא בשלחי ושאר הבינוים הקדושים זיע"א יבכי"ו:
הוגה לבנים הדפוס עי' סרסיג. מרוס. בנכ"ן
בקס"ו שמעון אלטר שפירא שי' נכד המחבר הקדוש זיע"א ובכי"ו
בשנת תשנ"ח לפ"ק.

שער הספר "יודעי בינה" - לאנצהוט

385 גרסה נוספת לעובדה זו: ביום השנה לפטירתו של רבו בעל 'בני יששכר' זצ"ל, התכנסו קהל החסידים בדינוב ונשארו שם לשבות בצוותא יחד עם בניו הקדושים, ממלאי מקומו וממשיכי דרכו הקדושה.

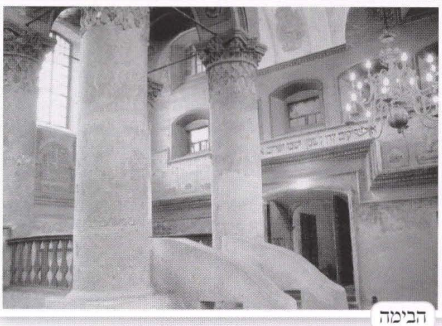
בראשונה, לאחר פטירתו של בעל ה'בני יששכר' נהרו רוב החסידים אחר בנו האדמו"ר רבי אלעזר אבד"ק לאנצהוט זצ"ל, מאחר שלא ידעו להעריך את רום שגב קדושתו וגדלותו של בנו האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, אבל אחר זמן הטיבו להכיר בו כי הוא צדיק נשגב, ורבים מהחסידים החלו לשוב להיכלו ונמנו על חסידיו.

אחת העובדות אשר בגין כך נוכחו לראות את מדרגותיו הגבוהות, היתה בשבת קודש זו כאשר רבי אריה עבר לפני התיבה. האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, נהג שלא לזמר בפיוט 'הא-ל הפותח', זאת בשונה ממנהגו של אביו הקדוש האדמו"ר רבי צבי אלימלך

בית המדרש המפואר בעיר לאנצהוט

החזית החיצונית

פנים בית המדרש

הבימה

זצ"ל בעל 'בני יששכר'. אבל, היות שרבי אריה נמנה על חסידיו של האדמו"ר רבי אלעזר זצ"ל, אשר המשיך במנהג זה כדרכו של אביו הקדוש, נהג רבי אריה כמותו ופתח פיו בשירה ובזמרה בהגיעו בתפילתו ל"הק-ל הפותח".

לאחר התפלה הרגיש רבי אריה כי איבד את קולו. מתוך שחסיד היה הבין, כי אין הדבר בא לו במקרה ללא סיבה. כי אם בגין ששינה מן הציווי של האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, שהוא האב"ד במקום.

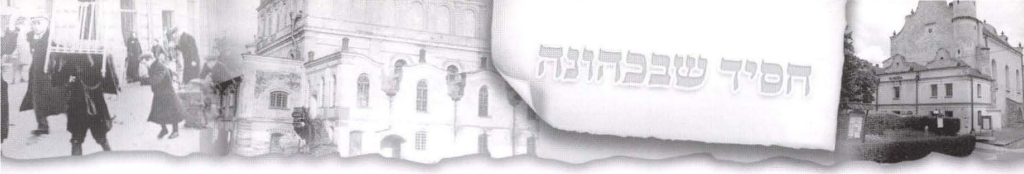
רבי אריה, הבין מיד שלא נהג כשורה, ועל כן מיהר לבקש את סליחתו של האדמו"ר רבי דוד זצ"ל. בד בבד, אף ביקש ממנו שירחם עליו והקול יוחזר עליו כבראשונה, יען שהוא צריך זאת ליראת שמים.

האדמו"ר רבי דוד זצ"ל נעתר ומחל לרבי אריה על הפגיעה בו. עם זאת, אמר לו שאמנם הקול יוחזר לו, אך לא לגמרי ועדיין ישאר פגם זעיר בקולו, כזכר לעובדה שפגע בו.

ואכן, כך היה. צרידות פעוטה - שלא היתה לפני כן - לא סרה ממנו. מעשה זה השאיר רושם עמוק על החסידים שנוכחו בכך בקדושתו הגדולה, ומני אז שבו דרכי דינוב להיות הומי חסידים.

גרסה זו מקורה בספר אוצרות יוסף על הגדה של פסח וכן הביאה בספר רבי צבי אלימלך מדינוב, אמנם שם מביא שהאדמו"ר רבי דוד בעל 'צמח דוד' זצ"ל הורה תחילה מפורשות לרבי אריה שלא יזמר בפיוט הנ"ל, אך אין זה מסתבר ששינה מהוראתו הברורה של המרא דאתרא.

עובדה נוספת, בגינה נוכחו בשגב מעלתו של בעל ה"צמח דוד". היה כאשר שבת בהיכלו של האדמו"ר רבי שלום אבד"ק בעלזא זצ"ל, והוא כיבדו ביותרת הכבוד ונתן לו להתאכסן בסוכתו, מקום שהיה שמור רק לאורחים רמי מעלה ביותר.

'צמח דוד' על כן הגיע לידי איבוד קולו. ואכן מיהר אליו לבקש ממנו מחילה, כשהוא מנמק: "עס פעהלט מיר אויס פאר יראת שמים". - אני זקוק לקולי, להעלות יותר ביראת שמים.

כשרבי אריה סיפר עובדה זו, הוסיף ואמר: "אכן מאז חזר אלי הקול, אולם שוב לא חזר אלי לגמרי אותו הקול כפי שהיה לי בראשונה"[386].

חלוקא דרבנן וטלית נאה

בחצרות החסידים היתה חשיבות מיוחדת לתפלת מנחה של ערב שבת קודש, התפלה האחרונה של אותו שבוע, שהיא תיקון לכל השבוע כולו ויש להתפלל אותה בלב נשבר[387]. ולכן, נהגו בחצרות קדשם של צדיקים, וכך היה דרכם ומנהגם של הצדיקים לבית דינוב, שהאדמורי"ם עצמם עברו לפני התיבה לתפילת מנחה של ערב שבת קודש.

מנהגם של תלמידי האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב** בעל **'בני יששכר'** זצ"ל אף היה ללבוש טלית בתפלת מנחה של ערב שבת קודש. וכן

במוצש"ק בעת המבדיל שרו החסידים בהתלהבות, והאדמו"ר רבי דוד זצ"ל נעמד על מקומו ושחק ואמר: על כמה מהחסידים שסוברים שהם חסידי בעלזא. אך אין זה כך. ואכן לימים לא רבים החלו הללו לנסוע לאדמו"ר אחר.

התבטאות נוספת של האדמו"ר מבעלזא אודות האדמו"ר רבי דוד מדינוב זצ"ל, שאמר לרבנית בהזדמנות שאף החסידים שמעו את דבריו: "אם משאירים בן כזה, אפשר לשכב במנוחה בקבר".

פעם אחרת, אף אמר האדמו"ר מבעלזא להרבנית כי הוא ערליכער איד (יהודי נאמן, וירא שמים), הרבנית תמהה לפניו: "וכי רק זה היא מעלתו". נענה הרה"ק: "אדמורי"ם יש הרבה, אבל ערליכע אידן אין הרבה".

386 רבי משה אהרן דייטש הי"ו בשם זקנו רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל.

387 ראה בילקוט 'עטרת צבי' (נ"י תשס"א) שמביא בשם האדמו"ר רבי צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל שאמר שעל האדם להתפלל תפלת מנחה בערב שבת קודש בלב נשבר, והוא תיקון על שבוע העבר. ועוד שעל ידי זה יהיו כל התפלות של שבת בהתלהבות. וכן היה דרכו של בעל 'עטרת צבי' (שם עמוד שכ"ט), שהיה מתפלל תפלת מנחה בערב שבת קודש בעוד היום גדול, והיה מאריך בתפילתו במשך שעתיים ושלוש ואף יותר, בנחת ובמתינות בלב נשבר מאוד (ועיין עוד שם בהערה שמביא עובדה נוראה מגודל עבודתו הק' של הבעל שם טוב הקדוש בתפלת המנחה של ערבי שבתות).

וכן הוא ביסוד ושורש העבודה (שער ח' פרק ב') שכתב "ואדם יפיק תבונה ביתר שאת ויתר עוז זהירות הכוונה בתפלת מנחה זו של ערב שבת קודש, למי שמעיין בכתבי האריז"ל (ע' שער הכוונות דרוש א' ענין קבלת שבת) מגודל מעלתה, שמזמן תפלת מנחה זו הוא התחלת התכללות והעליות של כל העולמות זה בזה, עיי"ש.

ומסופר כי בביתו של הרבי רבי אלימלך מליזנעסק זיע"א היה התעוררות רבתית מדי ערב שבת קודש, והיה דומה לערב יום כיפור עד שאפילו המשרתות שבבית היו מרגישות התעוררות של תשובה והיו מפייסות זו את זו (שפע חיים ימים נוראים, ח"א עמוד רעג).

היה מנהגו של רבי אריה חזן, שנמנה על חשובי התלמידים, והיה לובש את הטלית עד לאחר שקידש על היין.

לאחר הסתלקותו של רבם בעל 'בני יששכר' זצ"ל, הפסיקו רוב תלמידיו ממנהג זה ללבוש טלית בעת תפלת מנחה. מחמת כבודו של ממלא מקומו וממשיך דרכו האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל בעל '**צמח דוד**'.

אולם, רבי אריה נמנה בין אלו הבודדים אשר מחמת חשיבותם וכבודם, המשיכו ללבוש טלית בליל שבת קודש.

באחת השבתות, החליט אחד מבין החסידים כי אין זה לפי כבודו של רבם, שגם רבי אריה לובש טלית[388], והחשיב זאת ליוהרא מצדו. על כן, ניגש אליו בעת שהתפלל תפלת שמונה עשרה, והוריד ממנו את הטלית.

רבי אריה, לא עשה עסק מכך, וכאילו לא אירע מאומה. אולם, האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, הרגיש בכך ולאחר תפלת מנחה כיבד את רבי אריה לגשת לפני התיבה לקבלת שבת קודש.

אולם, לא היה די בכך, ומאז כל אימת שהיה רבי אריה מגיע להסתופף בצל רבו בעל 'צמח דוד' זצ"ל, היה מכבדו לגשת לפני התיבה במקומו לתפילת מנחה של ערב שבת קודש, ואף המשיך לכבדו בתפילת קבלת שבת[389].

פחד, מכה מפיגו

בתקופה הראשונה, כשרבי אריה החל לשמש כשליח ציבור בבית מדרשם של צדיקים, סבל מאוד מאימה יתירה שנפלה עליו מפחד הציבור ויראת הרוממות בעמדו להתפלל לצדם ובמחיצתם של הצדיקים.

באחד ההזדמנויות בה התפלל כשליח ציבור בצל קדשו של האדמו"ר רבי **שמעון מיערוסלאוו** זצ"ל, הבחין הצדיק בפחד שתוקף את השליח ציבור, רבי

---

388 ועל אף שכך היה דרכו מימים ימימה, עוד בחיים חיותו של רבו בעל 'בני יששכר'. אולם משום שהתלמידים הפסיקו מנהג זה, ובחצרות קודש של צדיקים אחרים היה מנהגם של האדמורי"ם לבדם ולא זולתם ללבוש טלית, היה נראה לחסידי בעל 'צמח דוד' כזלזול ויוהרא.

389 רבי משה אהרן דייטש הי"ו ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל, ששמע בהיותו אברך צעיר לימים כששהה בעיר יאס לרפואת עיניו. בשהותו שם פגש ביהודי שמצא אותו מלא וגדוש ומורם מעם, תהה על קנקנו, ובתוך הדברים התברר לו כי הוא נכדו של רבי אריה החזן מלינסק, ועל כן סיפר לו עובדא זו מזקנו.

אריה. כדי לסלק ממנו את הפחד, הכה אותו רבי שמעון זצ"ל על כתפו ומאז הסתלק ממנו הפחד. רבי אריה נהג לספר שכל ימי חייו הוא הרגיש במכה זו.

לעורר לבי לאהבתך

באחת השבתות אותם עשה בצילא דמלכא, של האדמו"ר רבי **חיים**, אבד"ק **צאנז** בעל **'דברי חיים'**, התכבד רבי אריה להתפלל לפני התיבה קבלת שבת.

תפלתו של רבי אריה עברה בהתלהבות והתרוממות כדרכו תמיד, בקול שאגת ארי, ובלהב אש קודש יוקדת.

ויהי בבוקרו של שבת, עת נכנס האדמו"ר בעל 'דברי חיים' זצ"ל לתפילה, פנה אל רבי אריה ואמר לו: "רבי אריה וועט אונז דאוועגען שחרית, דעם ניגון וואס איהר האט געזונגען אויף 'לכה דודי' זאלט איהר אונז זינגען אויף 'א'ל הפותח', דעם ניגון וואס איהר האט געזונגען אויף 'לא תבושי' זאלט איהר זינגען אויף 'א'ל אדון', אויף 'ממקומך' זאלט איהר זינגען א ניגון וואס זאל אונז דערווארעמען די הערצער, צו קודשא בריך היא. - רבי אריה יתפלל עבורנו שחרית, את הניגון שזימרתם על 'לכה דודי', תזמרו על הפיוט 'הא'ל הפותח', את הניגון שזימרתם על 'לא תבושי' תזמרו על הפיוט 'א'ל אדון', ועל 'ממקומך' תזמרו ניגון שיחמם ויעורר את לבבנו אל הקדוש ברוך הוא[390].

ביה"

ספר

בית שלמה

שבחי הלולות וקורות ופעלים. של איש אלקים קדוש מאור נעלם. רב האי גאון צדיק יסוד עולם. חכם הכולל אפקליא המאירה. חסידא ופרישא מגורה טהורה. רבן של ישראל צפירת תפארת. הה"ה אדמו"ר מרן **שלמה שפירא** זצללה"ה מלפנס אבדק"ק **סטריזוב** ואחכ אבדק **מונקאטש** וזלליל ושם מנ"כ זיע ועכיא פשוטים נוראים. שיחות נפלאים. ומעשיות מהודרים. נאמנים וברורים. ערבים לאזן שומעת. בחכמה ומוסר דעת. סמנו ומאמרותיו וריבותיו הקדושים. גם משאר צדיקים אילי תרשישים. אשר מענין לענין המה נזכרים. זכותם תעמוד לנו לדור דורים. ובמצו מאמר אחד בשם

צבי תפארת

קצת מתולדות ומפעלות בנו הגאון הקדוש מופת הדור. לבל בני ישראל ה"י אזה. ראש גולת אריאל. דב פעלים מקבציאל. צבי תפארת ישראל. צדקתו כחדרי אל. המקובל האלקי המפורסם אומרי מרן **צבי חורש שפירא** זצללה"ה זיעא האברקק דעל בעדמתים ,דרכי תשובה. ,באר לחי ראי ,ושרת צבי תפארת' ושארי מפדק:

נדפס בדפוס המשוכח והמפואר של ר' **משה יהודא** גלאנץ

אירשיווא --- תפריה לפ"ק

DRUCK VON MOR GLANCZ IRŽAVA. PODKARP. RUS. 1928.

שער הספר "בית שלמה" מונקאטש

---

390 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מרבי יצחק אייזיק זצ"ל.

הילד במחיצתו ישפיע עליו אך ורק לטובה. ולשם כך בחר **"להושיב את בנו העלם הנחמד על חיק איש מצויין מתלמידי אביו הקדוש, חסיד מופלג ומפואר הר"ר אריה חזן דמתא"**[391].

וכל בכור בניך תפדה

רבים וטובים הידרו לקיים מצות פדיון הבן, על ידי בני משפחה מפוארת זו, שיחוסם הרם נודע, כמיוחסים למעלה בקודש בן אחר בן, עד אהרן הכהן. בהיותם צאצאים לרבי **נפתלי כ"ץ** זצ"ל, בעל **סמיכת חכמים**, שהיה כהן מיוחס[392].

עובדה מעניינת בהקשר לכך, נקשרת להגעתו של רבי אריה להסתופף בצלו של האדמו"ר רבי **שלום** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל[393].

---

391 לשון זה מצוטט ממקורו בספר 'בית שלמה' עמוד ה' פרק טל ילדות, ושם מופיעה העובדה במלואה: היה זה, בתקופה בה עוד התגורר רבי אליעזר מלאנצוט זצ"ל בעל דברי בינה בריביטיטש, ובנו בעל השם שלמה ממונקאטש היה ילד כבן חמש שנים בלבד. בחזון הלילה התגלה לו חזיון מופלא בה ראה את זקנו רבי צבי אלימלך זצ"ל בעל 'בני יששכר' כשהוא מעוטר בשטריימל אשר כיפה של סאמעט לראשו. ולימין זקנו ראה את מלך המשיח כאשר לראשו שטריימל עם כיפה של זהב, ולשמאלו ראה את אליהו הנביא זכור לטוב מעוטר בשטריימל וכיפה של כסף עליה.
כשסיפר את החלום לאביו בעל 'דברי בינה', הבין כי חזיון גדול ראה העלם, ילד שעשועיו, ואין זה דבר ריק והחליט על אתר לשולחו אל אביו בעל 'בני יששכר' זצ"ל, יחד עם רבי אריה.
בהגיעם לדינוב נכנס רבי אריה יחד עם הילד אל ה'בני יששכר', שהתפעל מאוד ממחזה החלום, ואמר עליו "יפה עינים וטוב רואי", והאריך בדברי תורה בפתרון החלום, אשר מחמת גילו הצעיר לא זכרם הילד, זולת מה שאמר זקנו בעל 'בני יששכר' בין הדברים כי "דוד" עולה בגימטריה זהב, ולכן היה מעוטר בשטריימל עם כיפה של זהב. ואליהו הנביא אשר בא להמתיק עם הכסף, שמורה על מדת החסד.

392 ראה ערכו בהמשך הפרק.

393 נודע בכינוי השר שלום. נולד בשבט תקמ"ג. כבר בצעירותו העריצוהו גדולי הדור כי הוא עתיד להנהיג רבבות מישראל. נודע כפועל ישועות וריפא חולים במשמוש ידיו. הסתתר בלילות כשהוא מתייגע בתורה, בבית מדרשו של רבו המובהק בעל 'דברת שלמה' מסקוהל - לוצק זצ"ל, שהמגיד רבי דב בער ממעזריטש זצ"ל אמר לו כי הוא עתיד להעמיד תלמיד ששקול כנגד עדת חסידים שלימה. זכה ללמוד את הלכות בית הכנסת עם אליהו הנביא ואחר בנה את בית המדרש בבעלזא, שצדיקים אמרו כי הם מרגישים בו שהם דורכים על שמות הקדושים. התבטא שכל מה שהשיג הוא מלימוד התורה מתוך הדחק ויגיעה. על כוחו הגדול התבטא פעם האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה אבד"ק צאנז, בעל שפע חיים זצ"ל בדברו על שגב כוחם של צדיקים: "אם יספרו עליו - על האדמו"ר רבי שלום אבד"ק בעלזא זצ"ל - כי נכנס לבית החיים וכל המתים קמו מקבריהם, לא יהיה בכך משום חידוש". נסתלק בכ"ז באלול שנת תרט"ו.

בית המדרש בעיירה בעלזא, אותו בנה האדמו"ר רבי שלום זצ"ל

דרכו בקודש של האדמו"ר מבעלזא, היתה, להדר ולפדות את בנו בכורו פעם אחר פעם, מחמת חששו על יחוסם של הכהנים. וכל אימת שנתקל בכהן, ביקש שוב לפדות את בנו[394].

גם בהגיע רבי אריה לבעלזא, לשחר את פניו של האדמו"ר זצ"ל, פנה אליו מיד כשהוא מבקש לפדות אצלו את בנו בכורו.

אולם, מעתה הפסיק האדמו"ר מלחזר אחר כהנים נוספים ושוב לא פדה את בנו בכורו, בהיותו סמוך ובטוח לבו על יחוסו הרם של רבי אריה, שבוודאי

394 מעניין להעתיק לכאן קטע מתוך הספר הקדוש 'שפע קודש' מהאדמו"ר רבי יקותיאל יהודה אבד"ק צאנז ובעל 'שפע חיים' זצ"ל, בדרוש כ"ג לפדיון הבן עמוד שס"א: "ויתכן דמהאי טעמא יש נוהגין לפדות הבכור אצל הרבה כהנים, וכן נהגו כמה מגדולי ישראל. ולכאורה צריך ביאור הענין בזה, דהא אף דקיימא לן דהכהנים בזמננו אינם אלא כהני חזקה, מכל מקום לא עדיפא מצות פדיון הבן מנשיאות כפים, שהכהנים סומכים על חזקתם לברך עליה בשם ומלכות, ואין חוששין לחומר האיסור דלא תשא את שם ה' לשוא, וכל שכן אין לחוש לענין פדיון הבן דאינו אלא עשה, ובפרט שמברכין גם על מצות פדיון הבן, וסמכינן אחזקה בחשש ברכה לבטלה, אם כן למה לא סמכו על זה גם לענין עצם הפדיון. אך לדרכנו [עיי"ש בדבריו הקודמים] יבואר, שבמצות פדיון הבן כרוך גם ענין של ספק פיקוח נפש, ואם זה הכהן אינו מיוחס אחר אהרן, הרי התינוק בחשש סכנת מיתה, ולכן החמירו טפי לגבי פדיון הבן לפדות אצל כהנים הרבה, כיון שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, ע"כ. [ובפנים הספר מביא מקורות רבים לכך עיי"ש].

גזע אהרן קדוש ה' מחצבתו[395]. ואף התבטא: "דא קען איך מיך אפשטעלן איך דארף נישט מעהר אויסלייזן - אצלו ביכולתי להפסיק, ושוב איני צריך לפדות"[396].

במשך יובל תמים, חמישים שנים רצופות, שימש רבי אריה כשליח ציבור וחזן בעירה **לינסק**, עד לימיו האחרונים.

באחרית ימיו, כיון שראה שקרבו ימיו, העביר בראש השנה, כשנה קודם פטירתו, את שרביט החזנות לבנו, שישמש כשליח ציבור במוסף של ראש השנה ויום כיפור. בשלהי אותה שנה, ביום א' דראש חודש אלול עדיין שימש כשליח ציבור בקלויז המקומי, ולמחרת ביום ב' דראש חודש שימש כשליח ציבור בבית הכנסת המרכזי, ומיד לאחר מכן נפל למשכב, ממנו לא קם, ואחר כשבוע ימים ביום **ט' אלול**, השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה.

השאיר אחריו זרע ברך ה': בנו רבי **אלימלך**, שמילא את מקומו כשו"ב וחזן בלינסק. רבי **משה יעקב מראצפערט ובן נוסף** ששמו לא נודע לנו[397].

רבי משה יעקב ראטה - ראטמאן

ב"ר אריה הכהן כ"ץ ראטה

הרב החסיד רבי **משה יעקב** זצ"ל נולד לאביו הרב החסיד רבי **אריה הכהן כ"ץ ראטה** זצ"ל[398], ואף הוא נמנה מבית אבותיו כחסיד של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב** זצ"ל, בעל '**צמח דוד**'.

רבי משה יעקב העתיק את מושבו לעיר **ראצפערט** אשר בהונגריה. שם הוחלף שם משפחתו מראטה ל**ראטמאן**[399].

---

395 עובדה זו ידועה ומקובלת בין המשפחה, ובספר צורים וגבעות מביא עובדה זו על בעל 'בני יששכר'. שהיה פודה את בנו בכורו, אצל כל כהן. אולם נראה שהגרסה שלפנינו כי זה היה אצל האדמו"ר רבי שלום אבד"ק בעלזא זצ"ל, היא הנכונה. ובספר צורים וגבעות, אף כתב כי בנו בכורו של בעל 'בני יששכר' היה בעל 'יודעי בינה', וזה בוודאי אינו נכון כי הבכור היה 'משולם זושא'.

396 רבי בצלאל מרדכי ראטה הי"ו, ששמע בנוסח זו.

397 לפי גרסה אחרת, הם היו ארבעה בנים.

398 ראה ערכו בפרק זה.

399 ברשימה שיצאה על ידי מפעל "אבותינו" שבסיוע יוצאי ראצפערט, בנו מחדש את בית החיים בראצפערט והקימו את כל המצבות. ברשימה שיצאה על ידם נודע על קיום שתי מצבות זהות ממנו. ויתכן כי עוד קודם המלחמה תיקנו מצבה אחת ואף השניה נשארה במקומה.

רבי יוסף דוד ראטטאן ז"ל

כתב סמיכה של רבי יוסף דוד, לבנו רבי אריה

מכתבים נדירים ששלח האדמו"ר בעל 'קדושת יום טוב'
מסיגוט לרבי יוסף דוד ז"ל

בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו מרת **חיה שרה**[400].

בנו רבי יוסף דוד

הרב החסיד רבי **יוסף דוד הכהן ראטמאן** זצ"ל היה השני מבניו של רבי **משה יעקב** זצ"ל, הוא נולד בשנת **תר"ח** ועוד זכה להסתופף בימי נעוריו בצל קדשו של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב**, בעל '**צמח דוד**' זצ"ל.

בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו אותו הציע עבורו האדמו"ר רבי דוד זצ"ל. וכך היה מעשה. לפני האדמו"ר הגיע איש נגיד כשהוא מבקש את ברכתו והסכמתו על שידוך אותו עומד לסיים עם בחור פלוני עבור בתו. השיב לו האדמו"ר רבי דוד זצ"ל כי שידוך זה אינו עבורו והציע לו שיקח לחתן את רבי יוסף דוד. הנגיד הביע את הסכמתו לשידוך ואף התחייב לשלם סכום הגון עבור הנדוניה ולהחזיקו על התורה ועל העבודה.

אולם בתקופה שבין האירוסין לנישואין ירד הנגיד מנכסיו ולא היה באפשרותו למלאות את הבטחתו. כיון שכך, פנה הנגיד אל האדמו"ר רבי דוד זצ"ל ותינה לפניו את צערו והוסיף כי הוא נותן את רשותו והסכמתו שהחתן יוכל לבטל את קשר השידוך כדי שיוכל למצוא שידוך אחר כיאה ומתאים לו שיוכל חותנו להחזיקו על שולחנו, שיוכל להמשיך ולשקוד על תלמודו כשאיפתו.

אמר לו האדמו"ר רבי דוד זצ"ל כשהוא מגלה לו את הסיבה מדוע הציע לו את רבי יוסף דוד לחתן עבור בתו: "חתן זה לא יעזוב את השידוך בגלל ממון, אולם השידוך הקודם שהוצע לך לא היה מתקיים בלי הבטחת הממון".

חמש שנים לתורה

"בכל זאת" תמה הנגיד לפני האדמו"ר, כיצד יתפרנסו בני הזוג. אך הוא הרגיעו ואמר לו: "הסר דאגה מלבך, אדאג עבורו למשרת שו"ב לפרנסתו".

תקופה קצרה קודם לכן, פנו קהילת **לינסק** בבקשה אל האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, שהם צריכים לשוחט ירא שמים והגון לקהילתם.

---

400 כך הוא במכתבים של בעל הקדושת יו"ט מסיגוט אל רבי יוסף דוד שכותב לכבוד וכו' "יוסף דוד הכהן בן חיה שרה", ויש מכתבים שכתוב רק "חיה".

כעת השיב האדמו"ר לראשי קהילת לינסק, כי יש לו עבורם שוחט הגון ירא שמים מרבים, אך תחילה עליהם להחזיקו ולהחיותו במשך חמש שנים כדי שיוכל ללמוד תורה, ורק לאחר מכן, יתחיל לשמש כשוחט של הקהילה.

קימו וקיבלו אנשי לינסק את הצעת האדמו"ר רבי דוד זצ"ל, והחזיקו את רבי יוסף דוד במשך חמש שנים בהן הגה בתורה יומם ולילה, ולאחר מלאות הזמן שהוקצב, בו גם למד את אומנות השחיטה כראוי, החל לשמש כשוחט ובודק עבור קהילת לינסק המעטירה.

בצלם של צדיקים

בתקופה מאוחרת יותר[401] עבר רבי יוסף דוד להתגורר **בראצפערט** שבהונגריה, שם התקבל לשמש כשוחט ובודק אצל האדמו"ר רבי **נפתלי הירצקא** אבד"ק **ראצפערט** זצ"ל.

401 ככל הנראה עבר באותו עת יחד עם אביו.

ציון האדמו"ר רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זצ"ל

ציון בעל "יטב לב" מסיגוט זצ"ל

האדמו"ר בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש זצ"ל

רבי יוסף דוד אף נסע להסתופף בצל האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **סיגוט**, בעל **'ייטב לב'** זצ"ל. ובסוף ימיו אף נסע רבות אל האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב** זצ"ל, בן **ה'צמח דוד' מדינוב**.

סוד ה' ליראיו

על גדולתו של רבי יוסף דוד בתורת הסוד סיפר האדמו"ר רבי **חיים אלעזר** אבד"ק **מונקאטש**, בעל **'מנחת אלעזר'** זצ"ל, כי פעם אחת בהגיעו **לראצפערט** להסתופף בצלו של האדמו"ר רבי **נפתלי הירצקא** זצ"ל, התאכסן בביתו של רבי יוסף דוד והבחין כי הוא בקי בכתבי האר"י והתחיל לשוחח עמו, וכך שט עמו בדברי תורה במשך כל אותו הלילה עד אור הבוקר אז הלכו שניהם יחדיו לתפילת שחרית[402].

---

402 צורים וגבעות עמוד ר"פ, מפי רבי אהרן ראטמאן, שכך סיפר לו בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש זצ"ל כשנכנס ללמוד בישיבתו ונודע לו כי הוא נכדו של רבי יוסף דוד. בלשון קדשו אמר "**איך קען דיר גארנישט זאגן וואס איך האב דעמאלטס געלערנט פין דיין זיידן**" - לא אוכל לתאר לך, כמה למדתי בהזדמנות זו מזקניך.

עדות נאמנה ונוספת על גדלותו בתורת הסוד, מוצאים אנו באיגרת אותה כתב תלמידו האדמו"ר מ**סטריזוב**, רבי **שלמה חיים** זצ"ל: "כידוע שהיה מורי ורבי בקבלה".

לאחר פטירת האדמו"ר רבי **נפתלי הירצקא**, אבד"ק **ראצפערט** זצ"ל, הפסיק רבי יוסף דוד, מחמת סיבה, לשמש כשוחט ובודק לרבים, והמשיך לשחוט רק עבור עצמו.

כפתור - ופרח בתורה

באותו עת אף העתיק את דירתו ל**גראסווארדיין**, שם פתח חנות לממכר כפתורים, אותו ניהלו בניו עבורו והוא עצמו ישב כל היום והגה בתורת ה'.

ודלא ידע נ"א

הזדמן פעם האדמו"ר רבי **חיים צבי** אבד"ק **סיגוט** בעל '**עצי חיים**' זצ"ל לביקור ב**גראסווארדיין**. באותה הזדמנות שאל את רבי יוסף דוד ששמע איך הוא ממשיך לשמש כשוחט ובודק, והלוא ידוע מאמר העולם: "**אל תאכל נ"א**" שאין לאכול משחיטה של מי שהגיע לגיל הנ"א.

נטל רבי יוסף דוד שני ספלי מים מלאים עד גדותיהם ושם אותם על קצה שני ידיו, כשאף טיפה אחת מהם לא נשפכה. ונענה לאדמו"ר, הלוא הרבי צעיר ממני לימים, האם גם הרבי יוכל לעשות כעין זאת.

האדמו"ר מויזניץ בעל 'אהבת ישראל' זצ"ל

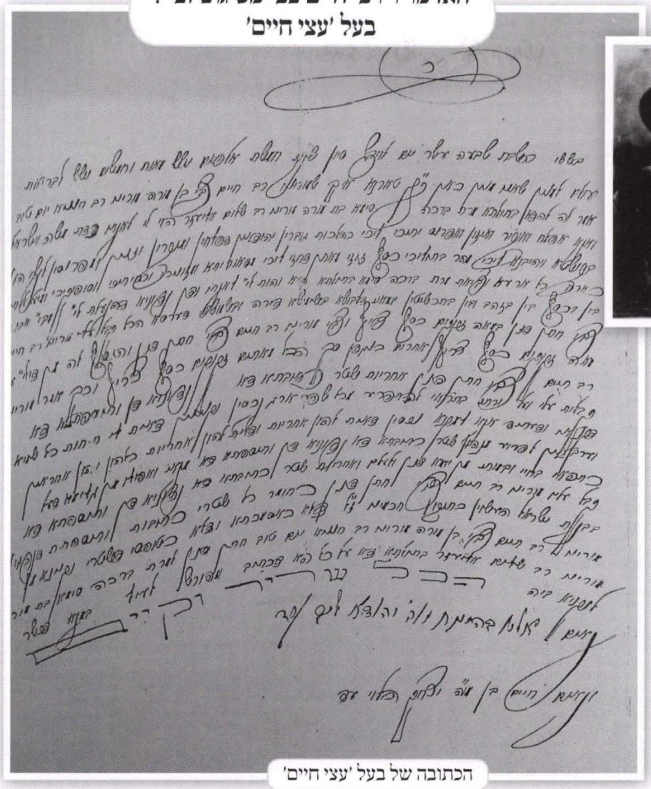
והמשיך: הסיבה שחוששים לאכול משחיטתו של שוחט שעבר את גיל החמישים היא כי אפשר שידיו רוטטות. אך אני עדיין בטוח כי אין ידי רוטטות, והסכים עמו האדמו"ר זצ"ל שהוא עדיין יכול להמשיך לשחוט.

נכבד ונעלה

בגראסווארדיין היה רבי יוסף דוד נחשב כארי

האדמו"ר רבי חיים צבי מסיגוט זצ"ל
בעל 'עצי חיים'

הכתובה של בעל 'עצי חיים'

שער הספר

הציון

שבחבורה וכל הקהל העריצו והעריכו אותו מאוד. הוא אף היה משמש שם כבעל קורא בבית מדרשו של האדמו"ר **מויזניץ**, רבי **ישראל**, בעל '**אהבת ישראל**' זצ"ל[403].

זכה רבי יוסף דוד לאריכות ימים ושיבה טובה ולמרות גילו המופלג לא נס ליחו, כשהוא עודנו זריז ונמרץ כצעיר לימים. עד שגם בשנה האחרונה לחייו, עדיין התפלל בראש השנה לפני התיבה, וכיבד את ה' מגרונו בעוז.

עולה על מוקדה

בשנת **תש"ד**, במהלך מלחמת העולם השניה, הובל **לאושוויץ** כשבדרך היה מגלה עתידות ושם נהרג על קידוש השם, כשהוא בן תשעים ושש שנה, הי"ד[404].

רבי יוסף דוד[405] השאיר אחריו דור ישרים מבורך, אותה הקים יחד עם זוגתו בזיווג שני[406] מרת **זיסל**, ונולדו להם שלשה, הלוא הם: **אסתר**[407], **בת** נוספת ורבי **אריה**[408].

ד

חותנו זקנו רבי אברהם שלמה מרוביטש

חותנו של ר' אלימלך הכהן ראטה

הרב החסיד רבי **אברהם שלמה** ז"ל מהעיר **רוביטש**, נולד לאביו רבי **אהרן הערש** ז"ל.

---

403 צורים וגבעות עמוד רפ"א בשם רבי ישראל מנחם קאהן, ששמע מאבד"ק טענקא, שזכר אותו משם.

404 צורים וגבעות, מפי נכדתו מרת חיה זיסל שווארץ שנתלוותה עמו.

405 ראה עוד אודותיו בספר "צורים וגבעות".

406 אין בידינו פרטים נוספים על הזיווג הראשון.

407 לאחר נישואיה נקראה בשם פריילין.

408 רבי אריה ראטהמאן חתן רבי **משה זינגר ונמנה על חסידי סיגוט. קודם מלחמת העולם השניה קיבל משרת שו"ב בארה"ב ועבר לשם להתגורר. השאיר אחריו דור ישרים מבורך, ביניהם בנו רבי** אהרן, מתלמידי האדמו"ר רבי חיים אלעזר אבד"ק מונקאטש בעל 'מנחת אלעזר' זצ"ל. צורים וגבעות עמ' רפ"א.

רבי אברהם שלמה ז"ל זכה להימנות בין חשובי ונכבדי תלמידי רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב**, בעל **בני יששכר** זצ"ל שכיהן באותה עת כרב ואב"ד **רוביטש**[409].

רבי אברהם שלמה ז"ל נודע כמורם מעם, איש אלקים, שזכה לשני שולחנות של תורה וגדולה במקום אחד. בכל אשר עשה במסחר התבואה בה התעסק, הצליח ה' דרכו, כשהוא מנצל את הצלחתו להיות עמוד התווך ומחזיק ישיבתו הקדושה של האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** זצ"ל, בתקופת מגוריו ברוביטש.

עמוד האש הולך

טרם ישכבון, לפני הסתלקותו בשנת **תרט"ו** לערך[410], קרא רבי אברהם שלמה לבתו מרת **ריזל דבורה** ז"ל, שעדיין היתה אז כלה צעירה לימים, שבאה בברית האירוסין בהיותה בגיל שש עשרה, עם חתנה רבי **אלימלך** שהיה צעיר ממנה בכמחצית השנה, ואמר לה: בכל עת שתצטרכי ישועה או שיהיה לך איזה בקשה, תבואי על קברי להתפלל ואהיה לך לעזר.

זמן מה לאחר מכן השיב רבי אברהם שלמה את נשמתו הטהורה לבוראה.

בדרכו האחרונה, בהלוויית המיטה, העידו המלווים כי ראו עמוד של אש מתנשא ועולה מעל מיטתו[411].

עושה שלום במרומיו

הבטחתו של האב רבי אברהם שלמה, לא הושבה ריקם, כפי שנוכחים אנו מסיפור המעשה שלפנינו:

---

409 במקור שהיה לפנינו נכתב רוביטש ואנו מוצאים ברשימות שונות את שם העיר באופנים נוספים כמו: רוביטיטש, רוביטץ וכיוצ"ב, ובכל אלו הכוונה לרוביטש שם כיהן באותו עת ברבנות בעל 'בני יששכר', שרבי אברהם שלמה היה מתלמידיו.

410 זאת על פי הידוע לנו שחתנו רבי אלימלך ראטה ז"ל נפטר בשנת תרפ"ד כשהוא בן פ"ה, והוא היה צעיר כמחצית השנה מכלתו שהיתה בת שש עשרה בבואם בברית האירוסין ובאותה תקופה נפטר עליה אביה רבי אברהם שלמה, ועל כן שנת פטירתו הוא לערך בשנת תרט"ו או לכל היותר מוקדם מכך בשנת תרי"ד או מאוחר מכך שנת תרט"ז אך לא יותר.

411 אך יש אומרים שזה היה אצל אביו רבי אהרן הערש ז"ל.

כבר אמרו[412]: "על כן יאמרו המושלים אם ירעו זאב וטלה כאחד, תדור כלה עם חמותה", שאין דרך העולם לגור כלה עם חמותה, שמביאים אותם לידי קטטה ומריבה. וכך היה מעשה אצל מרת **ריזל דבורה** ז"ל, שחמותה היתה מצירה את צעדיה ומשום מה אף היתה ממרידה נגדה את כל משפחתה.

רבי אריה לעומת כך היה תמיד מגן על כלתו. עד שפעם אחת כבר לא יכלה להבליג והיא ענתה לחמותה בעצמה. אמר לה רבי אריה, שאם היא יודעת להתגונן בעצמה הוא כבר אינו צריך לגונן עליה. כיון שכך כבר לא היתה יכולה לסבול את צערה ופרצה בבכי. והחליטה לעלות לקבר אביה.

למחרת היום ראתה מרת **ריזל דבורה** ע"ה את בני משפחתה מגיעים לביתה ויראה לנפשה לדעת מה זה ועל מה זה, שסברה שברצונם לשוב וללעוג לה ולהציק לה כדרכם תמיד.

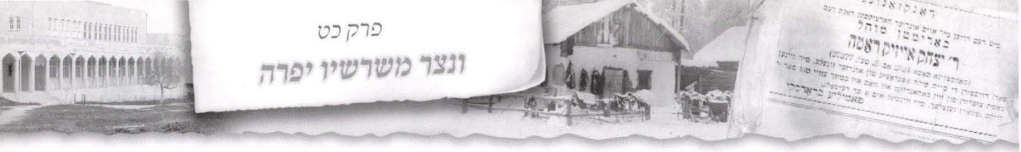

מראה השוק ב'רוביטש'

אולם, בהגיעם החלו להתנצל לפניה על שלא התנהגו אליה כהוגן וברצונם לחיות עמה באהבה ואחוה ושלום וריעות.

לפליאתה מה אירע לפתע שלבבם נהפכה עליהם לטובה, הם גילו לה כי בלילה ההוא נדדה שנתם ובחלום הלילה בא אליהם אביה רבי אברהם שלמה ז"ל, וגער בהם מדוע לא יראתם להציק לבתי **ריזל דבורה** ז"ל ומה עשתה לכם שאתם מצרים לה. והזהיר אותם כי אם לא יפסיקו להקניטה ולהצר לה, אזי הדבר לא ישתלם להם, וביקש מהם שישלימו עמה[413].

412 שו"ת שאילת יעבץ חלק א' סימן ל"ב.

413 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל ומזוגתו ע"ה.

ה

זקן זקנו רבי אהרן הערש מ'רוביטש'

אבי ר' אברהם שלמה מרוביטש

נקי יהיה

הרב החסיד רבי **אהרן הערש** ז"ל נמנה על נכבדי וחשובי העיירה **רוביטש**, באותה עת בה כיהן כרבה של העיירה האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** בעל **'בני יששכר'** זצ"ל שלימים היה אבד"ק **דינוב**.

חשיבותו המרובה בין בני העיירה באה לביטוי בכינוי שהודבק ונצמד לשמו, שכן היו מכנים אותו "**זעמל מעהל**" שמשמעותה היא "**סולת נקיה**".

הסכם 'יששכר'

רבי אהרן הערש ז"ל זכה להביא דורון לפני האדמו"ר רבי צבי אלימלך בעל 'בני יששכר' זצ"ל בכך שהיה עומד לימינו ותמך בו ובפרנסתו. כשידו נטויה אף להחזיק באופן קבוע בישיבתו הקדושה, נוהג אותו המשיך אחריו בנו רבי אברהם שלמה ז"ל.

ו

זקן זקנו רבי יוסף הכהן כ"ץ

אבי ר' אריה (חזן) (כ"ץ) ראטה

פורת יוסף

הרב החסיד רבי **יוסף** ז"ל[414], היה משמש כשליח ציבור והיה מכונה בפי כל בשם **רבי יוסף חזן**, על שם משרתו.

מגזע קודש היתה מחצבתו של רבי יוסף כ"ץ ז"ל, ממשפחה מיוחסת וכנכד בן אחר בן[415] של רבי **נפתלי כ"ץ** זצ"ל, בעל **'סמיכת חכמים'** ולמעלה בקודש.

---

414 יתכן כי רבי יוסף נפטר צעיר לימים, שכן מצינו בשני נכדים שהוסיפו להם שם נוסף על שמו.

415 כעדותו של רבי שמואל צבי ארנפלד הי"ו מקרית צאנז, נתניה (חתן רבי אברהם שלמה הי"ו ב"ר אלימלך ז"ל), ששמע כמה פעמים מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל בעת התקשרות התנאים, שהוא - רבי יצחק אייזיק - הוא הדור העשירי מבעל סמיכות חכמים. אך ישנם מקורות אחרים שציינו סכום אחר של מנין הדורות, ולפי מה שעלה בידינו המבורר מכל הוא כפי שכתבנו.

בית יוסף

בפרק האיש מקדש נשא את זוגתו מרת **העניא** ז"ל, אשר זכתה ושמה היתה חקוקה לפני האדמו"ר בעל **'דברי חיים'**, אבד"ק **צאנז**[416].

ז

רבי יצחק אייזיק הכהן כ"ץ

אב לדורות

מאבות **משפחת כ"ץ** שהפכה מאוחר יותר ל**ראטה** היה הרב החסיד רבי **יצחק אייזיק הכהן כ"ץ** ומגזע קודש של רבי **נפתלי כ"ץ** זצ"ל, בעל **'סמיכת חכמים'**[417].

כי ביצחק יקרא

על שמו נקרא נכדו רבי **יצחק אייזיק ראטה** זצ"ל, נשוא ספרינו[418].

ח

בעל "סמיכת חכמים" רבי נפתלי הכהן כ"ץ

למעלה בקודש

נפתלי מלא ברכת ה'

הגאון הקדוש רבי **נפתלי כ"ץ** זצ"ל[419], **מפוזנא**, נולד ב**אוסטרהא** בשנת **ת"כ** כבכור לאביו האב"ד רבי **יצחק כ"ץ**. בצעירותו נלקח בשבי הטטרים[420]. כשחזר מן השבי חזר לשנן את לימודיו במשנה מרץ, עבור כל הזמן שנחסר לו.

---

416 לפי המסופר לעיל כי בסידורו של מרן הדברי חיים, היה רשום על בנו רבי אריה. **שאהב"ה** ראשי תיבות של א'ריה ב'ן ה'עניא ה'כהן.

417 איננו יודעים בבירור אם היה אביו של רבי יוסף (ו) או זקנו. אגב, השם יצחק אייזיק נפוץ מאוד במשפחתו של בעל הסמיכות חכמים, הן בדורות שלפניו והן באלו שלאחריו.

418 כפי שאמר רבי יצחק אייזיק זצ"ל לנכדו רבי משה אהרן דייטש הי"ו.

419 תולדות בעל "הסמיכת חכמים" על פי אלף מרגליות - מאיר וונדר, עמ' 400 ואילך. ספר זה ושאר ספריו מאורי גליציה, היו לנו לעזר רב. ושם אף נדפסו תולדותיו וסדר יחוסו הרם.

420 כיום אומה טורקית מוסלמית, צאצאי שבטים מגזע מונגולי שפלשו לפני כשמונה מאות שנה לאירופה, והתמזגו בעיקר עם העם הטורקי.

נשא את זוגתו הרבנית מרת **אסתר שינדל** בת רבי **שמואל שמעלקא** ז"ק אב"ד **אוסטרהא** בן רבי **מאיר** ז"ק אבד"ק **לבוב**, מגזע **הרא"ש** זצ"ל[421].

רבי שמואל שמעלקא מינה את חתנו רבי נפתלי כראש ישיבתו הגדולה וגבאי בית המדרש שבנה שם מכספו. עוד בחיי חותנו נתמנה כראש החברה קדישא, תפקיד נכבד שניתן רק למורמים מעם, וכבר אז החלו לספר ממנו נפלאות.

מי כמוהו מורה

בשנת **תמ"ז** נתקבל על מקום חותנו כאב"ד **אוסטרהא** וכל גליל **אוקראינה**[422]. אולם יש אומרים כי המקום בו שימש לראשונה ברבנות היתה **סטעפאן** על מקום אביו ובו**טראני שבווהלין**.

עוד בטרם מלאו לו שלשים שנה, בשנת **תמ"ט** נקרא לכהן כרבה של **פוזנא**[423].

---

421 משפחה זו נקראה בשם ז"ק שהיא ראשי תיבות זרע קודש, כיון שבמשפחת הרא"ש היה הרבה נהרגים על קידוש השם.

422 עד ימינו היה בסטעפאן ספר תורה שכתב בכתב ידו, וקראו בו בשבת מברכין או כשבא איזה אורח נכבד. בתרנ"ז לערך היתה שם שריפה שכילתה את הכל, לרבות סידור כתב יד בקלף נושן ובו תפילות שחיבר ויסד לאומרם בבית הכנסת, אבל בהגיעה לארון הקודש שקעה האש וספר התורה ניצל.

423 למלאות מקומו של רבי ישעיה הורביץ זצ"ל, נכד השל"ה. בתקופת כהונתו של רבינו בפוזנא נערכו בה פרעות, בהם נהרג בנו הי"ד.

שער הספר 'סמיכת חכמים'

ציון בעל 'סמיכת חכמים' זצ"ל

פראג

בית הכנסת אלטנוי

ציון המהר"ל זצ"ל

נמנה על גאוני הזמן בנגלה ובנסתר, איש אלקים נורא, ראש הגאונים והמקובלים בזמנו[424]. הרביץ תורה לאלפים[425] כתב בקמיעות את שמו נפתלי הכהן, והם הביאו ישועה למי שנשא אותם[426]. עבד את השם עד כלות כוחותיו[427], כשלעצמו אכל ושתה בצמצום, ישן על הארץ כשאבן למראשותיו[428], ובחצות הלילה שר זמירות בכלות הנפש.

בשנת **תס"ד** נתקבל לרבנות **פרנקפורט דמיין**, על מקום האב"ד רבי **שמואל ישראל יוסף** בן רבי **חיים ישעיה**.

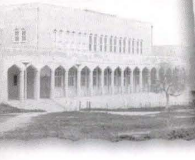
424 אף השתתף בכינוסי ועד ארבע הארצות, ונעשה פרנס וראש הועד.

425 בין תלמידיו מוצאים אנו את השר רבי שמשון ורטהיימר - וינר.

426 הבעש"ט הלך באיסטמבול אל קברו ואמר שיודע לכתוב קמיע כמותו. בפוזנא שרד ראש צבי בולט בקרניו מאכסדרת דירתו. שם הניח שמות קדושים, ומאז שוב לא אירע שריפות ברחוב היהודים כפי שהיה עד אז. כשבא רבי עקיבא איגר זצ"ל לגור בפוזנא נטל את השמות לבדיקה, והחזירם למקומם.

427 גילו מן השמים לרבי אברהם אביש אב"ד פפד"מ, שאם רוצה לראות דוגמת עבודת השם שיסתכל עליו, וראהו מוכתר בטלית ותפילין, נר דלוק על ראשו ואינו נראה אלא לחד בדרא.

428 ואם כי כלפי חוץ נסע בעגלת פאר רתומה לסוסים.

ביום **כ"ד טבת תע"א** פרצה בביתו תבערה גדולה שכילתה את הרובע היהודי בעיר, ושרפה יותר מחמש מאות בתים. שמונת אלפים איש נותרו בלי מחסה ונפוצו בין הגויים לערים הסמוכות. מחמת עלילה עליו בתואנות שונות[429] שגרם לשריפה הושלך לכלא, אולם עד מהרה הוכחה צדקתו ושוחרר[430]. בעטיה של פרשה זו נאלץ לוותר על משרתו ולעזוב את העיר.

משם עבר **לפראג** לשמש כרב בישיבתו של רבי **דוד אופנהיים** זצ"ל[431]. לאחר מכן גר **בברעסלא** שלוש שנים כרב, והיה חותם על עצמו אוד מוצל מאש. בשנת תע"ד עבר **לאוסטרהא** אל בנו האב"ד רבי **בצלאל**, ונקרא שם הרב מפוזנא[432].

אחר חג השבועות של שנת **תע"ח**[433], החליט לעלות לארץ ישראל בה קבלוהו **כנשיא ארץ ישראל** בעיה"ק **צפת** ת"ו, אולם בהגיעו **לקושטא** נפל למשכב ונפטר ביום **כ"ד טבת**[434] **תע"ט**. נטמן בו ביום בבית העלמין **אורטא קיילאס**.

זרעו של אהרן

בעל 'סמיכת חכמים' זצ"ל היה "משלשלת היחס כמה גאוני ארץ ראשי משפחתו מכל הצדדים, ויחוסי כהונה עד אהרן הכהן". כך כפי הנוסח שנחקק על מצבתו כפי צוואתו הקדושה.

---

429 עלילות דברים שהעלילו עליו כפי שנרשם בספרים: א. שהשתמש בקבלה מעשית ולא הניח לכבות את האש במים, כי רצה לנסות את כוחן של הקמיעות. ב. שהשביע בטעות את שר של אש במקום שר של מים. ג. שחיפש בהשבועות מקום מטמון זהב. ד. שעשה סעודה גדולה (זאת למרות שבאותה זמן היה שרוי בתענית). ה. שזרק שתי וערב לתוך האש.

430 לזכרון המאורע הטביעו אז מטבעות, וציירו את דמותו.

431 רבי דוד אופנהיים זצ"ל נולד בוורמס לאביו רבי אברהם בשנת תכ"ה, למד אצל רבי גרשון אשכנזי במעץ, ורבי יצחק בנימין וולף מלדנסברג. ואף אצל רבי יעקב אשכנזי אבי החכם צבי, ואצל רבי בנימין וולף אפשטיין בפרידברג. בהיותו כבן כ' נסמך להוראה ומונה לרבה של ניקלשבורג, שם כיהן משך עשרים שנה. אחר עלה לכהן כרבה של פראג, ומאוחר יותר נפרסה מצודתו כרב על כל מדינת מוראביה. חיבר כעשרים ספרים בהלכה ובאגדה, ביניהם שו"ת 'נשאל דוד'. נסתלק בשנת תצ"ז.

432 עוד קודם השתדל לקבל מחדש את רבנות פוזנא, ולשם כך נסע לרייזין שליד ליסא לדבר עם אוגוסט מלך פולין, אלא שהמלך לא עשה את רצונו וחזר לוורשא. בינתיים נודע לו שבני משפחתו ברחו מפרג בגלל מגיפה. בליסא קיבל התקף לב, וכשהתחזק בא לברעסלא.

433 לאחר שבשנת תע"ז נפטר בנו האב"ד רבי בצלאל.

434 ולפלא שבדיוק שמונה שנים קודם, בשנת תע"א באותו היום כ"ד טבת, יצאה השריפה מביתו.

השאיר אחריו ספרים רבים בכל המקצועות[435], ביניהם הספר **'סמיכת חכמים'** על שמו נקרא.

בניו: א. רבי **פנחס יצחק** הכהן, אב"ד **פולדא וקרמזיר. ב.** רבי **יעקב מרדכי** הכהן אב"ד **ברודא ופרוזנא. ג.** רבי **בצלאל** אב"ד **אוסטרהא**, נפטר בשנת תע"ז בחיי אביו. **ד.** רבי **שמואל שמעלקא** אב"ד **ברסלא. ה.** רבי **שאלתיאל אייזיק** הכהן, אב"ד **פרוסטיץ. ו.** הרב **חיים כ"ץ** רב הקלויז **באוסטרהא**, נפטר בפוזנא בחיי אביו[436]. **ז.** רבי **עזריאל**, רב **בגמביטש** (או גיוויטש) שליד פראג. ובנוסף היה לו עוד **בנות: ח.** מרת **שפרינצה** אשת רבי **יעקב** אב"ד ור"מ **פוזנא. ט.** מרת **איידל** אשת רבי **סעדיה ישעיה קצנלבויגן** אב"ד **לעסלא ומעזריטש שבפולין, אונגריש בראד והעלישוי שבמעהרין. י.** אשת רבי **בנימין זאב וולף מירלש בברלין**, בן רבי **משולם זלמן** אב"ד **אה"ו. י"א.** מרת **קילא** אשת רבי **יהודה ליב**, בן רבי **גבריאל עשקלש** אב"ד **ניקלשבורג** והמדינה. **י"ב.** אשת רבי **משה רוקח** אב"ד **זלוטשוב**, נפטרה על פני אביה, ובזיווג שני נשא רבי משה אחריה את בת **החכם צבי**[437].

כאמור, היה פאר היחס, למעלה בקודש, כפי אשר נחקק על מצבת קדשו, כלשונו בצוואתו, אשר כידוע היה בידיו מגילת יוחסין מצד אביו בן אחר בן עד **אהרן הכהן**, ומצד אם אביו נכד **המהר"ל מפראג** זצ"ל[438]. **המהר"י מינץ**

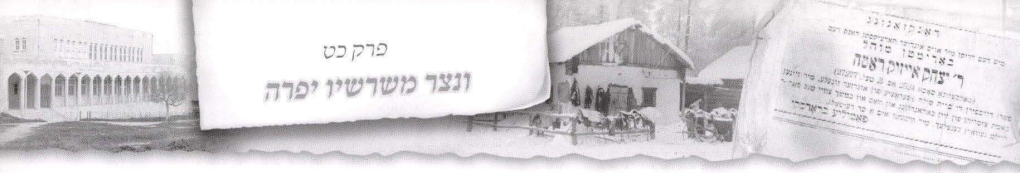
---

435 ספריו: 'פי ישרים' - על תיבה הראשונה בתורה על דרך הקבלה. 'ברכת ה" - חלק א'. 'סמיכת חכמים' שעל שמו נקרא, כולל שני חלקים, חלק א' הדרני פלפול לקשור סיומי כל מסכת לזו שאחריה, חלק ב' קדושה וברכה, חי' על מסכת ברכות. בסוף כותב שחיבר חלק ג' משך הזרע, על יתר מסכתות זרעים, ולא נדפס. 'שער ההכנה', וידויים ותפילות לחולה. ובסופו צוואתו שנדפסה פעמים רבות. 'בית רחל' תפילות ובקשות. בסוף ספרו הזכיר את יתר חיבוריו שבכתובים: 'ים כינרת', 'שו"ת' שצירף ל'שו"ת פירות גינוסר' של זקנו רבי נפתלי הראשון. 'את מוספיהן' על כל אתין שבתורה. 'מגיד נפלאות ה" - חיבור גדול על הגדה של פסח. כתבי הקבלה שלו נותרו טמונים בקלויז אוסטרהא, ומאוחר יותר הגיעו לידי אנשים שעשו בהם נפלאות.

436 יש גרסאות שאינן מביאות את שני הבנים האחרונים שהזכרנו. ומקורן במגילת יוחסין למהר"ל, ובשלשלת זהב. ויש שרושמים אף את רבי אריה יהודה לייבוש אביו של רבי ישכר מגזע רבי צבי אב"ד זלוטשוב מח"ס 'בת עיני', ואולי היה נכדו ולא בנו.

437 גם על בת זו, יש שאינם מונים אותה בין צאצאי רבינו, ויתכן כי היא אחת המנויות לעיל, ונישאה לו בזיווגה השני. ויתכן שהיתה נכדתו.

438 בעל הסמיכת חכמים היה בן רבי יצחק בן רבי שמשון הכהן, חתן המהר"ל מפראג. רבי שמשון אף היה חותנו של המהר"ם מלובלין.

והמהר"ם מפאדווא[439], ומגזע[440] הגאונים הקדושים רש"י ז"ל ולמעלה בקודש, עד נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה.

מצד אמו[441] היה נכד[442] רבי משה חריף ז"ל, ורבי שלום שכנא, זצ"ל.

חבל על דאבדין של אותו אילן יוחסין אשר היה מצוי אצל רבי אריה חזן(ג), וברבות העתים וקורות הזמנים אבד. בינתיים לא צלחה המלאכה, להתחקות אחר שורש מפואר זו, מחמת רוב ענפי האילן[443].

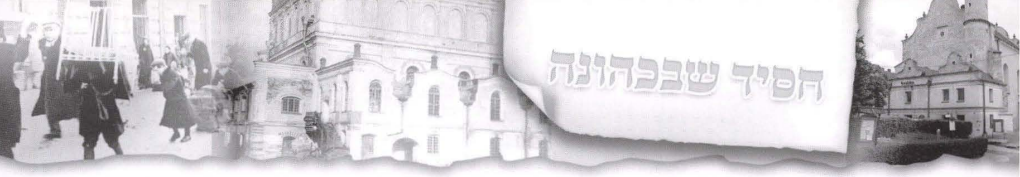
439 רבי שמשון הכהן היה בן רבי גרשון כ"ץ חתן רבי שמואל יודא קצנלנבויגן זצ"ל, בן רבי שאול וואהל זצ"ל, בן מוהר"י מינץ זצ"ל, בן המהר"ם מפאדוואה זצ"ל, ויחוסו מזרע רש"י הק' ולמעלה בקודש עד רבי יוחנן הסנדלר ועד דוד המלך ע"ה.
רבי גרשון כ"ץ היה בן רבי עקיבא מאובן ישן, שליד פאסט בהונגריה, שזכה לתורה וגדולה במקום אחד. והיו לרבי עקיבא י"ב בנים גדולי תורה, צדיקים ואנשי מעשה, וי"ב בנות צדקניות שנשאו לכהנים גדולי תורה, וזכה הוא ובניו וחתניו להיות יחד כ"ה, ונתקיים בהם כ"ה תברכו את בני ישראל.

440 שהמהר"ל היה בן רבי בצלאל זצ"ל אב"ד וורמייזא, בן רבי חיים זצ"ל, אב"ד וורמייזא, בן רבי בצלאל בן רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג, שנודע יחוסו עד לדוד המלך ע"ה.

441 היתה בת רבי מנחם מנדל מרגליות זצ"ל, אב"ד קיירא ומח"ס 'חסדי ה" על י"ג מידות, שהיה חתן רבי מרדכי מרגליות, בן רבי שמואל מרגליות ז"ל אב"ד פוזנא, בן רבי משה מרגליות, פרנס בק"ק פראג, בן רבי יצחק אייזיק מרגליות זצ"ל אבד"ק פראג, בן רבי יעקב מרגליות זצ"ל אב"ד נירנבערג מח"ס 'גיטין וחליצה', בן רבי משה מרמונדיא זצ"ל מק"ק ליווארנא, ולמעלה בקודש.

442 רבי מרדכי מרגליות היה חתן רבי משה חריף זצ"ל, בן רבי ישראל זצ"ל, בן רבי שלום שכנא זצ"ל שהיה חותן הרמ"א זצ"ל.

443 בנסיונות רבים לחקור את הגזע המפואר, לא מצינו ידינו ורגלינו מחמת רוב ענפי האילן. ויש כמה גרסאות בסדר הדורות וכיוצ"ב. ואולי יהיה מי מבין הקוראים שיוכל להשלים את החוליות החסרות על מנת שנוכל לתקנם בעתיד.

חסיד שבכהונה

שער שני

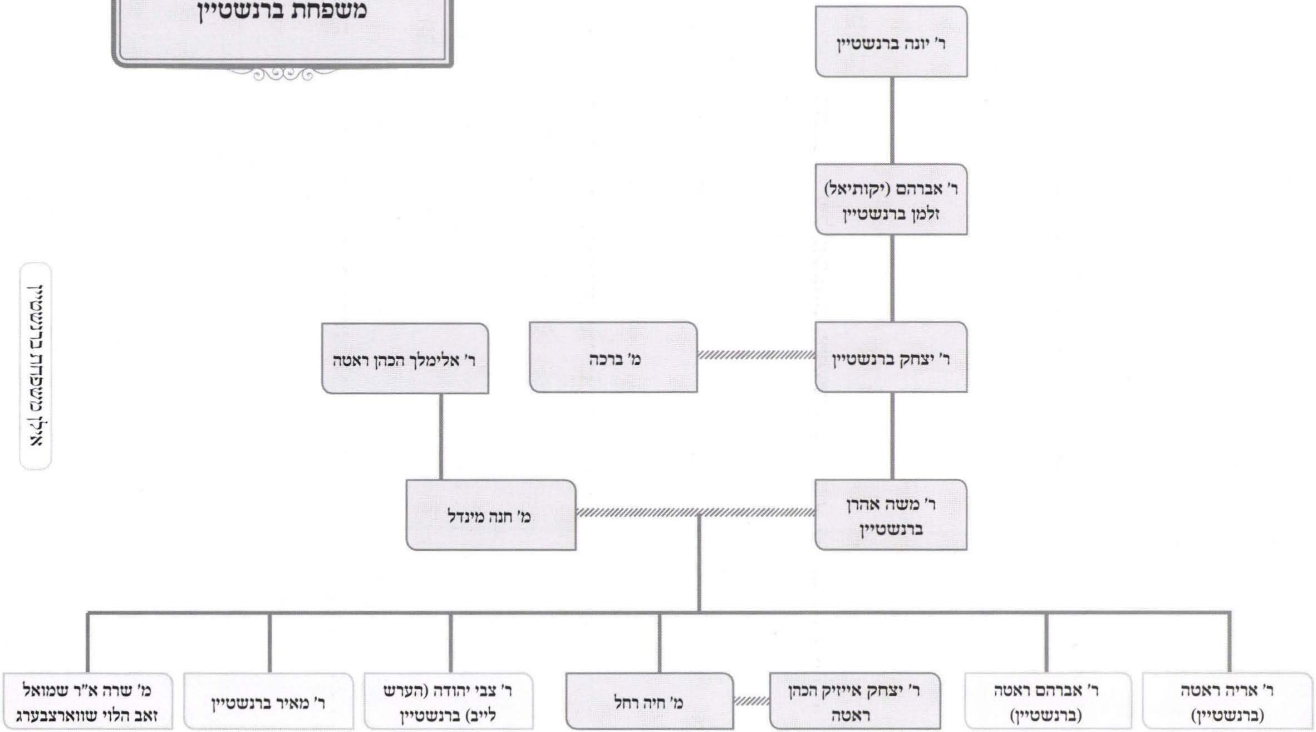
כבוד חמיו

משפחת ברנשטיין

משפחת ברנשטיין

אילן משפחת ברנשטיין

פרק ל

אנשי מופת המה

א

רבי יונה ברנשטיין

ראשון הוא לכם

על מקור מחצבתה של **משפחת ברנשטיין** אין ידוע לנו כמעט מאומה, מלבד זאת שנודעה כמשפחה חשובה[444].

הראשון הידוע לנו ממשפחה מפוארת זו, הוא הרב החסיד רבי **יונה ברנשטיין** ז"ל, שהיה נערץ ונכבד מאוד.

שטף מים רבים אליו

על רבי **יונה** ז"ל חשכו המאורות בהיותו סגי נהור וניטל ממנו מאור עיניו, ואף סיבת פטירתו היתה כתוצאה מכך.

היה זה בליל חורף סוער וגשום מאוד. נהר הסאן עלה על גדותיו והציף את רחובותיה של העיירה. עד שכל התושבים עלו לגגות הבתים כדי שלא להיסחף בזרמי המים האדירים.

רבי יונה ז"ל ששהה באותו זמן בביתו, לא היה יכול לראות את המתרחש, ומחמת כן ניגש אל עמוד שהיה בבית ותפס בו והחזיק בו בחזקה כדי שלא יסחף.

אך מאחר שהבית כולו הוצף, נסחב רבי יונה ז"ל יחד עם העמוד עליו נתפס, וכך טבע והסתלק לבית עולמו.

• **אנשי** מופת המה: זכריה פרק ג פסוק ח.

444 רבי שלום משה (ב"ר אלימלך) ראטה הי"ו ממונסי, כפי ששמע מזקנו.

רק כשוך הסערה, כאשר אנשים חזרו להסתובב ולבחון את התוצאות ההרסניות של ליל הסערה והשטפונות מצאו גם את רבי יונה ז"ל כשהוא מוטל ללא רוח חיים, כשהוא שוכב והעמוד חבוק בזרועותיו.

המועד המדויק בו התרחש הסיפור אינו ידוע, זולת שהיא התרחשה לכל הפחות לפני שנת תר"י[445].

רבי יונה ז"ל השאיר אחריו את בנו רבי **אברהם זלמן** ז"ל[446].

ב

רבי **אברהם** (יקותיאל) **זלמן ברנשטיין**

אחד היה אברהם

הרב החסיד רבי **אברהם** (יקותיאל) **זלמן**[447] **ברנשטיין** ז"ל נולד לאביו רבי **יונה ברנשטיין** ז"ל.

חסיד המתחסד עם קונו היה רבי **אברהם זלמן** ז"ל, וכדרכם של יראי שמים המשכימים בחצות לילה לקונן על חורבן הבית ועל גלות השכינה. היה רבי אברהם זלמן פותח את סדר יומו באמירת תיקון חצות בבית המדרש, כשאין דבר שמונע ממנו להגיע לעריכת תיקון חצות.

על מנהג זה של תיקון חצות עליו לא ויתר מעולם, זולת פעם אחת בלבד, באותו לילה סוער וגשום שנהר הסאן עלה על גדותיו והציף את רחובותיה של העיירה.

כאמור, כל תושבי העיירה והאזור נאלצו לעזוב את בתיהם ולעלות לגגות הבתים, בכדי שלא להיסחף בזרמי המים האדירים, וכתוצאה מאותה סערה אף טבע והסתלק אביו רבי **יונה** ז"ל[448].

---

445 כפי שמוכח מהמשך העובדה בערכו של בנו רבי אברהם זלמן ז"ל.

446 אין ידוע לנו על צאצאים נוספים.

447 על פי רשימה אחת מבני המשפחה היה שמו רבי אברהם שלמה זלמן, אולם נכדו נקרא אחריו בשם אברהם יקותיאל.

448 כאמור בערכו.

יעשה טוב ולא יחטא

המשך היה לעובדה זו, בהיכלו של האדמו"ר רבי **מאיר מפרעמישלאן**[449] זצ"ל אליו היה רבי אברהם זלמן נוסע לחסות בצלו וליהנות מאורו, וממנה אנו למדים על רום ערכו של רבי אברהם זלמן ז"ל.

דרכו בקודש של האדמו"ר זצ"ל היה לצוות בעצמו על העליות לתורה למי יקראו. לאחר העליות היה האדמו"ר מונה את כל העוונות של זה שעלה לתורה[450].

כיון שרבי **אברהם זלמן** ז"ל נקרא לעלות לתורה בדבר המלך, של האדמו"ר. אחר שירד מבימת הקריאה, החל האדמו"ר למנות את עוונותיו, לאחר שירד מבימת הקריאה, כדרכו בקודש.

עבירה אחת בלבד ציין האדמו"ר הקדוש מפרעמישלאן כי באותה לילה, בה השתוללה הסערה והמים עלו וגאו, לא יצא רבי אברהם זלמן ז"ל לעריכת תיקון חצות בבית המדרש כדרכו.

ועל אף שהיה בכך סכנת נפשות, אמר האדמו"ר רבי מאיר זצ"ל כי זו נחשב לו לרבי אברהם זלמן ז"ל לפגם, מאחר כי היה טובל את עצמו במים ושוב לא היה לחשוש מכלום.

זה היה העוון היחיד אותו מצא האדמו"ר אצל רבי אברהם זלמן ז"ל.

---

449 כבר בילדותו התעסק בקדשים לדאוג צורכי שבת לעניים והיה לו הסכם עם קצב שתרם לו סכום הגון לעניים ותמורת כך גילה לו בירידה הבהמות על בהמות שהם טריפות. בהספדו של גאון הדור, רבי שלמה קלוגר זצ"ל מבראדי, הוא כותב בין הדברים: זכיתי לראותו פעמיים כראות פני אלקים... והוא מפליג מאוד על רום מדרגתו. רבה של סטאניסלאב רבי משולם ישכר הלוי איש הורביץ זצ"ל, אמר כי משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים. שכן צדיק מושל ביראת ה', שהקב"ה גוזר גזירה וצדיק מבטלה, ומעתה אין לנו צדיקים המושלים כביכול על השי"ת. נסתלק כ"ט אייר תר"י.

450 מי יבין בסוד קדושים. ואולי מאחר כי האדמו"ר העלה את העולים לתורה בפקודתו ובמחיצתו הקדושה לעולם מרומם ונעלה, בו זכו לעשות תשובה מאהבה, על כן, לאחר שעלו לתורה מנה את העוונות שמעתה נהפכו לזכויות.

ג

רבי יצחק ברנשטיין

תולדות יצחק

הרב החסיד רבי **יצחק ברנשטיין** ז"ל שכונה בפי כל רבי **איטשע**, נולד לאביו רבי **אברהם זלמן** ז"ל.

בהגיעו לפרקו הקים את ביתו עם זוגתו מרת **ברכה** ז"ל, וקבעו את דירתם בעיירה הקטנה **טערווא**.

מקושר ודבוק היה רבי יצחק ברבו האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל בעל '**אור למאיר**'.

מלבד מדת חסידותו הרבה היה רבי יצחק ידוע כגומל חסדים בגופו ובממונו, וכמכניס אורחים דגול. וכאשר הגיעו בצל קורתו אורחים, אף זכו לתרומה הגונה ממנו מלבד מה שהכניסם לביתו בכבוד גדול כראוי[451].

באחת ההזדמנויות אף התאכסן אצלו רבי **אריה ראטה** ז"ל, שלאחר שכיבדו כראוי העניק לו תרומה הגונה לצדקה עבורה עסק באותה עת.

בהתפעלות מרובה שבחו רבי אריה ז"ל ואמר כי הוא בטוח כי ביום מן הימים עוד יהיו מחותנים, כפי שאכן היה[452].

שני בנים היו לו לרבי יצחק רבי **יונה** ז"ל, ורבי **משה אהרן** ז"ל.

יונה מצאה בו מנוח - רבי יונה ברנשטיין

בנו הראשון הרב החסיד רבי **יונה ברנשטיין** ז"ל, נקרא על שם זקנו רבי יונה ז"ל. את מגוריו קבע בעיירה טערווא, במקום מגורי אביו.

מעשה פלא אירע עם רבי יונה, שהיה מתגורר בדירה אותה רכש אביו רבי יצחק, מאחד מגויי המקום.

באחד הימים לאחר שמת הגוי, הגיע בנו של הגוי אל רבי יונה ואמר לו כי הדירה שייכת לו, ורק מפני כבוד אביו לא גירשו משם, בעודו חי. אולם כעת

451 עובדה על כך ראה בפרק א', בתולדות חייו של רבי אריה חזן.

452 ראה עובדה זו בערכו של רבי אריה ראטה ז"ל בתוספת פרטים.

עליו לעזוב את הדירה, כשהוא מוסיף, כי היות והוא אוהבו הרי שהוא נותן לו שהות של מספר שבועות. במידה ולא יעזוב את הדירה עד אז, כן איים, יכהו נפש.

בצר לו פנה רבי יונה אל רבו האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** בעל **'אור למאיר'** זצ"ל, והוא ביטל את חששו ואמר לו שלא יירא ולא יפחד, וימשיך להתגורר בדירה בלא מורא.

ככל שהתקרב הזמן, המשיך הגוי להראות לרבי יונה ז"ל כי הוא נאמן להבטחתו. רבי יונה מיהר שוב אל רבו, והוא הרגיעו לבל יירא.

בהגיע היום האחרון, הגיע הגוי אל רבי יונה והזהירו שוב, כי אם לא יצא מהדירה עד למחרת בשעה זו, יהרגהו.

מבוהל כולו, שב רבי יונה אל רבו האדמו"ר בעל 'אור למאיר' זצ"ל אשר שוב ביטל את חששו.

בהגיע הזמן המיועד, הגיע הגוי עם אחוזת מרעיו כאשר בידם כלי משחית, כאומרים להורגו.

כאשר פרצו את הדלת, נשאר לפתע הגוי עומד על מקומו ללא יכולת לנוע. נפל הגוי ארצה כשהוא מתחנן על נפשו שיואיל למחול לו, והוא כמובן יכול להמשיך להתגורר בבית זה. בכוונתי היתה לפגוע בך ובכל בני ביתך - סיפר על זממו - אבל מאחר שאיני מצליח להניע אבר מאותו רגע בו פתחתי את הדלת, מבין אני כי מאת ה' היתה זאת, שלא אפגע בך.

ד

רבי משה אהרן ברנשטיין

חותנו של רבי יצחק אייזיק

תולדותיו של צדיק

אורו של הגאון הצדיק רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל זרח בעיירה הקטנה **טערווא**, בראשית שנות **התר"מ** לערך[453]. כבן לאביו רבי **יצחק** ז"ל ולאמו החשובה מרת **ברכה** ז"ל.

453 זאת לפי הידוע לנו שהיה לערך בגיל י"ז, כשנולדו לו בניו התאומים בשנת תרנ"ח לערך.

ציור דיוקנו של האדמו"ר מבעלזא, רבי יהושע זצ"ל

במקום גדולים

על אף היות רבי משה אהרן זצ"ל נמנה על עדת ביקאווסק. היה נוסע להסתופף בצלם של עוד צדיקים[454].

כבר בימי בחרותו נסע להסתופף בצל קדשו של האדמו"ר רבי **יהושע מבעלזא** זצ"ל[455].

בית נאמן

באותו פרק שדרכו של איש לחזר אחר אבידתו[456], דיברו בו נכבדות לשאת את בת גילו, האשה הצנועה והכשרה ממשפחת ראטה המיוחסת לרבי נפתלי הכהן כ"ץ בעל סמיכת חכמים - מרת **חנה מינדל** בת רבי **אלימלך הכהן ראטה** ז"ל[457].

לאחר נישואיהם נשארו להתגורר בעיירה **טערווא**, בארץ מגורי אביו[458].

טערווא

לפנינו ציטוט מעניין ותיאור חי על עיירה קטנה זו[459]:

"עיירה קטנה טערווא - וואלאסקא, על הדרך המובילה מסאניק לפרעמישלא בגליציא האמצעית. עיירה זו קטנה היתה, ורחוקה

---

454 כך היה דרכם של החסידים בימים ההם, כי מלבד הדרך הקדושה אותה סללו עבורם רבותיהם הקדושים, הוסיפו להסתופף בצלם של הצדיקים הנודעים שבדור, ליהנות מהודם וקדושתם ולשאוב מלא חפנים יראת שמים.

455 נולד בשנת תקפ"ה, עלה בשנת תרט"ו למלאות מקום אביו האדמו"ר רבי שלום מבעלזא זצ"ל, זאת למרות היותו צעיר הבנים, וכיהן כארבעים שנה. נשא את נכדת האדמו"ר רבי אברהם יהושע העשיל אבד"ק אפטא בעל 'אוהב ישראל'. נודע כפועל ישועות ואלפים שיחרו לפתחו. לחם בעוז נגד תנועות ההשכלה והרפורמים. נסתלק כ"ג שבט תרנ"ד.

456 כאוז"ל קידושין דף ב עמוד ב, כי יקח איש אשה וכו' משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי, בעל האבידה מחזר על אבידתו.

457 הלוא הוא זקנו של רבי יצחק אייזיק זצ"ל וראה אודותיו באריכות בערכו.

458 בראשית פרק לז פסוק א.

459 כפי שאנו מוצאים בתחילת הספר שו"ת אביר יעקב.

משאון ורעש הכרכים וגם מסילת הברזל לא היתה בה, והתחנה היותר קרובה היתה דרך שנים עשר מיל מרוחקת ממנה, והרים גבוהים עד לב השמים (מהרי הקארפעטען) **ביניהם.**

מצויינת היתה עיירה זו, בזה שכל תושביה היהודים (חיו בה קרוב למאה ועשרים משפחות) **היו תמיד באהבה אחווה וריעות, ומעולם לא היתה שום קטטה בה.**

כמעט כולם היו תלמידי חכמים, חסידים ואנשי מעשה".

לב טהור

בימי הרס עולם, במלחמת העולם הראשונה נמלט רבי משה אהרן ז"ל יחד עם כל בני ביתו להונגריה, שרחובותיה הפכו להיות עיר מקלט לאלפי פליטים. בלילות חייבו השלטונות את הפליטים להגיע למקומות מרוכזים כמו בתי ספר וכדומה שם ישנו.

גם רבי משה אהרן ומשפחתו הגיעו לעבר אחד ממקומות ריכוז אלו כדי לישון במקום. אולם, רבי משה אהרן שנוכח כי המקום פרוץ ואין נשמרים בו גדרי הקדושה והצניעות כראוי, לא היה מסוגל לסבול זאת, ומרוב עגמת נפש נפל מתעלף.

כיון שכך, אפשרו לרבי משה אהרן ז"ל ומשפחתו לחפש מקום אחר ללון בו, בבית אחד היהודים שמתגורר במקום.

העיירה טערווא

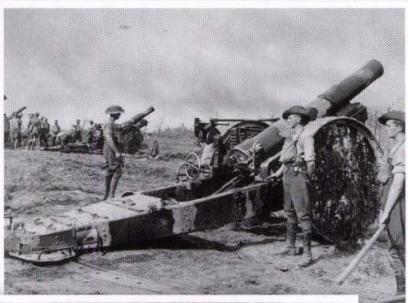

מקום השוק

ממראות מלחמת העולם הראשונה

חסד של אמת

לאחר המלחמה התפשטה מחלה מדבקת והרבה אנשים נספו בה. בעקבות כך, פחדו כולם לגשת לטפל במתים לטהר אותם ולקברם כדין.

אולם, רבי משה אהרן לא שת לבו לכך ובמסירות נפש הלך והתעסק בקבורתם כדת וכדין.

עם זאת לא סמכו על הנס ומדי יום כשהיה חוזר מעבודת הקודש, לאחר שהפשיל את שרווּלי כתונתו, היתה זוגתו מרת **חנה מינדל** ז"ל שופכת אלכוהול על שתי ידיו, וכך גם כיבסה את בגדיו באלכוהול, כדי שלא ידבקו מהמחלות.

למרות שכמעט ולא היה בית שלא היה שם מת זכה רבי משה אהרן ובביתו לא נפקד איש. הכל ראו בכך את זכותו של רבי משה אהרן שהתעסק בקבורתם של אחרים.

חיילים במלחמה, גליציה - חוה"מ פסח תרע"ה

בוכניא

לאחר המלחמה שוב לא חזר רבי משה אהרן ז"ל לביתו ולמקומו ומעתה קבע את מושבו בעיירה בוכניא.

העיירה בוכניא שוכנת לא הרחק מקראקוב[460] - עיר המחוז שהיתה העיר המרכזית ואם בישראל של גלות פולין, ובסמיכות לה, מעברה השני, היתה העיירה טורנא.

הקהילה היהודית בבוכניא מנתה בין שתי מלחמות העולם, כאלפיים וחמש מאות יהודים[461].

רבה של בוכניא

באותה תקופה ישב על כס הרבנות בבוכניא האדמו"ר רבי **אשר מאיר הלברשטאם** זצ"ל, שהיה נינו הראשון של האדמו"ר רבי **חיים מצאנז** בעל **'דברי חיים'** זצ"ל.

האדמו"ר רבי **אשר מאיר מבוכניא** זצ"ל, נולד בשנת **תרי"ח** לאביו האדמו"ר רבי **יוסף זאב** זצ"ל[462] בן האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **קשאנוב** זצ"ל[463], ונודע

ציון האדמו"ר מבוכניא, רבי אשר מאיר זצ"ל

460 כארבעים ק"מ דרומית לקראקוב.

461 קודם מלחמת העולם השניה היתה בוכניא מקום מושב ליהודים רבים, שהיו כרבע מהתושבים במקום. באלול תרצ"ט נכבשה בוכניא בידי הגרמנים ימ"ש שהחלו לחטוף יהודים לעבודות כפיה.
בשנת תש"א החלו לשלוח יהודים למחנות עבודה באזור, כשיהודי בוכניא שנשארו ניסו להמשיך את החיים בצורה רגילה ככל האפשר. בשנת תש"ב הוקם בעיר גטו בו רוכזו כחמש עשרה אלף יהודים מהאזור כולו. מאוחר יותר החלו הרציחות בגטו ורוב יושבי הגטו גורשו למחנה המות בלז'ץ.

462 מילא את מקום אביו כאבד"ק קשאנוב. על מצבו נחרט כי זקנו רבי חיים אבד"ק צאנז זצ"ל בעל דברי חיים, העיד עליו כי הוא יחיד בדורו במדת ההשתוות, נלב"ע כ"ג אלול תרכ"ב.

463 נולד ברודניק בשנת תקע"ח לאביו האדמו"ר רבי חיים אבד"ק צאנז בעל 'דברי חיים'. על התמדתו המליצו שהוא לומד כ"ה שעות ביממה. נהג בפרישות וקדושה יתירה עד שאביו קרא לו הרב הקדוש. אחיו האדמו"ר רבי יחזקאל שרגא אבד"ק שינאווא זצ"ל כינה אותו צדיק הדור ואמר שלומד תורה לשמה. גירש את החסידים ממנו שלא יטרידו אותו, אך גדולי ישראל, ביניהם שהסתופפו אצל אביו הקדוש, לא ויתרו והגיעו להסתופף בצלו. נסתלק כ"ה אלול תרנ"ג.

כאיש קדוש ובעל מדרגות גבוהות ונעלות, עד שהיו אומרים עליו שיש לו דמיון לזקנו הקדוש מצאנז - "א שטיק צאנזער רב"[464].

בהסתלקותו הספידו רבי **מאיר שפירא** זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל רעיון הדף היומי, בדבריו קרא עליו את דברי חכמינו ז"ל[465] משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים. ושאל הלוא היו רבים שהיו מושלי משלים, כמו המגיד מדובנא ועוד. והסביר את דברי חכמינו ז"ל שכל עוד חי רבי מאיר היה בכך משל לעולם, על דמותם של התנאים הראשונים. וכן אנו אומרים שכל עוד חי אתנו האדמו"ר רבי **אשר מאיר** זצ"ל, היה לנו מעט משל ודמיון לאותו לפיד בוער, זקנו הקדוש האדמו"ר רבי **חיים** אבד"ק **צאנז** בעל '**דברי חיים**' זצ"ל.

רבי יצחק אייזיק זצ"ל סיפר בהזדמנות על רום מדרגתו של רבה של בוכניא, כפי שהוא שמע ממנו בעצמו, שזכה לראות בהקיץ את זקנו מצאנז, בהגיעו לציון ביום ההילולא[466].

שהיה מצוין שם

מורם מעם וחסיד נלהב אשר התחסד עם קונו היה רבי משה אהרן ז"ל. עבודת הבורא שלו היתה עבודה שבלב ונעשתה ברגש ובהתלהבות. והיו

---

464 בא בקשרי שידוכין אצל בנו רבי **משה** זצ"ל עם בת האדמו"ר רבי **צבי הירש מרודניק** זצ"ל בעל '**צבי תפארה**', בן האדמו"ר רבי ברוך מגורליץ זצ"ל ואביו של האדמו"ר רבי '**יקותיאל יהודה מצאנז, בעל 'שפע חיים**'. אצלו היה חתן במשך כשנתיים ימים עד הסתלקותו בעודו צעיר לימים.

465 במסכת סוטה דף מט עמוד א.

466 רבי משה אהרן דייטש הי"ו ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

יהודים מגטו בוכניא מרוכזים ליד תחנת הרכבת, נשלחים למחנות ההשמדה

תלמידיו אומרים כי לא נמצא בבוכניא איש אשר רוח בו כמו רבי משה אהרן, שהוא מוכתר במעלות רמות, גדול בתורה, גאון וצדיק, מצוין ביראת שמים טהורה ובחסידות. דיבוריו קב ונקי, בשפה קולחת, ברורה ונעימה. אציל ועדין רוח, חכם ופיקח[467].

כל מעשיו והליכותיו היו במתינות, סוף מעשה אשר עשה היה במחשבה תחילה, כאשר כל התנהלות ועשיית דבר מה, נמדדה במדה ובמשקל, בפלס ובמאזניים עד הקצה האחרון של ההלכה, כשהוא מדקדק עד הקצה האחרון מחמת יראתו מן החטא - שעלול להיכשל בו וליפול ברשתו של היצר. יראתו קדמה לחכמתו והיתה זו הגבוהה שבמדרגות היראה והיא יראת הרוממות אשר באה אצלו מפאת התבוננותו הרבה בשגב גדלות הבורא.

אציל במדות וזהיר בכבוד הזולת ובמצוות שבין אדם לחברו היה רבי משה אהרן. בזהירותו המופלגת סיגל לעצמו בעמל להתרחק מכל נדנוד שיתכן שיהיה על ידי כך פגיעה כלשהיא בזולת, בממונו או בכבודו.

כל ציר חייו נע סביב עבודת השם. ימיו ולילותיו היו קודש לה' בלימוד התורה, בתפילות, מעשי צדקה, גמילות חסדים וסיפורי צדיקים וכמעט ולא יכלו לשמוע ממנו שיחת חולין. גם במידה ונשמעה ממנו שיחת חולין, הרי שהיתה צריכה לימוד[468].

אם יסתר איש

חכמתו ופקחותו הרבה של רבי משה אהרן היו לשם דבר, כשהוא מנצל זאת למילי דשמיא כמו למילי דעלמא. בחכמתו אף השכיל להצניע את מעשיו מעיניהם של הבריות ולהיות נחבא אל הכלים.

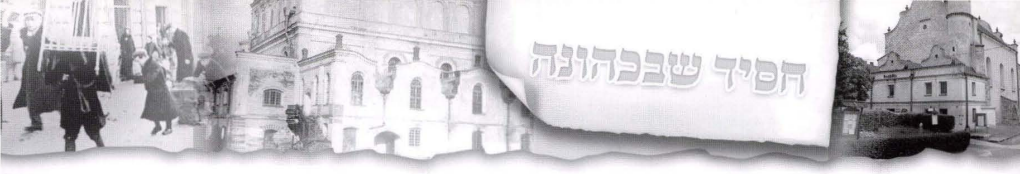
אירע, ולקראת הימים הנוראים נשארו בבוכניא ללא בעל תפילה לימים הנוראים. היה זה כבר מספר שנים לאחר שרבי משה אהרן התגורר במקום. גם בימים האחרונים של חודש אלול עדיין לא ידעו ראשי הקהילה מי יירד לפני התיבה ויתפלל בימים הקדושים והנוראים.

באותו עת נקלע לבוכניא יהודי מהעיר טערווא, בה התגורר רבי משה אהרן עד זה לא מכבר. ומששמע על חיפושיהם הנואשים אחר בעל תפילה הגון,

---

467 כעדותו של רבי מענדל רייכבערג ז"ל, מתלמידיו.

468 על משקל דברי חז"ל במסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב: "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד".

תמה הלוא יש ביניכם את רבי **משה אהרן ברנשטיין** ז"ל, שהוא בעל תפילה הגון ונפלא.

ראשי הקהל השתוממו על כך, מאחר שעד הנה היה רבי משה אהרן צנוע ונחבא אל הכלים, וזה כמה שנים שהוא מתגורר ביניהם וכלל לא ידעו כי הוא בעל תפילה.

עשה לך רב

בצעירותו נסע רבי משה אהרן להסתופף בצל הרבה מצדיקי דורו. כאשר בתחילה עדיין לא קיבל מרותו של אף אחד מהם להיות לו לרב ומורה דרך קבוע.

עם זאת, נשאר מקורב אל האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** אבד"ק **ביקאווסק** בעל **'אור למאיר'** זצ"ל.

באותו עת, בו היה נוסע לחצרותיהם של צדיקים ללמוד מדרכיהם ולהתחקות אחר הליכותיהם בעבודת ה'. כל אימת שנכנס אל האדמו"ר בעל **'אור למאיר'** זצ"ל, היה האדמו"ר נוהג בו כבוד כראוי לתלמיד חכם ונכבד וקורא לו בלשון נסתר (איהר) אתם[469].

לאחר תקופת הזמן, איוה רבי משה אהרן למושב לו, את חצר הקודש ביקאווסק, להימנות בין שורותיה כחסיד מן המנין של האדמו"ר בעל 'אור למאיר' זצ"ל, אצלו מצא את שחשקה נפשו.

עם החלטתו זו, קיבל את מרותו של האדמו"ר בעל 'אור למאיר', ושוב לא נהג האדמו"ר בעל 'אור למאיר' לקרוא לו בלשון נסתר "איהר" - אתם, אלא החל לדבר אתו בלשון נוכח "דו" - אתה, כדבר רב אל תלמידו.

המלמד תורה לעמו

לאחר נישואיו כשביקש רבי משה אהרן זצ"ל להתפרנס מיגיע כפיו וחכך באיזה מקצוע לבחור, הציעו לו ללמוד עם בחורים. אולם, רבי משה אהרן לא רצה לקבל עליו משרה זו, מאחר שיקשה עליו למצוא תלמידים, והוא לא רוצה לבקש מהורים שישלחו את בניהם ללמוד אצלו.

---

469 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

הדברים התגלגלו לשולחנו של האדמו"ר בעל 'אור למאיר', שבהזדמנות הראשונה התעניין אצל רבי משה אהרן מדוע לא יקבל על עצמו משרה זו, והביע רבי משה אהרן את עמדתו בנידון.

השיב לו האדמו"ר: "יעך וועל דיר מאכן א מלמד וואס מ'וועט דיך זוכען" - אני אעשה אותך למלמד שיחפשו אחריך.

כיון ששמע רבי משה אהרן את דברי רבו, קיבל עליו מיד את התפקיד, וכאשר אמר לו, כן היה. תלמידים רבים החלו נוהרים אליו, ורבי משה אהרן היה בוחר ביניהם את המובחרים, המצוינים ובעלי הכשרונות, הראויים ללמוד אצלו ולהיות נמנים על תלמידיו[470].

תורה יבקשו מפיו

את שיעוריו היה רבי משה אהרן מוסר לתלמידים מבוגרים בהסברה ברורה ונעימה, במתינות ובהירות, כשהוא מפיח רוח וחיים בדברים, שהיו שמחים ומאירים כנתינתן, וכאילו בעל השמועה עומד כנגדו.

רבי משה אהרן היה מנהיג בישיבה בבוכניא את התלמידים שלמדו אצלו ביד רמה ובפנים מסבירות. אהבה רבה חיבבו והעריצו אותו תלמידיו של רבי משה אהרן. וכמים פנים אל פנים, אף הוא גילה כלפיהם אותות קירבה וחיבה מיוחדים.

כך זכה רבי משה אהרן להישאר בבית ה' כל ימי חייו, להרביץ תורה ברבים, כשהוא משמש במשרה תורנית רמה בישיבה שהתקיימה במקום, והחשיבו אותו מאוד.

אתה את בריתי תשמור

רבי משה אהרן אף שימש כמוהל ונודע כמומחה שהכשיר תלמידים רבים לשמש כמוהלים.

אירע פעם ואחד מתלמידיו הסוררים הלשין עליו אצל השלטונות, שאינו רוחץ ומנקה את פיו היטב לפני עריכת ברית המילה.

בגין כך לא הניחו לו משך תקופה מסוימת לשמש כמוהל. למרות זאת באצילות מדותיו לא הגיב רבי משה אהרן במאומה נגד אותו מלשין[471].

---

470 רבי משה אהרן דייטש הי"ו ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

471 סוף דבר היה שאותו מוהל שהלשין על רבי משה אהרן, לא היתה לו אחרית טובה.

בעל מדרגה

רבי משה אהרן אף נודע במעלותיו הנשגבות, כאדם גדול משכמו ומעלה, בעל מדרגה ובעל השגה מופלאה. השוהים במחיצתו נפעמו לא אחת מענינים גבוהים ונשגבים אשר ראו אצלו, שהיו למעלה מהשגותיהם של בני אדם.

אף כי רבי משה אהרן היה ראוי לאיצטלא דרבנן, ואף הוצע לו לכהן פאר ולעלות על כס הרבנות, ביקש לישב בשלוה באהלה של תורה ללא עול של רבנות[472]. עם זאת היה משמש כדיין ומורה צדק, לצדו של האדמו"ר רבי **אשר מאיר מבוכניא** זצ"ל.

בהיותו נח לבריות ודעתו מעורבת עמהם, היו רבים משחרים לפתחו להתייעץ עמו וליהנות ממנו עצה ותושיה.

כמו כן, שימש פעמים רבות כבורר בדיני תורה שהתקיימו, לאחר ששני הצדדים קיבלו אותו כבורר מוסכם עליהם.

חדשים לבקרים

רבי יצחק אייזיק היה מעריך ביותר את גודל מעלת חמיו הצדיק, ומכבדו ביותר, ונפשו נקשרה בנפשו. רבי יצחק אייזיק אף ביקש כי צאצאיו ינחלו מאותה קדושה עילאית של זקנם, על כן, שלח את בנו בכורו רבי **אלימלך** ז"ל[473] ללמוד במחיצתו של הסב הגדול. שם למד יחד עם בן דודו, רבי **לייבוש ראטה** ז"ל, שהיה נכדו בכורו של רבי **משה אהרן** ז"ל[474].

באותה עת כבר החלו לנשוב רוחות מלחמה, כשמיום ליום המצב הולך ומחמיר ונראה היה כי תוך תקופה קצרה בוודאי תפרוץ מלחמה.

באחד הימים ראה רבי משה אהרן, את נכדיו רבי אלימלך ז"ל ורבי לייבוש ז"ל - שכבר היה באותו עת חתן שבא בברית האירוסין - כשהם עומדים ומסתכלים מבעד לחלון הבית.

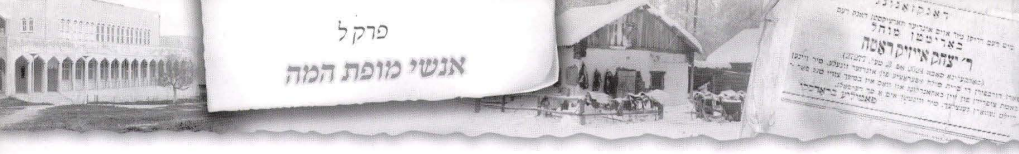
שאל אותם רבי משה אהרן, מה רואים שם. השיבו השנים כי מגייסים סוסים של אנשים פרטיים לצבא.

---

472 נכדו בכורו רבי לייבוש ראטה ז"ל - רמת גן.

473 ראה אודותיו בשער "מרא"ה כהן" בסוף הספר.

474 בשנים האחרונות התגורר ברמת גן.

נענה רבי **משה אהרן** ז"ל ואמר להם: דעו לכם כי עומדת לפרוץ מלחמה קשה, וכשהוא פונה לרבי לייבוש אמר לו: "דע לך, כי עז רצוני וחפצי להשתתף בשמחתך, בחתונה שלך, אך כבר לא אזכה לכך. זאת אני מבטיח לך, כי בכל עת שיתאפשר אסייע לך..."[475]

ברן יחד כוכבי בוקר

אצל רבי משה אהרן היה מפציע יום חדש, כבר בשעה שלש לאחר חצות.

שעה זו היתה קבועה, כזמן השכמתו לעבודת בוראו. אמירת "מודה אני" וברכת התורה באותה עת היתה בהתלהבות יוקדת ובקול רם, כשכל מי שזוכה לראותו בכך התעטף בפחד ויראת הרוממות[476].

לאחר מכן היה משורר כלוי על דוכנו את הפיוט הנפלא "אודה לקל לבב חוקר ברן יחד כוכבי בוקר". הפיוט שיראי ה' נוהגים לאומרו מדי בוקר[477].

מיד לאחר מכן התיישב ללמוד ברציפות ובקול רם. כעבור שעתיים, כשמורה השעות הראה על השעה חמש, היה רבי משה אהרן מעיר את נכדיו רבי **לייבוש ראטה** ז"ל ורבי **אלימלך ראטה** ז"ל, ואף הם היו מצטרפים ללימודו.

הימים במחיצתו של הסב אכן נחקקו לעד בעצמותיהם של הנכדים, אשר חוו את התרגשותו המחודשת של רבי משה אהרן, מדי יום ביומו, כאשר השכים קום לסדר יומו ולעבודת הבורא, שהיו בכל יום בעיניו כחדשים. ברכות השחר שנאמרו על ידי רבי משה אהרן בנעימות והתלהבות הוטבעו בנפשם.

דרכו בלימוד היה ללמוד הדק היטב, ועד שלא הבין את הדברים לאושרם ולעומקם לא היה ממשיך בלימודו, אלא חוזר ומשנן את הדברים עד שהם היו מבוארים ושמחים כנתינתן.

חבל על דאבדין

רבי משה אהרן אף היה מרבה להעלות על גבי הכתב את חידושי התורה הרבים שהתחדשו לו בשעת לימודו.

---

475 מפי בעל המעשה.

476 מפי נכדו רבי אברהם שלמה ז"ל מבני ברק, בן רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל.

477 וכך נאמר בסידור בית יעקב ובסידור אוצר התפילות: "הירא את דבר ה' ירגיל לומר הזמר הזה בכל בוקר".

מקום מיוחד היה לו בביתו שם היו טמונות וספונות ערמות של דפים גדושים בחידושים ודברי תורה בכל מקצועות התורה.

דרכו היתה שכל אימת שסיים לכתוב חידושים היה ניגש לארון זה ומניח בו את חידושיו. וחבל על דאבדין, שלא נשתייר מאומה מתורתו רבת ההיקף[478].

יפה שיחתן

צורך מיוחד היה רואה רבי משה אהרן בסיפור עובדות ומעשיות מחייהם של צדיקי הדורות גדולי ישראל. בעיניים בורקות ובהתלהבות היה מבאר את עוצם עבודתם הקדושה, וגודל מסירות נפשם ונאמנותם לה' ולתורתו על כל קוצו של יוד ועל כל צעד ושעל.

כשרון מיוחד היה לו לרבי משה אהרן לתאר סיפור בצורה חיה ומוחשית, כשהוא מצליח להכניס את השומע לתוך האווירה של התרחשות הסיפור, עד שנדמה לו שהוא רואה הדברים לנגד עיניו. כשרון מיוחד זה נוצל על ידו כדבעי, ובכל שעה שהיתה כשרה לכך, פתח בסיפורי צדיקים, לתאר את כוחם המופלג לשנות את הטבע והיה מתאר עבודתם הקדושה בלימוד התורה, תפילות, גמילות חסדים ומדת חסידותם ופרישותם וצדקתם הרבה.

כשרבי משה אהרן, היה פותח את פיו לספר עובדות מצדיקים, בהיותו בבית המדרש. היה הקהל מסבב אותו כחומה בצורה, עם מספר שורות של אנשים. לא היה אי מי שהיה יכול לוותר על התענוג לשמוע את העובדות מפיו של רבי משה אהרן עצמו[479].

רבי יצחק אייזיק עצמו מציין זאת ברשימותיו:

"הנאה מיוחדת היתה לי כששמעתי ממנו סיפורי צדיקים שידע לספרם בכשרון רב ובצורה חיה, כאילו אתה רואה את הדברים בעיניך".

והיתה לזכרון

אין אנו יכולים להשמיט מרגלית טובה שעלתה בידינו, עובדה אחת מני אלפים אותו סיפר רבי משה אהרן זצ"ל והיא נשתמרה בכתובים[480]:

---

478 נכדו בכורו רבי לייבוש ראטה ז"ל, מרמת גן.

479 מרשימות שנמסרו על ידי רבי משה אהרן ברנשטיין שליט"א, מבני ברק.

480 אדמור"י בעלזא חלק ב עמוד יב שפותח בדבריו "מה שסיפר רבי משה אהרן ברנשטיין מבוכניא".

"רבי נפתלי סופר מקראקא אירס את בנו עם בתו של חסיד בעלזא. נסע החסיד לבעלזא וסיפר למרן[481] שבתו התארסה ושמו של המחותן הוא רבי נפתלי סופר. אמר מרן: אני מכיר אותו, הוא גר בקראקא והוא נכדו של הצדיק מראפשיץ מצד אמו.

כשבא החסיד לביתו וסיפר למחותנו שהיה בבעלזא והרבי אמר, שמכירו ושהוא נכד הצדיק מראפשיץ מצד אמו, תמה רבי נפתלי ואמר שהוא לא היה אף פעם בבעלזא ואינו מבין מנין יודע הרבי את שמו ומקום מגוריו ושהוא נכדו של הרבי מראפשיץ.

יצא יחד עם אנשי העיירה להקביל פני קדשו: האדמו"ר מבעלזא, רבי אהרן זצ"ל בשנת תש"ג

לאחר זמן נזכר רבי נפתלי שבשנה הראשונה להתמנותו של מרן לאדמו"ר - זה היה בשנת תרט"ז, נסע מרן ברכבת דרך עיירה אחת והוא שהה אז שם, ויצא לרכבת יחד עם כל אנשי העיירה להקביל פני קדשו. הוא נדחק בין הקהל כדי לתת שלום למרן ובשעה שעבר על פניו שאל מרן: "מי היהודי הזה?" ענה שהוא מקראקא ושמו נפתלי סופר ושהוא נכד הצדיק מראפשיץ מצד אמו.

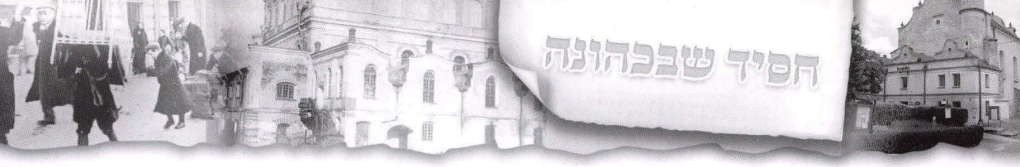
מאז עברו כבר קרוב לארבעים שנה ולמרות שהרבה רבבות אנשים עברו על פני מרן, הוא זוכר יפה מה שהוא אמר לו אז"[482].

כרעא דאבוה

ויוולדו לו בנים ובנות, הלוא הם: רבי **אריה ראטה** (ברנשטיין) ז"ל. רבי **אברהם ראטה** (ברנשטיין) ז"ל. מרת **חיה רחל** ע"ה, זוגתו של רבי **יצחק אייזיק ראטה** זצ"ל. רבי **הערש לייב** (צבי יהודה) **ברנשטיין** ז"ל. רבי **מאיר ברנשטיין** ז"ל. מרת **שרה** ע"ה זוגתו של רבי **שמואל זאב הלוי שווארצבערג** ז"ל.

481 האדמו"ר רבי יהושע מבעלזא זצ"ל.

482 ראה עוד אודות רבי משה אהרן ברנשטיין זצ"ל בפרק י.

וימת שם משה[483]

בסוף ימיו חלה רבי משה אהרן ולצורך בריאותו עבר להתגורר אצל חתנו רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל בעיירה **קומנטש**.

בראשית שנת **תרצ"ט**, ביום ט"ו כסלו, נסתלקה זוגתו מרת חנה מינדל בת רבי אלימלך הכהן ראטה ז"ל.

לאחר כמחצית השנה ששהה אצל רבי יצחק אייזיק זצ"ל בקומנטש, נאלצו להעביר אותו לצורך רפואתו לעיר **סאניק**, שם היה בית חולים ורופאים מומחים.

ביום **ט"ז אלול תרצ"ט** אבד הצדיק, ורבי משה אהרן הסתלק לבית עולמו כשהוא רק כבן ששים.

טרם פטירתו ביקש רבי משה אהרן זצ"ל לקרוא לכל בני המשפחה. בקול רוטט גילה להם את העתיד להתרחש בעתיד הקרוב. כשעם זאת הוא מבטיח להם נאמנה, שכולם ישארו בחיים.

למחרת הסתלקותו, ביום **י"ז אלול תרצ"ט** פרצה מלחמת העולם השניה.

ההבטחה שקוימה

באורח פלא צלחו כל בניו ובנותיו את המלחמה, וניצלו ממות לחיים. הגם, שכל אחד מהם היה מספר פעמים על סף מות בטוח, למרות זאת זכו לעבור את מאורעות המלחמה בשלום, ולהינצל ללא פגע, כשהם שלמים בגופם ובנפשם ברוחניות ובגשמיות. ככל הנראה משפחה זו היתה יחידה מאזור זה שכולה ניצלה ונשארה בחיים.

נס מיוחד היה כיצד התגלגלו הדברים ומסבב כל הסיבות הביא את רוב בני משפחתו של רבי משה אהרן למקום אחד, בירכתי סיביר הרוסית. זאת למרות שבפרוץ המלחמה לא שהו יחדיו אלא היו מפוזרים ומפורדים בעיירות ומקומות שונים.

הגעתם ושהותם בסיביר בתקופת המלחמה, היתה עבורם כקרש הצלה, בהיות שרובם הגדול של הנשלחים למחנות ההשמדה בפולין, לא שבו משם.

---

483 ראה על כך ביתר אריכות בחלק ראשון - פרק ח.

למרות שגם מאלו שנשלחו לארץ גזירה - סיביר, גם היו רבים שלא שרדו את המלחמה, עדיין לא ניתן להשוות את גזירת הכליה שריחפה מעל ראשי השוהים במחנות ההשמדה בפולין, למה שהיה בסיביר. כמות השורדים את מחנות ההשמדה מזערית היתה לעומת אלו שגלו לסיביר הקפואה.

גם תקופת הסבל עצמה בסיביר עדיין לא הגיעה למנת היסורים אותם חוו אסירי המחנות, תחת עולם של הנוגשים הנאצים ימ"ש.

עובדות מופלאות נוספות מפוזרים בין בני המשפחה אודות הצלות פלאיות שהתרחשו עמהם, כשהם זוכים לחזיונות מופלאים בהם הגיע אליהם זקנם בחלום הלילה, כדי להצילם ממר המות שריחף על ראשם.

בחלום אדבר בו

נכדו[484] מספר כי שלש פעמים בהן היתה חרב חדה מונחת על צווארו, ראה חזיון של זקנו רבי משה אהרן זצ"ל והוא הצילו.

העובדה שלפנינו היא אחת מאותן פעמים: כאשר גויס לצבא הרוסי בתקופת המלחמה. הוא שובץ בין החיילים היוצאים לחזית המלחמה. למחרת היום עמדו לצאת לקרבת הגבול להצטרף ללוחמים במקום.

הסיכויים לחזור משדות מוקשים אלו תחת מטרי ההפגזות הגרמניים, שאפו לאפס.

באותו לילה חלם רבי לייבוש, כי זקנו רבי משה אהרן מעיר אותו ומזרזו ואומר לו: "קום מהר, השומר ישן כעת. קום וברח".

תחילה לא התייחס רבי לייבוש לחלום והמשיך לישון. אך החלום חזר על עצמו כמה פעמים עד שרבי לייבוש הבין כי אין זה חלום שוא, ואכן לפניו עומדת הזדמנות להינצל ממות לחיים ולברוח.

חיש קם רבי לייבוש - כשהוא מנצל את העובדה שזקנו גילה לו שהשומרים ישנים - בכדי להציל את חייו של יהודי נוסף ששהה במקום. הוא העיר אף אותו, וזרזו לברוח יחד עמו.

כך ניצלו השניים, כשהם מתלבשים במהירות ובורחים מהמחנה. השומרים אכן ישנו על משמרתם.

---

484 רבי לייבוש ראטה ז"ל, מרמת גן.

מה זרעו בחיים

עובדה נוספת ומופלאת שאירעה בתקופה בה שהה רב יצחק אייזיק בדז'אמבול, היתה שם אף מרת **שרה שווארצבערג** ז"ל בתו של רבי משה אהרן ברנשטיין. מצבה התדרדר וסכנה נשקפה לחייה. בבית החולים המקומי ניסו לרפאות אותה אך ללא הועיל.

באחד הימים בשעה שהגיעו לבקרה כמדי יום, החלה למרר בבכי מר, על מצבה הקשה והיסורים שהם מנת חלקה. מתוך בכייתה נפלה עליה תרדמה שדמתה לסובבים אותה כשינה עולמית, כאילו כבר שבקה חיים והחזירה את נשמתה לבעל הפקדון.

לפתע, כעבור דקות ספורות בלבד, התעוררה וסיפרה כי אביה רבי משה אהרן מצא אותה ואמר לה: "**בתי, בואי עמי לפני בית דין של מעלה**".

כשהגיעו לשם, נכנס רבי משה אהרן פנימה והשאיר אותה בחוץ.

לאחר דקות ספורות יצא ואמר לה: "**קינד לעבן, קענסט שוין גיין - בתי, את כבר יכולה ללכת**" ומיד הקיצה.

מיד החלו להכיר עליה סימני התאוששות וכשהיא התחזקה מעט מיהרו בני משפחתה להחזירה אל ביתה, כשהאמצעי היחיד שעמד להם לשם כך היתה "עגלת אשפה" ומאז המשיכה להתחזק ולהבריא עד שקמה ממיטת חוליה בבריאות שלמה[485].

ד

רבי אריה ורבי אברהם יקותיאל (ברנשטיין) ראטה

בני ר' משה אהרן

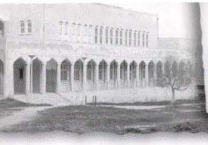
טובים השניים

בשנת **תרנ"ח** לערך נולדו לרבי משה אהרן ז"ל שני בנים תאומים. ויהיו נקראים בשמות, שם האחד **אריה**[486] ושם השני **אברהם יקותיאל**[487]. רבי משה

485 רבי אברהם שלמה ראטה ז"ל, בני ברק.

486 כנראה על שם רבי אריה ראטה ז"ל, אבי חותנו רבי אלימלך ז"ל.

487 נקרא על שם זקנו רבי אברהם יקותיאל (זלמן) ברנשטיין ז"ל, זקנו של רבי משה אהרן זצ"ל.

אהרן שם עיניו עליהם לגדלם ולחנכם לתורה ולמעשים טובים.

בימים ההם נאסר מטעם הממשלה להינשא בגיל צעיר. ומאחר ורבי משה אהרן וזוגתו התחתנו בהיותם כבני שבע עשרה שנים בלבד. נאלצו לקרוא לבניהם "ראטה" כשם משפחתה של האם טרם נישואיה, כאילו שהם בני משפחת ראטה.

יהודים בוינה בתקופת מלחמת העולם הראשונה

בנים עוסקים בתורה

רבי משה אהרן עצמו היה שוקד עמהם במשך שעות ארוכות על התורה, כשהוא מקיים בהידור רב מצות "ולמדתם אותם את בניכם".

בהיותם בעלי כשרונות, ובהתמדתם לרכוש עוד דפי גמרא וסימנים בשולחן ערוך בידיעה ברורה ובהבנה עמוקה, ראו השנים ברכה בעמלם והצליחו מאוד בלימודם, כשהם רוכשים מקצועות רבות בתורה ובהלכה, עליהם עמדו בכור המבחן בבהירות רבה ובהצלחה.

עוד בימי בחרותם בהיותם לערך בגיל שש עשרה בלבד, זכו שני האחים המופלגים בתורה לעטרת חכמים והורמנא דרבנן להורות הוראה בישראל ולפסוק להלכה ולמעשה.

וילכו למסעותיהם

באותו עת פרצה מלחמת העולם הראשונה ומחמת החשש שיגייסו אותם לצבא, נטלו את תרמילם והעתיקו את מקומם אל עבר העיר **וינה** שבאוסטריה, שם המשיכו לשקוד על תלמודם ולעשות חיל.

לאחר המלחמה נשאו נשים, כשהם קובעים את מושבם בעיר **סאניק** ומקימים משפחות מפוארות בישראל.

כאשר החלו לשרוק רוחות מלחמת העולם השניה, נסו השנים לעבר רוסיה שם שהו בתקופת המלחמה.

מאוחר יותר הצליחו לעלות לארץ הקודש לחונן את עפרה כשהם נקלטים ומשתקעים בעיר **יפו** בשכונת **ג'ובליה**.

ה

רבי יצחק אייזיק ראטה

חתן ר' משה אהרן

הניחו לו מקום

הלוא תולדות חייו, המה חקוקים וכתובים עלי ספרנו.

ו

רבי הערש לייב (צבי יהודה) ברנשטיין

בן ר' משה אהרן

צבי תפארה

הרב החסיד רבי **צבי יהודה ברנשטיין** ז"ל[488], אשר כונה בפי כל "**רבי הערש לייב**" נולד בשנת **תרס"ז** לאביו רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל, מ**בוכניא**.

חסיד נלהב חדור באמונת צדיקים תמימה וזכה היה רבי הערש לייב בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. ירא שמים מרבים וירא חטא, ענותן ושפל ברך, מכניס אורחים ובעל צדקה.

רבי הערש לייב נמנה כחסיד נלהב של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל ולאחר מכן אצל בנו האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** זצ"ל, בצלם הקדוש חסה והסתופף.

בנוסף היה קשור בעבותות אהבה אל רבה של **בוכניא**, האדמו"ר רבי **אשר מאיר** זצ"ל ובימי בחרותו אף זכה ליצוק מים על ידו ולשמשו בקודש.

488 המקורות לתולדותיו וקורות חייו, מפי בני משפחתו. מאורי גליציה - רבי מאיר וונדר, חלק ההשלמות. ביטאון צאנז גליון רנ"ח, תשנ"ה עמוד 41. גליון המחנה החרדי ב' אייר תשנ"ה עמוד 26.

בהגיעו לפרק האיש מקדש, הקים את ביתו יחד עם זוגתו מרת **ריזל** בת הרב החסיד רבי **שמואל זנוויל נייגר** ז"ל שהיתה אשה חשובה ביותר, אשה יראת ה' באופן מופלג ומיוחד במדה טובה וגדושה. מעולם לא ידעה פחד ומורא זולת אימת בוראה שהיתה עליה.

את מגורם קבעו בעיירה **סוכא** הסמוכה **לקראקא**, שם אף זכה לקבוע חברותא וללמוד במשך מספר שנים עם רבה של העיירה, רבי **יעקב צבי הלברשטאם**[489] זצ"ל שהיה בן האדמו"ר רבי **יצחק ישעי'ה מטשחויב וקראקא** ונודע בשמו **רבי ישעי'לה טשחויבער** זצ"ל[490].

חרב חדה מונחת

מלחמת העולם השניה פרצה במלוא עוזה, כשרבי הערש לייב ושאר בני המשפחה היו בראשיתם של ימי השבעה לפטירתו של אביהם הצדיק רבי משה אהרן זצ"ל, שנפטר יום קודם לכן.

בהיותם למודי מלחמה, ממלחמת העולם הראשונה העקובה מדם שהתרחשה אך לפני כעשרים ושתים שנה, הסיקו כי עיקר הסכנה נשקפת לערים ועיירות המצויות בספר ליד הגבולות, אך בפנים המדינה אין הסכנה מצויה כל כך. בנוסף סברו כי גם הפעם, עיקר הסכנה נשקפת לגברים ואילו בנשים ובקטנים לא יפגעו לרעה, כפי שהיה במלחמות קודמות.

רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל

489 נולד בקראקא בשנת תרנ"ו לערך. בשנת תרפ"ג עלה לכהן כאב"ד סוכא וגם עמד בראש ישיבת אביו הק' בקראקא, והיה בא למסור בה שיעורים בהלכה ובחריפות.

490 האדמו"ר רבי יצחק ישעיה זצ"ל היה בן זקוניו של האדמו"ר רבי חיים אבד"ק צאנז זצ"ל בעל 'דברי חיים'. נולד בשנת תרכ"ד, אחיו הקדושים האדמורי"ם רבי יחזקאל שרגא אבד"ק שינאווא זצ"ל ורבי ברוך אבד"ק גורליץ זצ"ל, אשר אצלם התגדל, הפליגו מאוד בשבחו. נודע על שם העיירה טשחויב למרות שלא כיהן שם אלא שבועיים ואח"כ בעיר הגדולה לאלוקים קראקא. נודע למשגב בקדושתו ועבודתו, ואנשי שם והמוני עם התחממו לאורו, עדי עלותו על מוקדה בגטו בוכניא באלול תש"ג.

על כן, כבר ביום השני למלחמה במהלך שבת קודש י"ח **אלול תרצ"ט** הבינו בני העיירה **סוכא**, כי הזמן קצר ומי שברצונו להציל את נפשו עליו למהר ולברוח אל תוך המדינה פנימה. רבי **הערש לייב** וזוגתו מרת **ריזל** ז"ל הסכימו ביניהם כי רק רבי הערש לייב יברח מסוכא ואילו היא והילדים ישארו במקום.

מאוחר יותר התברר כי בהחלטה זו ניצלו חייו של רבי הערש לייב, ואילו בני משפחתו, זוגתו מרת **ריזל** וארבעת בניהם עלו על מוקדה על קדושת השם, יחד עם כל בני העיירה סוכא. השם יקום דמם.

יוצא בשן

באחד הימים תקפו את רבי הערש לייב, כאבי שיניים עזים, שהלכו והתגברו, עד שכבר לא היה מסוגל לאכול מאומה. באין ברירה הבין רבי הערש לייב כי למרות הסכנה להסתופף בחוצות, הוא ייאלץ לצאת וללכת לעיר הגדולה, כדי לדרוש ברופא. כשהוא עטוף צעיף מחמת יסוריו יצא רבי הערש לייב מהכפר.

במצב מלחמתי זה, כשאין איש יודע מה ילד יום, נתן רבי הערש לייב לרגליו שיוליכו אותו וידריכו אותו, כך מצא עצמו מגיע לעיר הגדולה **פשעמישל**, שהיתה מעבר לגבול בחלקה של רוסיה, כשהוא אינו יודע כי בכך הוא קונה את חייו.

בהגיעו לשם, הגיעה אליו השמועה שרבו הקדוש האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל, גם הוא שוהה בעיר, ורבי הערש לייב מיהר אל מקום שהותו.

בהגיע רבי הערש לייב, מצא את רבו, כשהוא עומד תיכף לנטילת ידיים, כשהמגבת עדיין בידיו, ורבו מורה לו שגם הוא יצטרף עמו לסעודה.

נענה רבי הערש לייב ואמר לרבו כי הוא סובל מכאבי שיניים נוראים, בגינם אינו מצליח לאכול. אולם, רבו נשאר בשלו וציוה עליו שגם הוא יטול את ידיו לסעודה.

כיון שכך, הצטרף רבי הערש לייב ולהפתעתו כאבי השיניים חלפו ועברו והוא הצליח לאכול. לימים סיפר רבי הערש לייב, כי מאז שוב לא סבל מעולם מכאבי שיניים.

בפשעמישל אף פגש רבי הערש לייב את גיסו רבי **יצחק אייזיק ראטה** זצ"ל.

רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל בשמחה עם האדמו"ר מנדבורנא חדרה זצ"ל

יד האדים תהיה בו

כשהיה ברוסיה מבצע הפספורטזציה[491], בחר רבי הערש לייב ז"ל, כמו רבים וטובים שלא לקחת אזרחות סובייטית.

תקופה קצרה לאחר מכן, באחת השבתות פשטו הרוסיים על פשעמישל, שם אסרו את כל אלה שלא נטלו אזרחות סובייטית, בטענה כי הם בוגדים ברוסיה. כל מי שנמצא ללא תעודה סובייטית מזהה, נלקח על ידי המשטרה.

כאשר נמצא רבי הערש לייב מבלי אזרחות סובייטית בידו, נלקח לבית הסוהר, שם הוכנסו תחילה להתרחץ, לצורך כך הכניסו כל אחד לתוך חדר קטן שם היתה אמבטיה עם מים רותחים כשהרשות נתונה לפתוח מים קרים כרצונם.

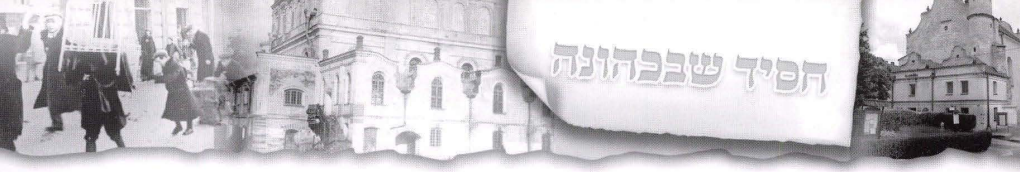
אך לא איש כרבי הערש לייב, יפתח בשבת קודש את המים הקרים, לצרפם למים החמים ולהביאם לידי מלאכת בישול.

כיון שכך, סבל רבי הערש לייב מן החום הכבד והמעיק. האדים שעלו מן המים הרותחים מלאו את החדר הקטן והוא כמעט נחנק. במטרה לשרוד התייצב רבי הערש לייב סמוך לדלת כשפיו צמוד לחור המנעול, דרכו הצליח לנשום מעט אויר מחוץ לחדר.

לאחר שנשמט רבי הערש לייב מידיהם של הרוסים, כשנוכח שהסכנה ממשית, שוב לא נטל סיכונים נוספים, ואז קיבל עליו רבי הערש לייב אזרחות, וקיבל תעודת זהות.

---

491 מבצע זה ועוד מקורות חייו של רבי הערש לייב זצ"ל בתקופת המלחמה מקבילות בחלקים נרחבים לקורותיו של רבי יצחק אייזיק זצ"ל. על כן דברינו לעתים עניים במקום זה ועשירים במקום אחר. על מבצע זה ראה פרק י'.

בגלותי לגאלני

כששמע רבי הערש לייב כי גיסו רבי יצחק אייזיק ובני משפחתו נשלחים אל עבר הלא נודע ברכבת המגורשים, ניסה ללא הצלחה לפעול לשחרורם. כשנוכח שהמאמצים נכשלו החליט כי לא ישאיר את רבי יצחק אייזיק לבדו, ואף הוא הצטרף אל הרכבת. כשהם עדיין אינם יכולים להעלות על דעתם, כי בעצם בכך, ניצלו חייו, כמו חייו של רבי יצחק אייזיק עצמו.

ימים רבים עשתה הרכבת את דרכה לעבר סיביר. כשהגיעו לארץ הקרח הרחוקה שוכנו הגולים בתנאים פחותים, כשהם נאלצים לצאת לעבודה מדי יום ביומו בקיפאון הנורא. רבי הערש לייב כמו גיסו רבי יצחק אייזיק מסרו את נפשם על קיום תורה ומצוות, שמירת שבת קודש והנחת תפילין, והקפידו שלא להיגעל במאכלות אסורות. סייעתא דשמיא מיוחדת ליותה אותם ושמרה את צעדיהם.

וכי נחש ממית

רבי הערש לייב היה מגולל את חסדי ה' עמו, מה שאירע באחד הימים, בעודו הולך על שביל, מצא קצת פירות "תות שדה"[492] ולקחם עמו כדי להשיב את נפשו. לפתע נבהל משתומם בראותו נחש ענק מזנק בקרבתו ונעמד לא הרחק ממנו כשהוא מקופל כמו קפיץ, מה שמהווה סימן ברור כי הנחש זועם וכל מי שיזוז בקרבתו עלול להיפגע ולהפוך לקרבן בו יבצע הנחש את זממו ולהטיל בו את ארסו. העצה היחידה שלא להתגרות בנחש, היא לעמוד דום בלי להניע אבר עד יעבור זעם.

כיון שכך, הבין רבי הערש לייב, שחייו עומדים לו מנגד, ועצר במקום עמדו, והחל באמירת וידוי ולהרהר בתשובה. אולם כפי שכבר הורו לנו חכמינו ז"ל[493] אין הערוד ממית אלא החטא, ולפתע פנה הנחש לכיוון אחר והלך לו לדרכו.

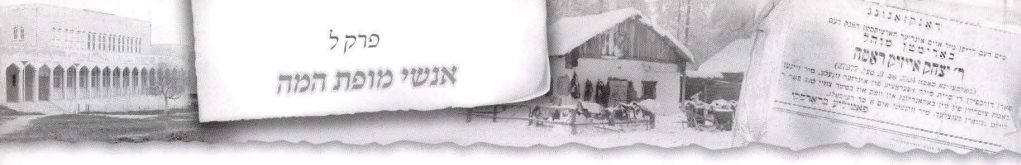
ואטהר ואתקדש

גם על טבילה לתוספת קדושה וטהרה, לא ויתר רבי הערש לייב, ובגין כך היה הולך פעמים רבות לטבול כשהוא שובר את הקרח מעל הנהרות הקפואים ויורד וטובל לתוספת קדושה.

---

492 סטרובר'.

493 מסכת ברכות דף לג עמוד א.

אירע פעם ומחמת הטיט שבקרקעית הנהר לא הצליח רבי הערש לייב לצאת מהמים, והוא קפא מאימה כשהרהר על קצו הקרב. אך לפתע הרגיש כי ניסכו בו כוחות דשנים למעלה מכוחותיו של בן אדם כך הצליח בחסדי שמים להתגבר ולצאת מן הנהר.

אני שלך וחלומותי שלך

באחת השבתות תפסו את רבי הערש לייב משתמט מן העבודה, כשהם מגלים את אזניו כי מזה זמן הוא נתון למעקב והם יודעים כי הוא משתמט מהעבודה. זו הפעם השש עשרה בו גילו כי הוא אינו מבצע את מלאכתו - קבעו.

על אתר נקבע מועד למשפט, לדעת מה יעשה בו. ברור היה לכל הגולים במקום, כי תוצאות המשפט ידועות מראש, וכל מי שנלקח למשפט, מעולם לא שב.

על אם הדרך, ערך רבי הערש לייב חשבון הנפש, כשהוא אומר: נולדתי כיהודי וברצוני למות כיהודי, אמנם תנאי המקום אינם נותנים לחיות כיהודי, ולקיים את כל המצוות. אולם על שלשה אלו אינני מוותר בשום אופן: על שמירת שבת, מאכלים כשרים והנחת תפילין. וחשבתי בדעתי כי אכן יעבור עלי מה, ולא אעשה מלאכה בשבת קודש. גם אם יאלצו אותי להיגעל במאכלות אסורות אשים מחסום לפי ולא אוכל. אך כיצד אוכל להניח תפילין בארץ שממה. ועל כך מירר בבכיה רבה.

תוך כדי שהוא בוכה הוא נרדם, והנה בחלומו הוא נכנס לבית כנסת גדול, שם יושבים אלפי יהודים שמתפללים קבלת שבת ובהגיעם לפיוט "לכה דודי" פצחו כולם בשירה ובזמרה לקל אשר שבת ברא. והוא ניגש אל היהודים כדי לחזקם ולעודדם בדברים, תוך כדי הוא רואה כי ישנם במקום נציגים ממדינות שונות. ושבע עשרה מדינות מכריזים וחותמים כי היהודים צריכים לעלות לארץ ישראל.

רבי הערש לייב התעורר, וירא והנה חלום, אולם הוא שמר את הדבר, ואמר בלבו כי אם ישחררו אותו, אות היא כי יש דברים בכך, והוא חלום אמת.

מסיבה לכבוד האסיר

בהגיעם לתחנת המשטרה, כשהוא מלווה בשוטר, אמרו להם כי השופט נסע ויחזור למחרת. על כן, ילכו לשהות אצל אי מי בקרבת מקום ויחזרו למחרת.

השוטר פנה יחד עם רבי הערש לייב אל חבירו שהתגורר באזור. בהגיעם התנפל החבר הגוי על רבי הערש לייב כשהוא מחבקו ומנשקו, שש ורוקד לקראתו. ומיד שם פעמיו להכין מסיבה לשכניו וידידיו לכבודו של רבי הערש לייב. והוא משתאה לדעת מה זה ועל מה זה.

כשמאוחר יותר התברר כי בתקופת מלחמת העולם הראשונה, נשקף לגוי זה סכנת מות, ויהודי חרדי הצילו. כעת בהגיע רבי הערש לייב, ראה בו הגוי את מושיעו.

כאשר הסעודה הוכנה הגיעו השכנים והידידים ליטול חלק, כשכולם מתיישבים על הקרקע סביב רבי הערש לייב, חתן המסיבה וכדרכם המתינו שהוא יפתח בסעודה.

הרעב הציק לרבי הערש לייב, שזה זמן רב לא בא אוכל לתוך פיו. הריח העז של המאכלים אותו הכין הגוי היכה בו. היו אלו תפוחי אדמה שניצלו יחד עם שומן של דבר אחר.

המשתתפים יושבים מסביב וממתינים לרבי הערש לייב, שיפתח בסעודה. אך הוא יושב ובוהה, אינו יודע כיצד יצליח להתחמק. והגוי אינו מבין מדוע אינו פותח באכילתו.

אולם לפתע, הזדעק הגוי "טריפה", כשהוא נזכר שהיהודי אינו יכול לאכול מאכלים אלו. רבי הערש לייב, אישר בראשו כי אכן זוהי הסיבה כי אינו יכול לאכול.

מיהר הגוי ושאל את רבי הערש לייב, אם כן, מה אוכל לתת לכם לאכול. ורבי הערש לייב השיבו כי יוכל לשתות חלב שחלבו אותו לפניו אל תוך כלי חדש ואף יוכל לאכול פירות וביצה שאינה מבושלת.

הגוי מיהר לפנות פינה בבית לכבוד רבי הערש לייב, כשהוא נוטל מאותו מקום את הצלמים שהיו מונחים שם, כשהוא מרגיע את רבי הערש לייב בדברים שלא ידאג על גורלו.

גם למחרת טרם צאתו הוסיף הגוי להרגיעו וצייד אותו עם פירות אותם יוכל רבי הערש לייב לאכול.

בהגיעם לתחנת המשטרה התבשרו כי השופט לא חזר ועל כן, נשלח רבי הערש לייב, שילך וישוב למקומו.

בהגיע רבי הערש לייב למעונו, בישר לגולים כי אנחנו יוצאים מכאן ועולים לארץ הקודש. הגולים הביטו עליו כמי שנטרפה עליו דעתו.

אינו אוכל לכבוד שבת

למרות כי תקופת שהותם בסיביר נקבעה לעשר שנים, לא עברו ארבעה עשר חודש והגולים שוחררו מהמקום והם מועברים לדז'מבול בירת קזחסטן.

הגם כי מעתה הם היו משוחררים והרשות ניתנה להם להשתקע גם במקומות אחרים, התנאים בהם היו, כמו גם המצב המלחמתי, גרם שרובם הגדול של הגולים נשארו בדז'מבול.

כאן היו צריכים כרטיסי לחם, כדי לזכות לקבל לחם. כרטיסים אלו קיבלו רק באמצעות עבודה. ועל כן, לא היה מי שהשתמט מלעבוד.

רק רבי הערש לייב שם את נפשו בכפו כשהוא מתהלך ללא שום מטה לחם במשך ששה שבועות. וכל זאת מאחר שחיזר אחר מקום עבודה בו לא יאלץ לעבוד בשבת קודש. תנאי זה הציב רבי הערש לייב קודם למעשה כשהציג את עצמו לעבודה. משמעותה של הצהרה זו היתה שרבי הערש לייב נאלץ לחפש באשפתות אחר קליפות תפוחי אדמה וכדומה בכדי להחיות את נפשו.

עם כל זאת דומה היה רבי הערש לייב באותה תקופה לאדם שגורלו שפר עליו במיוחד, כשהוא שש ושמח על שהקב"ה מזכהו לשמור את השבת כהלכתה.

מחזר אחר עבודתו

באחד הימים שמע רבי הערש לייב, כי במרחק של שמונה קילו-מטר מביתו, ישנו מפעל של סוכר שמחפשים בו עובדים. גם הפעם מיהר רבי הערש לייב ללכת למקום ולהירשם לעבודה במקום, למרות המרחק העצום שיהיה עליו לגמוע מדי יום ביומו כדי להתייצב לעבודתו.

רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל בשמחה משפחתית לשמאלו חתנו רבי שמואל אריה (לייבל) שפירא מרבני קרית צאנז

ברם, גם עכשיו הציג רבי הערש לייב את עצמו לבעל המפעל: הנני מוכן ומזומן לעבוד במשך כל השבוע שעות רבות ונוספות יותר משאר העובדים במפעל. אולם מיום ששי עד יום ראשון בבוקר לא אוכל להתייצב לעבודה. ענה לו בעל המפעל: "כאן עובדים, כל זמן שיש עבודה".

השיבו רבי הערש לייב: "אם כן, מחק אותי מהרשימה".

מאשפות ירים אביון

כשהוא על סף עילפון ותשוש כח, יצא רבי הערש לייב מהמפעל, כשהוא מנסה לחזר אחר קליפות או משהו אחר כדי שיוכל להחיות בהם את נפשו. כשלפתע פוגש אותו גוי מקומי ושואל אותו אם יוכל ללכת עבורו לשוק, כדי לרכוש שני קילו תפוחים[494].

ברוסיה של אותם הימים, היה איסור חמור על התושבים שיהיה להם כספים, ומי שלא מסר את המעות לממשלה, היה נהרג. על כן, מי שהיה לו מעות התיירא לצאת לרחובה של עיר. רכישה של שני קילו תפוחים בבת אחת היתה למעשה עבירה חמורה על החוק. וכיון שכך, ביקש מרבי הערש לייב, כי הוא יבצע עבורו את השליחות.

רבי הערש לייב, הסכים מיד לעבודה זו, כדי שיוכל להשתכר בדבר כלשהו כדי להחיות את נפשו. למרות תשישותו הרבה, אזר כוחות כדי לצעוד לשוק ולחזור עם תפוחים כמבוקש.

כיון שהגיע, ירד עמו הגוי למרתף שם הניח את התפוחים, והעניק לרבי הערש לייב תפוח בשכר טרחתו. רבי הערש לייב שהיה תשוש ורעב, בירך מיד על התפוח בכוונה ואכלו. הגוי שראה אותו מברך, אמר לו: מאחר והנני רואה שהנך יהודי מאמין, ברצוני לשאול אותך, במידה ותופסים אותך, את מי אתה מכיר" ורבי הערש לייב השיבו: "איני מכיר אף אחד, רק את עצמי".

אמר לו הגוי: אם כן, אני יכול לעשות אתך עסקים, כשהוא מציע לו למכור בשוק מחרוקה (טאבאק לסיגריות) וסיגריות שהיו אסורים במסחר ברוסיה.

מכאן ואילך, החל רבי הערש לייב להשתכר היטב, כשהוא אף מצליח לחסוך לעצמו סכומים הגונים, אותם המיר למטילי זהב שהצטברו עד שבמשך מספר שבועות הצליח למלאות בהם כרית מלאה.

494 כ-2.5 pound.

ויתן לה מזהב

כעבור תקופה, חלתה אחותו מרת **שרה שווארצברג**, כשמצבה מוגדר קשה ביותר.

רבי הערש לייב פעל עבורה רבות, כשהוא מביא למיטתה את טובי הרופאים והתרופות כשהוא מוזיל לשם כך זהב מכיסו, כשכל שמונת מטילי הזהב, אותם הצליח לצבור, נתן בעד נפשה של אחותה שרה.

למרות זאת, מצבה הלך והתדרדר, כשכל הסובבים כבר אמרו נואש לחייה, והבינו כי הגרוע מכל יארע ובשעות הקרובות היא עלולה להשיב את נפשה למלך יוצר כל. גם רבי **יצחק אייזיק ראטה**, הגיע אל מיטתה כדי לומר עמה וידוי.

ושרה שומעת והחלה למרר בבכי, כשתוך כדי כך היא נרדמה. והנה בחלומה היא רואה את עצמה, עומדת ליד שולחן ארוך מאוד וסביב השולחן יושבים אנשים ונשים צדיקים וצדקניות. ולפתע פונים אליה אביה ואמא ואומרים לה: "שרה, למה את בוכה? אנחנו נהיה כאן עמך!" אך היא לא הסכימה לכך והביעה את רצונה להישאר לחיות. אמר לה אביה המתיני לי והוא נעלם. זמן קצר לאחר מכן הוא חזר ואמר את יכולה ללכת".

ומאז השתפר מצבה והחלה להבריא.

אחר המלחמה חזר רבי הערש לייב לפולין, שם התברר לו כי הוא נשאר בודד מכל בני ביתו שנרצחו במהלך המלחמה.

למרות הצרות והיסורים הרבים שאפפו את רבי הערש לייב, תורתו וחסידותו החזיקו את נפשו, ולא נפל ברוחו. אלא, כגבור חיל אזר חלציו להמשיך בעבודת ה'.

מצא אשה מצא טאבא

כשנתוודע רבי הערש לייב כי בגרמניה הוקמה ישיבה וחיי יהדות החלו לפרוח מחדש, שם פעמיו לשם. כאן הסתופף בצלו הקדוש של האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל '**שפע חיים**' זצ"ל.

כשהקים רבי הערש לייב את ביתו מחדש עם זוגתו מרת **טאבא גיטל** בת רבי **מרדכי ארליך** ז"ל מזקני חסידי **בעלזא**, העניק לו האדמו"ר זצ"ל חמישים

דולר, שהיה סכום עתק בימים ההם, כדי שיהיה לו אמצעים להתחתן ולרכוש שעון עבור הכלה. זאת מלבד המענק הכספי אותו היה האדמו"ר מחלק לכלות כדי שיוכלו לרכוש לעצמן פאות לכסות את ראשן כהלכה.

מזיווג זה נולדה לו בת יחידה, מרת **אסתר ריזל** אשת רבי **שמואל אריה שפירא** שליט"א, מרבני קרית צאנז בנתניה.

פדויים לציון ברנה

ימים רבים התאמצו רבי הערש לייב עם בני ביתו שיוכלו להצטרף למסע, לעלות ולחונן את עפרה של ארצנו הקדושה בכדי להשתקע בה.

אי אפשר לתאר את הסכנות הרבות שהיו כרוכים בנסיעות אלו את הקשיים המרובים ואת ההשתדלויות והמאמצים שהיו זקוקים להפעיל כדי לזכות ולהצטרף לנסיעות.

לאחר שסוף סוף נשאו המאמצים פרי, נקבעה ההפלגה למחרת השבת.

כדי שלא לחלל את השבת נארזו המזוודות עוד טרם שבת קודש והועלו על הספינה.

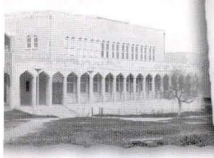
ועל מנוחתם יקדישו את שמך

לקראת שבת, שמעה זוגתו של רבי הערש לייב, כי בעיירה סמוכה נמצא אחד מהאדמור"ים, הציעה לרבי הערש לייב שיעשה את השבת במחיצתו, והיא תישאר לשבות בעיר הנמל יחד עם עוד משפחות רבות שעמדו להפליג לאחר השבת.

בהגיע זמן סעודה שלישית, הגיעו אנשי הסוכנות, מארגני הנסיעה במטרה לרשום את פרטיהם האישים של כל המצטרפים למסע. אך זוגתו של רבי הערש לייב ז"ל, השיבה כי היא אינה נותנת להם את הפרטים רק לאחר השבת, כשהיא עוד מוסיפה לגעור בהם מדוע הם מחללים את השבת ואינם ממתינים עם רשימת הפרטים עד לאחר השבת.

אך הם איימו עליה כי אם היא אינה מוסרת כעת את הפרטים היא לא תוכל להצטרף אל המסע, כשהם מוסיפים לומר: "וכי סבורים אתם, כי בארץ ישראל עדיין שומרים את השבת כמו בגלות".

אך היא עמדה בעוז בדבריה, ועל אף האיום שהיא לא תצטרף למסע, היא

ענתה בעוז שאף על פי כן, היא אינה מוסרת את הפרטים. משמעותה של סירוב זה, היתה כי המזוודות עלולות להפליג לדרכן בלעדיהן, כשרק תיק הצד נשאר אצלה.

לאחר השבת גילו לה משפחות אחרות, כי היא יכולה להצטרף אל המסע, כיון שהם העבירו להם את הפרטים המלאים עליהם.

אדמת קודש היא

קשיים מרובים היו מנת חלקם של רבי הערש לייב עם בני משפחתו בהגיעם לארץ הקודש, בנוסף לכל ההתחלות שהן קשות, הרי ארץ ישראל נקנית ביסורים.

תחילה כוננו מה' צעדיהם לעבר העיר **רמלה**. שם מצאו לפניהם ארץ ציה וערבה ללא שמירת תורה ומצוות כלל.

רבי הערש לייב ובני משפחתו מצאו עצמם מחוסרי עבודה וללא פרנסה, כשביתם ריקם בלי לחם לאכול ומחוסרי כל.

מעט עזרה היה להם מרבי **אריה** ורבי **אברהם**, אחי רבי הערש לייב שהקדימו לעלות לארץ הקודש, תקופה קצרה קודם להם.

בארץ הקודש התקשר רבי הערש לייב אל האדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל.

מאוחר יותר כשעלה ארצה האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל **'שפע חיים'** זצ"ל, אף זכה להסתופף אצלו.

בהיות רבי הערש לייב ז"ל תלמיד חכם מופלג וחסיד אמת, היה חביב ונערץ אצל הצדיקים בצלם חסה והסתופף.

למי החותמת ולמי הפתילים

רבי הערש לייב שנודע כמוהל מומחה, התקבל מאוחר יותר לתפקיד המוהל בבית החולים "אסף הרופא" כשעליו למול את כל הילדים שהוריהם חפצים בכך.

באחד הימים הוזמן רבי הערש לייב לערוך ברית מילה לתינוק שנולד. בירור קצר העלה כי אמו של התינוק גויה, ומחמת כן גם התינוק הוא גוי.

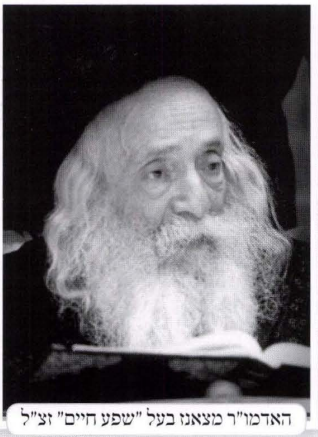

האדמו"ר מבעלזא, רבי אהרן זצ"ל

לא ידע רבי הערש לייב לשית עצות בנפשו כדת מה לעשות, והחליט לנסוע לתל אביב לשאול באורים ותומים אצל האדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל, אך הוא דחה אותו ואמר לו שישאל את גאב"ד **טשעבין** רבי **דוב בעריש ויידנפלד** זצ"ל.

למרות הקושי שהיה כרוך בנסיעות שנטלו ממנו שעות ארוכות עלה רבי הערש לייב לעיר הקודש ירושלים, לבקר בהיכלו של רב האי גאון מטשעבין זצ"ל.

האדמו"ר מצאנז בעל "שפע חיים" זצ"ל

לא קל היה לגאב"ד טשעבין זצ"ל לענות דבר לרבי הערש לייב, ביודעו כי בכך הוא קובע את גורלו אם יחזיק במשרתו או יאבד את פרנסתו.

עם זאת, הקדים ושאל אותו גאב"ד טשעבין זצ"ל: "אתה תהיה ציית דינא?" ורבי הערש לייב נענה מיד בחיוב.

אמר לו גאב"ד טשעבין זצ"ל: "אני אומר לך, אל תמול גוי".

כיון שכך פנה רבי הערש לייב, למנהל בית החולים ואמר לו בברירות, כי הוא אינו יכול למול את הילד התינוק שנולד לאמו הגויה. אמר לו המנהל, כי אם אינו מל כל אחד, לא יוכל להמשיך בתפקידו.

כך שוב, מצא רבי הערש לייב את עצמו ללא פרנסה.

גאב"ד טשעבין זצ"ל

המוהל מרמלה

למרות זאת, לא עזב רבי הערש לייב את עבודת הקודש והמשיך לשמש כמוהל בעירו

רמלה, כשהוא מל ילדי ישראל ומכניסם תחת כנפי השכינה. כשגם אלו הרחוקים משמירת תורה ומצוות אינם מוותרים מלמול את בניהם.

העובדה שכל הילדים ברמלה נימולו על ידו, הביאה לכנותו בשם: "**דער רמלה'ער מוהל**" - המוהל מרמלה.

כמה גדולים מעשיו

למרות הקשיים הרבים שהיו מנת חלקו של רבי הערש לייב, והיותו טרוד באותה עת לשקם את עצמו ולבנות את ביתו. הבין כי לא עת לחשות וחילול הקודש בערה בקרבו, בראותו משפחות שלימות טף ונשים שאינם יודעים ומכירים את בוראם.

ולכך, החל לחשוב מחשבות ולפעול כדי להציל נפשות משמד רוחני, להצילם מציפורני המיסיון שניסו להחטיא ולגרור בעקבותיהם נפשות טהורות, ילדים רכים שלא טעמו טעם חטא ולהעבירם על דתם. מה שהביאו לייסד את התלמוד תורה ברמלה. כשגם הוא עצמו משמש במקום מלמד תשב"ר.

כבר מתחילה יסד רבי הערש לייב שני מסגרות נפרדות. האחד היה מיועד לילדים ממוצא אשכנזי עם מלמד תשב"ר. והשניה היתה מיועדת לילדים תימנים להם היה "מורי" ולמדו עמם כמסורת שלהם.

כוחות עצומים דם ויזע השקיע רבי הערש לייב, במפעל חייו זה. להציל את הילדים משמד. גבורות נפש אדירות נצרכו כדי להפעיל תלמוד תורה זה, במקום ציה ושוממה. כשציידי המיסיון לטשו עיניהם על כל נפש יהודי ובאפשרותם היה להציע לחם לאכול ובגד ללבוש, הרבה מעל ומעבר למה שהיה ביכולתו של רבי הערש לייב להציע לילדים ולהוריהם.

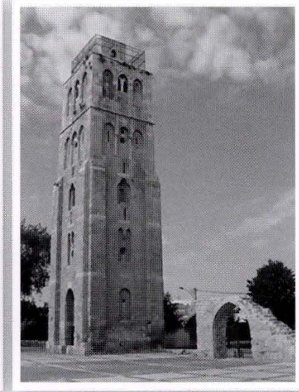
עם זאת, רבי הערש לייב ניצל כל הזדמנות כדי לשכנע ולפעול על הורים לשלוח את ילדיהם לתלמוד תורה ואף רק למשך זמן מועט מדי יום.

פעם התקיים מסיבה עד לשעות הקטנות של הלילה והשתתפו בו בנים ובנות להורים חילונים. הלך רבי הערש לייב באמצע הלילה אל הורי הילדים וצעק עליהם איך אתם יכולים לישון ואתם לא יודעים איפה ועם מי מבלים הילדים. כשהוא מנצל את ההזדמנות להוכיח אותם שאלו שלומדים בתלמוד תורה שלו, אינם הולכים הפקר.

ממראות העיר רמלה

עם זאת זכה רבי הערש לייב לסייעתא דשמיא מופלגת, ושמו נודע ברמלה כאיש נאמן שניתן לסמוך עליו, ואף "המשטרה" החלו מלוים אותו ולסמוך על רבי הערש לייב ועל פעולותיו הכבירים[495].

בין כותלי התלמוד תורה למדו כמאתים ילדי תינוקות של בית רבן, מספר עצום של תלמידים באותם הימים שלאחר תקופת מלחמת העולם השניה.

התלמוד תורה ברמלה

תלמוד תורה זו לא היתה במתכונת המוכרת לנו, שהילדים משכימים להגיע לבין כותליה והם נמצאים במקום עד לחזרתם לבית הוריהם. דבר שלא היה עומד במבחן המציאות. ולכן התקיימו הלימודים בתלמוד תורה רק בשעות של אחר הצהרים. כשלפני הצהרים הילדים הולכים ללמוד בבתי ספר חילונים.

סדר היום בתלמוד תורה היה נפתח בנטילת ידים כדת וכדין. מאחר שרוב הילדים עדיין לא נטלו את ידיהם מאז קומם בבוקר משינתם.

אחת לשנה, היה רבי הערש לייב לוקח את כל הילדים לבעלזא, לזכות ולראות בזיו הודו של האדמו"ר הקדוש זצ"ל, כדי שצורת דיוקנו תיחקק

---

495 הכרתו עם המשטרה התחילה על ידי שהוא היה מספק מים ומזון כשר לאסירים שומרי תורה ומצוות שהיו כלואים בכלא רמלה.

בעצמותיהם של צעירי הצאן ותעמוד להם לזכות, על ידי שישאבו יראת שמים ותהיה להם בכך תועלת בעבודת ה' ובהתעלותם הרוחני.

אף הוא - האדמו"ר זצ"ל התבטא פעם: "אין זכות פין דער רמלה'ער מוהל, איז דא תורה אין רמלה" -בזכותו של המוהל מרמלה, יש תורה ברמלה.

שנים לאחר מכן, שלח פעם האדמו"ר **מבעלזא** שליט"א יהודי מתלמידיו של רבי הערש לייב, שנראה כאברך חסידי לכל דבר. כדי שיסע אל רבי הערש לייב שיראה את התוצאות הברוכים מהשקעתו המרובה בתלמידיו.

הציונים ניסו לייצר רושם כי החיים היהודיים האוטנטיים חלפו ועברו מהעולם. ובארץ ישראל, שוב אין מקיימים תורה ומצוות. תדמית שרבים נמשכו אחריה מאחר שהם עמלו קשות להסתיר את העובדה שעדיין ישנם יהודים יראים ושלמים המקפידים על קלה כבחמורה.

אחד מילדי התלמוד תורה, אמר בהזדמנות לרבי הערש לייב: "כשהגעתי לאחר המלחמה לא מצאתי יהודים יראים ושלמים. אתה היית היהודי הראשון שמצאתי הולך מעוטר עם שטריימל והאשה לבושה עם טורבן - מטפחת, כפי שהיו הולכים בעיירה טרם המלחמה".

ישיבת בעלזא בתל אביב

האדמו"ר מבעלזא שליט"א

גלגולו של נפש יקרה

חוגי המזרחי אף הם קיימו תלמוד תורה ברמלה. והעומד בראשה היה מקניט את רבי הערש לייב ומתווכח עמו. אך הוא לא חת ממנו והיה אומר לו במצח נחושה כי דרכם של המזרחי גרועה מדרכם של החילונים.

עם זאת, לאחר זמן, כשהלה שטח את לבו לפני רבי הערש לייב, כי הוא אינו מסוגל לסבול מבנו בשעות אחר הצהרים בהם הוא נמצא בבית, בהיותו שובב וקולות ויכוחים עלו תמיד מן הבית.

יעץ לו רבי הערש לייב, שישלח את בנו אחר הצהרים לתלמוד תורה, בכך ירויח עוד שעות של שקט. למרות שלרבי הערש לייב היה מקום לחשוש כי בכך הוא עלול לסבול יותר מהאב.

הלה השתכנע ושלח את בנו לתלמוד תורה ולמרות היותו שובב וסבלו ממנו רבות, התמסר אליו מאוד רבי הערש לייב והעניק לו כל מה שהיה ביכולתו. עד שהחל הילד להרגיש טעם בלימודו והחל להשקיע את כל מרצו בלימוד התורה.

ילדי התלמוד תורה שהקים רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל ברמלה

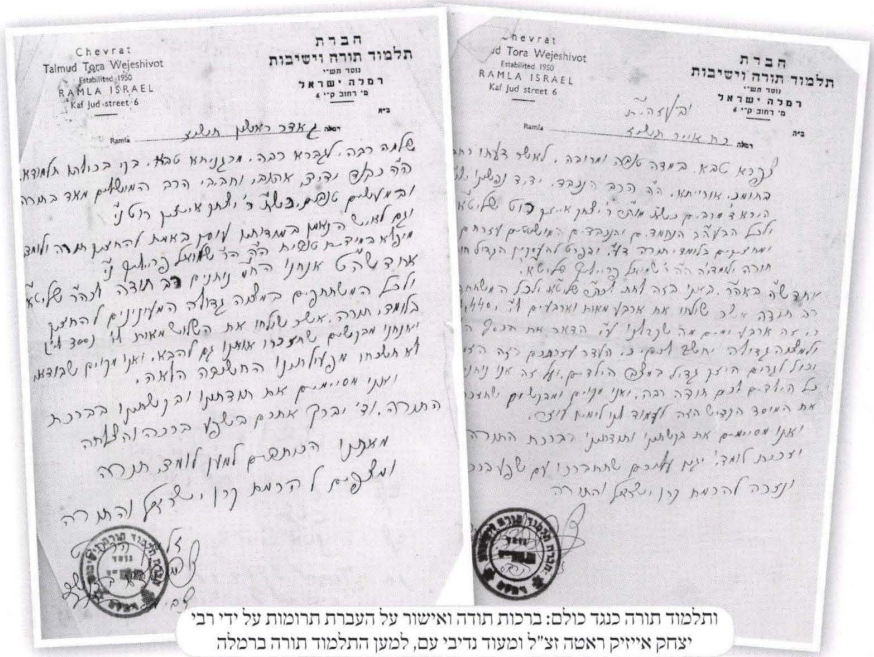
ביום מן הימים, הגיע השכן אל רבי הערש לייב ורצה להכותו על שהוא מלעיט את בנו בתורה, כשהוא צועק עליו: "וכי אתה רוצה לעשותו לרב".

באחד הימים נוכח האבא כי הילד לא חזר מהתלמוד תורה. ומיד פנה לעבר ביתו של רבי הערש לייב כדי לדעת היכן הילד. אך זוגתו של רבי הערש לייב השיבה כי הוא עדיין אינו בבית והיא אינה יודעת מאומה לגבי הילד.

מיד פנה הלה לחפש את רבי הערש לייב. כשהוא מצא אותו שאל אותו מיד:

"להיכן נעלם הילד? מדוע עדיין לא הגיע הביתה?" ורבי הערש לייב השיבו כי עד עכשיו כלל לא ידע שהילד לא חזר לביתו כרגיל.

האבא החליט כי בודאי חטף אותו רבי הערש לייב, במטרה לחנכו כחרדי. ועל כן פנה אל המשטרה שימהרו לטפל ברבי הערש לייב.

ותלמוד תורה כנגד כולם: ברכות תודה ואישור על העברת תרומות על ידי רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל ומעוד נדיבי עם, למען התלמוד תורה ברמלה

אולם, במשטרה הכירו היטב את רבי הערש לייב ואת ישרותו והוא היה אמין עליהם, אימצו את דבריו כי הוא אינו יודע מאומה על הילד.

בכך גרמו לאבא להתפרץ ולהכות את רבי הערש לייב ואף הגיע אל ביתו שם גם השתולל וזרק חפצים כבדים.

חשקה נפשו בתורה

כשראה רבי הערש לייב את המצב קם ונסע לבעלזא, לשאול באורים ותומים כדת מה יעשה. בהגיעו למקום מצא כי הילד נמצא שם בישיבה.

רבי הערש לייב שאל אותו מדוע ברחת מאביך, שאינו יודע היכן אתה נמצא והוא בטוח כי אני חטפתי אותך. וביקש ממנו כי לכל הפחות יכתוב לאביו מכתב כי הוא נמצא בישיבה. אבל הילד לא הסכים לכך.

כיון שכן, רצו להבריחו לאמריקה שם יוכל להמשיך וללמוד כרצונו[496]. אבל ברגע האחרון התחרט הילד והחליט לחזור אל אביו. ביודעו כי בבריחתו הוא מסכן את חייו של רבי הערש לייב. מאחר שאביו מסוגל לרוצחו נפש.

חבל על נפש יקרה זו שאבדה. מאחר כי בחזרתו לבית הוריו נהפך לאיש אחר ושוב חזר להתנהגותו הקלוקלת כחילוני לכל דבר.

למרות זאת, כאשר תקופה לאחר מכן נסע לאמריקה, שם סחר בסחורות אסורות ונאסר בגין כך. טרם שהתקיים משפטו בה היה עתיד להישלח אחר כבוד למאסר של כעשר שנים. שלח עם חברו סכום כסף לישיבת בעלזא. בבקשה שיזכירו על ציונו של האדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל, כשהוא מתחייב לשמור שבת, להניח תפילין ולשמור על כשרות המאכלים.

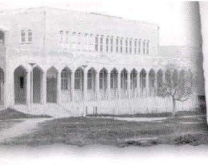
למרות שלא היו סיכוים לכך, להפתעת כולם זכה והשתחרר. הוא זכר את הבטחתו חזר בתשובה שלימה וכיום מבני בניו לומדים תורה בישיבות מפוארות. כשאחד מצאצאיו אף נקרא על שמו של רבי הערש לייב.

מגדל בניו לתלמוד תורה

בהיות רבי הערש לייב אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, העריכו והעריצו אותו אנשי העיר ועד מהרה הפך להיות כתובת לכל בעיה ומצוקה שהגיעה

---

496 סיפור זה התרחש עוד טרם פרשת "איפה יוסלה".

אליו והוא הקשיב והאזין בתשומת לב, כשהוא מעודד ומחזק, מייעץ ומסייע ככל יכולתו והרבה מעבר לכך.

פעמים רבות היה רבי הערש לייב נוסע לבעלזא, אל היכל קדשו של האדמו"ר זצ"ל בתל אביב, כדי להביא לפניו את שאלתם והתלבטותם של יהודים אלו.

היה ויהודי סיפר לו כי רוצים לפטר אותו מהעבודה מאחר שהיה עטור בפאות ונסע לשאול את האדמו"ר זצ"ל, ואמר לו "ביז דא איז אויך פאות", כשהוא מראה לו על שיעור קצר, שהוא יכול ללכת עם פאות קצרות.

דוגמא נוספת אחת מני רבות ממנה ניתן ללמוד הרבה היא העובדה שלפנינו.

קשה היה מלאכתו של רבי הערש לייב לשכנע את יהודי רמלה, שישלחו את בניהם ללמוד בתלמוד תורה. בין אלו שהתרחקו משמירת תורה ומצוות, לא היו כאלה שהסכימו בקלות לבקשתו של רבי הערש לייב. אחד היה, יהודי בשם 'מייל' שכאשר הגיע רבי הערש לייב לפניו, הסכים מיד כי בניו ילמדו בתלמוד תורה.

אשר דיבר טוב

באחד הימים חלה יהודי זה, כשהרופאים טוענים כי יתכן ויצליחו להצילו אם יעשו ניתוח לב פתוח. אולם, הם ציינו בפירוש כי הסיכויים להצלחת הניתוח שווים לסיכויים שהחולה לא יקום ממיטת הניתוחים. אבל גם במידה ולא יבצעו את הניתוח הוא לא יוכל להמשיך לחיות במצבו הירוד.

יהודי זה חשש מאוד מהניתוח, ולא רצה לעשותו. למרות הפצרות בני משפחתו התעקש שלא לבצע את הניתוח. בסופו של דבר ביקש היהודי מרבי הערש לייב כי יעלה לבעלזא להיכלו של האדמו"ר רבי אהרן זצ"ל וכדבריו כן יעשה.

בהבינו את גודל האחריות שעליו וכי המצב כרוך בסכנת נפשות, מיהר רבי הערש לייב מיד למעונו של האדמו"ר זצ"ל.

להפתעתו הוא נתקל בגבאי רבי **שלום פוגל** ז"ל, כשהוא עומד על המשמר ואומר כי פקודתו של האדמו"ר שמרה נפשו, שלא להכניס אליו אף אחד.

אולם רבי הערש לייב לא הניח לו והפציר בו פעם אחר פעם להכניסו, יען המקרה בגינו הגיע לכאן כרוך בפיקוח נפש ממש.

לאחר שעות המתנה ממושכות נוכח רבי הערש לייב, באי מי שיצא דרך הפתח האחורי. שוב החל להפציר ברבי שלום, עד שהלה לא יכל לעמוד נגדו והכניס אותו מהדלת האחורית.

כיון שנכנס אל הקודש פנימה, פנה האדמו"ר בנימה של תרעומות לעבר רבי שלום, ואמר: "וואס ווילסטו פון מיין לעבן, איך האב דאך געבעטן זאלסט נישט אריין לאזן" - מה אתה רוצה ממני, הלוא ביקשתי שלא להכניס".

היה ניכר כי בקשתו המיוחדת של האדמו"ר שלא להכניס את הקהל, היתה כי האדמו"ר זצ"ל צפה כי רבי הערש לייב בדרך אליו עם בקשה בגין אותו יהודי.

אך מאחר שרבי הערש לייב כבר היה בפנים, לקח ממנו האדמו"ר את הקוויטל, וכשזה בידיו השתהה ואמר: "נו..."

שוב חזר האדמו"ר והשתהה ואמר: "נו..."

כך חזר האדמו"ר והשתהה בשלישית עד ששוב הכריז: "נו..."

ברגעים אלו שנדמו כנצח, הבין רבי הערש לייב כי האדמו"ר צופה ומביט ובוחן ויודע את כל הנעשה עם יהודי זה. ביודעו כי ברגעים אלו נחרץ גורלו אם יוכל האדמו"ר להמשיך עבורו ישועה.

כשהוא עומד ירא וחרד כיצד יחרוץ האדמו"ר את גורלו של יהודי זה, המתין רבי הערש לייב כי האדמו"ר יאמר דבר מה.

לפתע שואל אותו האדמו"ר: "כיצד מתנהג יהודי זה?".

רבי הערש לייב הבין כי גורלו של היהודי תלוי ועומד בדבריו, על כן, למרות שידע כי האיש רחוק מלהיות שומר תורה ומצוות. חיזר אחר מעלה טובה שבו. ונענה ואמר: "יהודי זה, מניח לילדים שלו ללמוד תורה".

באומרו זאת קרנו פניו של האדמו"ר זצ"ל באור יקרות כשצהלתו בפניו החל להאציל מברכות קדשו כי יצליח ויעבור בשלום.

כשמחמת קורת רוחו הוא הוסיף ברכה נלהבת לרבי הערש לייב.

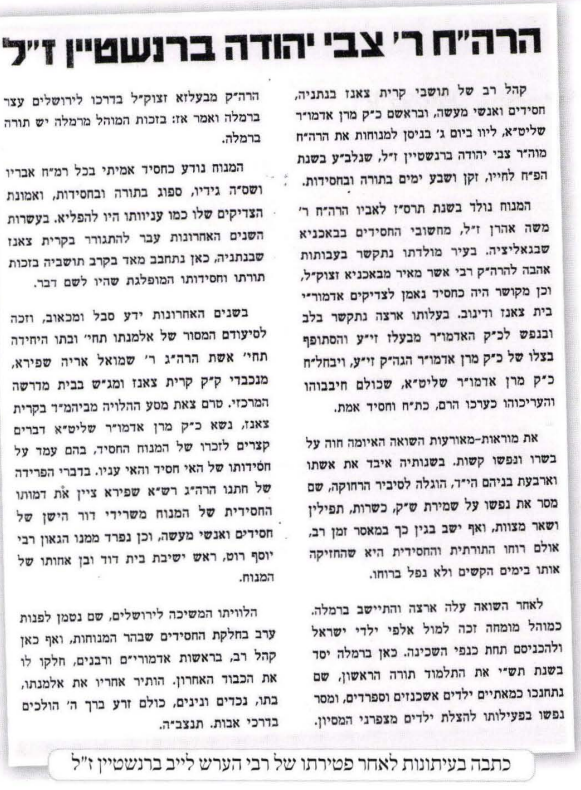

כשיצא רבי הערש לייב, רדף אחריו הגבאי רבי שלום והחזירו על עקבותיו בפקודת האדמו"ר.

כשהוא נכנס, מצא את האדמו"ר כשהוא מלא התלהבות ושמחה והחל שוב לברכו בחמימות רבה, גם הפעם לאחר שיצא הורה האדמו"ר להחזירו ובשלישית האציל לו ברכות לרוב.

וכל זאת, מחמת הנאתו המרובה של האדמו"ר והתענוג שנגרם לו בעטיו של רבי הערש לייב, שהשכיל להמציא מעלה טובה וזכות לאותו יהודי ובזאת זכה להציל את חייו.

רבי הערש לייב מיהר לנסוע לבית החולים ולבשר ליהודי זה, על ברכתו של האדמו"ר, כשהוא מוסיף מעצמו כי שמונה ימים לאחר הניתוח כבר יהיה החולה בביתו. זאת למרות שהיה מדובר בתקופת התאוששות קצרה במיוחד.

הרה"ח ר' צבי יהודה ברנשטיין ז"ל

קהל רב של תושבי קרית צאנז בנתניה, חסידים ואנשי מעשה, ובראשם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ליוו ביום ג' בניסן למנוחות את הרה"ח מוה"ר צבי יהודה ברנשטיין ז"ל, שנלב"ע בשנת הפ"ח לחייו, זקן ושבע ימים בתורה ובחסידות.

המנוח נולד בשנת תרס"ז לאביו הרה"ח ר' משה אהרן ז"ל, מחשובי החסידים בבאבניא שבגאליציה. בעיר מולדתו נתקשר בעבותות אהבה להרה"ק רבי אשר מאיר מבאבניא זצוק"ל, וכן מקושר היה כחסיד נאמן לצדיקים אדמו"רי בית צאנז ודינוב. בעלותו ארצה נתקשר בלב ובנפש לכ"ק האדמו"ר מבעלז זי"ע והסתופף בצלו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע, ויבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שכולם חיבבוהו והעריכוהו כערכו הרם, כת"ח וחסיד אמת.

את מוראות-מאורעות השואה האיומה חוה על בשרו ונפשו קשות. בשנותיה איבד את אשתו וארבעת בניהם הי"ד, הוגלה לסיביר הרחוקה, שם מסר את נפשו על שמירת ש"ק, כשרות, תפילין ושאר מצוות, ואף ישב בגין כך במאסר זמן רב, אולם רוחו התורתית והחסידית היא שהחזיקה אותו בימים הקשים ולא נפל ברוחו.

לאחר השואה עלה ארצה והתיישב ברמלה. כמוהל מומחה זכה למול אלפי ילדי ישראל ולהכניסם תחת כנפי השכינה. כאן ברמלה יסד בשנת תש"י את התלמוד תורה הראשון, שם נתחנכו כמאתיים ילדים אשכנזים וספרדים, ומסר נפשו בפעילותו להצלת ילדים מצפרני המסיון.

הרה"ק מבעלזא זצוק"ל בדרכו לירושלים עצר ברמלה ואמר אז: בזכות המוהל מרמלה יש תורה ברמלה.

המנוח נודע כחסיד אמיתי בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ספוג בתורה ובחסידות, ואמונת הצדיקים שלו כמו ענוותו היו להפליא. בעשרות השנים האחרונות עבר להתגורר בקרית צאנז שבנתניה, כאן נתחבב מאד בקרב תושביה בזכות תורתו וחסידותו המופלגת שהיו לשם דבר.

בשנים האחרונות ידע סבל ומכאוב, וזכה לטיעודם המסור של אלמנתו תחי' ובתו היחידה תחי' אשת הרה"ג ר' שמואל אריה שפירא, מנכבדי ק"ק קרית צאנז ומג"ש בבית מדרשה המרכזי. טרם צאת מסע ההלויה מביהמ"ד בקרית צאנז, נשא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א דברים קצרים לזכרו של המנוח החסיד, בהם עמד על חסידותו של האי חסיד והאי עניו. בדברי הפרידה של חתנו הרה"ג רש"א שפירא ציין את דמותו החסידית של המנוח משרידי דור הישן של חסידים ואנשי מעשה, וכן נפרד ממנו הגאון רבי יוסף רוש, ראש ישיבת בית דוד ובן אחותו של המנוח.

הלוויתו המשיכה לירושלים, שם נטמן לפנות ערב בחלקת החסידים שבהר המנוחות, ואף כאן קהל רב, בראשות אדמו"רים ורבנים, חלקו לו את הכבוד האחרון. הותיר אחריו את אלמנתו, בתו, נכדים ונינים, כולם זרע ברך ה' הולכים בדרכי אבות. תנצב"ה.

כתבה בעיתונות לאחר פטירתו של רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל

וכן הווה, ברכתו של האדמו"ר ליותה את כל מהלך הניתוח שעברה בשלום ולהפתעת הרופאים אף ההתאוששות היתה במהירות ותוך שמונה ימים מהניתוח כבר היה החולה בביתו, כהוספתו של רבי הערש לייב.

רישומו של צדיק

פעמיים בשנה היה זוכה רבי הערש לייב, והאדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל, היה מגיע לביקור ברמלה.

בימות הקיץ היה דרכו של האדמו"ר זצ"ל לעלות לעיר הקודש ירושלים למשך תקופה של מספר שבועות.

בדרך הליכתו ובדרך חזרתו היה האדמו"ר זצ"ל ופמלייתו עוצרים לשהייה קצרה בביתו של רבי הערש לייב ברמלה.

רבי הערש לייב השכיל לנצל ביקורים אלו, כדי לרומם את העיר רמלה. כשהוא מרבה בתעמולה על ביאתו של צדיק.

בצורה זו סחב המונים, שרבים מהם לא היו שומרי תורה ומצוות שיגיעו לחזות בנועם זיוו של האדמו"ר זצ"ל.

בביקורים אלו, היתה זוגתו של רבי הערש לייב טורחת להכין מיני מזונות וכיסנים חלביים וכדומה לכבד את האדמו"ר זצ"ל להשיב את נפשו. כשאת כל אלו היא מכינה בכלים חדשים ומיוחדים עבור האדמו"ר זצ"ל, כשהיא נוטלת ידיה קודם והולכת בעצמה לעמוד בשעת החליבה, מחלב זה אף עשתה גבינה, דבר שהיה נמשך מספר ימים.

האדמו"ר מבלז עולה לירושלים

אלפי חסידים ילוו היום אהה"צ בכלי־רכב מכל ה' סוגים, את ר' אהרון רוקח, הרבי מבלז, בעלותו מבי־תו ברח' אחד העם בת"א לירושלים כדי לשהות בבי־רה במשך תקופת הקיץ, עד לאחר החגים.

חסידיו הירושלמיים של האדמו"ר יערכו לרב הי־שיש קבלת פנים נלהבת ב־שער הגיא, מלווה שירה ר־קודים. שתי משפחות מ־חסידיו פינו למען הרב (ת־מורת תשלום) את ביתן ב־שכונת קטמון. בחצר הבית הוקמה סוכת־ענק אשר ת־שמש כבית מדרש.

בקיץ היה האדמו"ר זצ"ל עולה לירושלים למספר שבועות

אירע ופעם כאשר זוגתו של רבי הערש לייב, איחרה לשעת החליבה, ושכנתה עמדה שם ואף השתמשה בכלי חדש, אך כאשר הביאו לפני האדמו"ר זצ"ל את הכיסנים החלביים, לא נגע בכך, ויהי לפלא.

בא בימים

בשנים האחרונות לחייו עבר רבי הערש לייב להתגורר משך מספר שנים בקרית באבוב בבת ים, ומאוחר יותר עבר לקרית צאנז, בנתניה, סמוך לבני משפחתו שעמדו לימינו בשנים אלו בהם היה אפוף יסורים ומכאובים. כשהוא מתחבב על כל תושבי קריה נאמנה, שמצאו לפניהם חסיד נלהב מופלג בתורה ויראת שמים, אשר נח לשמים ונח לבריות.

ביום **ג' ניסן** שנת **תשנ"ה** נתבקש רבי הערש לייב לבית עולמו, זקן ובא בימים, מלאים וגדושים בתורה, חסידות ועבודת ה'[497].

---

497 רבים וטובים בראשות אדמורי"ם רבנים וגדולי תורה הגיעו לחלוק לו את הכבוד האחרון. בהלווייתו שהתחילה בקרית צאנז הספיד אותו האדמו"ר שליט"א, חתנו רבי שמואל אריה

כדרכם של צדיקים שכל ימיהם בתשובה, היה רבי הערש לייב מיצר ודואג תמיד: "מתי אזכה לשוב בתשובה שלימה?", גם ביומו האחרון עוד שאל: "מתי... מתי אזכה...?"

ז

רבי מאיר ברנשטיין

בן ר' משה אהרן

המאיר לארץ

אורו של הרב החסיד רבי **מאיר ברנשטיין** זצ"ל[498] שכונה רבי **מאיר באכניע'ר**, זרחה בשנת **תר"ע** לערך, ארבע שנים עוד טרם תרע"ד הארץ במלחמת העולם הראשונה במהלכה באו גויים ובלבלו את הכל.

עוד במרחק של אלפי שנות אור מעמנו כשעדיין זרחה השמש בגבורתה ובתקפה, כשצדיקים קדושי עליון שוטטו בהאי עלמא וערים ועיירות בישראל עוד היו נמצאים במקומם ברחבי אירופה כפי שניטעו על ידי גדולי ישראל ויהודים מדורות קדומים, כשחיי תורה ויראה פיעמו בהם בעוז.

עמדה עריסתו של רבי **מאיר** בעיירה **טערווא** שבדרום מזרח פולין בחבל ארץ גליציה, בבית אביו רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל. מראשי הישיבה בהעיירה **בוכניא**, ומצד אמו היה מיוחס עד רבי **נפתלי כ"ץ**, בעל **סמיכת חכמים** זצ"ל.

רבי מאיר ברנשטיין ז"ל

שפירא שליט"א, מרבני קרית צאנז. רבי יוסף בן גיסו רבי יצחק אייזיק זצ"ל, ראש מוסדות בית דוד ומחבר ספרי "שיח יוסף" ועוד. והמשיכה לירושלים בראשות האדמו"ר מבעלזא שליט"א, והאדמו"ר משומרי אמונים רבי אברהם חיים הכהן ראטה זצ"ל שם נטמן בחלקת החסידים בהר המנוחות.

498 תולדותיו של רבי מאיר ברנשטיין שאבנו מפי בניו שליט"א. קול ברמה סיון תשנ"ח עמ' 23-22. אור הצפון מנחם אב תש"ע עמ' נ"ו נ"ז.

רבי מאיר ברנשטיין בשמחה משפחתית

בהיותו כבן ארבע במהלכה של מלחמת העולם הראשונה נמלטו משפחתו מהעיירה טערווא שבגליציה, לעבר מדינת הונגריה.

מכל מלמדי השכלתי

כששבו לאחר המלחמה, שוב לא חזרו למקומם הקודם, אלא קבעו את מקומם בעיירה בוכניא.

רבי מאיר עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה בקלויז בעיירה **בוכניא**, ואף זכה לחסות ולדלות מתורתו של המרא דאתרא האדמו"ר רבי **אשר מאיר** זצ"ל. כשהוא אף משכיל לחזר אחר קרבתם של בני העליה והאריות שבחבורה, וכאשר הגיעו אישים רמי מעלה רבנים ואדמורי"ם לבוכניא היה רבי מאיר מנצל את ההזדמנות לשהות בקרבתם.

בהבטה בעלמא קנה

כשהיה כבן שבע עשרה לערך, בנסעו להסתופף בצל קדשו של האדמו"ר מבעלזא, רבי **ישכר דוב** זצ"ל. אזי, בערב שבת קודש עמד יחד עם עוד מספר

בחורים כדי לחזות בצורתו הקדושה של האדמו"ר כשהוא יוצא מן המקוה, לאחר שהתקדש בתוספת טהרה לכבוד שבת קודש.

דרכו בקודש של האדמו"ר זצ"ל היתה שכאשר הביט על אדם היה מסתכל עליו מראשו ועד רגליו.

אלו שזכו למבט זה היו נאחזים אימה ופחד, כשהם מרגישים טלטלה עזה בנפשם, וחשים בעליל כי הצדיק נוטל את נשמתם רוחץ אותה ומחזירה להם כשהיא נקיה ורחוצה.

על כן, כשאך יצא האדמו"ר מהמקוה, נסו הבחורים בבהלה אבל רבי מאיר חשב לעצמו, הרי הגעתי כאן כדי לזכות לראות את פני הצדיק. כעת כשאני זוכה לכך, אשא את רגלי ואברח!? ואזר אומץ והתגבר על יראת הרוממות שעטפה אותו ונשאר עומד על מקומו והביט בו.

באותו שעה הרגיש איך שכל איבריו מזדעזעים, ומני אז נעשה אדם אחר, כשנפשו של רבי מאיר החלה לסעור בקרבו ויראת השם בערה בו בעוז, בלהט ובדביקות רבה.

כאשר מאז, החל להתפלל מתוך תשוקה אדירה והתלהבות עצומה, כשהוא אינו מצליח לתת פורקן לדמעותיו ובכיו המרובה, עד שנאלץ להתחבא בשעת תפילתו מתחת לארון הספרים כדי שלא יבחינו בסערת נפשו.

וירא והנה בוער באש[499]

למעלה משנה המשיך רבי מאיר להתפלל בצורה זו, כשהוא עדיין אינו יכול להסתגל ולהכיל את תשוקתו המרובה והתלהבותו בשעת התפילה. אולם רבי מאיר הבין כי אין זו הדרך הראויה והרצויה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים. ועז היה רצונו להתפלל כדת כראוי וכנכון. ביום מן הימים בקעה מפיו תפילה ותחנונים להקדוש ברוך הוא שיזכה להתפלל בנחת כראוי.

באותו היום כשהוא עומד במקומו ובחור נוסף עמד לידו, הרגיש לפתע כי אי מי נסמך עליו מאחוריו ונוגע בו, אך כשהסתובב לאחוריו לא ראה אף אחד במקום.

---

499 על פי שמות פרק ג פסוק ב.

לפתע נתגלה לפניו מחזה נורא, כיצד דמות נעמדת מצד שמאלו ומעט לפניו. כשהדמות נמוך מקומתו של רבי מאיר והוא מביט בעיניו כשגצי אש בתוך זקנו והוא מסתכל לו לרבי מאיר לתוך עיניו. כשלפתע הדמות חומקת לעבר הדלת כשהוא רואה אותה כגוש אש שיוצא לכיוון הדלת.

המחזה הבהיל מאוד את רבי מאיר שנשאר משתומם. כאשר במשך כרבע שעה הוא היה שרוי בערפול חושים, כשהוא יושב על הספסל בבית המדרש כשהוא מטושטש.

כי אפתח פי בנשמת

מאז החל רבי מאיר להרגיש הארה וטעם נכון בתפילה והרגיש שהוא עומד לפני אביו ומתחטא לפניו.

כשהוא מתאר את התענוג העילאי אותו הוא חש בעת אמירת נשמת כל חי, שכל זה שוה לו, אף אם ירד לעולם הזה רק כדי לחוש ולהרגיש עונג וטעם רוחני ועילאי זה אפילו פעם אחת.

רק בסוף ימיו גילה רבי מאיר ז"ל לבניו על החזיון נורא ההוד שאירע עמו שבעקבותיה החל להרגיש בטעמה של תפילה.

כשרבי מאיר ז"ל מוסיף ומגלה להם: "כל זמן המלחמה הרגשתי שדמות זו שומרת עלי, למרות שהייתי במחיצתם של אנשים פוחזים ופחותים.

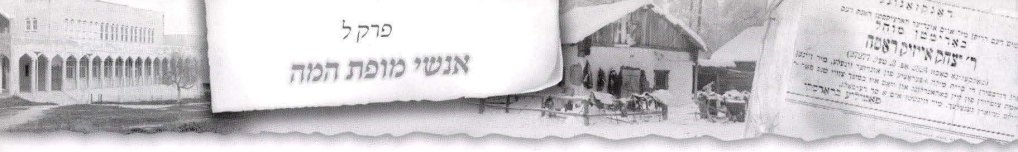
בזכות זה הצלחתי להישאר יהודי נאמן ושלם, גם באותה עת לאחר מלחמת העולם השניה, כשהנסיונות היו מרובים ורבים היו האנשים גם בין שומרי תורה ומצוות שצרות הראשונות השכיחו מהם את דרכה של תורה וחסידות והם ניסו להניא ולגרור אחרים בעקבותיהם להזניח את דרך התורה ועבודת ה', בטענה כי יש להתעסק ביישובו של עולם ובנינה על ידי יגיעת כפים"[500].

בחצר הקודש בעלזא

למרות שאביו רבי משה אהרן זצ"ל נמנה על חסידי ביקאווסק, היה נוסע לעתים להסתופף בצלם של אדמורי"ם נוספים ששמע צדקתם נודעה בקרב ישראל. כשהוא נוטל עמו את בניו. כשנפשו הצעירה של רבי מאיר נשאו

---

500 מפי כמה מבניו ששמעו זאת ממנו באחרית ימיו.

להישאר ולהידבק באדמו"ר הקדוש שכיבס את נשמתו והחזירה לו אותה חדשה, נוצצת ומלוטשת. כשהוא דבק בו בקשר אמיץ וחזק בכל נימי לבבו ונפשו, כחסיד אמת בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

רבי מאיר אף סיפר שזוכר הוא בעת שהגיע פעם לחג השבועות להסתופף בצל רבו הקדוש מבעלזא. ובנו הלוא הוא האדמו"ר רבי **אהרן** זצ"ל ישב בחדר החיצון שלפני חדרו של אביו האדמו"ר והוגה בתורה בלימוד גמרא עם פירש"י ותוספות בעמל ויגיעה במשך שעות ארוכות ברציפות, ורבים מקהל החסידים היו נדחפים כדי לראותו בלימודו.

לאחר הסתלקותו של האדמו"ר רבי **ישכר דוב** זצ"ל, המשיך רבי מאיר להסתופף ולנסוע אל בנו וממלא מקומו האדמו"ר רבי **אהרן** זצ"ל.

רבי מאיר מספר על חג המצות אותו זכה לעשות ב**בעלזא** בצילא דמהימנותא של רבו הקדוש. כשבאחד מימי חול המועד התפלל האדמו"ר מנחה בשעה מאוחרת מאוד. והתפלל במהירות מופלגת ביותר, עד שכמעט לא יכלו לומר את התיבות.

לאחר החג כשרבי מאיר חזר ל**בוכניא** סיפר לפני האדמו"ר רבי **אשר מאיר** זצ"ל על ימי החג במחיצתו של האדמו"ר רבי **אהרן** זצ"ל.

כאשר סיפר לו על אותה תפילה שעברה במהירות, הגיב כי זה היא חידוש יותר מכל מה שסיפר מימי החג שעברו עליו, שעבודה זו היא גבוה מעל גבוה.

אירע ורבי מאיר לא הצליח להגיע לחג השבועות לבעלזא והגיע רק מספר ימים לאחר החג. או אז נתנו לו הגבאים את הזכות להיכנס ולהיות נוכח בעת שסעד האדמו"ר רבי **אהרן** זצ"ל את מאכלו הקבוע מדי ערב, שכללה לחמניה עם קאשע[501].

מסכת קידושין

בהגיעו לפרקו בשנת **תרצ"ו** לערך, נשא את זוגתו מרת **בלומה מעמעל** בת רבי **דוד אבנהולץ** ז"ל, ששימש כשוחט ובודק בראדומישלא ומאוחר יותר בעיר נאסאד אצל רבי **אברהם יהושע פריינד** אבד"ק **נאסאד** זצ"ל[502].

---

501 גריץ - כוסמת.

502 לאחר מכן שוב חזר לראדומישלא, היה נכד רבי דוד מגיד קהן (קאהן) רבה הראשון של

סבינו מטובך

בתקופת מלחמת העולם השניה ברח רבי מאיר עם בני משפחתו **לרוסיה**.

את פרנסתו מצא רבי מאיר באותה תקופה מעיסוקו בסבונים, דבר שהיה עבירה חמורה על החוק. מאחר שאלו יוצרו באמצעות חומרים שהוחרמו על ידי הממשלה. לשם כך, נאלץ רבי מאיר להסתובב תמיד עם כסף רב בכיסו, כדי שיהיה באפשרותו לשחד בסכומים הגונים במדת הצורך.

רבי מאיר היה מספר על הפחד שהיה כרוך בעסק זה, ואמר: "אילו היו תופסים אותי, עדיין הייתי יושב תחת סורג ובריח". אך הוא שם נפשו מנגד, ביודעו כי במסחר זה יוכל להרוויח כהוגן ויהיה בידיו אמצעים כדי לסייע ולעזור ליהודי המחנה, ולהביא לרווחתם ברוחניות ובגשמיות.

בארץ גזירה

מאוחר יותר גלה רבי מאיר עם זוגתו **לסיביר** יחד עם עוד מאות אלפי יהודים שהוגלו על ידי הרוסים.

גם שם לא עזב רבי מאיר את עסק התורה ועד כמה שהיה ניתן היה לומד ומשנן את תלמודו, כשהוא אף מלמד תורה לבחורים צעירים, ששהו במקום.

במהלך ימי גלותו זכה לא אחת ואירעו עמו נסים בהם ניצל ממות לחיים.

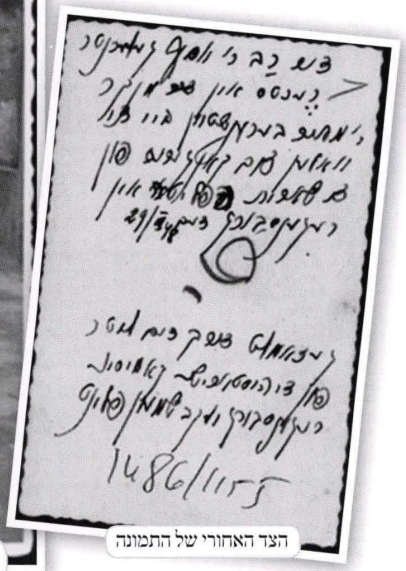
ראדומשילא שהיה תלמיד הרבי מלובלין האדמו"ר רבי יעקב יצחק זצ"ל, נסתלק בי"א אלול תרצ"ב.

ארץ גזירה, סיביר

תמונה נדירה של רבי מאיר ברנשטיין (משמאל)
במחנה ריגינסבורג (ארכיון יד ושם)

הצד האחורי של התמונה

מאשפות ירים

מאוחר יותר גלו לאוסטריה, משם המשיכו למחנות העקורים בגרמניה כשהוא קובע את מושבו במחנה ריגינסבורג, שם שימש כרב ומורה צדק לפליטים תושבי המחנה.

הוא יחד עם זוגתו היו מחזקים את היהודים השבורים והנדכאים והלהיבו אותם לעבודת השם. כשהוא פועל רבות עבור השרידים ניצולי תופת המלחמה כשהוא דואג עבורם לרווחתם הגשמית ולמזון הרוחני לנשמתם. כשהם מתעסקים בצרכי ציבור ובמעשי צדקה וגמילות חסדים ואף משדך יתומים ואלמנות, ורבים מהם השיא על חשבונו מכספו.

בהגיע חג המצות היה ביתו הקטן, מלא עם מצות אותם דאג ליהודי המחנה הניצולים עבור "קמחא דפסחא", כדי שיהיה להם מצות כהלכתן לחג.

יושב כסאות למשפט

משך כשנתיים ומחצה אף שימש רבי מאיר ברבנות במחנה. באותו העת היה דן בבית דין מיוחד להתיר את העגונות הרבות שהיו לאחר המלחמה וחיזרו אחר היתר להינשא.

בנוסף היה רבי מאיר ז"ל טרוד להעמיד את כל עניני הדת על תלה ודאג שיהיה במקום אוכל כשר.

בשבועון "**שבתון**" שיצא לאור בשנים ההם במחנה **ריגינסבורג**, מופיע שמו של רבי מאיר ז"ל יחד עם שאר רבנים חשובים, ביניהם רבה של **וועלס**, רבי **שמחה מונד** זצ"ל ורבי **יהושע משה אהרנסון** זצ"ל, שכיהן מאוחר יותר כרב בעיר **פתח תקוה** וכן עוד רבנים חשובים.

קשים כספחת היו אנשים רעים וחטאים אשר מטרתם היתה להעביר על הדת את שרידי החרב, הנשארים מן המבול כשהם מנסים למשכם אל ארגוניהם ופעולותיהם בחבלי שוא וכסף כשאת נשמתם הם מבקשים.

רבי מאיר ז"ל עמד חוצץ נגדם וניהל אתם ויכוחים ולחם עמם בעוז ותעצומות.

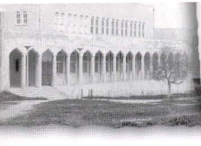
בהיותו מוהל מומחה אף היה מל תינוקות רבים בבריתו של אברהם אבינו וזכה להכניסם תחת כנפי השכינה.

כשהרב דומה למלאך

בימים ההם שלאחר מלחמת העולם השניה, יצאה שמעו של ה**קלויזנבורגר רב**[503], הלוא הוא האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** זצ"ל בעל '**שפע חיים**' ששהה באותו עת במחנה **פערנוואלד** שבגרמניה באזור הכיבוש האמריקאי. והקים מטרפולין של תורה באמצעו של מדבר השממה, המוסדות "שארית הפליטה" שמרכזה היתה בפערנוואלד ומצודתה נפרסה למרחקים.

רבי מאיר ז"ל ששמע על אותו מלאך הנצב על ראש דרך, אותו צדיק שהשאיר השם לפליטה כדי להחיות עם רב. מיהר לנסוע לפערנוואלד, כדי

503 כפי שכונה בימים ההם על שם 'קלויזנבורג' מקום כהונתו ברבנות לפני המלחמה.

לזכות ולראותו ולהסתופף בצל קודשו. כשבאותה הזדמנות הביא עמו את בן גיסו רבי **אלימלך הכהן ראטה** ז"ל[504].

למרות היות רבי מאיר ז"ל כמעט בן גילו של האדמו"ר זצ"ל, נוכח באש הגדולה הבוערת ועמד להתחמם נגד אורו, כשהוא משכיל ליהנות מזיו הודו וגאונותו העצומה.

מאיר ובא עלינו ברכה

גם האדמו"ר זצ"ל נהנה מאוד למצוא בן עליה דוגמת רבי מאיר ז"ל. היתה זאת כעין מציאה של מרגלית טובה בין רגבי טיט ורפש.

כדי להבין את ערכה של מרגלית זו, עלינו לחרוט בלבנו את הרושם של אותו עם שרידי חרב, שבאותה עת עדיין היו סהרורים ומעורפלים. מחשבותיהם וראשם עדיין היה כאילו מצוי ונתון בתוככי גדרות התיל[505], מריחים את ריח בשר קרוביהם הנשרף באש הכבשן, הדי צווחות הגרמנים עוד נשמע באזניהם, במוחם הולמים בחזקה פקודותיהם האכזריות של נציגי השטן המוכרזים ללא הרף ובקצב מסחרר, עיניהם מתרוצצות בחוריהן מפחד מות תמידית. כשהם מושפלים ונחותים מבזים עצמם עבור כל פיסה של אוכל או מים. כשהסכנה המוחשית אינה משאירה אפשרות לאכול אך מן המותר.

בגלל הצרות והרעות הם אף לא שלטו על מעשיהם ודיבוריהם,[506] וכמעט ולא היו אף בין החרדים לדבר ה' שנשארו באמונת אומן יצוקה באותה מדה כפי שהצטיינו קודם המלחמה.

---

504 ראה אודותיו בשער 'מראה כהן'.

505 Wire.

506 לא אחת היה האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה אבד"ק צאנז בעל 'שפע חיים' זצ"ל, מתאר את עבודתם של בני ישראל במצרים כשהוא מצייר זאת על פי קושי השעבוד אותו חווה בעצמו תחת עול הגרמנים ימ"ש, כשדבריו הקדושים משולהבים ומבוארים בהתאם לדברי חז"ל בש"ס ובמדרשים. בהקשר לזאת גולל האדמו"ר זצ"ל בשיעור חומש ורש"י בפרשת וארא תשמ"ג, וכה אמר:

"...**להבנת** הענין נקדים מדברי חז"ל (בבא בתרא דף טז, עמוד ב) איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל (איוב פרק לד פסוק לה) אמר רבא, מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו, ע"כ. משמע שאדם השרוי בצער בגין צרות ואסונות שמשתרגות ובאות עליו, אינו שולט במעשיו ואינו יכול לחשב דיבוריו, שיהיו ראויים והגונים. כל אדם בשר ודם, שאינו מלאך אש אשר סובל צרות רבות ורעות, מדרך הטבע שאינו שולט בעצמו לדבר בשלוה וברגיעה אלא צועק מכאב ומתחנן בקול גדול שיעזרו לו ויושיעו אותו בלי שום יכולת התאפקות..."

עבודתו הנמרצת של האדמו"ר זצ"ל באותם ימים היתה להרים יהודים שבורי לב אלו מן הבוץ אליו הושלכו, לשטוף את הנשמות האומללות ולעורר בקרבם את זיק היהדות אותם איבדו יחד עם יקיריהם, משפחתם וקהילות הקודש שנשרפו על המוקד.

ובכן כאשר נקלע למחיצתו של האדמו"ר, איש חסיד נלהב כרבי מאיר ז"ל, שנשאר בצלמו וכדמותו של חסידים ואנשי מעשה, בני העלייה כפי שסובבו בעיירות קודם המלחמה, היה זה עבורו למשיב נפש והוא שמח בו ונהנה להשתעשע עם רבי מאיר זצ"ל שהיה מלא וגדוש בתורה ויראת שמים וגם לרבות שהיו שמורים באמתחתו סיפורי צדיקים רבים אותם שמע וקיבל מאביו וממקורות נאמנים.

בפרט היה האדמו"ר זצ"ל מבקש מרבי מאיר ז"ל לספר לו ולפרט עבורו על הנהגותיו והליכותיו בקודש של שאר בשרו, רבה של **בוכניא**, האדמו"ר רבי **אשר מאיר** זצ"ל אשר על שגב קדושתו ועל רום מדרגתו כבר שמע קודם המלחמה ועתה מצא את אשר ביקשה נפשו, לשמוע ממי שהיה מקושר וצמוד אל ה"**בוכניער רב**".

וברך פרי בטנך

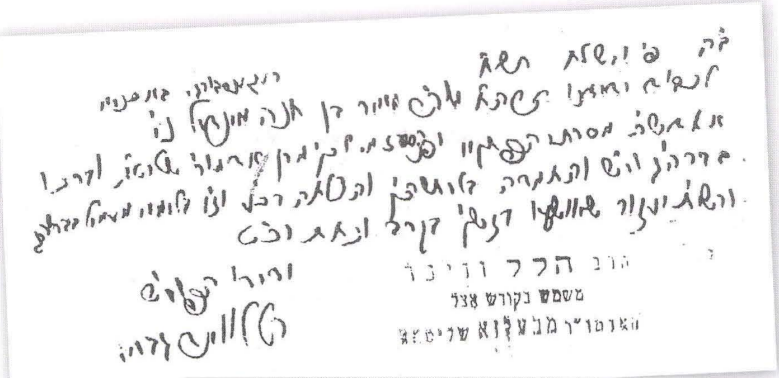
בתחילת החורף של שנת תש"ח, לאחר שכבר עברו שתים עשרה שנה לערך מנישואיו והוא עדיין לא נפקד בפרי בטן וכל הרופאים שטיפלו בהם כבר אמרו נואש. שלח רבי מאיר, להזכיר עצמו לפני רבו הקדוש האדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל. כשהוא מצרף לשם כך "קוויטל" בצירוף פדיון נפש של חמש מאות מארק, שנחשב בימים ההם לסכום גדול.

לא היה גבול לשמחתו של רבי מאיר כאשר קיבל את מכתב התשובה בו נכתב כי האדמו"ר ברכו שיושעו בזרע של קיימא בקרוב "ושוב לא היה רבי מאיר מודאג כלל, בהכריזו "אם הרבי אמר, כך יהיה".

וכה דברי האיגרת

ב"ה פרשת וישלח תש"ח ריגניסבורג, בוכניא

לכבוד ידידינו הרה"ח [הרב החסיד] מוה"ר [מורנו הרב] ר' **מאיר בן חנה מינדיל נ"י** [נירו יאיר].

מכתב התשובה לקויטל ששלח רבי מאיר ברנשטיין לאדמו"ר מבעלזא זצ"ל

אחדש"ה [אחר דרישת שלומו הטוב] **מסרתי הפתקא ופ"נ** [ופדיון נפש] 500 מ. [מארק] **לכ"ק מרן האדמו"ר שליט"א, ובירכו בברה"ג** [בבריאות הגוף] **יר"ש** [יראת שמים] **והתמדה בלהתוה"ק** [בלימוד התורה הקדושה] **והצלחה בכ"ע** [בכל ענינים]. **וזו'** [וזוגתו] **בלומה מעמיל בברה"ג** [בבריאות הגוף].

והשי"ת יעזור שיוושעו בזש"ק [בזרע של קיימא] **בקרוב ונחת וכ"ט** [וכל טוב].

ידידו הפור"ש [הפורש שלומו]
הלל וינד גבאי

כשלכך צורפה חותמתו של המשמש: הרב הלל ווינד משמש בקודש אצל האדמו"ר מבעלזא שליט"א.

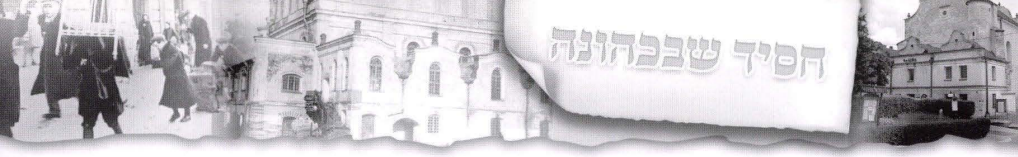
קול 'דוד' הנה זה בא

אגרת התשובה אשר נשלחה אל רבי מאיר נכתבה בפרשת **וישלח** שחלה בשנה זו בתאריכים י' עד ט"ז כסלו.

אותה שנה מעוברת היתה, וכבר בחודש **מנחם אב תש"ח**, התמלא הבית כולו אורה, כשרבי מאיר נפקד בהולדת בנו בכורו רבי **דוד**.

ומשפע ברכה זו נולדו לו אחריו שלושה בנים נוספים, רבי **משה אהרן**, רבי **אלימלך אליהו** ורבי **יצחק אברהם**[507].

507 רבי מאיר העניק להם שמות, כשמות אבותיו וזקניו. רבי דוד נקרא על שם חמיו רבי דוד אבנהולץ ז"ל. רבי משה אהרן נקרא על שם אביו רבי משה אהרן ברנשטיין ז"ל. רבי אלימלך נקרא

איש ו'אזור' אור

בעלותו לארץ הקודש התיישב בישוב "**אזור**" השוכנת במרכזה של ארץ הקודש.

בהיות שרבי מאיר שימש כשוחט ובודק עוד קודם המלחמה. ביקש אף כעת להתעסק במלאכת קודש זה ולכך פנה לקבל כתב על כך מרבני ארץ ישראל, בראשם רבה הראשי של ארץ ישראל בימים ההם רבי **יצחק הלוי הרצוג** זצ"ל[508]. אלו בחנוהו ומצאו לפניהם בר אוריין ותלמיד חכם הבקי היטב בהלכות והפקידו בידיו כתב קבלה והוראה עם תוארים מופלגים ביותר ובקשו שיקבל עליו את תפקיד רב הישוב ואף המליץ על כך במכתבו.

בעקבות זאת הוצע לו על ידי מועצת אזור, שיקבל על עצמו את משרת הרב והשו"ב, אולם רבי מאיר זצ"ל קיבל עליו את תפקיד השוחט ובודק ב"אזור", כשהוא מכונה בפי רבים על שם משרתו "**דער אזור'ער שוחט**", אך את משרת הרבנות לא אבה לקבל על עצמו, כשהוא אומר כי לתפקיד זה יקחו אחר[509].

עם זאת כל אימת שהרב נסע היה רבי מאיר ממלא את מקומו לענות לשואלים את דבר השם.

בנוסף למשרתו הרשמית, הוסיף רבי מאיר זצ"ל ופעל רבות למען חיזוק וביסוס היהדות במקום.

אל תתודע לרשות

באותה עת עלה לכהן רבי **יהושע משה אהרנסון** זצ"ל כרב העיר **פתח תקוה**. בהיות שהוא שימש ברבנות יחד עם רבי מאיר ב**ריגינסבורג** שב**גרמניה**. הכיר את כח תורתו של רבי מאיר והפציר בו כי אף הוא יצטרף לשמש כרב מטעם הרבנות הראשית בעיר פתח תקוה.

על שם זקנו אבי אמו רבי אלימלך הכהן ראטה ז"ל. רבי יצחק נקרא על שם אבי אביו רבי יצחק ברנשטיין ז"ל.

508 נולד בכ"ה כסלו תרמ"ט בלומזה, לאביו רבי יואל לייב רבה של לידס ומאוחר יותר של צרפת, בשנת תרצ"ו לערך התקבל להיות רב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל. נפטר בי"ט תמוז תשי"ט, חיבר שו"ת היכל יצחק ועוד.

509 בעקבות זאת התקבל כרבה של "אזור" רבי עמרם הלוי יונגרייז ז"ל, מצאצאי רבי אשר אנשיל יונגרייז זצ"ל אבד"ק טשענגער בעל 'מנוחת אשר'.

אולם רבי מאיר ז"ל שביקש להתרחק מכל קשר עם המפלגות שפעלו באותה עת בארץ הקודש, לא הסכים להצעה. זאת, בהיות כי בימים ההם נאלץ כל רב להירשם וליטול פנקס מפלגתי.

גם לאחר שהפצירו ברבי מאיר, שבאמצעות שתדלנים[510] ניתן להסדיר את הענין שלא יצטרכו להירשם וליטול כרטיס מפלגה, עם זאת, לא הסכים לכך רבי מאיר ז"ל.

בר בי רב

תושבי **אזור** בימים ההם, היו יהודים שעלו לאחר מלחמת העולם השניה לארץ הקודש והשתקעו במקומות בהם הופנו על ידי הממשלה. במהלך הזמן עזבו החרדים את המקום ועברו למרכזי החרדים הגדולים כמו בני ברק וכיוצא בזה.

מראה העיר תל אביב בימים ההם

בעקבות זאת, התדלדלו התלמידים בתלמוד תורה באזור וזו סגרה את שעריה, ושוב לא היה מקום מתאים לחינוכם של הילדים בדרך התורה והחסידות.

על כן שלח רבי מאיר את בניו ללמוד תורה בתלמודי תורה כשרים וראויים בהם חינכו את הילדים לתורה ויראת שמים. כאשר בתחילה נדדו עד **לקרית צאנז בנתניה** ומאוחר יותר עברו ללמוד ב**תלמוד תורה "בעלזא" בתל אביב** ומשם עברו ללמוד ב**ישיבה לצעירים "בעלזא" בבני ברק**.

זאת למרות הקשיים הרבים שהיו כרוכים בכך, שילדים קטנים נאלצו להגיע מדי יום בכוחות עצמם לישובים אחרים.

---

510 על ידי רבי יוסף פפר ז"ל מראדומישלא.

קרבה שנת השבע

קושי מיוחד היה לו לרבי מאיר בהגיע שנת השמיטה, בה לא היה אפשרות להשיג בישוב אזור, פירות וירקות ללא חשש שביעית. ועל כן, נאלץ לנדוד כל פעם לתל אביב ומאוחר יותר לבני ברק בכדי לרכוש מוצרי מזון חיוניים ללא חשש כשרותי.

יושב אוהלים

לאחר שרבי מאיר ז"ל הגיע לגיל הפנסיה, שמח מאוד על כי מעתה ביכולתו לשקוד על דלתות התורה, בלי שיאלץ לשלב בזמנו את עבודתו כשוחט ובודק.

בעקבות כך אף עבר להתגורר בעיר התורה בני ברק כאן קבע רבי מאיר את מושבו בבית המדרש דחסידי **בעלזא**[511], כשהוא שוקד על תלמודו ברוב שעות היממה כשהוא רכון על גבי הגמרא משך כשש עשרה שעות, כשהוא לומד בקול ובהתלהבות.

הוא היה אומר: "לפני ארבע שעות של לימוד, אינו נקרא לימוד כלל, ורק אחר שש שעות של לימוד מרגישים טעם בלימוד התורה".

רבי מאיר אף היה מוסר שיעורים בבית המדרש, אלו היו מלאי חיות והתלהבות גם הסברתו הרהוטה הוסיפה נופך רב לשיעורים אלו. עד שגם אלו שלא היו בין המשתתפים היו נהנים ללמוד באותה שעה בבית המדרש ולהקשיב מן הצד ללימודו של רבי מאיר.

מעטים ידעו על נכון על גאונותו העצומה אותה רכש בעמל ובשקידה על התורה ועל גדולי ישראל עמם זכה ללמוד בצוותא ובחברותא.

תורתו קבע

סדר יומו היה נפתח בשעה אחת לאחר חצות הלילה בלימוד התורה בבית המדרש, בהתמדה עצומה.

בהגיע זמן תפלת שחרית ולאחר טבילה במקוה, התכונן בחיל ובזריזות לתפילה. כשהוא מבקש ממתפללי בית המדרש שיאמרו לפניו את ברכות השחר ויזכהו לענות על כך אמן. כשהוא אומר "כל העונה אמן קונה לו מקום בגן עדן".

---

511 ברחוב בעלזא 5.

גם לאחר התפילה המשיך את סדר יומו עם לימוד התורה ושיעורים, מלבד הפסקות קצרות לאכילה, שתיה ולינה.

דולה ומשקה

שעות רבות הקדיש כדי ללמוד עם צאצאיו. גם בשנים שלמדו בתלמוד תורה, ואף לאחר שאלו כבר למדו בכוללים היה מגיע מדי יום כדי ללמוד עמהם ולקיים את מה שנאמר: "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם".

פעם למד עם אחד מבניו עד לשעה שתים עשרה בלילה. לאחר כשעתיים התעורר הלה מבכיו של תינוק, אמר לו רבי מאיר כי הוא יכול לחזור ללימודו. מאחר שאבא אינו מתעורר מבכי של תינוק, במידה והוא עייף.

כשינת הסוס

רבי מאיר עצמו היה דרכו כי במידה והתעורר לא חזר לישון, אלא פנה מיד ללמוד. לעתים אם תוך כדי לימודו היה מרגיש כי הוא עדיין מאוד עייף וכי כך לא יצליח להמשיך בסדר יומו, חזר לישון עוד קצת.

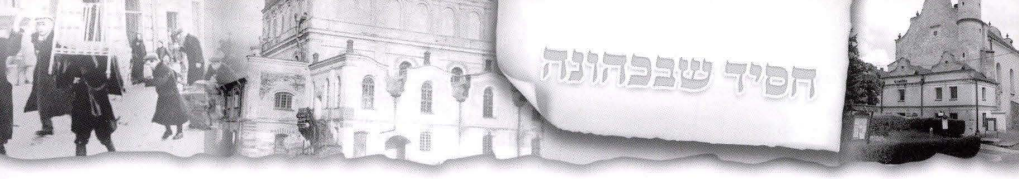
גם בזמנים בהם הגיע לביתו בכדי לאכול או לפוש מעט, עבר עליו הזמן, רובו ככולו, עם ספרי קודש בהם למד. כששאלו אותו פעם, הלוא הוא לומד כל היום ומדוע הוא צריך ללמוד גם בזמן קצר זה, כשהוא בביתו. נענה: "הרי אכלתי, שתיתי ואף שוחחתי עם בני הבית, האם עדיף שאקרא עיתון!?"

כך גם כל אימת שפנה לישון נטל עמו ספר 'אורחות צדיקים' או 'מסילת ישרים'. בשעות הצהרים הקפיד שלא לישון מלבד שעה מועטת בלבד, ומיד חזר ללימודו. בכלל, מעולם לא קנה עיתון ואף לא קרא בעיתונים שנתקל בהם[512]. במידה שראה את אחד מצאצאיו עם עיתון היה גוער בו בחיבה, מדוע אתה מבלה את זמנך בהבלים.

ואני תפילה

מקום מיוחד תפסה אצל רבי מאיר אמירת תהילים בהשתפכות הנפש. על מזמורי התהילים והתיבות הקדושות של דוד המלך היה רבי מאיר מוצא מקום להתרפק על בוראו ולהביע את ה'אהבה רבה' להשי"ת.

512 כשהתגורר ב'אזור', שם היו מחולקים חינם עיתוני 'המודיע' היה מציץ בהם ברפרוף קל.

מדי ליל שבת קודש היה דרכו לומר את כל ספר התהילים. לעתים לאחר סעודת ליל שבת, כשבני הבית עוד לא הספיקו לעלות על יצועם לאחר הסעודה. כבר הספיק רבי מאיר להשכים ולהתחיל באמירת תהילים בנעימה ובזמרה.

כשאירע שהחשמל בבית כבה. לא רצה להפסיק לרגע מאמירת תהילים ומיהר רבי מאיר מיד לחדר המדרגות שם היה אור והמשיך בנעימה באמירת תהילים.

בקרב קדושים

מדי חג השבועות היה רבי מאיר עולה ל**בעלזא**, כשהוא צועד רגלית כברת דרך ארוכה, מהישוב אזור עד לעבר **תל אביב** וזאת בכדי לזכות ולהסתופף בצל קדשו של רבו הקדוש, ביום בו ניתנה תורה לישראל.

מאז פטירתו של רבו הקדוש, החל רבי מאיר להסתופף בצלם של צדיקים ואדמורי"ם נוספים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלם ולהתענג מטובם ומזיום הטהור.

בתקופה זו אף היה מגיע רבות לעשות את השבת בצל קדשו של האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה**, אבד"ק **צאנז** בעל **שפע חיים** זצ"ל, אותו עוד הכיר מאז שהה במחיצתו בפערנוואלד שבגרמניה.

הוא אף היה נכנס לעתים מזומנות לקודש פנימה עם קוויטל ופדיון נפש להתברך מברכות פיו, ואף האדמו"ר היה מעריץ ומכבד את רבי מאיר ביותרת הכבוד.

אולם מאותו היום בו הוכתר ונתמנה האדמו"ר מ**בעלזא** שליט"א לעמוד בראשותה של העדה הקדושה ולמלאות את החלל הגדול שהותיר אחריו האדמו"ר רבי **אהרן** זצ"ל עם הסתלקותו והשאירו את עדת חסידי בעלזא, כצאן ללא רועה. שוב לא נסע רבי מאיר לשהות בצלם של אדמורי"ם אחרים, כשהוא דבק באדמו"ר שליט"א.

עם זאת, הנאה מיוחדת היתה לו בכל אותם הזדמנויות בהם הגיע לשבתות **לקרית צאנז בנתניה**, כדי לשמוח מקרוב בשמחת קרוביו ובני משפחתו שהתגוררו במקום. בשבתות אלו היה מתאמץ להשתתף בתפילות ובעריכת השולחנות של האדמו"ר זצ"ל[513].

513 כשנשאל פעם, מדוע הפסיק להגיע לשבתות, בכדי להסתופף בצל קדשו של האדמו"ר

תתקבל צלותהון

רבי מאיר אף נודע כבעל תפילה נפלא המשתפך לפני קונו ומעלה עמו את כל המתפללים להתרוממות מיוחדת. בימי הסליחות היה עובר לפני התיבה, כשקודם לכך הוא מקדים טבילה ואמירת כל ספר התהילים בלהט ובהתלהבות.

כבר מתחילתו של חודש אלול היה ניתן למצוא את רבי מאיר כשהמחזור בידו, כשהוא לומד את פירוש המילים ואימת יום הדין המתקרב ובא ניכרת עליו בעליל.

כל ימיו היה רבי מאיר משמש כשליח ציבור בימים הנוראים, אם במקום מגוריו באזור או במקומות אחרים.

בהיותו בעל תפילה הגון אף היה רבי מאיר ז"ל משמש כבעל תפילה לעתים מזומנות בהיכלי הצדיקים אצלם הסתופף.

פעם לאחר התפילה במחיצת רבו האדמו"ר רבי **אהרן** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל, כאשר הגבאי רבי **מנחם לפקוביץ** ז"ל יצא מחדרו של האדמו"ר זצ"ל אמר לו בשמו של האדמו"ר שהתבטא: "ער האט זייער פיין געדאוונט" - הוא התפלל מאוד טוב.

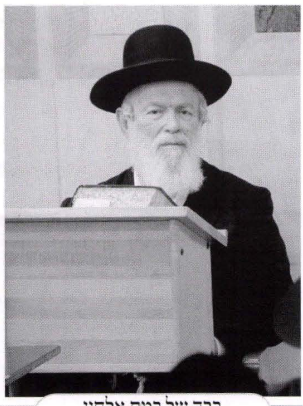
גם כל אימת שהיה רבי מאיר מגיע ל"**חצר הקודש צאנז**", להיכלו של האדמו"ר זצ"ל. היה מתכבד לרדת לפני התיבה, כשהאדמו"ר נהנה מאוד מתפילותיו הנלהבות בהשתפכות הנפש.

פעמים רבות כשרבי מאיר ז"ל היה מגיע לבעלזא לשבתות וכן לחג השבועות היה משמש כבעל תפילה בשחרית. מלבד מה שכיבדו אותו מאוד ובדרך כלל אף נקרא לעלות לתורה.

וי אבדה נפש

בסוף ימיו עבר רבי מאיר להתגורר בשכונת **רמת אהרן**, מאז קבע את לימודו בבית המדרש **קהל חסידים** בשכונת **רמת אלחנן** הסמוכה.

מצאנז קלויזנבורג זצ"ל, אולי הוא גורם בכך חלישות הדעת לאדמו"ר זצ"ל. נענה רבי מאיר כי האדמו"ר יודע כי אני חסיד בעלזא ורק בגין שלא היה אדמו"ר העומד בראש העדה הקדושה במשך מספר שנים הגעתי להסתופף בצלו.

רבה של רמות אלחנן
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בח"י ניסן חול המועד פסח תשנ"ח בהיותו בן פ"ח שנה נסתלק רבי מאיר לבית עולמו.

בשעת הלוויה אמר רבי **יצחק זילברשטיין** שליט"א רבה של **רמת אלחנן**:

"איני יכול לדבר על הנפטר מחמת קדושת המועד שאין מספידים בו.

אבל זאת רציתי לומר כי הנני זוכר את רבי מאיר ב'פוזה'[514] אחת בלבד, והיא היותו רכון מעל גבי הגמרא".

ח

רבי שמואל זאב הלוי שווארצבערג

חתן ר' משה אהרן

הרב החסיד רבי **שמואל זאב הלוי שווארצבערג** ז"ל נולד לאביו רבי **אליהו** ז"ל, **מזאמושט** שבפולין[515], ומגזע קודש לבית **ביאלא** מחצבתו ונודע כתלמיד חכם מופלג.

בצעירותו למד תורה בישיבת **קמניץ** אצל רבי **ברוך בער ליבוביץ** זצ"ל[516]. שם נמנה על המצוינים והמופלגים שבחבורה, שהיו מקלסים אותו שעדיו לגדולות.

בחרות אפם בנו

בתקופת לימודו של רבי שמואל זאב בישיבת **קמניץ**, השתוללה מלחמה בפולין. אולם רבי שמואל זאב, אשר היה בימים ההם בחור, לא שת לבו לכך, ולא העריך נכונה את הסכנות האורבות לו. ולכך, שם פעמיו לשוב לישיבה, כשהוא ללא תעודה מזהה.

514 תנוחה. צורה של התנהגות.

515 במחוז לובלין בדרום מזרח פולין.

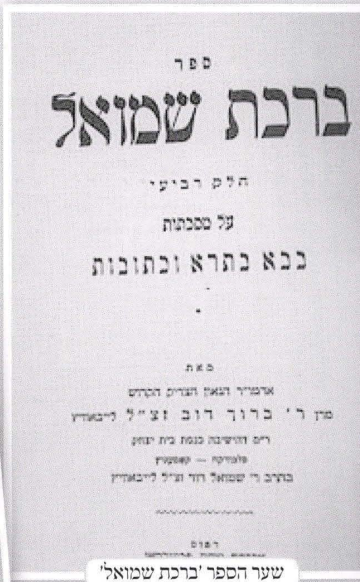
516 מח"ס 'ברכת שמואל'. נולד בשנת תר"ל ונפטר בה' כסלו ת"ש.

ראש ישיבת קמניץ, רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל

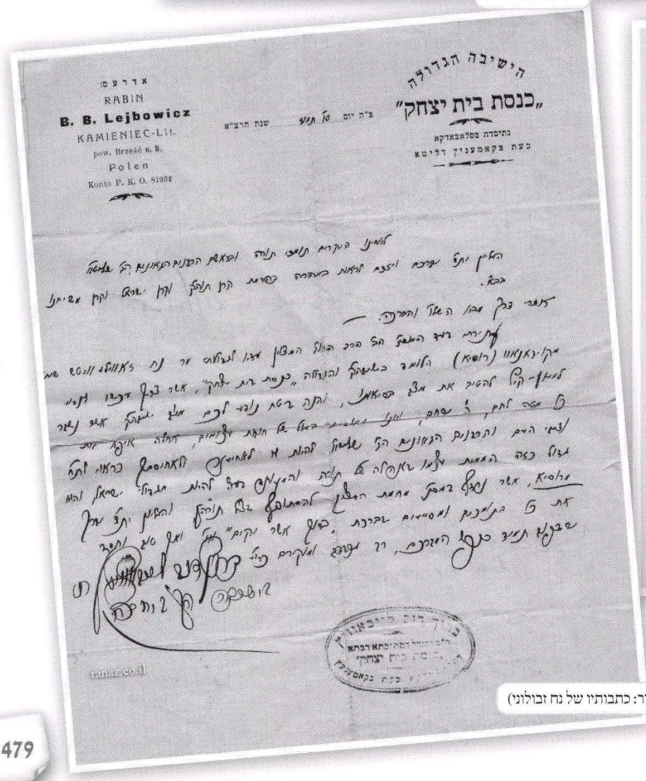

עם תלמידים

ספר
ברכת שמואל
חלק רביעי
על מסכתות
בבא בתרא וכתובות
מאת
מרן ר' ברוך דוב זצ"ל ליבאוויץ
ראש הישיבה בעטשעניץ
פולין — קאמעניץ
בהתאם לרי שמואל חדד זצ"ל ליבאוויץ

שער הספר 'ברכת שמואל'

מכתב שכתב לטובת הישיבה (מקור: כתבותיו של נח זבולוני)

על אם הדרך, נתפס רבי שמואל זאב ונמצא ללא תעודה מזהה.

בעקבות כך, הושלך אחר כבוד לבית האסורים, שם היה מוקף בגויים, אשר מצאו בבחור היהודי הצעיר, קרבן להתעללויות וסבל מהם צרות והתנכלויות. כשהם אף גונבים ממנו מדי יום את מנת הלחם, כשהם מאיימים עליו, כי אם יהין לספר לממונים על כך, אחת דתו למיתה.

לאחר מספר ימים שלא בא אוכל אל פיו, היה שרוי בלא כח וחוסר אונים, כשהוא מפרפר בין חיים למות. שומר בית האסורים שנוכח במצבו של הצעיר היהודי, הוציאו מהתא בה נכלא וזרקו על גבי רכב שיקח אותו מהמקום.

מאוחר יותר זרקו אותו מתוך הרכב החוצה, שם נשאר שוכב ללא הכרה. עד שעברה שם אשה אחת ומצאתו, ולקחה אותו לביתה, שם השקתה אותו מעט, עד ששבה אליו הכרתו והחל להבריא.

ואתא שוחט

לאחר השואה, למד את מלאכת השחיטה והלך לקבל סמיכה על כך מרבי **משה פיינשטיין** זצ"ל בעל **'אגרות משה'**. רבי משה אמר לרבי שמואל זאב שברצונו לראותו משחיז ומתקן את הסכין. לאחר מכן, הוסיף ושאל אותו מספר שאלות ואמר כי די לו בכך.

רבי משה פיינשטיין בעל 'אגרות משה' זצ"ל בלימוד

נרתע רבי שמואל זאב, כשהוא חושש כי מאחר שנכשל, אמר לו רבי **משה פיינשטיין** זצ"ל כי די בשאלות קצרות אלו. הרהיב עוז ושאל אם עבר את המבחן.

השיב לו רבי **משה פיינשטיין** זצ"ל כי לאחר שראה אותו מחליק ובודק את הסכין, לא נצרך ליותר מזה. ועל כן, היה די לו בכמה שאלות קצרות, והעניק לו סמיכה וקבלה על מלאכת השחיטה.

אירע ונשאל פעם רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** זצ"ל בעל **'שפע חיים'**, את מי יקחו לשוחט. נענה: "הלוא יש כאן את רבי שמואל זאב, שהוא אומן במלאכתו וירא שמים מרבים, וניתן לסמוך עליו ללא שום פקפוק ושאלה".

ושמואל בקוראי שמו

רבי שמואל זאב קבע מקום לתפילתו בבית מדרש קבוע, במנין קבוע, ובמקום קבוע, כשהוא נזהר להיות מהעשרה הראשונים המשכימים לבית המדרש.

בשעת התפילה היה רבי שמואל זאב מתפלל עם השליח ציבור בצוותא מתחילת התפילה ועד סופה, כשהוא מתפלל בדביקות ולהט קודש.

אירע, פעם אחת בחול המועד סוכות, שלא היה באפשרותו של רבי שמואל זאב להיות מוכן לתפילה עם המנין הקבוע, ואיחר את תחילת התפילה במנין בדקות ספורות.

שוב לא רצה רבי שמואל זאב להתפלל במנין זה, ועשה כברת דרך ארוכה לעבר אזור אחר[517], שם היה ביכולתו להתפלל את התפילה במנין מתחילתה ועד סופה.

ובהם נהגה

התמדתו העצומה של רבי שמואל זאב לא ידעה גבולות, והיה חוזר ומשנן גמרא ותוס' פעמים רבות וכל רגע פנוי היה מנוצל אצלו להתמיד בלימודו.

גם כשאי מי הגיע אליו לבקרו, תיכף שאל אותו באיזה סוגיא הוא עוסק, והתחיל לשוחח עמו בלימוד, כשהסוגיא נהירה וברורה לפניו, כאילו זה היום למדה הדק היטב.

אף בשנותיו האחרונות בהם לא היה בקו הבריאות, היה יושב באופן קבוע עם גמרא ולומד בהתמדה, כשהוא מתבטא שהוא שואב חיות מיכולתו ללמוד. מאוחר יותר, אף סבל משיתוק שהקשה עליו את הלימוד בעיון כפי שאהבה נפשו. הוא לא התאונן על מחלתו רק על העובדה שאינו יכול לעיין כמו בעבר.

---

517 ועבר את הגשר המחבר בין איסט סייד לוויליאמסבורג כדי להתפלל בוויליאמסבורג.

חסד בגופו

על אף היות חכמתו מרובה, היתה יראתו קודמת לכך, בהיותו ירא שמים מרבים ובורח מן הכבוד. גומל חסד בגופו ובממונו.

לילות רבים אחר עמל יומו עוד היה מכתת רגליו והולך לאסוף כספים עבור נצרכים מבני המשפחה ולעניי ארץ ישראל, יחד עם בן גיסו רבי **אלימלך הכהן ראטה** ז"ל.

האדמו"ר מסטאשוב, רבי אברהם יצחק וויסבלום זצ"ל

רבי שמואל זאב היה תאב לגמול חסדים עם בריותיו של הקב"ה, בגין כך אף היה מלווה מדי שבת בשבתו את האדמו"ר **מסטאשוב** רבי **אברהם יצחק וויסבלום** זצ"ל, שהיה בנן של קדושים ונכד **הרבי ר' אלימלך מליזענסק** זצ"ל, ובמוראות השואה, אבד את זוגתו ושלשת צאצאיו.

בהגיעו לביתו, היה רבי שמואל זאב מזמר יחד עמו את זמירות השבת ונשאר במחיצתו עד לאחר שקידש על היין, כדי להפיג ממנו את בדידותו. זאת, אף בשבתות הקיץ בהם הגיע רבי שמואל זאב מאוחר לביתו והחל שוב לשורר את זמירות השבת ולערוך את סעודת השבת[518].

קול אשר תאמר - שרה

בפרק האיש מקדש נשא רבי **שמואל זאב** את זוגתו מרת **שרה** בת רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל, אשר היתה הצעירה במשפחת אביה.

כמעט שלא עבר יום שהיא לא דיברה מאביה, כשדמעתה על לחיה, ולפעמים היתה מתרגשת עד כדי שלא הצליחה להמשיך בדיבורה. ואף סיפרה כי זכתה מספר פעמים שאביה נתגלה אליה לאחר פטירתו וחיזקה שלא תפחד כלל, מאחר שיעמוד לימינה בכל עת צרה וצוקה. ובתקופת המלחמה הרגישה שאביה מחזיק את ידיה והולך עמה.

---

518 מפי רבי משה אהרן בן רבי שמואל זאב, שהיה מתלווה אף הוא אל אביו, כשהיה מתלווה אל האדמו"ר מסטאשוב, וסיפר כי מדי שבת, בהגיע האדמו"ר מסטאשוב לביתו, היה ניגש אל הקיר, שם היתה תלויה תמונה מזוגתו ושלושת ילדיו, והיה אומר ארבעה פעמים גוט שבת. זכורים לטוב אנשי חסד, אשר בשנותיו האחרונות דאגו עבורו, שיעבור לגור בוויליאמסבורג, והקימו עבורו בית מדרש, שם התפלל בימות החול ובשבת קודש. ונודע לפועל ישועות בקרב הארץ. נסתלק ד' תמוז תשנ"א.

דרכה היה לשפוך את נפשה בתפילות ובתחנונים בשלש תפילות היום, כשהיא מרבה לבקש על צאצאיה שיהיו יראים ושלמים תלמידי חכמים, חסידים ואנשי מעשה.

בנוסף היתה כמעט מדי יום אומרת את כל ספר התהילים. תפלות שהתקבלו לרחמים ולרצון, בהתברכה בזרע ברך ה'.

אין לתאר את השמחה שהביעה בגיל והתפעלות על כל דרישת שלום ששמעה על צאצאיה שהם עוסקים בתורה ובמצוות.

בשיבה טובה

זכו רבי שמואל זאב וזוגתו מרת שרה והאריכו ימים ונפטרו בשיבה טובה. רבי שמואל זאב נפטר בחמשה עשר באלול תשס"א, מקום מנוחתו הוא בבית החיים "בית דוד" שבניו יארק שבארצות הברית, ולאחר פטירתה של זוגתו מרת שרה בי"ח מרחשון תשס"ט, אף היא נקברה לידו.

רבי יצחק אייזיק ראטה, בשמחה משפחתית עם האדמו"ר מצאנז שליט"א, נראים גיסיו (במרכז) רבי הערש לייב ברנשטיין ז"ל, רבי מאיר ברנשטיין ז"ל (משמאל)

רבי יצחק אייזיק ראטה (משמאל), נראה גיסו רבי מאיר ברנשטיין (מימין)

שער שלישי

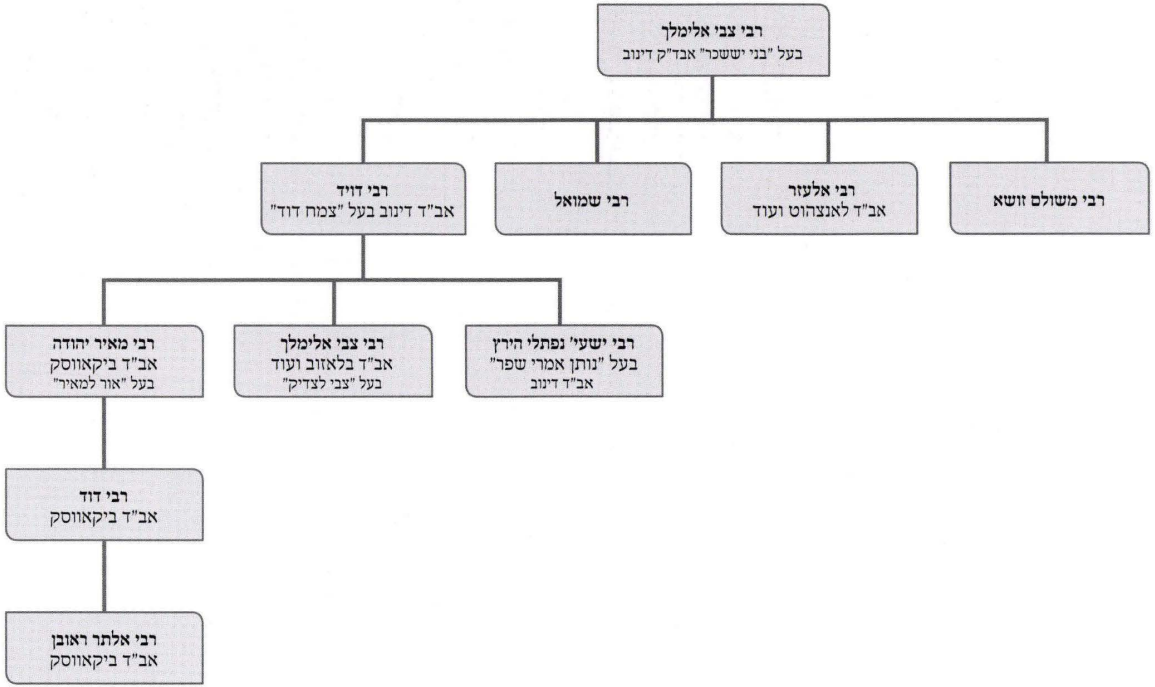
בית רבו

חצר הקודש
דינוב ביקאווסק

ציוני הצדיקים באוהל בעל 'בני יששכר' בדינוב

שושלת אדמור"י
בית ביקאווסק - דינוב זי"ע

פרק לא

ראשי אלפי ישראל הם

א

חצר רבו הקדוש מביקאווסק - דינוב

בית דינוב

ברשימות אותם העלה רבי **יצחק אייזיק** בעצמו על גבי הכתב וכתבם למשמרת, העלה רישומא דקדושא מבית רבו. ומן הנכון להתעכב במעט על תולדותיה של חצר קודש מפוארת זו שנגדעה.

יסודתה של החסידות החלה לפרוח בעיירה ביקאווסק אשר בקרבת העיר סאניק והעיירה דינוב. בביקאווסק חיו קודם המלחמה כחמש מאות משפחות יהודיות.

יסודותיה של דינוב

על יסודות מיוחדים התקיימה חסידות דינוב. עיקרה של החסידות מושתת היה על אדני לימוד התורה לכל מכמניה, כפי שעיצב אותה מייסדה האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב** בעל '**בני יששכר**' זצ"ל.

ה"**בני יששכר**" עצמו נודע כמתמיד ושקדן עצום, עד כי האדמו"ר רבי **חיים** אבד"ק **צאנז** בעל '**דברי חיים**' זצ"ל התבטא פעם: "**אי אפשר להגיד על אדם שלא פסיק פומיה מגרסיה, זולת על בעל 'בני יששכר'**.

לימוד התורה לכל מכמניה, שהיה אצל תלמידיו וחסידיו כמטרה וכייעוד, היווה את תוכנה של חסידות דינוב. מכל ספריו ואמרותיו, מבצבצת בעליל השקפתו ודעתו בדבר חיוב לימוד התורה וצורתו.

כדרכו בקודש, דרש מעצמו ומזולתו את הגשמתם של הדברים אותם הוכיח כמחויבים על פי ציווי התורה. בהיות כן, חן מיוחד היה לחצרות הקודש לבית דינוב, כשהנמנים עליה היו בעלי תריסין, שאינם מבטלים מזמנם מאומה.

חדש אסור

תכונה נוספת היתה לה לחצרות קודש לבית דינוב, הלוא הוא, ההקפדה הרבה על שימור וקיום כל קוצו של יו"ד, על פי הנפסק בהלכה, בשולחן ערוך ובפוסקים, ללא סטיה.

חסידי דינוב אף נמנו בין הגודרים את כרם בית ה', כשהם יוצאים תמיד חוצץ במלחמה עקובה נגד מחריבי הדת, המשכילים למיניהם. אלו החלו לעשות שמות ולעקור כל חלקה טובה, עוד בתקופתו של האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** זצ"ל בעל '**בני יששכר**', אשר הוא עצמו עמד בפרץ לזעוק ולהתריע, ללחום בחירוף מולם, ולעמוד נגד השפעתם.

קבלה בידנו

אף גם זאת הוא מיסודותיה המיוחדים של חצר זו. שיטתו הידועה של בעל '**בני יששכר**' שהאמונה חייבת להיות מבוססת על הקבלה בידינו מאבותינו על מציאותו של בורא העולם ואסור לעסוק במחקר שכלי על מנת להשיגה.

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

בני יששכר

לכל חדש השנה ולמועדים טובים

דרושים נפלאים, מדבש מתוקים, שכנתים מזוקקים,
נגנזים מסקור נאמן, תהלים מן לבונה, רב רבבה,
הנאזן החסיר האמתי קדוש ר' בציונא זנתונרא אפקלריא המאירה

מהורר צבי אלימלך זצללה"ה

אבדר"ק מכמה קהלות ומנחת כבודו בקיק דינוב

הוא העבר הקים על התורה, הרבין תלמידים הרבה, אשר התאמצו תרשים
לבקרים לקראת מושיה, ולשמוע אמריו כי נעמו, דורש דרש כשרן
חוכר אמת כל מאמרים הקדושים פשים ומדרש תוכר הקדוש
חשיבותם לרשים ושבת ומועד תצפה בכור הבהיקה
לגלות סתומיים על פי פרים מדבר נפלא מאד ומתוקם
על לוח בלשון צח למען יתקנע כל קורא בו, ודיק

תלק שני

יוצא לאור מחדש בעזהי"ת באותיות מאירות עינים ומעיה מדויקה

פיעטרקוב ירושלם תובב"א

שנת ותיב הק' צבי אלימלך מרינוב זיע"א לפ"ק

מהדורה שלישית מתוקנת

שנת תשיו לפ"ק

תשמ"ה

שער הספר 'בני יששכר'

ספר

כלי הרואים

מכבוד מזונינו מורנו ורבינו מרנ
כנתן מקדוש מתפוקפס
מהור"ר צבי אלימלך מלפ"ד דינוב
זצוק"ל זיעם ועטף עליו מטמנות ישמות
ועוד ליתם ליקוטים נמהדים מפה
נמלטו מלמטן מרבן קהן קטיל:

כוזמ בלים עיי מהו אברהם יהושע
העשיל דרוקיר בהרב הצדיק מוהי
יהודה גרשון זצ"ל

Gedruckt bei Leib Matfes
in Lemberg 1862.

שער הספר 'כלי הרואים'

יסודות איתנים אלו שהבריח התיכון שבהם היה לימוד התורה המשיכו לפאר חסידות זו אף אצל ממשיכי השלשלת בדורות הבאים אחריו[519].

ב

רבי צבי אלימלך מדינוב

ויהי בישורון 'מלך'

חצר הקודש **"ביקאווסק - דינוב"** יסודה בהררי קודש מאבי השלשלת האדמו"ר רבי **"צבי אלימלך** אבד"ק **דינוב** בעל **'בני יששכר'** זצ"ל, או ככינוי בפי חסידים **דער רבי ר' הערש מיילך**[520].

הרבי ר' צבי אלימלך **זצ"ל נולד בשנת** תקמ"ג **בעיירה** "יאוורניק" **לאביו רבי** פסח לאנגזאם **זצ"ל, ולאמו הצדקנית מרת** מינדל **ע"ה מגזע רבי** אברהם **זצ"ל בעל** 'זרע אברהם' **על התורה ובת אחותו של** הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל, שבהיותה מעוברת אמר לה, כי היא תוליד בן שיאיר את העולם בקדושתו ובצדקתו[521].

---

519 בענין זה, כדאי להרחיב ולהביא את דברי קדשו של האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה אבד"ק צאנז, בעל 'שפע חיים' זצ"ל, בשיעור חומש רש"י פרשת בהר בחוקתי שנת תשמ"ג: "זקה"ק בעל 'בני יששכר' מדינוב זצ"ל, היה אומר: כדי לדעת שאחד ועוד אחד הם שתים, לא הייתי נשען על בינתי, כי אדם עלול לטעות. אלא ממה שכתוב בתורה אצל מעשה בראשית, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ואחרי שעבר יום נוסף נאמר, ויהי ערב ויהי בוקר יום שני, אני יודע בוודאות שאם מוסיפים אחד על אחד, זה עולה שנים, עכד"ק. כך אמר אותו צדיק, אשר מיותר להאריך על גודל בקיאותו וידיעותיו הנרחבות בכל חכמות העולם, כפי שראיתי פעם בקליינוואַרדין אצל חסיד אחד בשם ר' שמשון, ספר שלם שחיבר זקה"ק בחכמת האסטרונומי"ה, למרות זאת אמר, שאפילו החשבון הפשוט ביותר בא ממה שכתוב בתורה.
הרי לנו שכל ידיעותינו וחכמתינו נובעים מחכמת התורה שכל דבריה אמיתיים ונכונים. מה שאדם חושב מדעת עצמו, יכול להיות שהוא כוזב בדמיונו, כמו שרואים אצל אדם עם ראייה חלושה, שעל צבע שחור נדמה לו שזה אדום, או על אדם אחד, נדמה לו שהם שניים וכיוצא בזה, ומזה ילמד האדם שאינו יכול לסמוך בוודאות גם על מה שראו עיניו, רק על מה שהשי"ת, יוצר הכל ואדון כל המעשים, כתב בתורה למשה רבינו, כי רק זו אמת ברורה".

520 מקור רוב החומר שבפרק זה שאוב מהספר הנפלא "הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב" ומהספר הנכבד "אור יקרות" לרבי שלום חיים פרוש ז"ל.

521 בספר רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע עמ' כ"ד מביא בשם רבי יצחק אייזיק זצ"ל כי הסגולה להניח במיטת תינוק את המזמור "שיר המעלות" כסגולה לשמירה, החלה להתפשט מאז אותו המעשה הידוע, כפי שמופיע שם באריכות, שאירע עם לידתו של הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעל "בני יששכר" כי בהיותו תינוק טענה אמו כי זה לא הילד אותו ילדה, וכשהגיעו בענין לדודם הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, הצדיק את האם, והורה לקחת את התינוק למקום שיחים ליד היער ולהכותו בלי רחמנות, עד שיחזירו להם את התינוק. וכך היה שהכו אותו עד שיצאה

"איש אשכולות" היה רבי **צבי אלימלך** זצ"ל, אשר כל מעלה טובה מצינו אצלו, נודע כמנהיג בחסד עליון, בעל מופת ופועל ישועות.

חכם הרזים

האדמו"ר רבי צבי אלימלך זצ"ל, זכה לקבל תורה מרועי הדור הרבי ר' **מנחם מנדל מרימאנוב** זצ"ל[522], **המגיד** רבי **ישראל מקאזניץ** זצ"ל[523], האדמו"ר רבי **אברהם יהושע העשיל** אבד"ק **אפטא**, בעל **'אוהב ישראל'** זצ"ל[524] ואף הסתופף בצלו של האדמו"ר רבי **משה מפשעווארסק** בעל **'אור פני משה'** זצ"ל[525] ועוד גאוני ארץ[526].

כרבו המובהק אותו כינה תמיד בשם **"כבוד אדמו"ר"** החזיק **בהרבי מלובלין, רבי יעקב יצחק, המכונה החוזה** זצ"ל[527].

אשה אחת מבין השיחים והחזירה לאם את התינוק, ולקחה ממנה את התינוק שבידיה. ושמחה האם שהחזירו לה את התינוק שלה.

522 נולד בנוישטט בשנת תק"ה לאביו רבי יוסף חריף זצ"ל. המגיד רבי ישראל מקאזניץ זצ"ל כשהתחטא פעם בתפילתו אמר: "אחת שאלתי מאתו יתעלה וכו' לומר השני תיבות: סלחתי כדבריך, אולי תאמר כי מסיבת חסרון הצדיקים עלי תבל, תמנע לומר: סלחתי כדבריך, הלא יש לך ברימאנוב הרב ר' מענדילי מפריסטיק, אשר יעמוד כנגד כל צדיקי הדור". ואף שאר צדיקי הדור הפליאו אותו מאוד והתבטאו עליו גדולות, נסתלק יט אייר תקע"ה.

523 נולד בשנת תצ"ג מברכת הבעש"ט, כשהוא מצוה לקרוא לו על שמו ישראל, ואמר כי המשיך עליו קדושה אשר צדיק צריך לעמול שמונים שנה כדי שיזכה להמשיך על עצמו קדושה כזו. נסתלק בערב חג הסוכות שנת תקע"ה. מחבר ספר 'עבודת ישראל' עליו אמר האדמו"ר רבי יחזקאל שרגא אבד"ק שינאווא זצ"ל, שכל ספרי תלמידי הבעל שם טוב הם קודש, והספר 'עבודת ישראל' היא קודש קדשים.

524 נולד בשנת תק"ח לאביו רבי שמואל זצ"ל רבה של ניישטאט והיה מיוחס לרוב גדולי הדורות, שני הנביאים הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל והמגיד רבי ישראל מקאזניץ זצ"ל התנבאו בסגנון זה, כי הוא בדורו כאברהם אבינו, ועל אף שרבי עקיבא אייגר זצ"ל לא נמנה על החסידים כתב עליו במכתב רבן של כל בני הגולה, נסתלק בשנת תקפ"ה.

525 נולד בשנת ת"פ לערך, בהסכמה הנלהבת של הרבי מלובלין, רבי יעקב יצחק זצ"ל, לספרו אור פני משה, מפליג בשבחו וכותב בין הדברים וידעתי שכל ענייניו היו רק לשם שמים, ולעשות נחת רוח לפניו ית"ש, והיה לו מדריגה שהרב הגאון המנוח מוהר"ר משה אלשיך ז"ל היה מתגלה אליו, זה היה מנעוריו וכו', גם בעל 'באר מים חיים' מפליאו בהסכמתו ומציין כי מחמת דרכו בהצנע לכת לא הכירו אותו רק צדיקי הדור "וידעו שהאיש משה גדול מאוד בדבר הזה, איך שכל דבריו היו באורים ותומים והצנע לכת". נסתלק בשנת תקפ"ה.

526 כפי שמביא בעצמו בספרו "בני יששכר" מאמרי תמוז אב, מאמר א' סי' י' ובדרך פקודיך מ"ע ל"ג בהג"ה ושם מ"ע ל"ה אות ז'.

527 בשפתי חסידים נודע שגב קדושתו ומדרגותיו העצומים שהכל היה גלוי וידוע לפניו, המגיד רבי ישראל מקאזניץ זצ"ל התבטא עליו כי הוא בבחינת האורים ותומים, והאדמו"ר רבי

עוד בהיותו כבן שש עשרה נתמנה כדיין בבית דינו של רבי **יהושע מדינוב** זצ"ל[528], לאחר מכן שימש כאב בית דין בכמה וכמה קהילות, ובסופו של דבר חזר לדינוב.

חיבר ספרים בכל מקצועות התורה, מהן נדפסו עשרים ושניים ספרים בלבד והשאר אבדו. בעיקר נודע שמו של ספרו **'בני יששכר'** שעל שמו אף נקרא ונודע בתפוצות ישראל.

נסתלק בי"ח **טבת תר"א** כשהוא בן ח"ן שנים בלבד, ומנוחתו כבוד **בדינוב**.

ג

רבי דוד מדינוב

דוד מלכא

עם הסתלקות האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** זצ"ל, התעלה בנו רבי **דוד** בעל ה**'צמח דוד'** למלאות את מקומו ברבנות **דינוב**, ולהמשיך את דרכו בקודש.

מראה העיירה דינוב

רבי דוד היה הרביעי בין בניו של רבינו ואחד המיוחדים שביניהם[529],

---

אליעזר אבד"ק דז'יקוב זצ"ל אמר כי מי שלא ראה את הלובלינער, לא ראה רבי מעולם. נולד בשנת תק"ז, נסתלק בט' באב שנת תקע"ה.

528 איש אלקים קדוש היה וידוע כי זכה ללמוד תורה מפי אליהו הנביא. נולד בפרמסילא בשנת תקל"ח לאביו רבי נפתלי זצ"ל. זכה להעמיד תלמידים גדולי ישראל, מחברי ספרים 'מלא הרועים', 'קהלת יעקב' ועוד. נסתלק כ"ג אייר תקע"ד, על מצבתו נחרט בין השאר "משמת ר' יהושע פסקה טובה מן העולם".

529 זאת היות ובנו הראשון רבי משולם זושא זצ"ל נפטר בחיי אביו, האדמו"ר רבי אלעזר זצ"ל נתמנה עוד בחיי אביו לאב"ד ריביטש, ולאחמ"כ לאב"ד סטריזוב, מאוחר יותר בלאנצהוט, ושם מנו"כ. על כן היה בנו השלישי רבי שמואל מיועד לרשת את הרבנות בדינוב, והוא ויתרו לטובת אחיו הצעיר רבי דוד, באומרו בדרך צחות: שהיות ואחיו בטלן, יש לתת לו את הרבנות, כדי שיהיה לו במה להתפרנס, והוא עצמו פתח בית מזיגה שממנו היתה לו פרנסתו.

ציון בעל 'צמח דוד' מדינוב זצ"ל

ואף רוב חסידי אביו המשיכו לנהור אליו[530], להסתופף בצלו הקדוש.

עד הגדיל דוד

רבי **דוד** זצ"ל נולד ב**סטריזוב** בשנת **תקס"ד**, ולמד בצילם של האדמו"ר רבי **ישראל מרוז'ין** זצ"ל והאדמו"ר רבי **שמעון מיערוסלאוו** בעל **'תורת שמעון'** זצ"ל[531].

כבר בהיותו ילד[532] בא בברית האירוסין ובהיותו בן שתים עשרה[533] והכלה היתה בת שלש עשרה, התקיימה החתונה בעיירה **בערטש**.

רבי יצחק אייזיק היה מספר על שידוך זה, כי האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** זצ"ל בעל **'בני יששכר'** חשב בדעתו שמכיון שנאמר מצא אשה מצא טוב, בלשון מציאה החליט בדעתו כי מן הראוי שיהיה השידוך בצורה של מציאה. ועל כן, מי שיבא עכשיו אצלו עם קוויטל ויהיה לו בת הוגנת ישתדך עמו, יהיה מי שיהיה.

באותה עת הגיע אליו רבי **ישעיה הירץ** מהעיר **טורקא**. שהיה נגיד וסוחר יינות.

שאל אותו האדמו"ר זצ"ל אם יש לו בת. השיב רבי ישעיה הירץ כי אכן יש לו בת צעירה ושמה **ראכל מיניא** אמר לו האדמו"ר, כי ברצונו להשתדך עמו ומיד גמרו את השידוך בקבלת קנין[534].

---

530 ראה עוד בענין זה בערכו של רבי אריה ראטה.

531 מגדולי וראשוני תלמידי הרבי מלובלין החוזה זצ"ל. היה גם תלמידם של הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ורבי צבי הירש מרימאנוב זצ"ל. לאחר פטירת רבו החוזה נסע גם לחבריו תלמידי החוזה מלובלין. נפטר בט"ז בתשרי תר"י.

532 כבן שמונה ויש אומרים כבן עשר. לפי שהאדמו"ר רבי צבי אלימלך זצ"ל רצה להשיא את צאצאיו בגיל מוקדם.

533 לפי גרסא זה הלך האדמו"ר רבי דוד זצ"ל עם טלית עוד טרם הניח תפילין. ויש אומרים שהחתונה היה יחד עם שמחת ה"בר מצוה" בהיותו בן י"ג ויש אומרים שכבר היה בן י"ד.

534 לפי גרסאות אחרות היה זה על אם הדרך ללובלין. ורבי ישעיה הירץ נסע יחד עם האדמו"ר רבי צבי אלימלך זצ"ל בעל 'בני יששכר' ואמר לו כי יש לו בת מושלמת ומחפש שידוך עבורה.

האדם הגדול בענקים

צדיקי דורו הפליאו את רום מדרגתו הגבוהה של האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל בעל **'צמח דוד'**. עבודתו הקדושה היה כאחד משרפי מעלה, והוא נודע כצדיק נשגב ופועל ישועות בקרב הארץ, כאשר עובדות וסיפורי מופת רבים נקשרו לשמו.

רבי **אריה חזן** (ראטה - כץ) סיפר כי פעם אמר האדמו"ר רבי דוד זצ"ל לאחד מחסידיו שיביא תיקון לנשמת אביו. מאחר שכעת מוליכים אותו לגן עדן[535].

תשומת לבו העיקרית של רבי דוד הופנתה ליסוד הבסיסי של חסידות דינוב, כפי שעיצבה אביו הקדוש, והוא: לימוד ויגיעת התורה. אם כי הוא עצמו לא למד בקביעות עם תלמידים כדוגמת אביו.

בסתר המדרגה

על דרכו בקודש להסתיר את רום מדרגותיו וקדושתו כאשר כלפי חוץ התנהג כאחד מפשוטי העם. היה רבי יצחק אייזיק מספר את העובדה שלפנינו:

פעם בעת שהאדמו"ר רבי **יחזקאל שרגא** אבד"ק **שינאווא** בעל **'דברי יחזקאל'** זצ"ל[536] השתתף בשולחן הטהור שערך האדמו"ר רבי דוד, בעל **'צמח דוד'** לכבוד ראש חודש. וכדרכו בקודש שוחח האדמו"ר בעל **'צמח דוד'** עם החסידים בדברים שנראו כמילתא דבדיחותא. וקודם ברכת המזון נענה האדמו"ר רבי **יחזקאל שרגא** אבד"ק **שינאווא** זצ"ל, כי יש לומר דברי תורה על השולחן. אז, גילה האדמו"ר רבי דוד בעל **'צמח דוד'** טפח, ואמר: "וואס האט מען געערעדט ביז אצינד?!" - וכי מה דיברנו עד הנה?!

נענה האדמו"ר זצ"ל כי גם לו יש בן מושלם ואם הרבי מלובלין (החוזה) זצ"ל יסכים על כך, יגמור עמו את השידוך. וכאשר הגיעו הכריז מיד הרבי מלובלין "מזל טוב". ע"פ תולדות המחבר בסוף ספר 'צמח דוד' ברוקלין ניו יארק תשע"א, וכן סיפורים נוספים שנשמעו מרבי יצחק אייזיק, שאבנו משם.

535 תולדות המחבר בספר 'צמח דוד' ברוקלין ניו יארק תשע"א, עמוד ל"ב. בשם הרה"צ מטיסמינטץ ז"ל ששמע מרבי אריה ראטה, הלוא הוא רבי אריה חזן.

536 נולד בטארניגראד בשנת תקע"ה כבכור לאביו רבי חיים אבד"ק צאנז בעל 'דברי חיים' זצ"ל, עוד בחיי אביו נהרו אליו גדולי עולם, הסתופף בצל מאות מצדיקי הדור ונודע על הקפדתו המרובה על כל קוץ של הלכה, עד שאמרו עליו שהיה לו ג' מאות חומרות בהלכות נטילת ידים, נסתלק בהיותו בן פ"ד שנה ביום ו' טבת תרנ"ט.

והיה רבי יצחק אייזיק מוסיף: שמעתי עדותו של חסיד **שינאווא** שהתגורר **בבוכניא**, כי שלש שנים מאוחר יותר התבטא האדמו"ר רבי **יחזקאל שרגא** בעל '**דברי יחזקאל**' זצ"ל, רק כעת נודע לי כוונת שיחת קדשו של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב** זצ"ל[537].

והיו עיניך רואות

אירע וחסידים של האדמו"ר רבי **דוד** בעל '**צמח דוד**' עלו לרגל לפקוד את העיר "**צאנז**", לבקר בהיכלו ולשחר את פני האדמו"ר בעל '**דברי חיים**' זצ"ל.

לפליאתם נתקלו ביחס מתמיה מצדו, כשהוא שואל אותם "**מה לכם אצלי, הלוא במראית צורת פניו של רבכם אפשר לשאוב יראת שמים**" כשהוא אף מתבטא עליו גדולות שהוא "**צדיק הדור**", ומורה להם שימשיכו לנסוע אל רבם כפי שנהגו עד הנה, מימים ימימה.

ובמורא גדול - זה גילה

רבי יצחק אייזיק היה מספר על סדר העבודה בבית מדרשו של האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל בעל '**צמח דוד**'.

דגש מיוחד היה על "עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה" כשהחסידים שרויים בשמחה של מצוה וטוב לבב, ובד בבד נתרבה ההתעוררות לאין ערוך ושיעור.

בפרט ניכר ההתרוממות בשעת תפילת מנחה בערב שבת קודש שהיתה דומה לתפילה בעצם יום הקדוש.

שפכי לב כמים

אף במהלך הימים הקדושים לא היו מרבים כל כך בבכי ודמעות. אולם במהלך ההקפות בחג שמחת תורה היתה מעמד נורא הוד.

כאשר השמחה נתרבה בעת ריקוד ההקפות, אזי יחד עם השמחה נשטפו פניהם של החסידים בדמעות.

---

537 עובדה זו מובאת בתולדות המחבר בספר "צמח דוד" ברוקלין ניו יארק תשע"א בכמה גרסאות, ומחמת כן במקום שהיה לנו להאריך קיצרנו.

במהלך חג שמחת תורה אף היו אומרים בדינוב את הפיוט מסליחות לצום גדליה המתחיל "תורה הקדושה התחנני בבקשה". באותה עת נשפכו נהרות של דמעות בבית המדרש. עד שהיו יכולים לשטוף את הרצפה עם הדמעות[538].

בשעת ההקפות השיגו החסידים מדרגות גבוהות ונשגבות והיו שרויים בדביקות עד שחששו על חייהם. בהיות כן הנהיגו לעשות מעשי קונדס ותעלולים שונים להרבות את השמחה כדי שירפו מעט מדביקותם הנשגבה ויחזרו למושגי העולם הזה[539].

שיירי ברכה

הוא אף השאיר אחריו ברכה מיוחדת, דוגמת ספרו הקדוש **'צמח דוד'** על התורה, שזכה לעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן, שספר זה לא מש מעל שולחנם. ספר זה הוא בבחינת קב ונקי.

על אף היותו מעט בכמות, כל דיבור מלא באוצר חכמה, גאונות ובקיאות מדהימה בכל מכמני התורה. כל זאת אינו אלא טיפה מן הים הגדול מתורתו שאבד וגוילים מועטים אלו הם מעט מן המעט ממה שהיה משמיע תמידים כסדרם, עד שאמרו שכל הכתוב בספר 'צמח דוד' אינו אלא דוגמא ממה שהיה אומר על שולחנו במהלך שבת אחת[540].

ונפשי כעפר לכל תהיה

רבי **יצחק אייזיק** חוזר משמו של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב** זצ"ל, שהוא היה אומר: "איך האף אז מיינע חסידים וועלן מיר ארויס שלעפן פון

---

538 האדמו"ר מצאנז שליט"א בשולחן הטהור ביום שמיני עצרת תשע"ג, בשם רבי יצחק אייזיק, וכן בדברות קדשו בשולחן הטהור ביום שמיני עצרת תשע"ה, גולל את סדר העבודה בדינוב, כשהוא אומר "כאשר שמעתי מכ"ק אאדמו"ר זי"ע ומרבי אייזיק ראטה זצ"ל".

539 והיו העולים לתורה לובשים מלבושים משונים. ואף האדמו"ר רבי דוד זצ"ל היה עולה לתורה כשעל ראשו כובע צילינדער מיוחד ועליה תלוי כל מצוות חודש תשרי: שופר, כנף מתרנגול הכפרות. ארבעה מינים וכיוצ"ב. תולדות המחבר בספר 'צמח דוד' ברוקלין ניו יארק תשע"א עמוד ל"ח. בשם 'עבודת עבודה' טאהש, ו"דער בלאזובר רבי".

540 האדמו"ר מצאנז שליט"א.
יש מביאים זאת בשינוי במקצת, בשם בנו רבי צבי אלימלך אבד"ק בלאזוב שאמר: "כל מה שכתוב בספר "צמח דוד" של אבי הקדוש, היה "מנה" בעת ארוחת בוקר רגילה שלו. מסיבה זו אף התנגד - בנו השלישי, רבי מאיר יהודה, אבד"ק "ביקאווסק" בעל "אור למאיר" - להדפיס את הספר באמרו כי אין ניכר מהספר גדולת מחברו, והדברים רחוקים מלהעיד על תוקפו וגדולתו של אביו הקדוש בתורה.

גיהנום, ווייל זיי האבן זיכער געמיינט ערנסט" - "תקותי כי החסידים שלי יוציאו אותי מגיהנום, בוודאי כי כוונתם היתה ברצינות ולטובה".

כשהוא מסביר את דברי הכתוב **"שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהלך"** שעולה על השותפות שנרקמה בין שבט יששכר לשבט זבולון, ששבט יששכר יהיו יושבי אוהל וילמדו תורה ולבני זבולון יהיה בכך חלק שווה תמורת זאת ששבט זבולון יעסקו במסחר ויפרנסו את שבט יששכר. ועל זה נאמר **שמח זבולון**, כי זבולון יכול לשמוח בחלקו. וביארו המפרשים כי אצל שבט יששכר עדיין אין אנו יודעים שלימודם היה כהוגן ובלתי לה' לבדו, כדת כראוי וכנכון, אולם שבט זבולון בוודאי היתה כוונתם לטובה, ועל כן, נאמר תחילה אצל זבולון שמח, כיון שאצלו ברור שיכול לשמוח בחלקו, לעומת היששכר שאצלו הדבר עדיין ספק ואינו ברור שהלימוד היה כהוגן.

ועל כן, החסידים שלי אשר כוונתם ברורה שהיא לטובה, יהיה ביכולתם להועיל אף עבורי ולהוציאני מגיהנום.

דור לדור ישבח

עם הסתלקותו של רבי דוד, ביום **י"ט אלול תרל"ד**, כשהוא אך בן נ"ז שנים[541], המשיכו בניו הקדושים את דרכו של אביהם וזקנם, כשאף הם מורים הוראה בישראל ומשמשים כרבנים ואדמורי"ם.

---

541 לפי גירסה אחרת היה בהסתלקותו בן ס"ט.

שער הספר 'אור למאיר' - ביקאווסק

הגדה של פסח עם חותמת של ה'צמח דוד' וחתימת ידו של בנו ה'אור למאיר'

שער הספר 'צבי לצדיק' - בלאזוב

את מקום כהונתו ברבנות של רבינו ירש **בנו הגדול** האדמו"ר רבי **ישעיה נפתלי הירץ** זצ"ל, בעל '**הנותן אמרי שפר**'[542], שם המשיך להנהיג את העדה ברמה, עד לפטירתו ביום **ד' סיון תרמ"ה**.

האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** בעל '**צבי לצדיק**' אב"ד **בלאזוב** זצ"ל, **בנו השני** של האדמו"ר רבי דוד בעל '**צמח דוד**'. אף הוא שימש ברבנות וישב על כסאות למשפט בכמה עיירות בישראל והן: ריבוטש, בלאזוב ויאוואַרניק. עם פטירתו של אביו החל לנהוג באדמורו"ת במקומו. נפטר ביום **ה' ניסן תרפ"ד**.

על העובדה כי הוא האריך ימים יותר מאחיו. סיפר רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל כי פעם נכנסו אצלו ואמרו לו כי ישנם המדברים סרה נגדו, נענה ואמר: "ברוך השם שמדברים עלי, מאחר שעל אחיי לא דיברו סרה ומשום כך לא האריכו ימים".

עוד סיפר רבי **יצחק אייזיק** כי האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** בעל '**צבי לצדיק**' זצ"ל הכתיר את בנו לנהוג באדמורו"ת עוד בחייו, כשהוא אומר בדרך צחות כי מאחר שהאדמו"ר רבי **דוד** בן אחיו האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** בעל '**אור למאיר**' זצ"ל, כבר ממלא את מקומו ונוהג באדמורו"ת, הוא חושש שמא בנו יתפלל עליו שימות[543].

שלשה עמודים

עוד סיפר רבי **יצחק אייזיק**[544] כי ידוע שהאדמו"ר רבי **חיים** אבד"ק **צאנז** בעל '**דברי חיים**' זצ"ל היה אומר שהאדמו"ר רבי **דוד** בעל '**צמח דוד**' הניח אחריו שלשה עמודי העולם. תורה, עבודה וגמילות חסדים.

בנו בכורו רבי **ישעיה נפתלי הירץ** בעל '**הנותן אמרי שפר**' זצ"ל היה עמוד העבודה, שהיה ידוע בגודל עבודתו הקדושה, עד שאחר כל תפילה אפילו בימי החורף היה טליתו רטובה מחמת זיעה והוצרכו לייבשו. בנו השני

---

542 נולד בשנת תקצ"ח לערך. חותנו היה דודו רבי אלעזר שפירא אבד"ק לאנצהוט זצ"ל.

543 יתכן כי כוונת קודשו היא על פי הידוע שהנהגתו של הבן, היא סגולה לאריכות ימיו של האב, שאם כבר הגיעה שעתו למלוך, לא יצטרך האב להסתלק בגין כך, ועי' במסכת שבת דף ל ע"א ובחינוך צאנז חוברת ד' עמוד ט' וזה שאמר בעל "צבי לצדיק" שמאחר ובן אחיו הקטן כבר מנהיג באדמורו"ת, מחמת הסתלקותו המוקדמת של אחיו בעל "אור למאיר", ברצונו שבנו יתחיל להנהיג באדמורו"ת, כסגולה לאריכות ימיו.

544 כפי שמובא בשמו בתולדות המחבר בספר 'צמח דוד' ברוקלין ניו יארק תשע"א עמוד ס"ב.

האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** בעל '**צבי לצדיק**' זצ"ל הוא עמוד התורה שהיה רב כוחו בתורה. ובנו השלישי האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** בעל '**אור למאיר**' זצ"ל היה עמוד גמילות חסדים.

ד

רבי מאיר יהודה מביקאווסק

ראיתי את רבי מאיר

שלשלת "**ביקאווסק**" החלה אצל **בנו השלישי** של האדמו"ר רבי **דוד** בעל '**צמח דוד**' זצ"ל. הלוא הוא רבי **מאיר יהודה** אב"ד "**ביקאווסק**" בעל '**אור למאיר**' על התורה[545].

ה'פושקע'

רבי **יצחק אייזיק** סיפר[546] כי האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** בעל '**אור למאיר**' זצ"ל זכה לקבל מאביו האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל קופסת טאבאק אשר ממנו נטל האדמו"ר רבי **ישראל מרוז'ין** זצ"ל.

שכן היה הדרך **ברוז'ין**, שלאחר מנחה בערב שבת קודש, טרם התחילו בתפילת קבלת שבת. היה האדמו"ר יוצא מבית המדרש.

באותה עת היו הנגידים עומדים בשורה, כל אחד וקופסת טאבאק בידו, והאדמו"ר עבר ביניהם ונטל מאחת הקופסאות.

באותה שבוע בה היה האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב** ובעל '**צמח דוד**' **ברוזין**, נעמד אף הוא והציג את קופסת הטאבאק. למרות היותה קופסת עץ פשוטה, נטל האדמו"ר מן הטאבאק שבקופסה שלו.

קופסת טאבאק זה נתן האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל לבנו האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** בעל '**אור למאיר**' זצ"ל ואמר לו: "**עם זה אתה יכול להיות רבי, ותהיה גומל חסדים טובים**".

נוסח נוסף, שונה קצת לעובדה זו, אף היא מסופרת משמו של רבי יצחק אייזיק זצ"ל. שהאדמו"ר רבי דוד החל לחשב את שבחם ומעלתם של בניו,

---

545 נולד בשנת תר"ו. נדפס ממנו גם (בשנת תשנ"ה) 'לקוט 'אמרי דוד' - ד"ת, תולדות ואגרות.

546 תולדות המחבר בספר 'צמח דוד' ברוקלין ניו יארק תשע"א, עמוד מ"ח.

באומרו רבי ישעיה הערץ הוא עמוד העבודה - שהוא עובד ה' גדול ועל כן איני דואג לפרנסתו, רבי צבי אלימלך הוא עמוד התורה, שכן הוא תלמיד חכם מופלג, גם על פרנסתו איני דואג, אז פנה אל בנו רבי מאיר ואמר: "אבל אתך מאיר'ל מה אעשה", והפטיר: "אעשה אותך לבעל שם שתברך את ישראל, והעניק לו לשם כך את ה"טאבאק פושקע", ואכן נודע לפועל ישועות בקרב הארץ[547].

למאיר ובא

האדמו"ר רבי **מאיר יהודה** אבד"ק **ביקאווסק**, בעל **'אור למאיר'** זצ"ל אף הוא המשיך להנהיג את עדתו בדרך אבותיו הקדושים, עדי נתבקש לישיבה של מעלה, בחולו של מועד - חג הסוכות, **י"ט תשרי תרס"ט**.

לא תשאיר לך תמונה

בשעה שהגיעה אל רבי אברהם שלמה ראטה ז"ל, השמועה הקשה על הסתלקות רבו, נוכח לצדו בנו רבי יצחק אייזיק'ל, שהיה אז כבן שש. לימים סיפר רבי **יצחק אייזיק**, כיצד ביכה אביו את סילוקו של צדיק, רבו הקדוש.

באותה הזדמנות אף סיפר רבי **יצחק אייזיק** שמיד כאשר שמע אביו רבי אברהם שלמה את השמועה אשר פצעה את לבו, מיהר לפתוח מגירה בה היתה טמונה תמונה מצורתו הקדושה של רבו, וקרעה לגזרים[548].

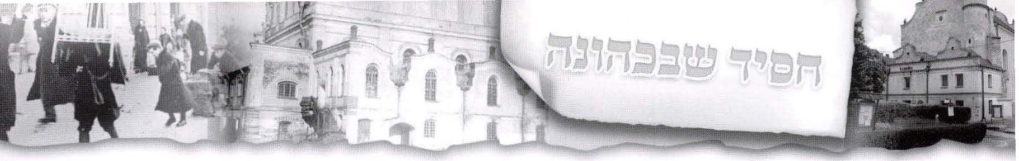
את מעשהו הסביר רבי אברהם שלמה לבנו רבי יצחק אייזיק, כי ישנו ענין מיוחד שלא יישאר בעולם הזה, שום זכר ושריד לגופו של אדם, לאחר פטירתו[549].

---

547 רבי משה אהרן דייטש הי"ו, ששמע מזקנו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

548 עובדא כעין זה סיפר האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה אבד"ק צאנז בעל 'שפע חיים' זצ"ל וזה לשונו הפז בדרשת חומש רש"י פרשת חיי שרה שנת תשמ"ב: "זכורני מכ"ק אאמו"ר זצ"ל [רבי צבי הירש אבדק"ק רודניק], שכל ימי חייו לא הרשה לצלם אותו, וכשנסע למקומות אחרים מינו שוטרים מיוחדים להשגיח שלא יצלמוהו. פעם אחת אירע שהוכרח להרשות שיצלמו אותו, כשיצא החוק בשעת המלחמה [מלחמת העולם הראשונה] שכל אחד חייב לשאת תעודה עם תמונה, ולאחר פטירתו היתה תמונה זו יחידה שנשארה ממנו. אני שהייתי אז צעיר לימים [קודם הבר מצוה], החשבתי מאוד תמונה זו, אולם ככלות ימי השבעה בא אלינו דודי, הרה"ק רבי שלום מניסקא זצ"ל, ושאל אם נשארה תמונה כלשהו מאחיו, והראתי לו את התמונה היחידה. נטל דודי את התמונה ואמר לי שלא אתרעם עליו, ובאומרו זאת השליכה אל האש ושרפה לעיני".

549 היה ושאלו את רבי יוסף (בן רבי יצחק אייזיק) ראטה זצ"ל, ראש הכולל וראש ישיבת "בית דוד" בבני ברק, ראה ערכו בהמשך. אם ניתן לחלק לילדים בחברת תהילים תמונה מאביו רבי יצחק אייזיק,

ה

רבי דוד מביקאווסק

רגל רביעי

עם הסתלקותו, עברה שרביט ההנהגה, אל בנו, האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל[550], שהמשיך לשבת על כסא ההוראה ולשמש כרב ואבד"ק "**ביקאווסק**".

גם אצלו המשיכו חסידיו לשחר את פניו, ליהנות מאורו ולדלות מלוא חפנים מצדקותו ותורתו.

ומלבשתו ענוה

מלבד שאר מדרגותיו הנשגבות ומעלותיו הרבות והטובות של האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל הוא הצטיין ביותר, במעלה גדולה ויתרון מיוחד, והיא מדת הפשטות והענוה, שהיה שם נפשו כעפר לכל.

רבי **יצחק אייזיק** הפליג לשבח מדה מיוחדת זו, ואף ברשימותיו וקורותיו, מצא מקום להרחיב בשבח ענותנותו המיוחדת, כשהוא אף מביא בהקשר לכך מספר עובדות.

אחת מהנה אירעה בעת שהגיע פעם האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל לעיירה **לינסק**. בעיירה זו התגוררו רבים מחסידיו, ביניהם אף רבי יצחק אייזיק שעוד היה ילד באותה עת.

ברצונם של החסידים לכבד את רבם, החלו להתכונן כראוי מבעוד מועד, כשהם נערכים לקבלת פנים מיוחדת, לכבוד ולרגל בואו של צדיק לעיר. קבלת פניו של הצדיק היתה מתוכננת כראוי להתקיים ברוב פאר והדר עם הופעתו של רבם בשערי העיירה.

ימים אחדים קודם בואו אף נסעה משלחת מיוחדת של נכבדים מבין החסידים שהתגוררו בעיירה, במטרה לקבוע ולתאם את המועד המדויק בה יופיע כבוד בשערי העיירה, כשהם מבררים את היום והשעה המיועדת.

שדמות דיוקנו ומראהו של יהודי כדוגמתו שחי במסירות נפש לה' בוודאי ישפיע על נפשותיהם הרכות. נענה בשלילה בגין מעשה זה באומרו ש"כנראה הדבר לא ניחא ליה לאבינו זצ"ל".

550 נולד ה' שבט תרל"ז, היה חתן האדמו"ר רבי יהושע אבד"ק דז'יקוב ובזיווג שני של האדמו"ר רבי חנניה יום טוב ליפא אבד"ק סיגעט, בעל 'קדושת יום טוב'.

האדמו"ר רבי דוד מביקאווסק זצ"ל

שיירות ארוכות של עגלות מלאות בחסידים ואנשי מעשה, כולם לבושים בבגדי שיראים, עמדו נצבים ונרגשים לכבוד המאורע, ממתינים בדריכות להיפגש עם רבם ולראות את פניו.

זמן רב עמדו החסידים, מצפים בכליון עינים להגעת רבם, אך משום מה הוא מתמהמה ועדיין אין נראה באופק סימן לבואו.

עודם עומדים וממתינים, מגיע לפתע שליח מתוך העיירה, כשהוא מספר כי הרבי כבר נמצא זה זמן רב בתוך העיירה.

בירור קצר העלה שהרבי הקדים להגיע לעיירה, לפני הזמן המדובר. זאת ברצותו למנוע את קבלת הפנים המפוארת שערכו אנשי העיירה לכבודו.

ארץ רעשה

בשנות הרס עולם, במהלך מלחמת העולם הראשונה, כשחזית הקרבות החלה להתקרב ל"**ביקאווסק**", עיר מגוריו של האדמו"ר רבי **דוד**. נאלץ ליטול את מקל הנדודים ומקום בחר לו לנוס שם, לעבור מעירו ולהשתקע לעת עתה בעיירה **לינסק**.

כאן בקרבת רבים מחסידיו שהתגוררו בעיירה, קיוה למצוא מחסה עד יעבור זעם.

באותו תקופה זכה רבי יצחק אייזיק ללמוד בחבורתא עם מי שהיה לימים לא רבים, לאדמו"ר מביקאווסק רבי **אלתר ראובן** זצ"ל[551].

לקיים בנו

עם תום המלחמה, חזר האדמו"ר למקומו בביקאווסק כבתחילה. אך, לא ארכו הימים עד שהאדמו"ר חלה ונפל למשכב, אשר ממנו לא קם.

551 ראה על כך בארוכה בחלק ראשון.

בהיות וביקאווסק היתה עיירה קטנה ולא היו רופאים במקום שיוכלו למצוא מזור למחלתו, העתיק האדמו"ר את מקום מגוריו, כשהוא עובר להתגורר **בסאניק**. כאן, בעיר הגדולה, קיוה לדרוש ברופאים מומחים שהיו בעיר.

למרות מצבו הגופני הירוד של האדמו"ר, לא נתן לעצמו מנוחה, כשהוא ממשיך בעבודתו הקדושה, כמו בימים מקדם, כאשר היה בבריאותו השלימה.

אף כאן בסאניק, המשיך האדמו"ר, ככל שכוחותיו אפשרו לו, להנהיג את עדתו הקדושה ברמה, ללא הבדל ושינוי ניכר. חסידיו הרבים אף הם המשיכו לבוא לעלות ולהיראות במעון קודשו, כשאף שאר בני העיר מעריכים ומעריצים ביותר את האדמו"ר.

רבה של סאניק - רבי מאיר שפירא

במיוחד בלטה הידידות העמוקה וההערצה היתירה, שרחש האדמו"ר לרב העיר, רבי **מאיר שפירא** זצ"ל, מייסד ישיבת חכמי לובלין ומחולל רעיון ה"**דף היומי**"[552]. אף הוא - רבי מאיר, החזיר לו לאדמו"ר, אהבה רבה כנגדו וכמים פנים אל פנים.

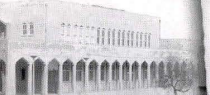
מה שסימל ושיקף ביותר את ידידותם הקרובה, וההערכה מצדו של רבי מאיר שפירא, הוא התעניינותו הקבועה והתמידי בשלומו של האדמו"ר, כשדאגתו כנה ואמתית. כשהוא, רבי מאיר, מיצר ודואג על מצב בריאותו, ומתעניין אודות חוליו של אותו צדיק. כשהוא מעתיר ומפציר בתפילתו "לקיים בנו חכמי ישראל".

בסאניק אף היה רבי מאיר ז"ל לומד עם בחורים. ביניהם אף למד עם האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** אבד"ק **ביקאווסק** זצ"ל הי"ד[553], כבקשת אביו האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל שילמד עם בנו את דרכי ההוראה, לפסוק הלכה ולמעשה.

---

552 רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל, נולד לאביו רבי יעקב שמשון בשנת תרמ"ז. הוסמך לרבנות בגיל חמש עשרה שנה ושימש כרב בעיר גאלינה בערך בשנות תר"ע עד תר"פ ויסד שם את ישיבת גאלינה. בשנת תר"פ נבחר לרבה של סאניק ולשם עברה ישיבתו. הוא כיהן כנציג של "אגודת ישראל" בסֵיים הפולני (בית המחוקקים) בין השנים תרפ"ב עד תרפ"ז. בשנת תרפ"ד נתמנה לרבה של פיוטרקוב ויסד את ישיבת חכמי לובלין (יח"ל). מאחר ולא זכה לזש"ק היה רגיל להתבטא שהדף היומי ויח"ל הם שני ילדיו. בימיו האחרונים התקבל כרב בלודז' אך טרם הספיק לעבור לשם הסתלק בפתאומיות בז' בחשון תרצ"ד. בשנת תשי"ח הועבר להר המנוחות בירושלים עיה"ק.

553 ראה אודות חצר הקודש ביקאווסק בפרק ד.

אשכבתיה דרבי

רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל סיפר כי שעה קלה לפני פטירתו של האדמו"ר, ישב ליד מיטת חוליו, רופא יהודי מומחה שעסק בטיפולו. למרות היות הרופא יהודי, רחק משמירת תורה ומצוות, והיה מחלל שבת בפרהסיה לעין כל[554].

בהגיע עת יציאת נשמה והאדמו"ר הרגיש בעצמו שהנה רגעיו ספורים ובעוד דקות אחדות עתיד הוא להיפרד לצמיתות מעולם השקר, ולעבור מפרוזדור לטרקלין, לעולם שכולו טוב, ביקש האדמו"ר שרופא זה יעזוב את החדר, שכן לא אבה שבשעה נעלה זו של **"יציאת נשמה"** ישהה יהודי כמוהו במקום.

במקומו נכנסו לחדר אחדים מחסידיו. ואכן, כעבור זמן מה יצאה נשמתו הקדושה בטהרה.

בכ"ט **שבט תרפ"ד** בשעות אחר הצהרים, נצחו הארואלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש עם פטירת האדמו"ר זצ"ל.

כי לקח אותו אלקים

למחרת היום, ביום **א' דר"ח אדר**, עמדה להיערך הלווייתו של הרבי. דבר השמועה שנשבה ארון הקודש והאדמו"ר הקדוש איננו כי לקח אותו אלקים, התפשטה במהירות בכל האזור. רבים החלו לנהור לכיוון **סאניק**, לחלוק כבוד אחרון לרב, ולהשתתף בהלוויה.

באותו היום שהה רבי **מאיר שפירא** זצ"ל, בוורשא בירת פולין שם היה עליו להשתתף בישיבת הפרלמנט של פולין, בהיותו ציר נבחר מטעם "אגודת ישראל". אבל, לאחר שהתקשר טלפונית **לסאניק** להתעניין בשלומו של האדמו"ר, נודע לו על השריפה אשר שרף ה' והאבל הכבד השורר **בסאניק**.

---

554 מספר רבי אלימלך ראטה הי"ו מבני ברק (ב"ר אברהם ראטה ב"ר משה אהרן ברנשטיין ז"ל). בסאניק בימים ההם התגוררו כשש עשרה אלף משפחות יהודיות, רובם ככולם שומרי תורה ומצוות ואף בין אלו שלא, לא היה מי שחילל שבת בפרהסיה לעין כל, זולת אותו רופא.
בימי מלחמת העולם השניה טען הרופא להגנתו כי הוא נוצרי, בכדי להינצל מידיהם של הגרמנים, אך אלו בקשו לנסותו והורו לו להוציא ספר תורה מהארון קודש, לבזותה ולחללה. כששמע זאת הרופא נענה כי ביכולתו לעשות כל עבירות שבעולם שיבקשו זולת זאת לחלל את ספר התורה. בגין כך החלו להפלות בו את מכותיהם. כאשר גברו עליו היסורים הכריז לפתע כי הוא מודה כי הוא יהודי, כשהוא אומר לגוי שהוא חייב לו הכרת תודה מאחר שהזכיר לו את היותו יהודי. כששמעו זאת הרגו אותו מיד ביריה.

ובכן, מיהר רבי מאיר לחזור על עקבותיו ועוד הספיק להגיע אל ההלוויה ואף לשאת עליו דברי הספד נרגשים.

מספד מר

רבי **מאיר שפירא** זצ"ל, אשר היה ידוע כפה מפיק מרגליות וכדרשן נפלא, בחסד עליון, שהיה בכוחו לרתק את הנוכחים אל השעה והמעמד בה עמדו ולהבהיר את הדברים בצורה הטובה ביותר, ריתק בהספדו את הנוכחים על גודל ההפסד והצער של הדור עם פטירתו של האדמו"ר והצדיק. הדברים שנאמרו כדרכו בלהט, נחקקו בלבות השומעים כדברים נרגשים ומלהיבים ביותר.

מדברי ההספד אותו נשא בכאב, נשארו ונחקקו בזכרונם של המשתתפים.

רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל שהשתתף בהלוויה סיפר כי זכור לו שרבי **מאיר שפירא** זצ"ל דפק במקלו על הארון וצעק "**דוד מלך ישראל חי וקיים**".

במהלך ההספד אף הדהדה שאגה רמה, כאשר זעק במר לבו, והרעידה את הלבבות - צעקה גדולה בקעה ממנו: "**דוד מלך ישראל איננו**".

בדבריו אף התייחס לעצם זה שנושא דברי הספד ביום ראש חודש, שהרי על פי ההלכה אינו יום של מספד, כי מלבד מה שמותר להספיד חכם בפניו, אזי אצל רבינו סיבה נוספת יש בדבר, כי מלבד האבידה הגדולה לכלל ישראל, הוא הפסד אף לראש חודש, באומרו:

"יאה למספד את רבינו הקדוש, מחמת היותו מהדר לחלק כבוד רב ליום ראש חודש ואף היה עורך את שולחנותיו הטהורים במיוחד לכבוד ראש חודש".

ו

רבי אלתר ראובן מביקאווסק

בן שבע עשרה היה רועה

לאחר סתימת הגולל על מקום קברו ומנוחתו של האדמו"ר זצ"ל, הכריז רבי **מאיר שפירא**, קבל עם ועדה על הכתרתו את בנו הבחור הצדיק, האדמו"ר

רבי **אלתר ראובן** זצ"ל, כאדמו"ר ומנהיג עדת "ביקאווסק", למלא את מקום אבותיו הקדושים[555].

האדמו"ר החדש, רבי **אלתר ראובן** זצ"ל התנגד למינוי זה, למרות בקשת חסידי אביו, שלא יעזבם ולא יטוש אותם, כצאן אשר אין להם רועה.

מתוך בכיו אמר כי הוא אינו ראוי לתפקיד רם זה. בפרט, מחמת שעדיין לא נשא אשה והוא צעיר לימים, שלא היה אלא כבן שבע עשרה שנה בלבד[556].

אך, רבי מאיר שפירא, לא הניח לו ועל אתר כתב קוויטל, כשהוא מצרף לפיתקא פדיון נפש והגישו אל האדמו"ר הצעיר, רבי **אלתר ראובן** שהתנגד ואמר לרבי מאיר שפירא: "איני יודע מהו קוויטל, וכיצד קוראים קוויטל", אולם רבי **מאיר שפירא** זצ"ל אמר לו: "הלוא הנכם צריכים פרנסה". נענה רבי אלתר ראובן: "אם כן שיתנו לי מעות בלי קוויטלעך". אולם רבי מאיר שפירא אמר לו כי הוא פוקד עליו בגזירת "מרא דאתרא"[557] שיקבל ממנו את הקוויטל.

ממנו ראו, וכן עשו כל הנוכחים שהגישו במקום קוויטלעך לאדמו"ר החדש. בלית ברירה קיבל האדמו"ר הצעיר את הקוויטלעך, הכניסם לשקית, אך לעת עתה לא קרא בהם.

בתום ימי השבעה עלה "בן אצל אביו", כשהוא מביא עמו את הקוויטלעך וקרא בהם אחד לאחד, כשהוא משתטח על קברו הטרי של אביו מלוא קומתו.

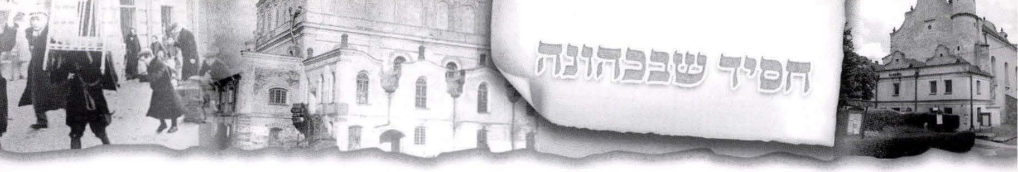

האדמו"ר רבי אלתר ראובן מביקאווסק זצ"ל

רבי **אלתר ראובן** זצ"ל הי"ד, היה האדמו"ר האחרון לבית "ביקאווסק". אף הוא, כאביו הקדוש, היה עניו מופלג ונהג בפשטות נפלאה.

555 נולד לכאורה בשנת תרס"ז, ולא כפי גרסאות אחרות, שקובעות שנולד בשנת תרע"ד, שאילו כן, היה בן י' שנים בלבד בהסתלקות אביו הקדוש, וכן לא היה רבי יצחק אייזיק בן גילו, שהיה צעיר ממנו בשנתיים ומחצה בערך, וכן שבשנת תרע"ד כבר פרצה מלחמת העולם הראשונה, וכפי המסופר כאן כבר היה בחור צעיר לימים באותה עת.

556 מאוחר יותר נשא את בת רבי פינחס יוסף קנר זצ"ל.

557 בספר "תכין לבם" מביא בשם רבי יצחק אייזיק, כי פקד עליו בגזירת רבו, כיון שלמד אצלו בצעירותו.

דינוב אינה מתבטלת

זמן מה לאחר התמנותו לאדמו"ר, למלאות את מקום אביו, נסע אל דודו זקנו, רבי **צבי אלימלך** אבד"ק **בלאזוב**[558], והוא הסמיכו לרבנות, כשהוא שש ושמח להמשכה של שלשלת הקודש, כשהוא מתבטא עליו, כממשיך לבית דינוב, באומרו: **"ברוך השם, דינוב אינה מתבטלת".**

עם תום השבעה לפטירת האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל, נסע רבי **אלתר ראובן** ל**בעלזא** אל האדמו"ר רבי **ישכר דוב** זצ"ל[559], יחד עם שלשים מחסידיו.

בעת עריכת השולחן אמר לו האדמו"ר רבי **ישכר דוב** זצ"ל שיזמר את הניגון אותו היה מנגן זקנו האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **דינוב**, בעל **'צמח דוד'** זצ"ל בפני האדמו"ר רבי **שלום** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל. באותה עת, אף הפליג האדמו"ר רבי **ישכר דוב** זצ"ל בשבחו של אביו האדמו"ר רבי **דוד** זצ"ל[560].

לשנה האחרת נסע שוב האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** זצ"ל לשבות את שבתו ב**"בעלזא"** בצל רבי **ישכר דוב**. יחד עמו התלוותה קבוצה מובחרת מחסידיו ואנשי שלומו. האדמו"ר רבי **ישכר דוב** זצ"ל קירבו ביותר, כאילו היה אדמו"ר זקן ורגיל. במהלך השבת אף כיבדו ביותרת הכבוד בכל הכיבודים שהיו מוחזקים לכבד בהם את זקנו הקדוש, האדמו"ר רבי **מאיר יהודה**, בעל **'אור למאיר'**.

לאחר השבת הגיע רבי אלתר ראובן, להיפרד לשלום, טרם חזרתו לביתו. במועד זה הביא עמו את כל הפתקאות שהצטברו אצלו, כשהוא נותנם לרבי **ישכר דוב**, בכדי שיקרא בהם.

אף חסידיו ואנשי שלומו, בראותם זאת רצו לעשות כמוהו, לתת גם הם פתקאות אל האדמו"ר רבי ישכר דוב. אך, האדמו"ר מבעלזא, הושיב לידו את

---

558 שהיה אחי זקנו בעל "אור למאיר", כאמור לעיל.

559 על נסיעתו של רבי יצחק אייזיק ז"ל אליו, ראה בפרק ו. נולד בשנת תרי"ב, על רום ערכו אפשר לצטט מדברי בנו האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, שסיפר כי על הארון קודש בבעלזא היו פרחים שנחקקו על ידי אומן מיוחד שהובא לשם כך מוינה והאדמו"ר רבי שלום זצ"ל הטמין בהם כוונות קדושות ויחודים. וכשאביו רבי ישכר דוב זצ"ל התבונן בהם פעם, אמר: זקני סבר כי לא יהיה מי שיבין את הכוונות שהטמין בפרחים אלו, אבל ב"ה יש לו היום נכד שמבין את מה שטמון בפרחים. עוד העיד כי אביו היה בעל רוח הקודש גלוי, ולא היה איש ביבשה שהשיג את גדולתו. כשהיה מנענע בספאדיק שעל ראשו, היה מנענע את העולמות, ובנוסף לזה היה חכם מחוכם ומתון, נסתלק בכ"ב בחשון שנת תרפ"ז.

560 רבי יצחק אייזיק זצ"ל, נדפס בשמו בספר "תכין לבם".

רבי **אלתר ראובן** זצ"ל ואמר לו: "הבה נקרא יחדיו את הפתקאות" וכן עשו שישבו שניהם וקראו את כל הפתקאות.

הערצתו המרובה של האדמו"ר רבי **ישכר דוב** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל. העלתה את חינו וערכו בקרב קהל עדתו ותושבי עירו **סאניק**. כאשר נוכחו לראות את רום ערכו בעיניהם של צדיקי הדור.

כבן שבעים שנה

למרות היותו צעיר לימים המשיך האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** זצ"ל להנהיג את העדה הקדושה, כאדמו"ר זקן ורגיל, כשהוא מורה את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, כאילו הרי הוא כבן שבעים שנה.

אף מחוץ לסאניק, היו חסידים רבים שהשתייכו לחצר הקודש. בשונה מחצרות קודש של אדמורי"ם וצדיקים, לא היו נוהגים חסידי **ביקאווסק** לעלות ולהיראות בחצר רבם לעתים תכופות במהלך ימות השנה, כיון שעיקר הדגש **בביקאווסק** היה על לימוד התורה הקדושה, ובהיות כן השימו החסידים את מעייניהם, עסקם ומרצם בשקידת התורה יומם ולילה לא ישבותו בהתמדה מרובה ובשקדנות יתירה.

עליה לרגל

העליה המרכזית וכינוס החסידים בחצר הקודש של רבם השתרשה איפה, בעידן רעווא דרעווין של הימים הקדושים והנוראים, בחדשי אלול תשרי. אז היו עוזבים את ביתם, כשאין להם בעולמם אלא ארבע אמותיו של רבם. והיו מניחים חיי שעה לחלוטין ומשתקעים במחיצת רבם למשך שבועות ארוכים ועוסקים בחיי עולם.

תקופה זו היתה מתחילה כבר מאמצעו של חודש אלול, לקראת שבת סליחות, כשהם אינם עוזבים את המקום עד גמר הימים הקדושים, אחר שבת בראשית.

הנהגה מעניינת נקבעה במהלך תקופה זו, כאשר החסידים שהו בצוותא חדא.

מדי יום ביומו התקיימה במקום על ידי אחד החסידים ששהו במקום, סעודת "סיום מסכת" שנלמדה על ידי אחד מבני החבורה. כאשר לאחר מכן, קבעו "יומא טבא לרבנן" לכבוד התורה ולחיבובה, כאשר הם מסיבים לסעודת מצוה מיוחדת ורבתית שהיתה מתקיימת בביתו של אחד מאנשי המקום.

צדיקים יושבים

סעודות אלו היו נמשכות כשש ושבע שעות רצופות, כשכל הקהל יושבים ומפלפלים בדברי תורה, יראת שמים וחסידות, שהועלו על ידי המסובים.

המיוחד שבסעודות אלה היה שהיו נערכות בראשותו ובהשתתפותו של רבם הנערץ, שהיה מיסב עמהם לסעודה, כשהוא עצמו אף מקדיש סכום נכבד מדי ערב, להוצאות הסעודה.

תקופת השואה הנאצית

גם בהימוט מוסדי תבל, תקופת מלחמת העולם השניה, בזמן השואה הנאצית, כאשר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, לא נס לחו של האדמו"ר רבי אלתר ראובן מלחזק ולעודד את חסידיו ולהדריכם כיצד לנהוג במצבים אלו, כאשר המה נתונים בצרה ובשביה.

כאשר החמיר המצב, נכנס הצבא הרוסי לתחומי מקום מושבו ומגוריו של האדמו"ר רבי אלתר ראובן זצ"ל, והשתלט על המקום. במפגיע הם דרשו מהיהודים להתייצב לעבודה עבור מטרות הצבא הרוסי.

בצר להם פנו החסידים אל רבם, לשאול את פיו: אם יצייתו לדרישה ויקבלו את העבודה המוצעת או שמא יסרבו לה. עיקר ההתלבטות היה בין ספק שאלת חיים לבין חילול שבת, שכן העבודה אצל הצבא הרוסי, היתה כרוכה בעבודה אף בימי שבתות וחגים.

נאה דורש

בעת רעווא דרעווין, בסעודה שלישית, בה בשעה שהיה הרב הקדוש, נושא דברי התעוררות והדרכה לחסידיו, פתח פיו בחכמה, והאריך על גודל זכות שמירת שבת קודש, שכל השפעת הפרנסה באה בזכות שמירתה, תוך שהוא מאריך להוכיח זאת מהגמרא ומהספרים הקדושים.

וכה היו דבריו:

"בפסוק: **"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם**[561]" ורש"י הקדוש, מביא בדבריו את דברי חכמינו ז"ל, ליישב

561 ויקרא פרק יט פסוק ג.

את דברי הכתוב שלכאורה תמוהים הם, מדוע הסמיך כיבוד הורים לשמירת שבת ומדוע הקדים הכתוב מורא אם לאב, עיי"ש.

וביאר האדמו"ר את הדברים, על פי דברי **הרבי מלובלין רבי יעקב יצחק** (החוזה) זצ"ל, שביאר את הפסוק בתהילים[562] **"יזכר עון אבותיו אל ה' וחטאת אמו אל תמח"**, באומרו: שכידוע "אבותיו" היא מלשון רצון[563], ועל כך מורה ראשית הפסוק, באומרו: **'עון אבותיו'** - אלה עוונות ודאים שעשה אותם האדם, רחמנא ליצלן, ברצון, היינו במרד, במעל ובזדון. **וחטאת אמו** שהשורש "אם" היא לשון אם ואפשר, היינו ספק ומורה על חטא שהוא לשון ספק ושוגג, שספק לו לאדם אם הם מעשי עבירה. עד כאן תוכן דבריו הקדושים, של הרבי מלובלין[564].

לפי דברים אלו שכוונת הפסוק "וחטאת אמו", הכוונה על חטאים קלים, שגגות וספיקות. יבואר הפסוק **"איש אמו"** - אם אדם נזהר בשבת מעשיית דברים שספק אם הם אסורים וספק מותרים, אז בוודאי נזהר וניצל אף מ**"אביו"** היינו הרצונות והזדונות שיש בהם חילול שבת ודאי וברור. ועל ידי זה הוא זוכה **"ואת שבתותי תשמורו"** - שתהא השבת נשמרת כהלכתה. ובמדה זו שאדם מודד בה, מודדים לו מן השמים.

וזה מורה לנו המשך הפסוק "אני ה' אלוקיכם" ששם 'הוי'ה', מורה על מדת הרחמים ושם 'אלקים' מורה על מדת הדין. שעל ידי שמירת שבת כהלכתה, אף בדברים שאינם אסורים בבירור ויש בהם צד היתר, ובכל זאת הוא מחמיר על עצמו ושומר עליהם, על ידי כך זוכה לפרנסה במדת הרחמים, ועל ידי שמירתו את השבת בדברים הוודאים, זוכה לקבל שכרו במדת הדין.

דברים אלו הם מכלל דברי זקני הקדוש האדמו"ר רבי **צבי אלימלך** זצ"ל אבד"ק **דינוב**, בספרו **'בני יששכר'**, שהביא[565] בשם ה'תוספות יום טוב' במסכת ברכות, שביאר הטעם מה שאומרים בברכת המזון

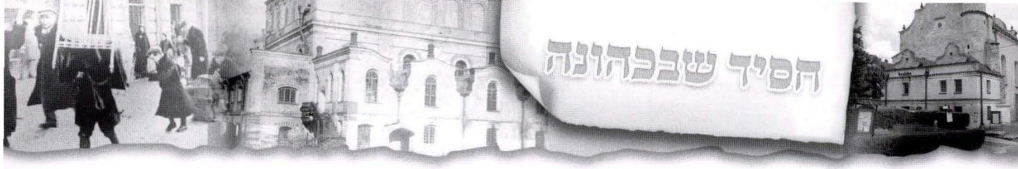
---

562 פרק קט, פסוק יד.

563 כמו שנאמר בפרשת ייבום, בספר דברים פרק כה פסוק ז לא אבה יבמי וכמו שנאמר בפרשת נצבים בפרק כט, פסוק יט לא יאבה ה' סלוח לו.

564 בני יששכר, חודש אדר, מאמר ג' אות יז, בשם הרבי רבי יעקב יצחק מלובלין זצ"ל.

565 במאמרי תשרי מאמר ד סימן ב.

"**נברך 'אלקינו' שאכלנו משלו**", מה שאין כן בברכות התורה, אומרים: "**ברכו את 'השם' המבורך**", משום שמה שהקדוש ברוך הוא נותן לנו מזונות ופרנסה היא מצד הדין, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, שאם נתן לנו חיים הוא נותן לנו אף מזונות כדי לחיות ולהתקיים, מכיון שבראנו לכבודו, על כן ממדת הדין הוא שיזון ויפרנס אותנו. לכן אומרים "נברך 'אלקינו' שאכלנו משלו - שהוא מצד מדת הדין. מה שאין כן את התורה נתן לנו מצד רוב רחמיו וחסדיו עלינו, על כן אנו אומרים: "ברכו את 'השם' המבורך" שהוא מורה על מדת הרחמים.

המורם לנו והיוצא לנו מדבריו הקדושים, שמה שהקדוש ברוך הוא זן ומפרנס אותנו היא מצד הדין. וכבר הורו לנו חכמינו ז"ל וכן מפורש ב**זוהר הקדוש**[566], שכל שפע הפרנסה בימות החול, הוא אך ורק מכח שמירת השבת.

שכרו הרבה מאוד

כוחה של שמירת השבת כמסוגלת ליתר שפע בפרנסה, מוכח גם מהמסופר במסכת שבת[567] "מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ (- פירצה) בתוך שדהו ונמלך (- חשב) עליה לגדרה ונזכר ששבת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף (צמח[568]) וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו". היינו שמכיון ששמר שבת לפנים משורת הדין יותר ממה שהתחייב, ואך מפני מחשבתו שלא כהוגן, גדר עצמו ולא גדר הפרץ, על כן זכה אף לפרנסה יותר ממה שמגיע לו מצד הדין, הרי שהפרנסה נשפעת בזכות שמירת שבת קודש".

---

566 וראה בספר 'יושב אוהלים' פרשת קדושים, דהקשה דלכאורה האיך מעכב הקב"ה את השכר, כדקי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הא איכא לאו דבל תלין. ומתרץ ע"פ מה דקי"ל דהנותן כלי לאומן לתקנו ושהה אצלו כמה ימים, אין בעה"ב עובר על בל תלין. כמו כן, האדם דינו בתורה ומצוות כאומן וליכא בל תלין. ולפי"ז כתב דבשב"ק דאית נשמה יתירה שמסתלקת תיכף במוצש"ק, שייך שפיר לתבוע שכר מצוות בעוה"ז. בהמשך דבריו מביא "ובלא"ה ראיתי להרב זרע בירך ז"ל שכתב בסדר עקב, וז"ל: כל טובת עוה"ז מגיע משמירת שבת, וכמו שאז"ל בגמ' עשירים שבא"י זוכין בזכות ששומרים את השבת והיינו שמענגים עצמם בשבת בתענוג גשמי במאכל ובמשתה, הנה עי"כ משפיע להם שכר גשמי בעוה"ז בכל ששת ימי המעשה, אבל התורה והמצוות שהם עושים ביום השבת הם לעוה"ב הרוחני", עיי"ש.

567 דף קנ עמוד ב.

568 צמח קוצני, שהיה משמש להסקה ולפירות.

עזור לשובתים בשביעי

בלהט קודש, בקול חוצב להבות, המשיך האדמו"ר רבי אלתר ראובן זצ"ל בהתלהבות:

"יהודים באים ושואלים אותי אם לקחת עבודה אצל הרוסים. באמרם שיצליחו להסתדר עם שמירת שבת. חלילה וחלילה, זאל א איד נעמן ארבעט ביי די רוסן - חלילה וחלילה, שיהודי יקח עבודה אצל הרוסים, **והשם יתברך יעזרם שתהיה להם פרנסה ממדת הדין והרחמים".**

כך זכו חסידי ביקאווסק להדרכה מפורטת בכל צעד ושעל, כאשר האדמו"ר רבי אלתר ראובן זצ"ל מביע את דעתו ברמה, וזאת למרות שבאותו מעמד נוכחו במקום קומוניסטים אשר שמעו דבריו החריפים, וכל הנוכחים במקום חששו לחייו של האדמו"ר, אודות דבריו שהיו מנוגדים לכללי הקומוניסטים.

על קידוש השם

במהלך מלחמת העולם השניה, נכלא האדמו"ר רבי **אלתר ראובן** זצ"ל על ידי הנאצים בבית הסוהר ב"**סאמבור**"[569]. יחד עמו היה כלוא במקום האדמו"ר רבי **פנחס**, אבד"ק **אוסטילא**[570], המכונה **רבי פיני'עלע אוסטילער**. שהיה חתנו של האדמו"ר רבי **ישכר דוב** אבד"ק **בעלזא** זצ"ל.

שני האדמורי"ם הצדיקים, רבי אלתר ראובן, ורבי פיני'עלע - מצאו יחדיו שפה משותפת להתענג בצוותא על תלמודם אף בעמק הבכא זה, ובכך השכיחו במעט את סבלם הרב, שהיה מנת חלקם באותה תקופה.

לאחר תקופת זמן ששהו במקום, נוכחו שלפי דרך הטבע לא יצאו ממקום זה בין החיים ועל כל פנים הסיכויים לכך הם קלושים ביותר, כפי שנוכחו שרוב באיה לא ישובו.

החליטו השניים לעסוק וללבן יחדיו את הלכות "קידוש השם", עד היכן שידם מגעת באותה עת, כשהם שרויים במקום ללא ספרים ובחוסר תנאים.

במיוחד התלבטו מתי עליהם לברך את הברכה **"על קידוש השם"**, אם כאשר מוציאים אותם לעבר תאי הגזים, או רק ממש בסמיכות למיתה.

---

569 עיר במחוז לבוב, בתחומה של גליציה פולין, כהיום באוקראינה סמוך לגבול פולין.

570 נולד בשנת תר"מ.

האדמו"ר רבי פנחס אבד"ק אוסטילא (רבי פיני'עלע אוסטילער) זצ"ל

עיקר השאלה היתה תלויה ועומדת, משום שהמוצאים להורג, בתאי הגזים, נמצאים באותה שעה ללא בגדים לגופם[571]. ומצד שני, הרי התור עד להריגתם גדול, ויש חשש הפסק[572]...

---

571 רבי יצחק אייזיק זצ"ל ששמע בעצמו מפי אחד שהיה שם, ועשה עצמו כמת וניצל. נדפס בספר "תכין לבם" עמ' קפג.

572 ספר 'בקרובי אקדש' עמ' קד.

ובמותם לא נפרדו

באמצעו של חודש אייר תש"ב, ביום ט"ז או י"ח שבו, הוציאו להריגה את האדמו"ר רבי אלתר ראובן אבד"ק ביקאווסק זצ"ל בהיותו כבן שלשים וחמש שנים.

אתו עמו, מחובר לטהור, עלה על המוקד, ידידו וריעו האדמו"ר רבי **פיני'עלע אוסטילער** זצ"ל, השם ינקום דם עבדיו השפוך.

פה מפיק מרגליות

דורש טוב היה האדמו"ר רבי אלתר ראובן זצ"ל. משרידי תורתו שנשתמרו אצל שומעיהם ונאספו כעמיר[573], נראה כי רגיל היה באמירת דברי תורה, אשר חכם ממתקים וכולם מחמדים.

דבריהם הם זכרונם

יען היות כי כמעט ולא נשתיירו מהם, אמרנו וענינו, לעשות שם ושארית בין דפי הספר לתורתו ומשנתו של האדמו"ר האחרון לבית ביקאווסק - דינוב, שהיה ידידו הקרוב של רבי יצחק אייזיק נשוא ספרנו, שאף הוא הביאו רבות בזכרונותיו:

אם דעת חסרת מה קנית

וזה יצא ראשונה, דבר נחמד ונעים, ביאור נפלא בדרך רמז, על מקרא קודש, בפרשת תולדות[574]:

"בפסוק: **"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וכו', ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה' וכו'.**

יבואר על פי מה ששנינו[575] שחכמינו ז"ל מונים את הדברים אותם האב זוכה לבן - היינו שבהם טבע הבן דומה לטבע של האב, הלוא הם הכ'ח, הנ'וי והח'כמה[576].

---

573 נדפסו בספר "הרבי רבי צבי אלימלך מדינוב".

574 בראשית פרק כה פסוקים כא-כג.

575 מסכת עדיות פרק ב משנה ט.

576 זאת בנוסף לעושר ושנים, שאף הם דומים אצל הבן כמו אצל האב.

והנה, תיבת **נכ"ח** ראשי תיבות של שלשה דברים הללו: **נ**'וי **כ**'ח **ח**'כמה, ותיבת '**אשתו**' ראשי תיבות **א**'-ל **ש**'ומע **ת**'פילות **ו**'תחנונים.

ובזה יובן כוונת הפסוק, **ויעתר יצחק לה' לנכח**, שתפילתו של יצחק אבינו היה על דברים אלו, **לנ**'וי **כ**'ח **ח**'כמת התורה, ועל כך התחנן בתפילתו לפני **א**'ל **ש**'ומע **ת**'פילות **ו**'תחנונים.

אך לאחר אשר "**ויתרוצצו הבנים בקרבה**": ובעברה על פתחי עבודה זרה עשיו מפרכס לצאת. והיא היתה סבורה שיש לה עובר אחד במעיה כפי שפירש רש"י.

על כן אמרה רבקה אמנו: "- **אם 'כן**' - שהוא דומה ליצחק רק בשני דברים אלה הרמוזים ב-**כ"ן** - **כ**'ח **ונ**'וי בלבד. **למה זה אנכי** - איני צריכה זאת כלל".

ותלך לדרוש את ה', **ויאמר ה' לה**: "**שני גוים בבטנך**", ואין זה משום שהולד דומה ליצחק רק בשני דברים".

בן תשעים לצום

בהיות שהאדמו"ר רבי **אלתר ראובן** זצ"ל, אף שימש כמורה הוראה ואבד"ק, שיחרו לפתחו יהודים רבים לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, בענינים שונים להלכה ולמעשה.

היה והגיע לפני רבי אלתר ראובן יהודי כבן תשעים, ושאלתו בפיו, אם מותר לו לאכול בתשעה באב, כי חשש שמא מחמת הצום של תשעה באב, יחלש ולא יוכל לצום כדבעי ביום הכיפורים.

השיב לו האדמו"ר רבי אלתר ראובן זצ"ל:

"חכמינו זכרונם לברכה אמרו "**כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה בתשיעי ועשירי**".

על פי ההגיון דבריהם לכאורה קצת תמוהים, שכן, אילו היתה מצוה לצום בתשיעי, שייך לומר כאילו התענה בתשיעי. אך מחמת שיש מצוה מרובה לאכול באותו היום, אם כן מה המעלה בכך שנחשב לו כאילו הוא מתענה ביום התשיעי?!

אלא כוונת דבריהם הוא כך, ש"**כל האוכל בתשיעי**" באב, כדי שיוכל להתענות בעשירי בתשרי. אזי נחשב לו האכילה, **כאילו התענה בתשיעי** באב **ועשירי** בתשרי".

שער רביעי

מרא"ה כהן

בנו

מ'ו"ה ר'בי א'לימלך ה'כהן ראטה ז"ל

תרפז - תשמא

רבי יצחק אייזיק זצ"ל בברכת לחיים לבנו רבי אלימלך ז"ל

פרק לב

רבי אלימלך הכהן ראטה ז"ל

א

"ושם האיש אלימלך..."

והוא כהן לקל עליון

"חסיד באש ובמים", כזה היה הרב החסיד רבי **אלימלך ראטה** ז"ל. חסיד המתחסד עם קונו, עובד את ה' בשמחה ובטוב לבב, במסירות ובהתלהבות.

חסיד בעל הבנה היה רבי אלימלך, שעל אף יגיעתו במלאכתו, הרי היא נעשית עראי לעומת תורתו אותה עשה קבע. ולא רק בתורה אמורים הדברים, אלא כל מה שאמרו חכמים וכל הקשור לתורה ועסקנות לכבוד שמים שנדרשה ממנו, היו אלו דוחים את מלאכתו.

רבי אלימלך, היתה צהלתו בפניו תמיד, ובשמחתו הקרין על כל סובביו, ודעתו היתה מעורבת עם הבריות. ועל כן, מה נאה לומר על רבי אלימלך כאשר מחזרים אנו אחר דרך ישרה, כדברי חכמינו ז"ל[578] "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם?" ללמוד ולהתחקות אחר דרכיו והליכותיו של רבי אלימלך המתאימות היטב להגדרת חכמינו ז"ל: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".

שכן, זו היתה דרכו של רבי אלימלך. דרך ישרה, עבודת ה' שהיא תפארת לעושיה כלפי שמיא, ותפארת לו מן האדם, שהיא מקובלת ונחשבת כראויה ורצויה אף לפי ראות עיניהם של בני אדם. וממדותיו והנהגותיו נוכל לקחת אתנו צידה, ללמוד מהם את הדרך נלך בה, ולדעת כיצד נראית דמותו של "איש חסיד".

---

578 מסכת אבות פרק ב משנה א.

בנוסף היה רבי אלימלך חסיד הדבוק ברבו, חסיד נלהב של האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל '**שפע חיים**' זצ"ל אשר כל הגה שיצא מפיו התקבל אצלו כאורים ותומים ורבי אלימלך היה מוכן לעשות לשם כך כל מה שצריך.

יונק תורה

בנו בכורו של רבי **יצחק אייזיק** היה רבי **אלימלך ראטה** ז"ל או כפי שכונה בחיבה בפי כל **ר' מיילך**, ונקרא על שם זקנו – אבי אביו - רבי **אלימלך הכהן ראטה** ז"ל אשר היה שו"ב וחזן בעיר **לינסק**[579].

רבי אלימלך נולד לאביו הצדיק בין שני המלחמות: מלחמת העולם הראשונה והשניה - בשנת **תרפ"ז**.

מעלה מיוחדת היתה לו לרבי אלימלך בכך שעריסתו עמדה בין כותלי בית אשר ספגו את לימוד התורה של אביו הצדיק רבי יצחק אייזיק.

במעלה זה שיבח רבי יוחנן בן זכאי את רבי יהושע תלמידו, כשקרא עליו "אשרי יולדתו"[580] וזאת, משום שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה[581]. וכיון שקלטו אזניו תורה כבר בעודו עולל ויונק בעריסתו, נעשתה התורה כחטיבה אחת ממנו ואש התורה ואהבתה יקדה בעצמותיו כל ימיו.

כך היה רבי אלימלך בעודו עולל ויונק. קולטות היו אזניו דברי תורה בבית מדרשו של הצדיק רבי יצחק אייזיק. בית מדרש זה לא היה כי אם ביתו הדל, שם עמדה ערש הולדתו של אלימלך'ל הרך הנולד.

את יסודות תורתו קנה אצל אביו רבי יצחק אייזיק, כמו שאר הילדים שגרו בכפרים בהם לא היו תלמוד תורה וישיבה מאורגנים, והיו לומדים עם אבותיהם.

קטן מאימתי מחנכו?

בימי ילדותו של רבי אלימלך, שימש רבי יצחק אייזיק במקום מגוריו כשוחט לבני הכפרים. למרות טרדותיו הרבות[582] לא חסך רבי יצחק אייזיק

---

579 ראה עליו בערכו.

580 אבות פרק ב משנה ח.

581 ירושלמי יבמות פרק א הלכה ו.

582 כפי המתואר בארוכה בחלק א.

מאמצים כדי ללמד את אלימלך'ל הקטן תורה, כשהוא מקיים בהידור את מאמר חכמינו ז"ל[583]: קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה.

ולא איש כרבי יצחק אייזיק יסתפק במעט הכמות או בחסרון האיכות אלא קיים את מאמרם ז"ל[584] "ספי ליה כתורא" כשור שמלעיטים אותו, כך הלעיט ופיטם את העגלים, צעירי הצאן – צאן קדשים, צאצאיו, בלימוד התורה, בפרט כאשר רבי יצחק אייזיק מצא את בנו אלימלך'ל מוכשר וראוי לקבל במדה טובה וגדושה, בזכות כשרונותיו הברוכים.

בנוסף לעצם הלימוד, היה רבי יצחק אייזיק מנצל את ההזדמנות בה שהו יחדיו להחדיר בלבו שלשה אהבות – אהבת הבורא, אהבת התורה ואהבת ישראל. אהבה רבה לכל דבר שבקדושה שרישומה ניכר אצל רבי אלימלך כל ימי חייו.

רבי אלימלך היה מספר בגעגועים על אותה תקופה, כיצד בהיותו ילד בגיל עשר, כבר היה אביו מעוררו לקום באשמורת הבוקר ללמוד בצוותא. ולמרות גילו הצעיר היה אביו לומד עמו את סוגיות הש"ס בהבנה ובעמקות עד שהיה יודעם על בוריין בעל פה. ולא היה בורר אחר סוגיות מיוחדות הנלמדות בקלות, אלא, כבר באותה תקופה התייגעו יחדיו על הסוגיא של רבי חנינא סגן הכהנים[585], ובסוגיות העמוקות במסכת שבת וכדומה.

כמו כן, למד יחד עם אביו באותה עת משניות סדר זרעים הדק היטב, עד שידעה בעל פה.

זקניך ויאמרו לך

רבי אלימלך אף זכה לספוג תורה ויראת שמים בבית רם, נכון ונשא, של זקנו הצדיק, הגאון המופלא, רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל[586].

רבי יצחק אייזיק אשר העריך והעריץ מאוד את חותנו הצדיק רבי משה אהרן, ביקש כי אף בנו רבי אלימלך ינחל מאותה קדושה עילאית של זקנו, ושלח אותו ללמוד במחיצתו של הסב הגדול.

---

583 מסכת סוכה דף מב עמוד א.

584 כתובות דף נ עמוד א.

585 במסכת פסחים דף יד עמוד א, ואילך.

586 ראה עליו באריכות בערכו.

הימים במחיצתו של הסב נחקקו לעד בעצמותיו של הילד, אשר חווה את התרגשותו המחודשת של רבי משה אהרן דבר יום ביומו כאשר השכים קום לסדר יומו ולעבודת הבורא, שהיו בכל יום בעיניו כחדשים. ברכות השחר שנאמרו על ידי רבי משה אהרן בנעימות והתלהבות מיוחדת, הוטבעו בנפשו הצעירה. אף גם השירה אשר שר רבי משה אהרן מדי יום ביומו, פיוט "אודה לקל", אשר נדמה באותה שעה כלוי המזמר על דוכנו, לא נשכחה ממנו.

בסוף ימיו של רבי משה אהרן, חלה ונפל למשכב. באותה עת שהה במשך תקופה של כמחצית השנה בביתו של רבי יצחק אייזיק בעיירה **קומנטש**, ששימשה כמקום מרפא לחולים.

רבי משה אהרן וחתנו רבי יצחק אייזיק ניצלו הזדמנות פז זו שנקרתה לפניהם וקבעו ללמוד תורה בצוותא ובחברותא מדי יום ביומו עוד טרם עלה השחר באשמורת הבוקר, כבר בשעה ארבע לפנות בוקר.

באותה עת גילה רבי משה אהרן חיבה יתירה ומיוחדת כלפי נכדו הילד אלימלך'ל, ופעמים רבות צירף אותו ללימודם למרות היותו צעיר לימים - טרם הגיעו לעול התורה והמצוות.

אירע פעם ובשעת הלימוד עם זקנו הסיח אלימלך'ל את דעתו, ורבי משה אהרן נוכח כי הוריו שהבחינו בכך הזהירו אותו בגין כך בתקיפות. העירם רבי משה אהרן ואמר להם: "הלא רבה אהבתי אליו, ובקשתי להתייחס אליו בסבר פנים יפות ומסבירות ולא ביד קשה".

משפע מצות תפילין

כך התעלה רבי אלימלך כשחם לבו בקרבו לעבודת ה', כפי שספג בקרבו במחיצת אביו וזקנו.

בהגיעו לעול תורה ומצוות, ביומו הגדול בו עומד הוא להניח תפילין לראשונה, לשעבד בזה את כל כולו לעבודת הבורא, עמד בתפילה ובתחנונים משך כמה שעות קודם לכן, ושפך את לבו באמירת כל ספר התהילים כהכנה דרבה[587].

---

587 כפי שאמר לרבי חיים אריה (לייבל) ריניץ מירושלים בהגיעו לעול תורה ומצוות, שכך הוא נהג כפי שהורה לו אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל.

רבי מאיר שפירא זצ"ל בחדרו בישיבת חכמי לובלין

יח"ל ישראל

אם הישיבות, אשר שמה הלך לפניה באותה תקופה, היתה ישיבת חכמי לובלין, או כפי שכונתה בקיצור "יח"ל".

ישיבה זו אשר נוסדה על ידי רבי **יהודה מאיר שפירא** זצ"ל ראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל רעיון הדף היומי, היתה מיועדת לבחורים עילויים ובעלי

מראה פנימי של ישיבת חכמי לובלין

ישיבת חכמי לובלין

כשרונות מיוחדים, ולא בקלות היה ניתן להתקבל בין שעריה ולחבוש את ספסלי בית מדרשה.

בהיות רבי אלימלך בגיל צעיר כבן שלש עשרה שנה בלבד, כבר הכין עצמו בהתמדה רבה ויגיעה עצומה, כשהוא עושה ימים ולילות לשקוד על תלמודו ולשנן היטב מאתים דפי גמרא עם פירוש רש"י ותוספות, שכל תיבה תהא ברורה לפניו, ובכל מקום שישאלוהו, אל יתגמגם ויוכל לענות מיד.

רבי אלימלך זכה להישאר ותלמודו בידו. אותם מאתים דף אותם שינן וחזר עליהם, נשארו עבורו כנכסי צאן ברזל. אולם, את מחשבתו וחלומו הגדול, להימנות בין טובי הלומדים בישיבת חכמי לובלין ולהתעלות בפלפול התלמידים ודיבוק חברים בני עליה, קטעה פריצתה של מלחמת העולם השניה, במלוא עוצמתה, ומנעה ממנו את האפשרות לנסוע ללובלין.

עול הגלויות

בתקופת המלחמה תואמים קורותיו של רבי אלימלך למאורעות ולהרפתקאות של אביו כיון ששהו יחדיו.

כבכור הבנים היה רבי אלימלך שותף לא אחת לכסות על העובדה שאביו רבי יצחק אייזיק לא יצא לעבודה בשבת ולהערמה על הממונים באמתלאות שונות להסתיר את עובדת שמירת השבת שלו.

לא אחת התלווה אל אביו כאשר הלך במסירות נפש באשמורת הבוקר לטבול תחת מי המעיין הקפואים.

עקשנות זו לקיום מצוות, זכה רבי אלימלך לרכוש לעצמו באותה תקופה קשה, כנכסי דלא ניידי, וכל הימים ניכרה עליו גבורת נפש עילאית זו בכל דבר שבקדושה.

ב

ויהי אחר המבול

היה תמי"ם

בשנת **תש"ה** לערך, הורשו לשוב לארצם ולמולדתם. בדרכם נודע להם גודל הרעה שמצאה את עמם ומולדתם. לאחר מספר תחנות בהן התגוללו במשך יותר ממחצית השנה, שמו את פעמיהם לעבר גרמניה שם לפי השמועה היה מצוי ריכוז גדול של יהודים.

תלמידי ישיבת חב"ד בפוקניג

רבה של שארמאש יחד עם יהודים נוספים בפוקניג

כאשר שמע רבי אלימלך כי הותיר ה' שארית הפליטה, יהודים יראים ושלמים, חיפש וחיזר אחריהם.

כך הגיע לעיירה **פוקינג** שהיתה עיירה קטנה ליד **מינכן** שב**גרמניה**, כאן מצא רבי אלימלך את שאהבה נפשו, בחורים יראים ושלמים העוסקים בתורה ובמצוות - חסידי ליובאוויטש, וכאשר איותה נפשו להצטרף אל יראי ה', התחבר אליהם ומצא מרגוע לנפשו.

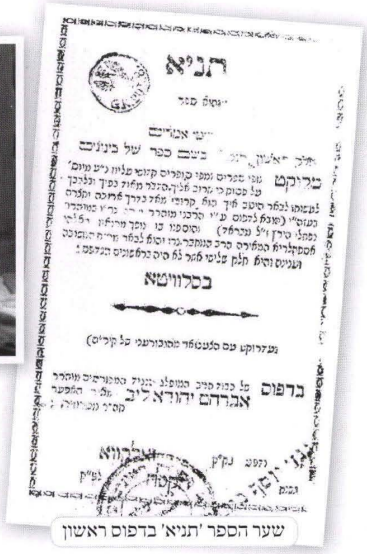
לאחר שטעם רבי אלימלך מטעמה של חסידות ליובאוויטש בלימוד ספרי חסידות והספר הקדוש "תניא"[588], אהב את דרכה בעבודת ה' ואף הוא נמנה בין העושים מצוה בדרך מיוחדת זו.

---

588 רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל, התבטא בהתפעלות על הספר "תמה אני איך אפשר להכניס ק-ל כה גדול ונורא לתוך ספר קטן כל כך".

רבי ניסן נמנוב זצ"ל

שער הספר 'תניא' בדפוס ראשון

כמו כן, שיבח רבי אלימלך מאוד את צורת התפילה בכוונה רבה כפי תביעתה של דרך העבודה בליובאוויטש.

רבי אלימלך היה מרבה לספר מאותו פרק בחייו, בפרט היה מתאר את אותו משפיע בישיבה, שנמנה על נכבדי חסידי חב"ד, שתפילתו היתה בדביקות גדולה ועצומה ובמוחין, ונמשכה משך שעות ארוכות, כאשר פסוקי "ויברך דוד" היו נמשכים שעה ארוכה ותפילת שמונה עשרה היתה אורכת עד כדי שעתיים או שלש שעות. דבריו מכוונים לכאורה על רבי **ניסן נמנוב** זצ"ל[589].

רבי אלימלך היה אומר כי ימים ראשונים אלו היו טובים, בהם היה שואב אל עצמו חיות דקדושה בעת עמדו בתפילתו לשפוך שיחו לפני קונו.

---

589 נולד בעיירה ז'לובין שבבלרוס בשנת תרס"ד. הוא למד והתחנך בישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש, אצל רבי שלום דובער, האדמו"ר (הרש"ב) מליובאוויטש זצ"ל. מאוחר יותר מונה כמשפיע בכמה ישיבות חב"ד על ידי רבי יוסף יצחק האדמו"ר (הריי"צ) מליובאוויטש זצ"ל. בשנת תר"צ, נתפס על שלימד תורה, נעצר והוגלה. לאחר הגלות בשנת תש"ד מילא שוב את תפקידו. **כעבור** שנתיים, בשנת תש"ו, עזב את ברית המועצות ומשם הגיע למחנה הפליטים פוקינג שבגרמניה, שם שימש כמשפיע בישיבת "תומכי תמימים", אשר בראשה עמד. שיטת החינוך שלו, הדגישה את הערך של עבודת השם מתוך "קבלת עול". הוא נודע בתפילתו שהיתה נמשכת שעות ארוכות, במשמעת העצמית שלו, ובביאוריו על ספר התניא. דמותו מוערצת מאוד בקרב חסידי ליובאוויטש.

וראה את המראה הגדול

משם עברו רבי אלימלך ומשפחתו לעיירה הסמוכה **לייפהיים**, שם מצאו קבוצה של חסידים ורבנים.

בשהותם במקום נודע להם כי בעיירה **פערנוואלד** השוכנת בקירוב מקום, נמצא איש אלוקים וצדיק נשגב, הלוא הוא האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל '**שפע חיים**' זצ"ל, אשר שמו התנשא בהערצה, ובימים ההם עוד נודע בכינויו על שם העיר קלויזנבורג בה כיהן ברבנות עד המלחמה, ובשם זה נודע ונערץ בפי כל ה"**קלויזנבורג'ר רב**".

הוא הגבר נותן לעייפים כח ונושף רוח החיים בשארית הפליטה בלבבות נשברים להחזיקם ולהחיותם ברוחניות ובגשמיות. והוא עומד בראשות החרדים לדבר ה' בכל המחנות בסביבה ומקים ומייסד בתי כנסיות ובתי מדרשות, ישיבות, כוללים ובתי חינוך, המיועדים לבנים ובנות, ואברכים העומדים תחת השם "שארית הפליטה".

תלמידי ישיבת שארית הפליטה

באוהלם בשעת האוכל

באוהלם

האדמו"ר ה'שפע חיים' זצ"ל, בפערנוואלד

רבי אלימלך ששמע על כך והיה צמא למימה של תורה, מיהר להצטרף אל דודו רבי **מאיר ברנשטיין** זצ"ל[590] ויחד עמו נסע לפערנוואלד הסמוכה לשהות בשבת קודש במחיצת קדשו. וכיון שהציץ רבי אלימלך בדמותו של אותו צדיק, התחמם לאורו, וקבע בדעתו פה אשב כי אויתיה.

העבודה הקדושה והנלהבת, הדביקות והלהט, הנפש המשתפכת כבן לאביו כפי שלא ראה דוגמתה עד הלום. קולו של הרב הקדוש בבואו אל הקודש במהלך השולחנות הטהורים, בהם השמיע קולו בלהבת אש חוצבת. דברי התורה והכיבושין, אותם השמיע במהלך סעודה שלישית בעידן רעווא דרעווין, בקולות ובכיות רמים, לחזק ולאמץ לבבות המייחלים לה', ולעורר את הנשמות הטהורות לעבודת השם באמת ובתמים. כל אלו כבשו את רבי אלימלך וריתקו אותו אל האדמו"ר זצ"ל ומני אז לא מש מאהלו ועמד לימינו בעוז.

רבי אלימלך אף הצטרף מיד לשורותיה של ישיבת "שארית הפליטה" ונמנה עם לומדי בית המדרש, שעסקו באותה עת בלימוד מסכת פסחים.

---

590 ראה עליו בערכו.

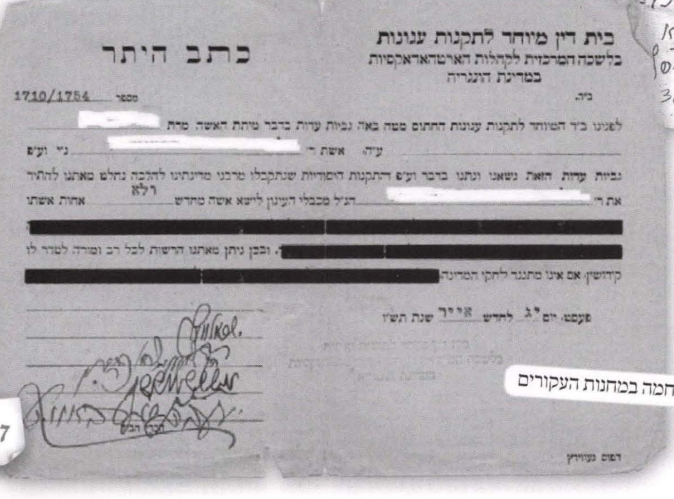
רבי אלימלך הכהן ראטה ז"ל

הכתובה הראשונה לאחר המלחמה במחנות העקורים - עם התאריך פעלדפינג תש"ה נכתבה כפי שנקראה בעל פה מפיו של האדמו"ר מצאנז בעל 'שפע חיים' זצ"ל בעת שהיה שרוי על ערש דוי בין חיים למוות

כתב היתר

בית דין מיוחד לתקנת עגונות
בלשכה המרכזית לקהילות הארתודוקסיות
במדינת הונגריה

מס' 1710/1754

היתר עגונה שנערך לאחר המלחמה במחנות העקורים

שארית הפליטה

תחת נשיאות הרה"גה"צ ר' יקותיאל יהודה הלברשטאם שליט"א
מלפנים אב"ד דקהל"ק קלויזענבורג רצ"ו

פערנוואלד

בגרמני' אזה"ב אמעריקאי

SHEARITH HAPLETAH
Under the Direction of Rabbi S. L. HALBERSTAM
in FÖHRENVALD
GERMANY U. S. ZONE

ב"ה יום/..... לחודש..... שנת חש"ז לפ"ק מספר:.....

אישור להעניק מעות לחתן על חשבון שארית הפליטה. וזה לשון המכתב הנני מתחייבים לשלם עבור מע"ז [מוסר מכתב זה] סך חמשה ושבעים ציצית [מחמת עיניים בולשות נכתב ציצית במקום דולר], לחתן כמר כתריאל געלליר פרנוולה, עם הכלה דבורה זעמעל... בעוד ב' חדשים מזמן החתום מטה ובתנאי שיהיה חתום החתן הנ"ל שקיבל סך הנ"ל ובזה באעה"ח עש"ק תצא תש"ו, אהרן טיטלבוים

ישיבת שארית הפליטה בהיידנעהיים בגרמניה באזור הכיבוש האמריקאי
יושבים במרכז רבי אליקום געציל שיף זצ"ל, אבד"ק היידנעהיים, מימינו רבי דוד קליין זצ"ל, ראש הישיבה ובעל 'בית ארזים', לימינו רבי שמואל מורגנשטרן ורבי יוסף קלייברט חברי הבד"ץ של היידנעהיים, רבי ליפא מרגליות.
בעמידה מימין לשמאל: השני רבי בריך טסלר, הרביעי רבי משה נאנין, החמישי רבי חיים שטערן, השביעי רבי דוד בלעדי, השמיני רבי יואל שיף, התשיעי רבי יעקב גרובער, האחת עשר רבי יוסף מרדכי איצקוביץ, השתים עשרה רבי מנדל רוזענפלד, השלש עשרה רבי חיים בער גרינפעלד, שורה ראשונה במרכז עם השלט רבי ליבוש מורגנשטרן, שלישי משמאל רבי יוסף שלמה דיזיץ

המפגש עם החברותא

כאן **בפערנוואלד** אף פגש רבי **אלימלך** ז"ל את שאר בשרו רבי **ליבוש ראטה** ז"ל, אשר יחד עמו למד לפני המלחמה, אצל זקנם רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל.

מחמת קורות המלחמה והחורבן באירופה, החליט רבי **ליבוש** ז"ל באותה עת, כי מעתה אין הוא שת למאומה, והוא מייעד את פניו לעלות וליראות ולחונן את עפרה של ארץ הקודש, שם ימשיך לשקוד על תלמודו כפי שאהבה נפשו.

לשם כך הצטרף רבי ליבוש ז"ל לשורותיה של מפלגת "**תורה ועבודה**" שחרטה על דגלה את השילוב של לימוד התורה יחד עם עבודה ויגיעת כפים. זאת מאחר שהם הבטיחו להעלות את כל הקבוצה לארץ הקודש.

בית הכנסת במחנה העקורים

הגנרל אייזנהור יוצא מבית כנסת במחנות העקורים

ביקורו של הגנרל אייזנהור במחנה פעלדפינג ביום כיפור תש"ו
בהזדמנות זו התברך על ידי האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג בעל 'שפע חיים' זצ"ל
שיהיה נשיא ארה"ב, לאחר שהשיג עבורם ארבעה מינים לסוכות

הזר הקרוב

באחד משבתות הקיץ הארוכות, הגיע רבי **ליבוש** ז"ל לישיבת "**שארית הפליטה**" שם למד רבי אלימלך ז"ל, כדי לפגוש אותו כדרכו מפעם לפעם.

בהגיעו לישיבה פגש ברבי **אלימלך** ז"ל כשהוא עוסק יחד עם בחורים נוספים בליבון תוספות מוקשה במסכת פסחים. כשהם אינם מצליחים לבאר את הדברים כראוי. רבי **ליבוש** ז"ל שידע והכיר היטב את דברי

פרוספקט של ישיבת 'שארית הפליטה': נכתב: 'בשם השם', ראשי ומנהלי ישיבת 'שארית הפליטה' תחת השגחת כ"ק אדמו"ר מהרי"י הלברשטאם שליט"א אבדקה"י [אב"ד קהילת היראים] קלויזענבורג'. במרכז נראה הלוגו מוקף בכיתוב שמסמל את העיצוב של הלוגו שבנוי מכדור הארץ ומעליו שני לוחות הברית 'אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ', המשך הכיתוב: 'פרנוואלד שנת תש"ו ק' [קטן, היינו לפ"ק]'. מתחת התמונה הראשונה למעלה של האדמו"ר זצ"ל נכתב כ"ק אדמו"ר הגה"ק נשיא אלקים בתוכנו מהרי"י [מורנו רבי יקותיאל יהודה] הלברשטאם שליט"א ר"מ ומייסד ישיבתנו. בתוך התמונה המרכזית בה נראים בחורי הישיבה נכתב: 'ישיבת שארית הפליטה תחת השגחת האדמו"ר מהרי"י הלברשטאם שליט"א אבדקה"י קלויזענבורג פרענוואלד תש"ו לפ"ק ובתרגום מאנגלית: בית הספר לרבנים 'שארית הפליטה' פערנוואלד. בתמונה עליונה מצד ימין נכתב: מרדכי ווייניגרגער ראש ועד הישיבה, בתמונה השטאלית יהודה ראזענבערג ראש הישיבה. מתחת לכך נכתב: 'תלמידי הישיבה' ומתחת לתמונות מימין לשמאל נכתב: 'אפרים ניימאן גבד"ח [גבאי דחברת] מזונות' מתתיהו פריזעזל גבד"ח בחורים, שלמה מנשה פאלקאוויטש חבר ועד הישיבה, פנחס פישער מזכיר הישיבה, יוסף שלמה רייניץ גבד"ח בחורים, אהרן יאקאבאוויטש גבד"ח חריפות וק"ס [קנין ספרים], ישראל שטוראלי גבד"ח חריפות וק"ס, יצחק מרדכי שווארץ סוכן הישיבה, אהרן חיים שימאן גבד"ח מזונות.למטה באנגלית נכתב בתרגום חופשי: ראשי בית ספר לרבנים 'שארית הפליטה' תחת ניהולו של רבי ז.ל. [זלמן ליב] הלברשטאם, רב ראשי מטעם ארצות הברית, פערנוואלד obb.5706

התוספות אותם כבר למד ושינן פעמים רבות לפני המלחמה. החל להרצות לפני הבחורים את הביאור הנכון בדברי התוספות.

תוך כדי שרבי **ליבוש** ז"ל מבאר את דברי התוספות הופיע האדמו"ר בעל 'שפע חיים' זצ"ל בפתח הישיבה והוא עמד משתומם לראות בחור זר שאינו מתאים לשורותיה של הישיבה, נמצא בתוך בית המדרש, כשהוא לבוש עם חולצה של מפלגת "**תורה ועבודה**" והוא עומד ומרצה לפני הבחורים, והם מפלפלים עמו.

האדמו"ר זצ"ל נדהם וניגש אליהם על אתר לשאול מי הוא הבחור.

השיב רבי אלימלך כי הוא בן דודו ושאר בשרו, וסיפר לאדמו"ר זצ"ל שהם למדו תורה יחדיו טרם המלחמה, אצל זקנם רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל, וליבוש היה נחשב כעילוי מופלג.

כעת כשהוא הגיע לכאן כדי לפגוש אותי, נוכח כי תלמידי הישיבה התקשו בדברי תוספות מסוימים, והוא מבאר את הדברים לפני תלמידי הישיבה.

לאחר שהאדמו"ר זצ"ל שמע את דבריו של רבי אלימלך ז"ל, קירב את רבי ליבוש וגילה כלפיו גילויי חיבה וביקש כי ברצונו לשוחח עמו במוצאי שבת קודש לאחר הבדלה.

בשיחתו הפציר בו להצטרף לשורותיה של הישיבה. אולם רבי ליבוש, רוח אחרת היתה עמו, רצונו היה לעלות לארץ הקודש, כשהוא טוען בלהט כי גם בארץ הקודש יוכל ללמוד תורה. זאת למרות

הַמַּאֲמָר
ספינת ההגנה
יציאת אירופה תש"ז"
(EXODUS 1947)
קטע עיתונות על החזרת ספינת מעפילים שהגיעה לארץ הקודש

תעמולה במחנה העקורים פערנוואלד לעלות לארץ ישראל, סיון תש"ה

תחנוני האדמו"ר זצ"ל אליו שעדיין העת לא מוכשרת לעלות לארץ הקודש ועדיף שיצטרף עמו לנסיעתו לאמריקה, שם ילמד מספר שנים בישיבה.

לאחר שנוכח האדמו"ר זצ"ל כי גם לזאת לא מסכים ליבוש, אמר לליבוש עמוד כאן אך רגע, והאדמו"ר נכנס לחדר הפנימי למשך זמן מה וחזר ואמר לו: הבה נעשה עסק, אתה תבוא עמי לאמריקה, תהיה שותף עמי בהקמת כמה ישיבות אותם בכוונתי לייסד ולכונן בצרפת ובאמריקה, ואני מבטיח לך כי לאחר תקופת זמן נעלה יחדיו לארץ הקודש. אולם גם לכך לא שעה רבי ליבוש ומיהר להצטרף לעליה לארץ הקודש[591].

---

591 שנים לאחר מכן, כאשר האדמו"ר זצ"ל עלה לארץ הקודש, והיהדות החרדית יצאה בהמוניה לשדה התעופה לקבל את פניו, היה אף רבי ליבוש בין מקבלי הפנים. באותה עת הביע לפני האדמו"ר זצ"ל, כי הוא מתחרט על פזיזותו ואילו היה משכיל לשמוע אל האדמו"ר זצ"ל היה זוכה ללמוד תורה ואף לעלות לארץ הקודש. כעת עלה לארץ הקודש אולם לא אסתייע מילתא שיוכל ללמוד תורה כרצונו. מפניו של האדמו"ר השתקף מבט של צער והוא משך את ידיו לצדדים כאומר: "וכי יכולתי לעשות יותר מכך?" אך לא רצה לדבר על כך באומרו: "איני רוצה לדבר על כך, מה שהיה היה".

שמחת החתונה של רבי אלימלך, על אדמת גרמניה, לשמאלו נראה אבד"ק שארמאש זצ"ל

ברא מזכה אבא

מספר שבועות לאחר שספג רבי **אלימלך** ז"ל בקדושתו הטהורה את האווירה שבמחיצה נעלה זו, חזר רבי אלימלך **ללייפהיים**, כשהוא מגולל לפני אביו את המראה הנורא אותו ראה, כי השאיר ה' שם ושארית לעמו בדמותו של צדיק נשגב, ומנהיג קדוש לעדת ישורון שארית הפליטה.

בעקבות התלהבותו מיהר אף רבי יצחק אייזיק להתבשם מאור גדול זה, והגיע לעשות את השבת במחיצתו של האדמו"ר זצ"ל.

מצא אשה מצא טוב

באותו פרק כבר היה רבי אלימלך מצווה לשאת אשה ולבנות את ביתו, כדברי חכמים שאמרו בן שמונה עשרה לחופה.

כיון שכך דיברו בו נכבדות להשיאו את האשה החשובה, מרת **שרה**, שתבלחט"א, בת רבי **שלום** (סופר סת"ם) **גרינפעלד** זצ"ל, הי"ד, מעיר **נייפעסט**[592]. בשעה טובה ומוצלחת התקיימה שמחת האירוסין, וזמן מה לאחר מכן התקיימה החתונה במחנה **לייפהיים**.

עודם בלייפהיים, נתמלא ביתם אורה, כשזכו לחבוק את בנם בכורם רבי **שלום משה** הי"ו.

רבי אלימלך ז"ל תקופה קצרה לאחר נישואיו עם בנו בכורו רבי שלום משה הי"ו

פאריז

לאחר שנתיים ימים, עבר רבי אלימלך יחד עם הוריו להתגורר בפאריז.

בתקופה זו, התעסק רבי אלימלך בקדשים בהיותו מוהל מומחה להכניס ילדי

592 ראה אודותיו באריכות בפרק הבא.

עם ישראל בבריתו של אברהם אבינו, כשהוא עושה זאת בשמחה ובטוב לבב ולא הסכים לקחת תשלום על עבודת הקודש.

לאחר תקופה עזב אביו רבי יצחק אייזיק את פאריז ועבר להתגורר בבראזיל, ורבי אלימלך ובני משפחתו נשארו עדיין בפאריז.

אמריקה

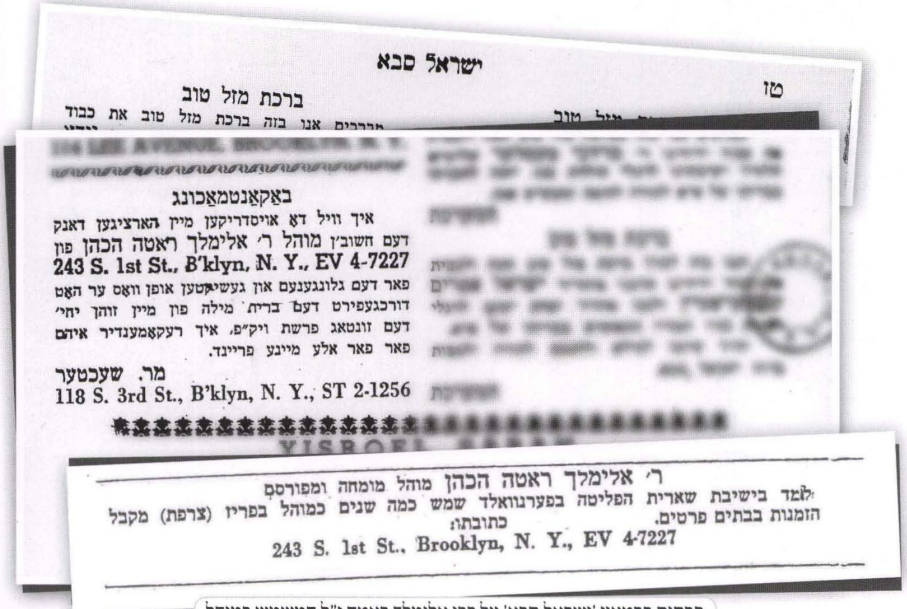
לאחר כשנה ומחצה במקום, היגרו רבי אלימלך ובני משפחתו לבראזיל.

באותה תקופה נולד להם בנם השני רבי **בצלאל מרדכי** הי"ו.

כאן הגיעו לארץ לא זרועה כאשר עליהם להתחיל להתרגל למקום חדש ולמציאות שונה ואחרת מכל מה שהיו רגילים אליה עד הנה.

יבקשו תורה מפיו

רבי אלימלך, כמי שכבר הציץ וזכה ליהנות מזיוו של אותו צדיק האדמו"ר בעל '**שפע חיים**' זצ"ל, אשר עבודתו הקדושה, הפלאית והנשגבה נחקקה אל מול עיניו, שוב לא היה יכול להיפרד מעתה

ישראל סבא

ברכת מזל טוב

באקאַנטמאַכונג

איך זויל דאָ אויסדריקען מיין הארציגען דאנק דעם חשובן מוהל ר' אלימלך ראטה הכהן פון 243 S. 1st St., B'klyn, N. Y., EV 4-7227 פאר דעם גלוגענעם און געשיקטען אופן וואס ער האט דורכגעפירט דעם ברית מילה פון מיין זוהן יחי' דעם זונטאג פרשת ויק"פ, איך רעקאמענדיר אידם פאר פאר אלע מייגע פרייגד.

מר. שעכטער
118 S. 3rd St., B'klyn, N. Y., ST 2-1256

ר' אלימלך ראטה הכהן מוהל מומחה ומפורסם
לזמן בישיבת שארית הפליטה בפערגוואלד שמש כמה שנים כמוהל בפריז (צרפת) מקבל הזמנות בבתים פרטים.
כתובתו:
243 S. 1st St., Brooklyn, N. Y., EV 4-7227

פרסום בבטאון 'ישראל סבא' על רבי אלימלך ראטה ז"ל המשמש כמוהל

ולהיפטר בלא לינה באהלה של תורה. ועתה כאשר שב למחיצתו של אותו צדיק - שאף הוא כבר היגר בינתיים לארצות הברית - לא מש רבי אלימלך מתוך אהלו כשהוא נקשר אל רבו בעבותות של אהבה רבה.

גדולה שימושה

מלבד מה שזכה רבי אלימלך לדלות מבאר מים חיים, ממעיינה של תורה ונביעתה של עבודתו הקדושה והנשגבה של האדמו"ר זצ"ל, אף זכה לעמוד לימין צדיק במפעליו הכבירים על אדמת אמריקה, כשרוב מעשיו הכבירים פעל בציוויו ובהוראתו הישירה של האדמו"ר זצ"ל בהיותו יוצא ובא בפעולות קודש אליהם נשלח בזה אחר זה על ידי האדמו"ר זצ"ל.

שליחויות ופעולות קודש שנשארו עד הלום חתומים וסתומים כשאיש לא ידעם, כשהוא עצמו אינו מתפאר בהם, כחיל שלא יתפאר במאמציו המרובים ובלכתו בין המוקשים, אלא רק לבו ומחשבתו נתונים לעמוד על המשמר ולבצע את המוטל עליו.

רבי אלימלך ראטה במחיצת רבו האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז מימין לשמאל - יושבים: רבי גדלי' דוד גרינבערגער, רבי משה אליעזר פראמאוויטש אבד"ק ציילסהיים, רבי נפתלי טייטלבוים האדמו"ר מבריגל, החתן רבי מאיר שווארץ, האדמו"ר, האדמו"ר מווייזניץ מאנסי רבי מרדכי האנער, אבד"ק מניאמין רבי הערש נאטליעב, עומדים: **רבי אלימלך ראטה**, רבי שלמה פריעדמאן, רבי שמעון שפירא, רבי מענדל וויים גיסו של רבי ליפא טויבענפעלד, רבי לייב בער פאללאק, רבי אברהם איידלים, רבי ליפא שווארץ דוד החתן. שורה אחרונה: רבי יצחק וואלדמאן, רבי שלמה יודא קארנפעלד, עם הכובע הלבן רבי מאטל וויים אח של רבי מענדל

האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז זצ"ל
בתקופה הראשונה בארצות הברית

בשמחת חתן וכלה, הקהל מסביב בריקודים

בית המדרש בוויליאמסבורג בימים ההם

בשמחת נישואין

בנישואי אחד מתלמידיו: מימין גאב"ד צעהלים, החתן רבי מעכיל פרענקל, האדמו"ר, המחותן רבי ברוך פרנקל עומדים: ראשון מימין רבי מרדכי טויב, השלישי רבי יהודה אריה הולנדר

בביקורו הראשון בשנת תש"ו. בשעת הבדלה

באותם ימים כאשר הגיע האדמו"ר זצ"ל לארצות הברית, החל להקים שם ושארית ולהחזיר עטרה ליושנה בהקמת עולם התורה, באותה ארץ לא זרועה, אדמת שממה, שהיתה תוהו ובוהו.

מצב היהדות בימים ההם באמריקה היה בכי רע ולא היה מי שהאמין שבאמריקה אפשר להקים דור של לומדי תורה ובחורי ישיבות, חסידים ואנשי מעשה. גם מי שהיה עז רצונו לשלוח את בניו להתחנך במוסדות קדושים בדרך התורה, התקשה בכך, מאחר שמוסדות כמו אלו, כמעט ולא היו.

כאשר אי מי דיבר על חובשי "שטריימלך" באמריקה, בחורים שיהגו בתורה במהלך כל היום - בלי לחלק את יומם לעבודה ולמלאכה, היה נראה כמי שחולם. ילדים רכים נשלחו לבתי ספר ממלכתיים יחד עם הגויים המקומיים או במקרה הטוב למוסדות בהם למדו רוב היום לימודי חול.

אולם, מיד כאשר עמדו רגליו של אותו צדיק על אדמת אמריקה, הכריז ואמר: **"באתי הנה לחולל מהפכה"**.

פעלו הרב ועמלו העצום לשם כך, השקעתו בדם וביזע רב, החלו להניב תוצאות, כאשר קמו ועמדו על מכונם מוסדות קדושים: הישיבה החסידית **הראשונה** על אדמת אמריקה, ותלמודי התורה בהם התחנכו תינוקות של בית רבן על ידי מלמדים תלמידי חכמים ויראי ה' משארית הפליטה אשר הותיר ה' למען לא תשתכח תורה מישראל - אלו למדו עם הילדים בדרך התורה ובדרך ישראל סבא, המסורה לנו מדור דור.

מציל נפשות לתורה

קשיים רבים היו מנת חלקם של העוסקים במלאכת הקודש אשר עמדו בעוז לימין צדיק בימים אלו ופעלו גדולות ונצורות בהוראתו ובהדרכתו.

הללו עברו מבית לבית וממקום למקום, לעשות נפשות למען ה' ולתורתו, להוציא יקר מזולל - ילדים רכים שלמדו במקומות בהם פעלו בכדי לעקור מהם את אמונתם ודתם ולהעבירם מחוקי התורה, - הוציאו אותם משם כדי להכניסם תחת כנפי השכינה להתחנך כהוגן כראוי וכנכון.

כמה דמעות כמים שפכו השליחים לפני ההורים של הילדים כשהם מתחננים לפניהם שיחוסו על נפשותיהם הרכות של הילדים לחנכם כדת של

תורה. כמה נאלצו לשפר את התנאים הגשמיים בתלמודי התורה כדי שאלו יגיעו לרמה הגבוהה אותה הרשו לעצמם בתי הספר האחרים להנהיג אצלם.

רבי אלימלך, היה אף הוא מהעושים במלאכה של האדמו"ר זצ"ל, וחלק מקומץ העסקנים אשר השכילו להיצמד אל האדמו"ר זצ"ל להיות לו לעזר בכל פעולותיו הכבירות. הוא היה יוצא בבוקר ובערב כדי להציל עוד נפש מישראל ועוד תינוק שלא נפקחו עיניו, להאיר את נפשותיהם במאור התורה, במוסדות הקדושים שנוסדו במסירות נפש על טהרת הקודש על ידי האדמו"ר זצ"ל.

רבי אלימלך היה יוצא לישיבות, לשכנע בחורים חשובים לעזוב את מקום לימודם - בהם היה נהוג כי משך מחצית מן היום יוצאים לפעלם ולהצטרף ולעבור למחיצתה של הישיבה, בה קיימו בעצמם "ובהם נהגה יומם ולילה" והמיתו עצמם באהלה של תורה, כשהם משליכים את יהבם על ה', כי בבוא העת ישלח להם ה' עזרו לבוא בברית האירוסין עם המיועדת להם, אף שאין בידם פרוטה לפורטה. דבר שעד אז לא היה לו אח וריע על אדמת אמריקה, ולא היו ישיבות ובחורים שלא דאגו את דאגת המחר לשלב חלק נכבד מהיום לעבוד לפרנסתם. רובם אף עשו את מלאכתם קבע ותורתם עראי.

מקרב בחורים לצל הקודש

באותה תקופה כבר פעלה באמריקה הישיבה הנודעת 'תורה ודעת' בראשות רבי **שרגא פייבל מנדלוביץ** זצ"ל. עם הגיעו של האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל '**שפע חיים**' זצ"ל לאמריקה, החלו בחורי הישיבה לנהור לחזות בנועם זיוו הטהור, בתפילותיו הארוכות הנאמרות בהשתפכות הנפש, בעבודתו הקדושה במהלך שולחנותיו הטהורים ובכל סדר יומו, שיעורי התורה ופעולותיו הכבירות, אשר עשה לעיני כל ישראל.

עז היה חפצו של האדמו"ר זצ"ל בהתקרבותם של בחורים חשובים אלו כדי להצית בלבם את הלהט וההתלהבות לעבודת הבורא בדרך החסידות ובדרכו הקדושה.

תפקידו של רבי אלימלך היה לקרב בחורים אלו, להמריצם להסתופף בצל הקודש ולהתחקות בדרכיו הקדושות של הרבי.

רבי אלימלך לא היה מצווה ועומד למלאות תפקיד זה, אלא להיפך, הוא מעצמו ידע והבין על נכונה כי זהו הדבר הראוי אותו יעשה.

בחורים אלו אותם היה רבי אלימלך מושך בדברים, היו זוכים ובהבטה בעלמא, נסחפו ואף החלו בעצמם דולים ומשקים במקומם אף לאחרים מדרך קדושה זו. בצורה זו חלחלה ההשפעה של דרך החסידות בתבנית ובצורה שיצק אותה האדמו"ר זצ"ל על אדמת אמריקה, וחוללה מהפיכה רוחנית שהיתה צורך הזמן והשעה.

מעטים מתוך הבחורים שזכו, השכילו להמשיך גם מאוחר יותר להסתופף בקביעות ולהתחמם לאור האש הגדולה, כשהם מקבלים עליהם מרותו של אותו צדיק, נשיא אלקים, זצ"ל.

דולה ומשקה מתורת רבו

בין הבחורים היו כאלו שהוריהם כבר השתקעו באמריקה לפני מספר דורות, ולא הכירו כלל את דרכה של החסידות והלהט לעבודת ה'. כל שכן, שהיו רחוקים מלהבין את סגנון עבודתו הקדושה והפלאית של האדמו"ר בעל **'שפע חיים'** זצ"ל, כמו דברות הקודש שנאמרו בלהבת אש, בניגון מיוחד ומעורר ובקול בוכים, שלא הובנו להם בצורה מספקת.

היה זה רבי אלימלך שהיה חוזר עמהם על הדברי תורה אותם השמיע האדמו"ר זצ"ל, לקרבם אל לבם, ולסבר את אזנם כדי שיזכו להבין את הדברים

ישיבת 'תורה ודעת'

ראש הישיבה
רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ זצ"ל

הקדושים כראוי, עד שהיו מאירים ושמחים כנתינתן, כשהוא מחדיר בהם את הלהט החסידי.

לאחר זמן כבר זכו מעצמם להתענג על נועם הדברים, אותם זכו לשמוע מפה קדשו, ותחי נפשם[593].

רבי אלימלך בשמחה משפחתית משמאל לימין גיסו רבי יוסף שלמה ריינין ז"ל בעל 'ליקוטי יושר', רבי אלימלך ראטה ז"ל (עם השטריימל), חתן רבי שלום מרדכי ברי"ש ריינין ז"ל הי"ד, רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל

שיהיה תועלת לנשמתם

באחד הימים זכה רבי אלימלך באופן חריג לגילוי מיוחד מאת האדמו"ר זצ"ל, כשהוא נוקב בשני שמות שנחשבו מהתלמידים המצוינים בישיבת 'תורה ודעת', אלו נמנו על האריות שבחבורה, והאדמו"ר הורה לו כי ברצונו שהם ימנו בין המסתופפים בצלו.

רצונו העז של האדמו"ר זצ"ל לגדל גאוני עולם כפי שהיו בדורות הקודמים, הביא אותו לחזר באופן מיוחד אחר עילויים ומצוינים, שהתברכו בכשרונות מיוחדים, כדי לטפח אותם לפאר את פני היהדות בדור שלאחר המבול[594].

כחסיד שאינו שואל מאומה ואינו מהרהר אחר רבו, מיהר רבי אלימלך

---

593 רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו מירושלים, ששמע מרבי שלמה כץ ז"ל.

594 ראוי לצטט קטע מדבריו הקדושים של האדמו"ר זצ"ל בהקשר לכך. הדברים נאמרו בראיון נדיר אותו מסר לעיתון 'דבר'. הראיון במלואו והרקע למסירתו נדפס בקובץ ירחונים 'יהודית' גליון ב': "בדור שאנו חיים בתוכו, אחרי שהיטלר ימ"ש רצח והשמיד חלק גדול מהאומה, וכל אחד יודע שהקרבנות הראשונים שלהם היו הרבנים ומשמשים בקודש ולדאבוננו הרב, עדים אנו למצב הנורא שנמצאים בחו"ל מדינות שלימות שאין להם רב ושוחט ומוהל הראויים לשמם. בעת ביקורי בארצות דרום אמריקה, נפגשתי בריכוזים יהודיים בני אלפי נפשות שהסכנה של טמיעה והתבוללות מרחפת עליהם מחוסר מנהיגים ומורי דרך שיעודדום ויחזקום.
לכל מדינה יש סחורות משלה לייצא, לדעתי מתפקידה של ישראל לייצא רבנים וכלי קודש ועסקנים נאמנים למדינות אלו. מנהיגים אלו, יפיחו בלב קהילות אלו עידוד ורעננות חדשה, ויציתו בקרבם את זיקתם היהודית ליהדות ולארץ ישראל. גם בארץ ישראל יש מחסור ברבנים וכלי קודש וצריכים למלאות את החסרון..."

להתחבר אליהם ולכבוש את לבם, דבר שעלה לו במאמצים מרובים במיוחד. כאשר אט אט שיכנע אותם להגיע עמו באחת השבתות להסתופף אצל האדמו"ר זצ"ל. כאשר היה ברור אצלו כי האדמו"ר, ישוש לקראתם ויכבד אותם במהלך השבת ויראה להם אותות קירוב וחיבוב מיוחדים, כדי שתחשק נפשם לחזור ולהגיע פעמים נוספות.

אולם לגודל תמהונו, בכל מהלך השבת לא הראה האדמו"ר זצ"ל שום אותות קרבה מיוחדת כלפיהם, ואף בנתינת השיריים לא הקדימם במאומה.

רבי אלימלך אזר עוז ושאל: ילמדנו רבנו, הלוא קשות עמלתי להביאם הנה, וזאת אך ורק מאחר שנצטוויתי על כך שרצון רבנו שהם יסתופפו בצלו והנה הבאתים, ומאחר ולא הראו כלפיהם קירבה מיוחדת, יתכן כי שוב לא יגיעו, ומה הועלתי בכל יגיעתי שיעלו ויבואו הנה.

נענה האדמו"ר זצ"ל והשכיל את רבי אלימלך במעט, בתשובה ניצחת, אשר בה נוכחים אנו שלא כמחשבותינו אנו, מחשבותיו של האדם הגדול בענקים הזה. וכה אמר לו: "וועז זיי וואלטן נישט געקומען ווי שיינע אידן, וואלט איך געהאט א תועלת, און זיי וואלטן געהאט א תועלת, אבער יעצט, וועל נישט איך און נישט זיי, האבען א תועלת..." – אילו היו באים בהכנעה ובהתבטלות היה עבורי תועלת בכך ולהם היה תועלת, אך כעת לא לי ולא להם תצמח תועלת"[595].

כרחם אב

התעסקותו של רבי אלימלך עם בחורי חמד, לא הסתכמה בכך שקירבם לחסות בצלו הגדול של האדמו"ר זצ"ל, שכן אף היו בחורים רבים שבאו מבתים, בהם לא זכו לקבל יחס נכון. ורבי אלימלך היה לוקח בחורים אלו תחת חסותו ומשגיח ומפקח עליהם שיהיה להם כל צורכם ברוחניות ובגשמיות, כשהוא דואג עבורם במסירות ובנאמנות.

הוא עמד עליהם בשעותיהם הגדולות כמו כניסתם לעול תורה ומצוות, להכינם כדבעי, כשהוא מטפל אף בצרכים הגשמיים שלהם לאותה עת. אף כאשר באו בברית האירוסין והקימו בית נאמן בישראל, היה רבי אלימלך כשושבין ראשי אצלם.

---

595 ראה בבגדי אהרן שיצא לאור על ידי מכון להוצאת ספרי קדמונים דישיבת צאנז, עמוד סו, שמבאר בטוב טעם דאי אפשר לקבל תועלת מתלמיד חכם במידה שאין נכנעים לפניו.

עובדה מפליאה בהקשר לכך אירע[596] כאשר רבי אלימלך ערך את שמחת הבר מצוה לכל פרטיה, עבור הב' יצחק ניימאן מקרית צאנז שהיה יתום מאביו. ואף הגיע יחד עמו אל האדמו"ר זצ"ל שיניח לו את התפילין בפעם הראשונה לחייו. והיה כאשר כבר עמד האדמו"ר זצ"ל טרם הנחת התפילין והפשיל לו את השרוול כדי להניח את התפילין על היד לזכרון זרוע הנטויה, אמר לפתע האדמו"ר זצ"ל, כי הבחור עדיין לא נכנס לעול תורה ומצוות.

בירור קצר העלה כי מאחר וזכרו את התאריך הלועזי של יום הולדתו, חלה טעות בחישוב היום העברי מתי יחול הבר מצוה והתאריך הנכון הוא בעוד שבועיים ימים[597].

נהנה מזיו השכינה

זכה רבי אלימלך להבין ולהשכיל להסתופף בצל רבו הקדוש, כשהוא אינו מחסיר מלהשתתף בשולחנותיו הטהורים ולשמוע את דברות קדשו בלהבת אש, שנמשכו עמוק לתוך הלילות והתפרשו על פני ימים שלמים.

רבי אלימלך ז"ל באירוסי בתו עם החתן רבי משה אהרן דייטש הי"ו

יום השבת היה מלא וגדוש מבואו ועד צאתו בשולחנות הטהורים והתפילות. כל אלו לא הרתיעו את רבי אלימלך אשר קיץ וחורף לא שבת ולא החסיר מלשהות בצל רבו הקדוש ולא גרע עינו מהליכותיו בקודש, לעמוד ולראות את המחזה הגדול של השתפכות הנפש וסערת הלב בעת התפילות, הלהט והכיסופים בזמירות השבת ולגמוע כל הגה שיצא מפה קדשו, כצמא אל מים.

---

596 בשנים שרבי אלימלך ז"ל כבר התגורר בקרית צאנז בנתניה.

597 רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו מירושלים.

בכל דבר שעשה היה רבי אלימלך נמלך ברבו, האדמו"ר זצ"ל, כשהוא אינו עושה מאומה בלי לקבל את הסכמתו המפורשת של רבו הקדוש.

לכתך אחרי בארץ לא זרועה

רבי אלימלך סיפר פעם על הקורות אותם בימים ההם[598], על הקשיים הרבים שליוו את האדמו"ר זצ"ל בכל פעולותיו הכבירים מבית ומחוץ. בין הדברים נענה רבי אלימלך ואמר: "הלכנו אחר רבינו בעיניים עצומות. לעתים הורה לנו הוראות שלא הצלחנו להבין את כוונתו, לשם מה הוא משקיע כל כך בדברים שנדמו לנו כפעוטים ושוליים, דברים של מה בכך. אולם לאחר זמן נוכחנו עד כמה צפו עיניו למרחוק".

זכה רבי אלימלך להסתופף בצל רבו הקדוש כשהוא אינו מחסיר מלהשתתף בכל התפילות והשולחנות הטהורים. יום השבת קודש היה כנודע מלא וגדוש מבואו ועד צאתו. תיכף לתפילה ולסעודת השבת, התקיים השולחן הטהור שהסתיים קרוב לאשמורת הבוקר. כמעט וטרם ישכבו כבר היו משכימים לתפילות שנמשכו עד לשעות המאוחרות של צהרי השבת.

בסעודה שלישית היה נראה כאילו השעון עצר מלכת בבית מדרשו של האדמו"ר זצ"ל, וקדושת השבת קודש נמשכה שעות ארוכות לתוך הלילה. כל אלו לא מנעו מרבי אלימלך להיות נוכח בכל מהלך השולחנות, לשאוב מלא חפנים תורה וקדושה ולשמוע את דברות קדשו, כשהוא אינו גורע מהליכותיו של מלכו בקודש, לעמוד ולראות את המחזה הגדול של סערת הלב והשתפכות הנפש בעת התפילות. השלהבת העולה בעת הרון שיר ושבח בזמירות שבת קודש, לקל אשר שבת ברא.

בפלטרין של מלך

התקשרותו הרבה אל האדמו"ר בעל '**שפע חיים**' זצ"ל לא היה לה מעצור וגבול. עד כדי כך נקשרה נפשו ברבו הקדוש, שכאשר עלה ארי מבבל, והאדמו"ר זצ"ל עלה לארץ הקודש להשתקע בקרית צאנז, עזב רבי אלימלך את הכל ונכרך אחריו ועלה ארצה עם משפחתו להשתקע בפלטרין של מלך, במחיצתו של אותו צדיק.

598 כפי שסיפר רבי אלימלך לרבי יהושע וויצנבלום ז"ל המשמש בקודש של האדמו"ר זצ"ל.

לא קל היה לרבי אלימלך לעזוב את ארבע אמותיו, את ארצו, את משפחתו שעדיין נשארה בגולה ואת מקומו בו היתה פרנסתו מצויה - אמנם בדוחק ובעמל, אך כדי מחייתו[599].

רבי אלימלך, אשר זמן מה קודם לכן – **בימים הנוראים תשי"ח** - הגיע לבקר בארץ הקודש, חשקה נפשו לעלות וליראות ולקיים מצות ישוב ארץ ישראל, כשהוא מביע את תקותו: "אולי עוד אזכה לגור בארץ ישראל".

כיון שהביע האדמו"ר זצ"ל את רצון קדשו להקים קריה נאמנה - **קרית צאנז**, נכנס רבי אלימלך לפני ולפנים אל הקודש פנימה לשאול את דבר המלך ודתו, האם לעלות אם לאו. השיבו רבו הקדוש: "עלה נא ותראה עד כמה נהדר מראה הרקיע בארץ הקודש, יותר מזו של חוץ לארץ..."

599 בנו רבי אברהם שלמה הי"ו מקרית צאנז, נתניה.

רבי אלימלך ראטה ז"ל, נראה עומד מאחורי האדמו"ר בעל ה'שפע חיים' מצאנז זצ"ל, נראים האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בעל 'ברך משה' ואב"ד שארמאש זצ"ל

ארץ ישראל נקנית ביסורים

מחוסר כל היה רבי אלימלך באותה תקופה כאשר קיבל את ההחלטה לעלות לארץ הקודש, כשאף מעט מעות לתשלום דמי קדימה לרכישת דירה במקום, לא היה לו, ולוה זאת מאחרים, כשהוא חוזר על מאמרו של האדמו"ר זצ"ל: "איני יודע כיצד בונים עם כסף, אולם אני רק יודע לבנות ללא כסף..."

כך נמנה רבי אלימלך ז"ל בין הראשונים שעלו מחוץ לארץ להשתקע בארץ הקודש בקרית מלך רב, קרית צאנז, אשר בימים ההם עדיין היתה מדבר שממה, בה הוקמו מספר בתים שנדמו כשוקעים עמוק בתוך הררי החולות של צפון נתניה.

תנאי המקום היו קשים והרחיקו את הציבור שחפץ להשתקע שם. אבל מים רבים לא יכלו לכבות את האהבה הגדולה של רבי אלימלך אל רבו האדמו"ר זצ"ל, והם אשר הסירו כל מכשול, והעקוב היה למישור.

לא הביישן למד

רבי אלימלך ידע כי עבודתו הקדושה של האדמו"ר זצ"ל אינה מן הדברים של מה בכך, ובכל ענין ישנן עבודות נשגבות לאין ערוך ושיעור וכולן תורה שלימה. לכך השתדל רבי אלימלך להתחקות אחר תהלוכותיו וכאשר ראה דבר מה אצל האדמו"ר זצ"ל אשר היה מן התמוהים, המתין לשעת הכושר כדי לשאול מה זה ועל מה זה.

אחת מאותן עובדות מופלאות השתמרה לדורות, להורות על כולו עד היכן מגיע עומק דרכיהן הקדושות של הצדיקים וכמה רחוקים אנו מלהבין ולהשיג את הליכותיהם בקודש.

נכנס לפרדס

כנודע היו צדיקי הדורות מנהלים מלחמה עיקשת מדי ראש השנה - יום הרת עולם, בו יעברון כל באי עולם כבני מרון. אז עומדים הסנגורים והמקטרגים זה לעומת זה. עיני העדה, הצדיקים הקדושים עולים לפני כסא הכבוד ומתחננים בבקשה לפני השי"ת, ויודעים לרצות את בוראם בתרועה, להוציא כאור משפטנו לשנה טובה ומתוקה לכל בית ישראל.

באותה שנה, במהלך התפילה של ראש השנה, התעכב האדמו"ר זצ"ל במפתיע בפסוק "נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו". במשך שעה

ארוכה כפל ושילש פסוק זה פעם אחר פעם. למרות שלעתים מזומנות היתה דרכו בקודש להתעכב בפסקאות שונות משך זמן רב, אך הפעם נוכחו כל העדה כי יש דברים בגו, והם למעלה מהשגתם, ודבר מה עליון, נורא, מתרחש לפניהם. כך במשך כשלשת רבעי שעה, נמשכה אמירת פסוק זה.

מי יבין בסוד קדושים ומי יעיז לגשת אל מול פני הקודש לשאול על כך. הדבר נשאר בגדר תעלומה, עד אשר חסיד נלהב, ובעל הבנה כרבי אלימלך מצא את שעת הכושר לכך.

שמעתי מאחורי הפרגוד

היה זה כמחצית השנה לאחר מכן, במהלך סעודת הפורים בהאי שעתא דבי מלכא בגילופין, לאחר שהאדמו"ר קיים את מצוות היום בהידור במשתה היין. אזר רבי אלימלך עוז ושאל את האדמו"ר זצ"ל, מדוע התעכב כל כך בראש השנה בשעת התפילה בפסוק זה.

והיתה השעה מוכשרת והאדמו"ר זצ"ל גילה רז זה, מדברים העומדים ברומו של עולם, כשהוא מגלה טפח מאותה עבודה קדושה ונעלה ביום קדוש ונורא זה, בהיותו עומד להמליץ טוב עבור בני ישראל. דיבורים קדושים אשר בדרך כלל לא נשמעו מפיו הקדוש.

האדמו"ר השפע חיים מצאנז זצ"ל בשולחן הטהור בפורים תשמ"ב, לימינו יושב בשולחן נראה חתנו האדמו"ר מצאנז זוויעהל רבי שלמה זצ"ל

וכה אמר: "בהיותי בתפילה בשעת אמירת פסוקי דזמרה, שמעתי כי משוחחים ממני ומזכירים את שמי... כאשר הטיתי לשמוע את דבריהם נבהלתי לשמוע כי הסטרא אחרא וחיילותיו עומדים בעצה אחת מולי, כאשר הם מתכננים להתייצב כולם כאחד בשעת תפילת המוספין, כאשר היתה באמנה אתי לעלות ולהראות לפני כסא הכבוד, לפעול דבר ישועה ורחמים, שנה טובה ומתוקה עבור כלל ישראל[600]. הפעם, רצו להקים מחיצה אותה לא אוכל לעבור.

---

600 בלשונו הקדוש: "שמעתי אומרים שכאשר זלמן ליב (כפי שכונה בצעירותו) יגיע כדרכו".
וכאן המקום להציג קטע מתוך יומן שרשם רבי פנחס כהן הי"ו מקרית צאנז (נדפס בביטאון צאנז תשס"ד), על ימים הנוראים שנת תשמ"ב בצל קדשו של האדמו"ר זצ"ל ביוניון סיטי: "והתחיל [את הדרשה קודם תקיעת שופר] בשבח דורנו זה, שכבר היו לעולמים דורות שהיו גרועים ופחותים בהרבה ממצב הדור שכהיום. וביאר שלכן פותחין ספרי חיים וספרי מתים, לעיין בספרי מתים, ו'שבח אני את החיים', שעדיף דור זה מדורות קודמים כדורו של חזקיה ועוד.
וגעה בבכיה גדולה וזעק - הרי כהיום אין לנו לא את הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע למליץ, לא את הרה"ק מצאנז זי"ע לתקוע לנו בשופר ואף גם הרה"ק בעל הייטב לב זי"ע והרה"ק משינאווא זי"ע אינם עמנו כהיום, ומי ישיב מלחמה נגד המקטרגים.
וישא משלו ויאמר, משל למלך שכעס על בנו מחמת שרבו ההלשנות עליו, ואוהבי המלך שידעו לכוון את שעת הכושר שאין המלשינים ליד המלך, באו לרצותו על דבר בנו, והיה כן מפעם לפעם. אך כאשר שוב חטא בן המלך, לקח המלך את אוהבו ונעל אותו בחדר, כדי שלא יוכל לבוא לפניו לרצותו.

בר מצוה של רבי בצלאל ב"ר אלימלך ראטה. בתמונה מימין, השני מימין רבי הערש לייב ברנשטיין, השלישי רבי מאיר ברנשטיין, ולידו רבי ארי' ראטה - ברנשטיין. בתמונה משמאל. הראשון מימין הוא רבי ארי' ראטה -ברנשטיין, השלישי רבי יצחק אייזיק, לידו הבחור הבר מצוה בצלאל. העומד ראשון בשורה, רבי אלימלך ראטה, לידו יושב אחיו רבי יוסף ראטה, מלפניו יושב רבי אברהם ראטה- ברנשטיין, וביניהם הילד משה אהרן בן רבי יוסף ראטה

כאשר שמעתי זאת, חיפשתי מיד דרך לעלות, אולם, דומה היה כי כל שערי שמים היו סגורים ולא מצאתי מקום לדחוק את ידי ואת רגלי. כאשר הגעתי

ויהי כאשר בן המלך חפש את האוהב ולא מצאהו, הכיר בגודל צרתו - עד שאמר לו חכם אחד, לך נא אתה בעצמך והפל תחינה ובקשה לפני המלך, אולי יחוס ואולי ירחם ויתעוררו רחמיו - רחמי אב עליך, להשיבך למקומך כבראשונה.

בבכיה עצומה המשיך את הנמשל במצבנו כעת ש"את צרור הכסף לקח בידו - אלו הצדיקים" שהם אוהבי המלך. ואמר "**בשנים קדמוניות תמכתי יתדותי בזכות אבותי הקדושים, ועתה גם בכך לא אוכל לצאת ולבוא, וכלוא אני בביתי, וכמאמר החכם, אומר לכם עצה אחת: לכו בעצמכם לחלות פני עליון, ואני אבוא אחריכם בתקיעת שופר**" - יחדיו נפייס את השי"ת וישוב שבותינו במהרה בימינו...

כל קהל הקודש העומדים בעזרה חיל ורעדה יאחזון, הלבבות נרעדו מאוד כי נבהלו מפני הדברים ששמעו יוצא מפורש מפיו של רבנו הקדוש - **שכבר אינו יכול לפרוץ השערים כשנים קדמוניות**... וזעק כשאגת אריה הנמצא בכלאו - לכו אתם לפני ואני אבוא אחריכם...

הוספה על תיאור הדרשה מתוך רשימותיו של רבי משה ארנפלד הי"ו מביתר עילית: "פחד נורא מילא את כל הלבבות ורבים שלא הוזילו דמעות מזה שנים, בכו בשעת הדרשה הנוראה ללא הפוגות, וכל מי שהיה כאן לא יוכל לשכוח מעמד תקיעת שופר זה".

הבר מצוה של רבי אברהם שלמה ראטה בן רבי אלימלך

יושבים: (מימין לשמאל) האדמו"ר מצאנז זצ"ל, חתן הבר מצוה, האדמו"ר רבי מאיר הלברשטאם מטשאקווא זצ"ל

עומדים: מעל החתן אביו רבי אלימלך, לימינו בנו רבי בצלאל, לימינו האדמו"ר מצאנז שליט"א

בתפילתי לפסוק "נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו" הבחנתי בפרצה קטנה, דרכה נדחקתי פנימה, ובסייעתא דשמיא זכיתי לפעול שנה טובה עבור כלל ישראל.

בהגיע שעת תפילת המוספין התייצבו רוזנים יחדיו כדי למנוע ממני לעלות, אולם הם נוכחו כי הנני בושש לבוא, עד שהתברר להם כי התחכמתי עליהם וכבר הייתי בתפילת שחרית, ונהיה מזה שחוק בשמים..."[601].

תלמיד ותיק

כאשר ראה רבי אלימלך, כי השעה מוכשרת לכך וכשר הדבר היה בעיני המלך, ניצל את ההזדמנות ושאל את האדמו"ר זצ"ל, מדוע כל אימת שהוא מזכיר את הרבי **ר' אלימלך מליז'ענסק** זצ"ל, בעל **'נועם אלימלך'**, הוא חוזר וכופל ואומר "דער הייליגער רבי - דער רבי ר' אלימלך" והוא מזדקף מלוא קומתו.

נענה האדמו"ר זצ"ל: "דו ווילסט וויסן פארוואס - אתה רוצה לדעת למה!? מאחר שכאשר הייתי על ציונו הקדוש של הרבי ר' אלימלך" – ובאומרו זאת השתטח האדמו"ר זצ"ל ונשכב על השולחן[602] - ואמר: "כך נשכבתי על ציונו הקדוש, והתחננתי לפניו שברצוני להיות תלמידו. וכתלמיד, חובה עלי לכנותו 'רבי', ולהוקירו ולכבדו ביותרת הכבוד".

---

601 עובדה נוראה זו רשמנו אותה בשעתו כפי ששמענו מהאדמו"ר ממאטרסדורף – גבעת שאול רבי שמואל טויסיג זצ"ל מירושלים, בשיחה לפני בחורי החבורות דחסידי צאנז בעיה"ק ירושלים, בשנת תשנ"ז לערך. עובדה זו אף נדפסה בביטאון צאנז במדור "זכר צדיק לברכה" וכן הוא בכתבים משנת תש"ט אותם כתב רבי צבי מאשינסקי ז"ל וכן הוא עדותו של רבי ישעי'ה גליק - יענקלאוויטש הי"ו מירושלים, בספרו 'ממחשכים הושיעני', וכן שמענו מרבי הלל גבירץ הי"ו מקרית צאנז ששמעה בעצמו מרבי אלימלך ז"ל. ובכל המקורות גוף העובדה זהה מלבד שינויים קלים כמו שישנם הטוענים כי דרכו של רבנו היה להתעכב בפסוק פותח את ידך, ומאחר שראה שהשערים סגורים המשיך עד שהגיע לפסוק הנ"ל אחרים ציינו כי בפסוק פותח את ידך התעכב באותו שנה ויש אומרים שהתעכב על פסוק בפרק "הללו א'ל בקדשו" וכיוצ"ב. בענין זה מעניין להוסיף מה שסיפר רבי ירמיה כהן שליט"א רבה של פאריז כי באחד השנים ששהה בשמיני עצרת במחיצת האדמו"ר זצ"ל, האריך מאוד משך כשעה תמימה בתפילת שחרית בפרק (קמז), הללוי' כי טוב זמרה, בפסוקים השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך וכו' הנותן שלג וכו' משליך קרחו וכו'. לאחר מכן בתפלת גשם התפלל בזריזות, הבינו מכך, שהוא כבר פעל הכל בתפילת שחרית.

602 כשהוא אינו מרגיש בבקבוקי היין ושאר צורכי הסעודה שהיו לפניו והתפזרו.

וחסיד בכל מעשיו

פרק מאלף כשלעצמו הוא מדת צדקותו וחסידותו המרובה של רבי אלימלך, כאשר על כל פסיעה ועל כל נשימה היה דואג וחרד שיהיו תואמים להפליא על פי דקדוק ההלכה ולפנים משורת הדין, כשהוא אינו מוצא לעצמו מקום לפשרות.

כל אימת שהגיעו הדברים לקיום תורה ומצוות, נעשו הם על ידו בהידור רב. דוגמא מאלפת לכך היא הידורו הרב במיוחד במצות כיבוד אב ואם, שלא היה זה כיבוד של הערכה גרידה, ואף לא כיבוד של לצאת ידי חובה, אלא קיום מצוה בדחילו ורחימו כשהוא מהדר מאד במצוה זו, צהלתו על פניו וניכר עליו שהוא שש בשמחה של מצוה[603].

גם בתקופת מגוריו באמריקה לא הזניח רבי אלימלך מצוה יקרה זו, וקבע לעצמו לבקר את הוריו בארץ הקודש, כשלשם כך הוא מגיע לשהות בחגים ומועדים במחיצתם, וכשאירע שאמו ישבה שבעה, מיהר להגיע לנחמה באבלה מקרוב, וכל זאת למרות שהפרוטה לא היתה מצויה אצלו.

איש חסד ומרבה להיטיב

כששמחתו על פניו היה רבי אלימלך אלוף במעשים טובים, כשהוא מרבה בחסדים להיטיב עם הבריות. כשאך ידע על אי מי השרוי במצוקה כספית, שלח לו סיוע שיש בו ממש בסכומים נכבדים. וכך נהג גם במידה ולא שמע בבירור כי הלה נזקק לממון, אלא הוא בחושיו הדקים הבין כי הלה זקוק לסיוע. מיהר לשלוח לו מעצמו סכומים נכבדים ביותר. במיוחד חש לעזרתם של תלמידי חכמים, כפי שאמרו חז"ל[604] "כל הנותן דורון לתלמידי חכמים, כאילו הקריב ביכורים". אם ידע שלא יקבלו ממנו, היה מציע להם הלוואה אותו יחזירו כשירווח להם.

רבי אלימלך אף רצה להנות את אחיו הצעיר ממנו, רבי יוסף זצ"ל, ראש קהילת ומוסדות בית דוד[605]. אולם הוא לא אבה לקבל מאף אחד מאומה, אף שהיה חי בעוני ובמחסור. אולם רבי אלימלך ידע את מצב דוחקו על אשורו

---

603 גיסו רבי יוסף שלמה ריינץ ז"ל, מעיה"ק ירושלים, בעל 'ליקוטי יושר' על מסכת בבא בתרא.

604 כתובות דף קה עמוד ב.

605 ראה עליו בשער "אישי כהן גדול".

שמחת התנאים של רבי אברהם שלמה ב"ר אלימלך ראטה הי"ו, התקיימה בקרית צאנז
נתניה בחצרו של האדמו"ר זצ"ל בשילוב שבע ברכות לבנו האדמו"ר שליט"א
משמאל ליתין: האדמו"ר, החתן, רבי שלום משה אונגער אב"ד ניטרא, רבי יצחק אייזיק ראטה, משמאל נראה
ראש ישיבת צאנז רבי אליהו שמואל שמורלר, בעל 'דברי אליהו'.

ונתחכם לו באמרו שהוא גוזר עליו בגזירה דאורייתא, לכבד את אחיו הגדול... לכך לא היה יכול רבי יוסף זצ"ל לסרב, וקיבל ממנו ממון.

מאלף להתחקות אחר רבי אלימלך ובני משפחתו, כיצד היו מעשי החסד והמחשבה על הזולת טבועים בהם.

בתקופת התגוררותם בקרית צאנז בנתניה, היו במקום שני חנויות מכולת לממכר מזון ומצרכים. אחת מהן התנהלה על ידי רבי משה ארנפלד ז"ל, והשניה התנהלה על ידי רבי שמחה בונם כהן ז"ל, שניהם יהודים יראים ושלמים אשר עושים מלאכתם עראי ותורתם קבע, ויראתם קודמת לחכמתם, שניהם תושבי המקום, שניהם היו בעלי משפחות שעליהם לפרנסם.

לא היה מדיני הקדימה סיבה להקדים זה לעומת זה כדי לערוך את הקניות באחת מהן דווקא.

רבים היו שבצעו את הקניות בשני המכולות גם יחד, ללא מחשבה יתירה. אולם רבי אלימלך ומשפחתו סיכמו יחד עם משפחת גיסו רבי יוסף שלמה ריניץ ז"ל ובני ביתו, כי הם יתחלקו ביניהם, משפחת ראטה יבצעו את הקניות

רבי אלימלך ז"ל עם האדמו"ר מריבניץ זצ"ל, אליו היה קשור ודבוק, נראה במרכז חתנו רבי משה אהרן דייטש

במכולת של ארנפלד ומשפחת ריניץ יבצעו את הקניות במכולת של כהן. כך השכילו לחשוב מחשבות כיצד לסייע ולהיטיב לאחרים[606].

כבוד חכמים ינחלו

בהיותו חדור באהבת התורה ולומדיה, חיבב כל תלמיד חכם וצורב, כשהוא מביט בו בהערצה ואהבה עזה. במידה והיתה לו האפשרות לסייע לו, היה מתאמץ מאד עבור כך.

גילויי חיבה והערצה היו ניכרים עליו כל אימת שנתקל ביהודי ירא שמים ההוגה בתורה. לא אחת היה רבי אלימלך מראה לבניו על יהודים כשרים וצדיקים בקרית צאנז ואומר להם: "תראו בני, איך צריך ללמוד"... "תלמדו מיהודי בעל צורה זו, כיצד צריך להתנהג"... "אזוי דארף אויסזען א ערליכער איד..."[607]

---

606 מעניין לציין כי לימים באו משפחתו של רבי אלימלך ז"ל בקשרי שידוכים עם משפחת רבי משה ארנפלד ז"ל, ומשפחת ריניץ באו בקשרי שידוכים עם משפחת רבי שמחה בונם כהן ז"ל.

607 בנו רבי דוד אריה הי"ו.

משרדי 'שארית הפליטה' בלייפהיים, עומד מימין רבי אברהם שלמה ראטה ז"ל מבני ברק, משמאל רבי אלימלך ראטה ז"ל

בכלל היה רבי אלימלך מקדיש זמן רב למסכת חינוך צאצאיו בהשקעתו המרובה ממיטב כוחו ומרצו, כשהוא עומד על גביהם ומפקח בעצמו על חינוכם, חוזר עמהם על לימודם ומעודדם להתעלות במעלות התורה והיראה.

עמך אהבת

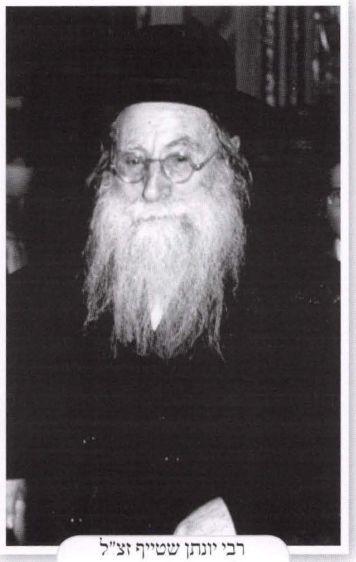
אהבת ישראל עזה פיעמה בלבו של רבי אלימלך ז"ל, וכל אימת ששמע על דבר אסון שפקד אי מי מישראל היה משתקף הצער על פניו. ואף אם החלל לא נמנה על קרוב או מכר, כמו חייל בצבא שנהרג, או אף שהיו אלו מאחינו בני ישראל שלמגינת הלב, אינם נמנים על השומרים תורה ומצוות. על כולם היה רבי אלימלך מצטער בכאב גדול ורב על אובדנה של נפש יקרה מישראל.

אירע ורבי אלימלך הביע את צערו בבית המדרש על אסון שפקד נפש ישראלית שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות, ובעקבות כך נגרר לויכוח עם אי מי, לאחר מכן לא נח ולא שקט רבי אלימלך עד שפייס את הלה.

אשר יצר שנכנס ללב

רבי אלימלך ז"ל אף סיפר כי כאשר נשלח פעם[608] על ידי רבו הקדוש בעל **'שפע חיים'** זצ"ל, אל רבי **יונתן שטייף**, בעל **שו"ת מהר"י שטייף** זצ"ל[609]. היו צריכים להמתין אצלו מספר דקות כדי שיוכל לקבל אותם.

כשיצא רבי יונתן זצ"ל נטל את ידיו ובירך ברכת "אשר יצר" בהתעוררות רבה ובבכיות במשך כעשר דקות.

רבי יונתן שטייף זצ"ל
בעל 'שו"ת מהר"י שטייף'

608 יחד עם רבי ישעיה בילער ז"ל מבארא פארק.

609 נולד בשנת תרל"ז. בישיבה למד בפרשבורג אצל בעל 'שבט סופר' זצ"ל, היה דיין בבודאפעסט שבהונגריה לפני מלחמת העולם השניה. ונודע כפוסק מגדולי ההוראה. רבי משה פיינשטיין זצ"ל, היה מכנהו "גדול הדור". נפטר ט' אלול ה'תשי"ח. נדפס ממנו שו"ת מהר"י שטייף ועוד.

סיים רבי אלימלך כל כך התעוררתי ממורא ופחד ממחזה זה, שחדר אל לבי, ומדי יום כיפור הייתי מזכיר לעצמי את אותו מעמד כדי לעורר את לבי[610].

גדול הנהנה מיגיע כפיו

זהיר היה רבי אלימלך מאד שלא ליהנות משל אחרים ושלא להיות סמוך על שולחנם של אחרים, אלא להתפרנס מיגיע כפיו. לשם כך היו תקופות שנאלץ לעבוד עבודות קשות והיה הולך מבית לבית וממקום למקום למכור פריטי לבוש קטנים. בתקופה מסוימת אף התפרנס מעבודות צבע. עבודות כמו אלו נחשבו אמנם לעבודות קשות, אולם בזמנו היו אלו מבוצעות בדרך כלל על ידי אנשי שלומינו.

כל זאת, מחמת זהירותו הרבה לא להזדקק למתנת בשר ודם.

עם זאת, לא היה צובר לעצמו הון, ואף לא לימים הקרובים הבאים, כשהוא אינו דואג את דאגת המחר כלל, בהיותו סמוך ובטוח כי השי"ת הזן ומפרנס לכל, ימציא לו את מזונותיו. וקיים בעצמו טוב תורה עם דרך ארץ ומדי יום לאחר שסיים את עבודתו פנה לבית המדרש ללמוד, כשהוא מסרב להוסיף שעות עבודה נוספות אף במחיר גבוה.

הגבר אשר יבטח

בהיותו אמון כי מזונותיו של אדם קצובות לו מראש השנה עד ראש השנה, לא חשש רבי אלימלך כי אחרים ייצרו את צעדיו ושמא יהיו לו מתחרים שיגזלו את פרנסתו. ולכך היה מסייע ועוזר לאחרים ללמדם את מלאכתו, כדי שגם הם יוכלו להתפרנס ממנה ולהביא טרף לביתם[611].

פריעת בעל חוב

גם בימי חוליו כאשר לא היה יכול לצאת ולבוא מחמת כאב רגליו, לא רצה להתפרנס משל אחרים. לשם כך, היה מסייע בעבודתו של בנו[612], והיה מציין כל רגע ודקה מעבודתו, כדי למסור דין וחשבון מפורט ומדויק. כאשר שכח לרשום את הזמן המדויק של עבודתו, שוב לא רשם מאומה.

---

610 חתנו רבי משה אהרן דייטש הי"ו.

611 בנו רבי אברהם שלמה הי"ו מקרית צאנז נתניה.

612 רבי שלום משה הי"ו ממונסי.

אם אי פעם נאלץ ללוות מעות, היה כל כולו אפוף דאגה להחזיר את מה שלוה, וכבר ימים מספר טרם זמן הפירעון הגיע להחזיר חובו.

גאון במידות

כן היה רבי אלימלך זהיר מאד שלא לפגוע בזולת ולא לגרום חלישות הדעת לאי מי. כאשר עבד בבית חרושת ומחמת חריצותו וזריזותו המרובה, הוסיף לו המנהל תנאים טובים יותר, אירע כי אחד מן הפועלים במקום היה סבור כי מאחר והוא ותיק במקום יותר מרבי אלימלך, יש להעניק לו הטבות אלו, ולא לרבי אלימלך. הפועל אף היה הולך לבעל הבית להתלונן מפעם לפעם על

חתונת בנו רבי דוד אריה ראטה הי"ו

רבי אלימלך, שאינו מוציא מתחת ידיו דברים מתוקנים וכדומה, אולם המנהל שהבין כי אין זה אלא מחמת שהוא מקנא, לא התייחס לכך.

אמנם כאשר רבי אלימלך הרגיש בכך הלך אל המנהל ואמר כי הוא מבקש ממנו לשלם לו בדיוק כפי שהוא משלם לפועל השני ולא יותר, ואף אמר כי החל מהיום יעבוד יותר בנחת כמו הספקו הקצר של הפועל השני שקינא בו.

כאשר שאלו בעל בית החרושת מה הניאו לכך, השיב רבי אלימלך בפשטות, כי הוא נוכח שהפועל השני יש לו חלישות הדעת מכך שהוא מקבל יותר ממנו ועובד בחריצות ובזריזות יתירה.

בעל המפעל אף ציין, כי רק את חשבונותיו של רבי אלימלך לא היה בודק לראות אם אינו מוסיף שעות נוספות בהן לא נוכח בעבודתו, מתוך ידיעתו כי רבי אלימלך נאמן וחשבונו צדק.

הריני מוחל

דבר זה היה ברור, כי אם רבי אלימלך כבר עלה על יצועו, סימן לדבר כי אין לאי מי תערומות עליו. כי במידה והיה לרבי אלימלך חשש כלשהו, אולי אי מי יש לו טענה עליו, היה עושה כל מה שהיה ביכולתו לפייסו ולרצותו. גם כשהדבר היה ברור כשמלה, שהצדק עמו.

היה ואי מי הציע לרבי אלימלך שידוך לאחד מצאצאיו. ורבי אלימלך הבין כי אין ההצעה ראויה ומתאימה לו ושלל אותה על אתר. טרם עלה על משכבו, התקשר רבי אלימלך טלפונית לשדכן להתנצל לפניו על שציערו, וכעת אינו יכול ללכת לישון טרם ירצהו.

כך היה דרכו של רבי אלימלך, אוהב שלום ורודף שלום ומקדים שלום לכל אדם. הילוכו בנחת בין הבריות ודעתו מעורבת עמהם.

ג

יסורים של אהבה

לשמחה מה זו עושה

מנת סבל ויסורים חווה רבי אלימלך כאשר בשנת **תשכ"ד**, מספר שנים לאחר עלותו לארץ הקודש, נפל למשכב כשמחלה קשה מקננת בגופו.

הרופאים התייאשו ממנו וחיוו את דעתם שלא יחיה יותר משנתיים ימים, אולם רבי אלימלך החדור באמונה ובטחון השתדל להמשיך בשגרת חייו, עד כמה שהיה ניתן במצב בריאותו הלקוי.

והיה רבי אלימלך מתהלך באותם ימים בקרית צאנז, וצהלתו על פניו. המאור שהיה על פניו אף הדביק אחרים עמו. גם בתקופות בהן גברו יסוריו, קיבל זאת רבי אלימלך בשמחה ואף נזהר שלא יצטערו הסובבים בגינו.

ברכת הקודש

בין כסה לעשור, בליל שלאחר י"ג מידות, בערבו של יום הקדוש, כאשר למחר יהיה האות, נכנס רבי אלימלך אל רבו האדמו"ר זצ"ל עם קוויטל ופתח בבכיה על מצב בריאותו, כשהוא אומר:

"זכור נא ימים מקדם בו עמדתי לימין צדיק, בלכתי בארץ לא זרועה בכל דבר שבקדושה ובכל מקום אשר דבר רבנו הגיע.

אף מילאתי את רצונו הקדוש לעלות ולהשתקע בארץ הקודש. והנה הילדים רכים ועודני צריך לגדלם, לחנכם ולחכמם, לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

והרופאים כבר התייאשו מחיי והקציבו אותם לשנתיים ימים".

אך האדמו"ר זצ"ל מרגיע אותו ועונה לו כמשיח לפי תומו: "עוד תחתן את כל צאצאיך..."

זאת חליפתי

נודע כוחם של הצדיקים להעביר את הדינים, הצרות והמחלות, מראשיהם של עם קדוש ולהחליפם זה תמורת זה, על גוי מאומות העולם, אותו בחרו לכפרה.

דומה כי אף כאן, המשיך האדמו"ר זצ"ל את המיתה על ראשו של אותו רופא נכרי, שלמרות היותו בריא, נחלה באותו פרק ומת לאחר שנתיים ימים, בדיוק כזמן אותו הקציב עבור רבי אלימלך.

ברכת השיר

באותה שנה בהגיע ימי הפורים כאשר כדרכו בקודש יצא האדמו"ר זצ"ל לאחר השולחן הטהור בסעודת היום לרקוד ברחובות קרית צאנז. המשיך

קרן חסדי אלימלך
סכום הקרן: $100,000
ע"ש הרה"ח ר' אלימלך רוזט ז"ל
בן הרה"צ ר' יצחק אייזיק זצ"ל
נלב"ע כ"א אדר תשמ"א
הונצח ע"י הרה"ח ר' אברהם שלמה הכהן רוזט הי"ו - קרית צאנז נתניה

עמודי החסד
קרנות עולם

הנצחות על ידי גמ"ח שפע חיים ורחמים, על קרן לזכרו

קרן נצח - נזר החסד

ע"ש הרה"ח ר' אלימלך רוזט ז"ל

נלב"ע כ"א אדר ב' תשמ"א

ביום כ"א אדר ב' תשמ"א נסתלק לבית עולמו האי גברא רבא ויקירא, אהוב למקום ולבריות, מנכבדי וחשובי אנ"ש, הרה"ח ר' אלימלך רוזט ז"ל והוא עדיין במיטב שנותיו.

המנוח ז"ל נולד בשנת תרפ"ז לאביו הגדול מנקיי הדעת שבקהילתנו הקדושה הגאון הצדיק רבי יצחק אייזיק רוזט זצ"ל.

כבר בצעירותו נכרו בו כשרונותיו הברוכים ואף עמד בכור המבחן בהבנה ישרה אצל המהר"מ שפירא מלובלין ע"מ להתקבל לישיבת חכמי לובלין המעטירה, אולם אז פרץ מלחמת העולם השנייה והגלה עם הגולה אשר הגלתה הממלכה הסובייטית לעבר יערות סיביר, יחד עם אביו הגדול באשמת התנגדות למשטר הסובייטי. היה זה בראשית מלחמת העולם השניה, כשרבים היו הפליטים שברחו ממקום למקום.

בכפור אימים זה, בטמפרטורה קפואה של כשלושים מעלות מתחת האפס - טמפרטורה ממוצעת לחורף הארוך המתחיל בתקופת חודש אב, ונמשכת עד לתקופת סיון - שהה ר' אלימלך יחד עם אביו ושאר הגולים אשר עמו, משך תקופה ממושכת של מעט יותר משנה.

בתום המלחמה הנוראה למד בישיבתו של כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע במחנה העקורים בפרנגולד שבגרמניה ואליו דבק בכל נימי נפשו והיה לחסיד נאמן עד יומו האחרון. הוא זכה לקירבה מיוחדת אצל כ"ק רבינו זיע"א שחבב את ישרותו ותומתו והעריך את יראת השמים וההסידות שפיעמו בו.

וכתר שם טוב עולה על כולנה. עדינות נפשו ומידותיו המיוחדות והאצילות הקנו לו ידידות ושם טוב בכל מקום, כשהוא נערץ בפי כל מכיריו, אמונת צדיקים היתה טבועה בקרבו, כמו שאר גינוני חסידות, אם זה בתפילתו בחמימות. ובהתלהבות חסידית.

ר' אלימלך אף שימש כמוהל מומחה לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס.

בכלל חיזק הרבה לבבות נשברים ונהנו ממנו עצה ותושיה בהרבה ענינים, ר' מיילך כפי שכינוהו רבים היה גומל חסד בגופו ובממונו, בכתתו רגליו לטובת עניי העיר, נודע ביראו שמים ברבים וקידש שם שמים במשאו ומתנו באמונה ובישרות. מנער ועד זקן תמיד תהלתו בפיהם ומציינים לשבח את מאור פניו, את סבלנותו לכל אחד ואחד ואת מידותיו הנהדרות.

הוא אף יסד גמ"ח להלוואות לנזקקים וקרא שמו קרן חסדי אבא"ר ר"ת "אלימלך בן חנה ברכה" ולמרות שבימים הראשונים היה חי חיי צער ודחקות קצין מפתו ומלחמו והעביר כספים גדולים ממשכורתו למטרות הגמ"ח והיה מכתת רגליו לאסוף כספים לכל מיני מטרות ורבים זכו להסתייע ונהנו מקופה זו, וכל זאת בהצנע לכת.

קבע עיתים לתורה, ואף בעת עוסקו במושא ומתן הקדיש הרבה שעות ביום ללימוד התורה, החל מלפנות בוקר.

אהבתו לארץ הקודש לא ידעו גבולות וכל ימיו כמה לעלות ולפקוד את ארצנו הקדושה. ועת אשר עלה ארי מגבל וכ"ק מרן זי"ע עלה ארצה בשנת תשכ"א הצטרף עמו ר' אלימלך ז"ל והיה מהמנין אשר עלו עם מרן זי"ע מארה"ב לארץ הקודש למרות שבארה"ב כבר היה מסודר בפרנסה מכובדת עוזב הכל ובאן בארץ חי חיי עוני ודחקות, אבל שמחתו בלבו היה להיות מקורב אל הקודש ולעמוד לימין כ"ק מרן זי"ע בכל נימי לבו.

"ונתתי לחם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו" (ישעיה נו, ה)

ייזכרו לטובה ולברכה בניו היקרים שיחי' שהקימו לזכרו את

קרן הנצח נזר החסד - "חסדי אלימלך"

שתרומה זו הייתה מאבני היסוד למפעל החסד שפע חיים ורחמי"ם
וכל החסד הגדול שיוצא ממפעל אדירים זה נזקפים לזכות נשמתו

הקרן מונה כיום סך 100,182.65 דולר

בריקודו עד לביתו של רבי אלימלך[613], כשבמקום זה השמחה והריקודים הלכו והתגברו.

בינתיים נעמד האדמו"ר זצ"ל ליד העץ שעמד סמוך לביתו של רבי אלימלך והכריז:

"והיה האיש אשר אבחר בו - אבח"ר ראשי תיבות א'לימלך ב'ן ח'יה ר'חל..."

סמוך ובטוח

מאז משך כל השנים היה רבי אלימלך סמוך ובטוח בברכתו והבטחתו של האדמו"ר זצ"ל. מחלתו לא עזבה אותו והיא עדיין קיננה בגופו ובמהלך שנים אלו עברו עליו תקופות בהן היה חלוש כוח ואין אונים ותקופות בהן קם והתהלך בחוץ.

אולם כהוראת רבו האדמו"ר זצ"ל נאלץ לחזור ולנסוע לאמריקה כדי לדרוש ברופאים שהיה בידם להקל על חוליו[614]. אולם בכל הזמנים והמצבים היה רבי אלימלך חוזר ואומר כי אינו מודאג לעת עתה, מאחר שהוא סמוך ובטוח בברכת קדשו של האדמו"ר זצ"ל.

בהזדמנות אמר לו האדמו"ר זצ"ל כי הרבה להתפלל ולהעתיר לרפואתו.

צדק לפניו יהלך

רבות ניתן לספר מאותה תקופה בה היה חלוש כוח. גופו שבור אולם נפשו ורוחו בגבהים, כשהוא מרבה ומוסיף במעשי צדקה וגמילות חסדים.

בתקופת שהותו באמריקה אף הקים קרן גמילות חסדים, כדי לעמוד ליהודים בשעת דחקם, להלוות להם סכומים הגונים. קרן זו יועדה במיוחד עבור "יהודי ארץ ישראל".

כאשר נשאל, הרי לא חסרים קרנות גמילות חסדים, השיב כי מצוקתם של "יהודי ארץ ישראל" גדולה מאד, וחסרים עבורם עוד קרנות של גמילות חסדים.

---

613 ברחוב החוזה מלובלין 20, פינת דברי חיים. כיום מתגורר במקום בנו רבי אברהם שלמה הי"ו. היתה זאת הפעם היחידה שהאדמו"ר זצ"ל המשיך בריקודו למרחק רב כל כך.

614 בהגיעו לשדה התעופה באמריקה הופתע למצוא את רבי ברוך טסלר הי"ו, עליו המליצו "ברוך רופא חולים" מחמת היותו לעזר ותמיכה בעניני רפואה. כשהוא מגלה לו כי האדמו"ר זצ"ל התקשר אליו שיקבל את פניו של רבי אלימלך ויהיה לו לעזר וסעד.

כמו כן, הסביר כי רצונו להקים קרן, שינתנו בו הלוואות לפי שקלים, שבאותם הימים היו רוב קרנות הגמחי"ם הקיימים, מעניקים הלוואות לפי דולרים בלבד, ושווי הדולר בתקופה זו היה מוסיף ועולה במהירות, ואנשים היו צריכים להחזיר יותר כספים ממה שלוו[615]. זאת מלבד החששות ההלכתיות שקיימות בכך.

עבור הקמת קרן זו סובב רבי אלימלך בין נדיבי עם, להתרימם למצוה חשובה ונשגבה זו, כשהוא בעצמו מכתת רגליו ממקום למקום, למרות חוליו והקשיים הרבים שנלוו לו.

צוואת שכיב מרע

רבי אלימלך אף היה עסוק וטרוד במצוה זו עד זיבולא בתרייתא, וגם בימיו האחרונים ממש, היתה כל דאגתו נתונה להגדיל את הקרן, כדי לעמוד לעזר וסיוע ליהודי ארץ הקודש.

אפילו בימיו האחרונים בהיותו בבית החולים, התקשר טלפונית לכמה מידידיו ואמר להם כי הוא נמצא בבית חולים ואין בכוחו בינתיים להמשיך לכתת עצמו אל נדיבי עם, על כן הוא מבקש מהם שילכו במקומו להשיג עוד כספים ואף יתנו משלהם להגדיל את הקרן.

שותף שכזה

חלוקת פרסים לעילוי נשמת רבי אלימלך ראטה ז"ל, ביום היארצייט. תרומתו של בנו רבי אברהם שלמה הי"ו מקרית צאנז

יהודי בעל הבנה היה רבי אלימלך, ולכן נטל לעצמו שותף הגון ביותר לעסקיו, את מי שהכסף שלו, הוא הקב"ה בעצמו...

את הסכם השותפות קיים רבי אלימלך באותה תקופה בה היה חולה, כשהוא מחלק כל הכנסה שהגיעה לידו, ממלאכת כפיו בה עסק באותה עת. היתה זו מלאכה קלה, בה הצליח לעסוק למרות חוליו,

615 רבי בנימין זאב (וואלף) רייניץ הי"ו.

באין רצונו להתפרנס מן הצדקה, מחצית עבורו לצרכיו ולצורכי בני ביתו ואת המחצית השניה שהיא חלקו של השותף, הקדיש מיד קודש לה', לקופת גמילות חסדים אותה יסד וניהל, קרן גמילות חסדים אשר עמדה לימינם של מאות ואלפים, בהלוואות בסכומים הגונים ובתשלומים נוחים[616].

לאחר פטירתו המשיך בנו רבי **אברהם שלמה ראטה** הי"ו. לנהל את קרן הגמ"ח למשך שנים רבות. עם יסוד מפעל החסד הגדול "שפע חיים ורחמים" על ידי האדמו"ר מ**צאנז** שליט"א לזכרו הטהור של אביו האדמו"ר זצ"ל וזקנתו הרבנית הצדקנית מרת חיה מינדל ע"ה, הועברה הקרן לשם, כאשר בראש עשרות הקרנות המתנהלות בקופת הגמ"ח, עומדת כפנינה לראשה **קרן "זכרון אלימלך"** לשמו ולזכרו, כאשר בניו החשובים שליט"א מוסיפים להגדיל את הקרן שתעמוד לסיוע ולרווחה להוצאות המרובות בעתות שמחה במעונם של חסידי צאנז.

מעשי החסד הנעשים בכספים אלו צוברים זכויות רבות, ההולכות ומתרבות מדי חודש בחדשו כאשר הכספים חוזרים מן הלווים ושבים אל הלווים החדשים.

הקרן קיימת בעולם הזה ופירותיה נאכלים בעולם הבא.

תורה שלמדתי באף

גם בתקופות בהן היה חלוש מאוד מחמת שנאלץ ליטול תרופות קשות וחזקות, שמחלישות את האדם, ובקושי שירך את רגליו, לא ויתר מלצאת להשתתף בשיעורי תורה.

באותה תקופה - בשהותו בארצות הברית - היה משתתף בשיעורו של רבי **יוסף שטייכל** ז"ל שכונה **רבי יאשע בעלזער**, שהתקיים בבית המדרש "תורה ודעת" ובשיעור זה הגו בלימוד גמרא ותוספות.

רבי יוסף שטייכל ז"ל שכונה רבי יאשא בעלזער

616 כפי שאמר לרבי חיים אריה (לייבל) ריינץ הי"ו מירושלים.

בהזדמנות אמר רבי יאשע: "רבי אלימלך, לערנט אפ גוט א שטיקל גמרא, און האלט גוט מיט די שיעורים, און קומט מיט מסירות נפש – רבי אלימלך לומד את הסוגיות הדק היטב, בהבנה דקה ויתירה, הוא משתתף בשיעורים ומוסיף להם חן ונופך, והוא טורח להגיע במסירות נפש"[617].

עתיד ליטלה ממני

עם זאת, שהיה רבי אלימלך סמוך ובטוח על ברכתו של צדיק, אף הבין היטב כי לא ירבו הימים מאז ישיא את צעיר בניו, והוא לא יאריך ימים בקרב הארץ. הבטחתו של האדמו"ר זצ"ל היתה ברורה וניתנה למשך אותו הזמן עד לאחר שישיא את צאצאיו...

כאשר רבי אלימלך פנה לקבל עצה ותושיה, לשאול על אודות הצעת השידוך של צעיר בניו רבי **דוד אריה** הי"ו. האדמו"ר החל לחקור את רבי אלימלך, מדוע ממהר הוא כל כך להשיא את צעיר בניו, אולי עדיף שימשיך בלימודו. רבי אלימלך, שהבין את כוונת קדשו להמשיך לו עוד שנות חיים, נענה לאדמו"ר זצ"ל כי אף שעדיין אין מקום למהר, הגיע לשאול על כך, מאחר שהציעו לו נכבדות, אולי אין לו להמתין, שמא יקדימנו אחר.

הקוויטל שלא נקרא

בשלהי הקיץ **תש"מ** עלה רבי אלימלך לארץ הקודש, להשיא את צעיר בניו, כשהוא מקדים להגיע מספר שבועות קודם לכן בצוותא עם האדמו"ר זצ"ל שהיה בדרכו לבקר בארץ הקודש, כשאליו מתלווים קבוצה של חסידים ואנשי מעשה.

על אם הדרך, ניגש רבי אלימלך אל האדמו"ר זצ"ל כשבידו קוויטל להיזכר בדבר ישועה ורחמים. אולם האדמו"ר זצ"ל השתמט ודחה אותו ולא רצה לקחת ממנו את הקוויטל.

רבי אלימלך אשר הכיר את דרכו והנהגותיו של האדמו"ר זצ"ל אשר היה משתמט מלקרוא פתקאות של חולים, כשראה שכבר נגזרה הגזירה, אמר לסובבים אותו: "יודע אני את הסיבה שרבינו לא רצה לקחת ממני את הקוויטל", אמר ולא הוסיף.

---

617 כפי שאמר לרבי משה אהרן דייטש הי"ו חתן רבי אלימלך ז"ל.

על אם הדרך נראה רבי אלימלך מהורהר, שלא כדרכו שפניו היו שמחות ומאירות. לשאלתו של אחד מאנשי שלומנו על כך, מאחר שתמיד האירו פניו בשמחה רבה, נענה רבי אלימלך: "יודע אני שכבר לא אחיה זמן רב, מאחר שהנני עומד לפני נישואי בני הצעיר, והבטחתו של האדמו"ר זצ"ל היתה ברורה שאזכה להשיא את צאצאי".

הלה, ניסה לעודד את רבי אלימלך שבוודאי עוד יזכה לאורך ימים ושנות חיים, אולם רבי אלימלך אמר לו, כי דבר מדברי קדשו של רבינו אינם שבים ריקם.

מיד לאחר שהשיא רבי אלימלך את צעיר בניו, בראש חודש אלול שנת תש"מ, החל מצבו להתדרדר. לשם כך חזר לארצות הברית, שם העדיף את הטיפול במחלתו, אולם מצבו המשיך והתדרדר, כשהוא מתייסר במשך כמחצית השנה.

יבוא טהור ביום טהור

ביום ששי, ערב שבת קודש פרשת שמיני - החודש, בשעת דמדומי חמה, לאחר הדלקת נרות שבת, נפטר רבי **אלימלך** ז"ל כשהוא בן נ"ד שנים בלבד, לאחר שהזדכך במחלתו במשך י"ח שנים.

אותו היום - יום **כ"א אדר ב' תשמ"א** היה, יומא דהילולא של הרב הקדוש הרבי **ר' אלימלך מליז'ענסק** זצ"ל, אשר רבי אלימלך נקרא על שמו[618].

מחמת השעה המאוחרת של ערב שבת קודש, בה נסתלק רבי אלימלך בבית החולים, לא נודע הדבר בקרב ידידיו ומכיריו, רק במוצאי שבת קודש.

ונפשו קשורה בנפשו

לפנינו מעשה פלא, אשר מעיד עד כמה היתה נפשו של רבי אלימלך קשורה בנפשו של האדמו"ר זצ"ל.

דרכו של האדמו"ר זצ"ל באותן שנים, כי באמצע עריכת השולחן בעידן רעווא דרעווין, לאחר העבודה הקדושה של חלוקת השיריים והזמירות שנמשכו שעה ארוכה ביותר. אזי בטרם אמירת ה"דברי תורה", היה יוצא לביתו לשהות זמן מה, להפוגה קצרה, כנראה מחמת חולשת גופו הטהור.

618 הוא נקרא על שם זקנו רבי אלימלך, שנקרא על שמו של הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל.

באותה עת שכבר זמן צאת הכוכבים חלף ועבר מזמן, כבר נשמעה הבשורה הקשה בפטירתו של רבי אלימלך. אולם לאדמו"ר זצ"ל שעדיין היה באמצע עריכת השולחן עוד לא נאמר על כך מאומה.

בשעה זו, היה האדמו"ר זצ"ל עוסק בקדשים, ולומד בספרי חסידות כמו **'נועם אלימלך'** או ספרי **הרבי מלובלין** רבי **יעקב יצחק** זצ"ל וכיוצא בזה.

באותה שבת, בהפסקה זו, פנה לפתע האדמו"ר אל המשמש בקודש ושאלו אם לא דפקו בדלת. המשמש השיב שלא. שאל האדמו"ר בתמיה: "מיילך [ראטה] לא היה כאן כעת?"...

המשמש שכבר שמע על פטירתו וידע שעדיין לא הודיעו לאדמו"ר זצ"ל על כך, השתומם לשאלתו, אך השיב גם הפעם בשלילה.

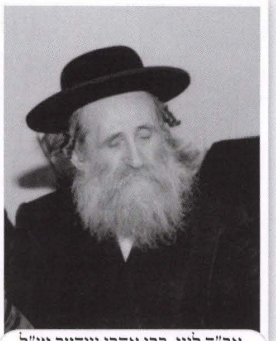
כששוב נענה האדמו"ר בשלילה, ניסה לטשטש את דבריו האחרונים, בתגובה סתמית שלא מן הענין.

אמנם, אין אנו יכולים להבין בדברים העומדים ברומו של עולם, על המתרחש בעולמן של נשמות[619]. אולם, המעט שבדל הבנתנו משיג הוא כי קשר אמיץ וחזק היה לו לרבי אלימלך עם האדמו"ר זצ"ל אשר הרגיש בפטירתו[620].

---

619 בהקשר לכך יצוין, כי בספר הקדוש 'צנצנת מנחם' לרבי מנחם מנדל ב"ר צבי הירש וונגרוב דף צ"ג (במהדורת מכון הוצאת ספרי קדמונים), האריך בחשיבות הגבהת התורה, שכאשר הצדיק מגביה את ספר התורה הוא רואה את כל נשמות ישראל, וכידוע היה האדמו"ר זצ"ל נוהג להגביה את ספר תורה בעת קריאת התורה בתפילת מנחה שלפני סעודה שלישית, ומי יבין בסוד קדושים.
וזה לשון קודשו: "...שהגולל ספר תורה דקאמר פרש"י שגולל הספר תורה וזהו שנקרא עכשיו הגבאה וכן **כמה רבנים קשישאי נוהגים להגביה הספר תורה** ומראה הכתב לעם. ודע דענין הא דרואין בכתב הספר תורה בשעת הגבאה, נראה לי טעם אחד משום שישראל הוא ראשי תיבות י'ש ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה. וכן י'ש ש'שים ר'בוא א'דם ל'ישראל. כי כל נפש מישראל יש לו אחיזה באות אחת שבתורה וזה האות הוא כנשמה לאדם. ומשום הכי כשרואה בספר תורה וזוכה לראות האות שנאחז בו נשמתו... **זהו הטעם שהגדול בישראל ראוי לגלול הספר תורה ולהגביה אותה דהנה מצינו בגדולי ישראל שהם כוללים מכמה נשמות**, כדאיתא משה היה כולל נשמתו ששים רבוא מישראל **וכן כמה גדולים. ואם כן כיון שנשמת הגדול כלול מכמה נשמות נמצא שיש לו אחיזה בכמה אותיות שבתורה ולכך ראוי לו להיות גולל הספר תורה כי בוודאי בכל מקום שיפתח רואה נשמתו ולא כן האחרים** וק"ל.

620 מפי רבי משה מרדכי ווידער שליט"א, מעיה"ק ירושלים.
יצוין כי עובדה דומה להפליא אירעה אף בהזדמנות אחרת, כשביום חמישי בשבת נפטרה זוגתו של אחד מחשובי חסידי צאנז הי"ו, לאחר שבמשך תקופה קודם לכן חלתה קשות. בעלה, שלא רצה לצער את האדמו"ר, ביקש שלא להודיע לו על כך.
אולם בהגיע זמן עידן רעווא דרעווין, לפני אמירת התורה, כאשר נכנס האדמו"ר זצ"ל לביתו, שאל את המשמשים בקודש: "האם אי מי התקשר טלפונית?" והם ענו בשלילה, וחזר ושאל: "אף

אב"ד לינז, רבי אהרן ווידער זצ"ל
בעל 'צבא אהרן'

יהי שם ה' מבורך

בלווייתו שהתקיימה בארה"ב הספידו ובכו לו תמרורים **רבי אהרן ווידער** זצ"ל אב"ד **לינז**, אשר הכריז בתוך דבריו בשם רבו האדמו"ר בעל **'חקל יצחק' מספינקא** זצ"ל, כי מקובל כי מי שקרוי אלימלך, הוא על שם הרבי **ר' אלימלך מליז'ענסק** זצ"ל, ואין לו ממה להתייירא ויכול ללכת בדרך ישרה ללא פחד, ובוודאי

אחד לא התקשר!?"... למרות שהבינו שכוונתו היא מחמת פטירתה, אולם השיבו שלא.

לאחר סיום השולחן הטהור וסעודה שלישית, שאל האדמו"ר זצ"ל האם יש איזה חדשות, ושוב השיבו שלא. שאל האדמו"ר זצ"ל את בנו האדמו"ר שליט"א מארצות הברית: "מה מצבה של אותה חולנית?" ואז בלית ברירה אמר שכבר נפטרה. נענה האדמו"ר זצ"ל: "שאלתי אותם לפני סעודה שלישית והם לא רצו לומר לי..." מפי רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו מעיה"ק ירושלים.

האדמו"ר מספינקא
בעל 'חקל יצחק' זצ"ל

האוהל על ציון הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל

כי הנפטר רבי אלימלך, שאף נפטר ביומא דהילולא דיליה, יכול ללכת בדרך ישרה ללא שום פחד ומורא[621].

משם הובא רבי אלימלך ז"ל לארץ הקודש. כאן שוב ליוו אותו רבים למנוחות. בראש הצועדים הלך אביו הגדול רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל, כשהוא מצדיק עליו את הדין וחוזר ומשנן בינו לבין עצמו בכל זמן הלוויה, פעם אחר פעם: ה' נתן ה' לקח, יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם"...

עדה המצבה

רבי אלימלך ז"ל נטמן בבית החיים בחלקת פוניבז' בבני ברק.

המצבה על קברו של רבי אלימלך ז"ל

פ"נ
איש חמודות מתנהג בחסידות
רודף צדקה וחסד
אהוב על הבריות
הר"ר **אלימלך הכהן** ז"ל
בהרה"ח ר' **יצחק אייזיק** יבלחט"א
ראטה
מיקירי קרית צאנז
אביו ואמו כיבד במסירות **רב**ה
לומדי תורה החזיק ותמ**כ**
יסוריו קיבל באה**ב**ה
מגזע רבי נפתלי כ"ץ הכהן
להאמת והשלום דרכו אחז
כל בניו לתורה וחסידות גיד**ל**
נלב"ע בשם טוב
עש"ק כ"א אדר ב' תשמ"א
תנצב"ה

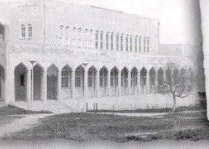
621 רבי משה אהרן דייטש הי"ו.

ביתו אחריו

רבי אלימלך השאיר אחריו ברכה. משפחה ענפה של אנשי מעשה יראי שמים שומרי תורה ומצוות, ביניהם מרביצי תורה. הלוא המה:

א. בנו רבי **שלום משה** הי"ו.
ב. בנו רבי **בצלאל מרדכי** הי"ו.
ג. בנו רבי **אברהם שלמה** הי"ו.
ד. בתו מרת **חנה מינדל** תחי' אשת רבי **משה אהרן דייטש** הי"ו.
ה. בתו מרת **מרים גיטל** תחי' אשת רבי **אלעזר אלימלך באקאן** הי"ו.
ו. בתו מרת **ריזל** תחי' אשת רבי **מנחם יהושע הכהן פישער** הי"ו.
ז. בנו רבי **דוד אריה** הי"ו.

פרק לג

משפחת חותנו - גרינפעלד

א

חותנו רבי שלום גרינפעלד

ענף עץ

הרב החסיד רבי **שלום גרינפעלד** זצ"ל[622] נולד **בקאניאהאז**, אשר **בהונגריה** ביום **ו' אייר** שנת **תרנ"ח** לפ"ק, לאביו רבי **ישכר דוב גרינפעלד** זצ"ל[623] בן רבי **שלום גרינפעלד** זצ"ל[624], בן רבי **אהרן ריישער** זצ"ל[625]. ולאמו הצדקנית מרת **ריזל**[626] ע"ה.

בימי בחרותו, הלך רבי שלום ללמוד תורה בעיר **ביקסאד**,

רבי שלום גרינפעלד

---

622 החומר על רבי שלום גרינפעלד זצ"ל ומשפחתו, שאוב בעיקר מהקונטרס הנפלא 'אוהל שלום' בהוצאת בניו רבי חיים ישכר דוב הי"ו ורבי משה חנוך העניך ז"ל.

623 ראה אודותיו בהמשך בערכו.

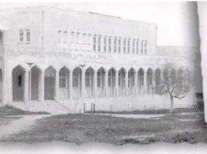
624 ראה אודותיו בהמשך בערכו.

625 כפי הנראה נפטר בהיותו צעיר לימים. מאחר ואנו מוצאים כי בכור בניו של רבי שלום בנו כבר נקרא על שמו.

626 ראה אודותיה בהמשך הפרק.

משפחת גרינפעלד

- ר' בנצלאל דוד הי"ד
- מ' רינה הי"ד
- ר' יצחק הי"ד
- ר' אלימעלך הכהן ראמה
- מ' שרה
  - מ' מלכה פיגא — אשת ר' יוסף שלמה הייניץ
  - ר' חיים ישכר דוב
  - ר' משה תנך העניך
- ר' שלום גרינפעלד
  - מ' צפא לאה (ראמה)
    - מ' מרים בלומא — אשת ר' משה מרדכי האלברשטאם
    - ר' הלל גרינפעלד
    - מ' פיגא הי"ד — אשת ר' שמעון מאיר הי"ד
    - מ' שרה בילא מאנדעלמאן גרינפעלד
    - מ' רבקה הי"ד
    - מ' זיסא הי"ד — אשת ר' יצחק אייזיק
- ר' ישכר דוב גרינפעלד
  - מ' רייזל הי"ד
    - ר' יצחק ראזנפעלד
      - מ' רבקה
    - מ' פיגא
      - ר' שלום גרינפעלד
        - ר' אהרן גרינפעלד
      - ר' משה תנך העניך גרינפעלד
      - ר' שמואל גרינפעלד
      - ר' אהרן גרינפעלד

הסמוך לעיר **סאטמאר**, אצל האדמו"ר רבי **אליעזר פיש** זצ"ל אבד"ק **ביקסאד**, בעל **'שם אליעזר'**[627]. אשר עמד בראשות ישיבה וגידל תלמידים לתורה ויראת שמים.

אב"ד ביקסאד, רבי אליעזר פיש זצ"ל

האדמו"ר רבי **אליעזר** זצ"ל, גילה חיבה והערצה מיוחדת כלפי רבי שלום בגין ישרותו ועבודתו את ה' באמת ובתמים, ומקיים בעצמו תמים תהיה עם ה' אלוקיך.

הוא היה אומר: **"כל המסתכל ומתבונן בהתנהגותו והליכותיו של תלמידי החשוב שלום גרינפעלד. שוב אינו זקוק ללמוד בספרי מוסר ויראה. שבכח עבודת ה' שלו, הוא מעורר את סביביו ללכת בדרכי האמת"**[628].

מה' מצעדי גבר כוננו

בהגיע רבי שלום לפרקו, סיבבה ההשגחה, שיעשה את דרכו לעבר העיר **וינה** שבמדינת **אוסטריה** כדי להעביר סחורה. ומהשם כוננו מצעדיו של רבי שלום שבעקבות נסיעה זו, הציעו לפניו את האשה החשובה מרת **ציפא לאה**

---

627 מתוך הנוסח שנחקק עלי ספרו 'שם אליעזר': האדם הגדול בענקים, ה"ה כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש המפורסם בתורתו ובקדושתו כו"ק חו"פ ציס"ע מופה"ד רבים הלכו לאורו פועל ישועות בקרב הארץ רבינו אליעזר פיש מביקסאד זצללה"ה הי"ד, נשרף על קידוש ה' כ' סיון תש"ד לפ"ק ונוה קדשו היה בעיר סאטמאר יצ"ו.
נולד בשנת תר"מ בעיירה מוסיף שבחבל מארמרוש לאביו רבי משה פיש זצ"ל מצאצאי רבי חיים צאנזר זצ"ל מראשי הקלויז בברודי ולאמו מרת לאה ע"ה מצאצאי השל"ה. למד אצל רבי מרדכי לעוו זצ"ל, אבד"ק אינטרדם, ונסמך על ידו לרבנות. לאחר נישואיו עבר להתגורר בסיגוט, שם למד בישיבתו של אבד"ק סיגוט רבי חנניה יום טוב ליפא זצ"ל, שנחשב למורו ורבו בחסידות, ולמד עם שני בניו. נודע כגאון מופלג היודע ש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם וחידושי מהרש"א בעל פה. כמו כן נודע כסגפן ופרוש, הרבה בצדקה והיה מאריך מאד בתפילותיו. כיהן ברבנות העיר נירבוגדן ולאחר מכן נתמנה בביקסאד, ולאחר מלחמת העולם הראשונה בסאטמאר, והקים שם ישיבות. נתפרסם כאדמו"ר פועל ישועות ורבים שיחרו לפתחו. את כספי הפדיונות העביר לצדקה למרות דוחקו. כשפרצה השואה בהונגריה, ניסו להבריחו לקלויזנבורג שברומניה, אולם הוא נתפס והובל לאושוויץ, שם נרצח בכ' בסיון תש"ד, הי"ד.

628 בשם בנו האדמו"ר מביקסאד רבי נחום צבי - ברוקלין. שסיפר כי שבח זה על תלמידו רבי שלום היה מרגלא בפומיה של אביו לעתים קרובות.

העיר וינה נחשבה לבטוחה יחסית: בתמונה בית הכנסת היחיד בוינה ששרד את ליל הבדולח

ע"ה בת רבי **חיים אריה** (ליב) **ראנד** זצ"ל מהעיר **טארנא שבגליציה**, אשר אף הוא יחד עם כל משפחתו עשו את דרכם באותה פרק, בכוונה להעתיק את מגורם לעיר וינה, מאחר שבימים ההם, בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה, נחשבה העיר וינה כמקום בטוח, לעומת מקום מגוריו גליציה.

על זמן החתונה התרצו שני הצדדים לקיימו בחודש **סיון**, בשבוע של פרשת **בהעלותך**, במקום הולדתה של הכלה העיר **טארנא**. שם נשארו להתגורר הזוג הצעיר.

באותה עת החל רבי שלום לסדר את הכתבים הרבים אותם השאיר ברכה אחריו חמיו זקנו רבי **בצלאל דוד ראנד**, בעל '**תורת בצלאל**' ו'**מנורת בצלאל**' זצ"ל[629]. אולם מחמת היותו טרוד בעול המחיה והכלכלה, במלאכת שמים כסופר סת"ם, לא אסתייע מילתא, וחבל על דאבדין ולא משתכחין, ונשארו רק שני ספרים הללו.

ויסעו ויחנו

לאחר זמן קצר עבר רבי שלום להתגורר בעיר **וינה שבאוסטריה**, שם קבע את מקומו לתפלה בבית מדרשו של רבי **חיים יצחק ירוחם זצ"ל אבד"ק אלטשטאדט**[630].

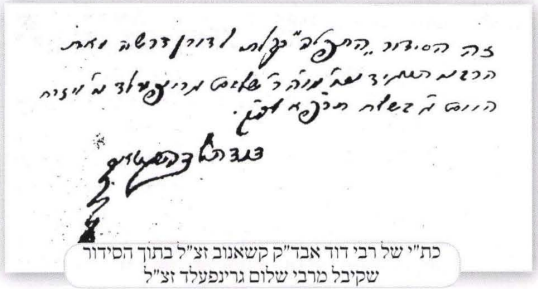
629 ראה עליו בהמשך בערכו.

630 נולד ביום י"א חשון תרכ"ה לאביו רבי שרגא זאב זצ"ל בעיר מעליץ שבגליציה. נשא את בת רבי נתן הלוי גולדברג זצ"ל אבד"ק לימאנוב, שהתברכה מפי האדמו"ר רבי חיים אבד"ק צאנז בעל 'דברי חיים' זצ"ל, שתזכה לבעל גדול בתורה. מיד לאחר נישואיו התמנה לרב בטימבארג ולסגן אבד"ק לימאנוב ושנים ספורות לאחר מכן הושיבו חותנו על כסאו ברבנות לימאנוב. בשנת

באותו פרק התקיימה שמחת הנישואין של חתנו של רבי **חיים יצחק ירוחם** זצ"ל הלא הוא האדמו"ר רבי **דוד** אבד"ק **קשאנוב** זצ"ל[631]. רבי שלום העניק לחתן כ'דורן דרשה' סידור תפלה 'תורה אור'[632].

החתן, האדמו"ר רבי דוד זצ"ל החשיב מאוד את תשורתו של רבי שלום, וחקק על גבי הסידור:

"זה הסידור 'התפלה' קיבלתי לדורן דרשה מאת הרבני הנגיד וכו' מוה"ר שלום גרינפעלד נ"י ויזרח היום ג' בשלח תרפ"א לפ"ק. דוד הלברשטאם".

כת"י של רבי דוד אבד"ק קשאנוב זצ"ל בתוך הסידור שקיבל מורבי שלום גרינפעלד זצ"ל

בתקופת מגוריו **בוינה** בשנת **תרפ"א** נולד להם, לרבי שלום ובני ביתו, בנם הבכור, הלוא הוא רבי **בצלאל דוד** זצ"ל, שנקרא על שם זקנו הגאון הקדוש רבי **בצלאל דוד ראנד** זצוק"ל[633]. אולם לא ארכו ימי שהותם בוינה ולאחר זמן קצר

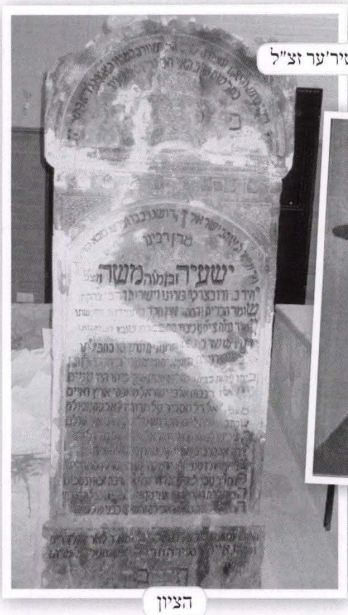
תרס"ז עלה לכהן ברבנות "אלטשטאדט", כפי שכונתה סאמבור העתיקה, (המכונה בפי היהודים "סמבור ישן"). מחבר הספרים 'ברכת חיים' ו'ברכת יצחק' ראה שם בראש הספר קונטרס 'תולדות יצחק'. ביום י"ט תשרי תש"ג, נפטר בגטו סאמבור ושם מנוחתו כבוד.

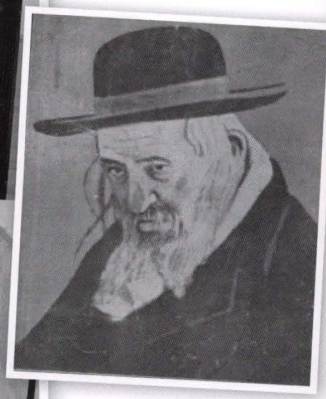
631 נולד בשנת תרנ"ז בעיר לינסק לאביו האדמו"ר רבי ברוך מקשאנוב בן האדמו"ר רבי משה מקשאנוב בן האדמו"ר רבי דוד מקשאנוב בן בעל ה'דברי חיים' מצאנז זצ"ל. ולאמו בת האדמו"ר רבי אברהם חיים השני מלינסק בן האדמו"ר רבי מנחם מנדל מלינסק בן האדמו"ר רבי אברהם חיים מלינסק בן רבי נפתלי מראפשיץ זצ"ל, נסתלק י"א תמוז תשמ"ו, ונטמן בביה"ח בקרית יואל.

632 מונחת כיום ברשותו של בנו רבי ברוך נתן הלברשטאם שליט"א.

633 בשעת הברית כיבדו בסנדקאות את האדמו"ר מבאיאן רבי מרדכי שלמה זצ"ל, עמו התגוררו בבית אחד.
בהיות הילד נער כבן שנה, אירע לו נס שהציל את חייו. באחד הימים בשוכבו על מיטתו, בעצם היום, לפתע ללא סיבה ניכרת החל ללילל בבכיות נוראות. כמובן שאמו נבהלה מבכיו הפתאומי ומיהרה להוציא את הילד ממיטתו ולהרימו על ידיה כדי להרגיעו. ויהי לנס ופלא שדקות אחדות לאחר שהילד היה על ידיה, נפל לפתע שבר של קורה, מהתקרה שמעל מיטת התינוק, משם הרימה אותו אמו זה עתה, והתברר כי בגלל בכיו של הילד ניצל ממיתה.
עשר שנים ברציפות למד בישיבת באבוב, בכל השנים האלה לא חזר לביתו כלל. חלק גדול ממה שנדפס בספר "קדושת ציון" של האדמו"ר האמצעי מבאבוב זצ"ל, הוא ממה שהוא העלה על גבי הכתב.

האדמו"ר רבי ישעיה'לע קערעסטיר'ער זצ"ל

הציון

חזרו להתגורר בבית חותנו **בטארנא**. שם נולד להם ביום **ז' כסלו תרפ"ה**, בתם, הלוא היא מרת **ריבה** ע"ה, השם יקום דמה[634].

גם שם לא השתהו זמן רב ולאחר תקופה קצרה עברו להתגורר **בנייפעסט**. משם נסע רבי שלום מספר פעמים להסתופף בצלו הטהור, של האדמו"ר רבי **ישעיה קערעסטיר'ער** זצ"ל.

זולת הנסיעות אף היה רבי שלום משגר לעתים קרובות קוויטלעך (-פתקאות) לקערעסטיר, להיזכר

בהגיעו לפרקו נשא רבי בצלאל דוד ז"ל, הי"ד, את בת גילו מרת מירל בת רבי חיים גרינפעלד ז"ל מעיר סאטמאר, נכד רבי שאול יחזקאל זצ"ל מחבר ספר 'מגן שאול'. שמחת החתונה התקיימה בעיר סאטמאר ברוב פאר והדר.

באחד משבעת ימי המשתה, ערך רבי שלום סעודת שבע ברכות מיוחדת לכבודו של האדמו"ר רבי אליעזר אבד"ק ביקסאד זצ"ל, ועל אף שימים רבים לא ירד האדמו"ר זצ"ל ממיטתו בגין חולשתו הרבה, התאמץ לכבוד רבי שלום, וירד ממיטתו כדי להסב במסיבת השבע ברכות.

אחרי חתונתו עבר לגור בעיר זענטא, שם התגורר עד שהנאצים ימח שמם, העבירו את כל היהודים להתגורר בגטאות, והובל אף הוא עם בני ביתו לגטו בסעגעדין. שם נולד להם בנם, שנימול בן שמונת ימים על ברכי אבד"ק זענטא, מי שהיה לימים להאדמו"ר מסאטמאר רבי משה בעל 'ברך משה' זצ"ל שאף הוא הוגלה עמהם מזענטא לגטו בסעגעדין. כמוהל שימש רבי אברהם הלוי יונגרייז זצ"ל אבד"ק סעגעדין. ויקרא שמו בישראל "יהושע ברוך", הלוא הוא רבי יהושע ברוך ווערצבערגער הי"ו, כיום בווילאמסבורג.

אחר זמן מה הובילו את רבי בצלאל דוד זצ"ל לאושוויץ, ונהרג על קידוש השם ביום י"א סיון תש"ד. כשהוא משאיר אחריו שם ושארית את זוגתו מרת מירל ע"ה ובנה הילד יהושע ברוך הי"ו, שהובלו לאוסטריה וניצלו בנס בארץ החיים. – השם יקום דמו.

634 בחורף שנת תש"ד נשאה לרבי פינחס פישער ז"ל מהעיר ווייטצען.

שמחת החתונה התקיימה בעיר פעסט, מקום מגורי הוריה. ברשות המרא דאתרא רבי יונתן שטייף זצ"ל, שימש האדמו"ר מבאבוב, בעל דברי שלמה זצוק"ל כמסדר קידושין. בין המשתתפים בשמחת החתונה היו גדולי הדור רבי צבי הירש זצ"ל אבד"ק ווייטצען, ורבי פינחס שטיינער זצ"ל, ראש ישיבה ביעמערינג - רבו של החתן, אשר בישיבתו הרמה למד בימי בחרותו.

לטובה ולברכה אצל אותו צדיק כשהוא מזכיר את עצמו בשמו ובשם אמו: "שלום בן ריזל"[635].

כאן בנייפעסט החל רבי שלום להתעסק לפרנסתו במסחר עם ספרים. באותה עת, אף התחיל לנסוע אחת לשנה לעיר **סאצילי'ה** להשגיח על היין שעשו שם.

על אף ששלח רבי שלום את ידו במסחר, היתה תורתו אומנותו וכל אימת שנשאר לו רגע פנוי ממלאכתו ניצלה היטב ללימוד התורה. שיעור מיוחד קבע לו רבי שלום מדי לילה בשעה שתים לאחר חצות. בשיעור זה למד בחברותא עם רבי **שמעון רייך** ז"ל מנייפעסט, את פרק כלל גדול שבמסכת שבת בעיון רב[636].

עסק הספרים

הבחור יצחק גרינפעלד ז"ל, הי"ד
בן רבי שלום ז"ל

רבי שלום יחד עם אחיו רבי הלל, התעסקו באותה עת יחדיו בהדפסת וההדרת ספרי קודש. על דפי השער של כמה ספרים נכבדים מתנוססים באותיות זהב: "יצא לאור ע"י הר"ר הלל והר"ר שלום גרינפעלד ע"ה מפעסט, ונדפס בפיעטריקוב"[637].

במלאכת שמים זו של הדפסת ספרי קודש אף זכה רבי שלום ז"ל לעידוד רב מגדולי הדור שעודדו אותו על כך. כשהוא אף זוכה

---

635 מעדות רבי נפתלי גראס זצ"ל, רב ור"מ דקהילת קערעסטיר בארה"ב, חתן האדמו"ר רבי אברהם זצ"ל בנו וממלא מקומו של האדמו"ר רבי ישעיה'לע מקערעסטיר זצ"ל, שסיפר לרבי משה חנוך גרינפעלד ז"ל, שהוא זוכר שהיו מגיעים הקוויטלעך ממנו.

636 כעדות החברותא שסיפר לבני המשפחה.

637 בין ספרים אלו אף היה הספר הנפלא 'מלא העומר' שהתחבר על ידי ה"פלאצקער גאון" רבי אריה ליב צינץ זצ"ל, שכיום כבר נודע בשערים על הסגולה הכרוכה בהדפסת ספריו הקדושים, כפי שחרט את בקשתו שיכתבו על מצבתו: מי שישתדל בהדפסת ספריו, יהיה לו המחבר למליץ אם יהיה לו זכות". ולתלמידו הגדול רבי מנחם מנדל מראדזין זצ"ל שתמה על הבטחתו שאין לה אח וריע, נענה ואמר: "אין אדם תולה שלט על חנותו אם אין לו מה למכור".

ספרים שנדפסו על ידי האחים
רבי הלל ורבי שלום גרינפעלד ז"ל

הסכמת הרב הצדיק המפורסם
צדיק יסוד עולם שלשלת היוחסין
כקש"ת מו"ה שלום אליעזר
שליט"א הלברשטאם בהרה"ק
מצאנז זצלה"ה
חונה בק"ק ראצפערט יע"א

ב"ה

ג' ואתה תחזה שבת ראצפערסדא יע"א

הנה ידידי החסיד המושלג מו"ה הלל נ"י מדפיס
ספר הנחמד אור לישרים אשר חיכר הגאון
הקדוש מו"ה זרח אידלין זלה"ה מבית דינו של
הגודע ביהודה ולה"ה והוא מלא מוסר ויראה
שמים ע"כ מצוה גדולה לתומכו וכל א' וא'
יקח הספר הקדוש הזה וזכותו ינן על כל
המסיעים והנותנים לישועה גדולה
ולהנצל מחבלי משיחי.

הכ"ד המעתיר בעדיכם ומצפה לישועה
ה"ק שלום אליעזר הלברשטאם
בהרה"ק מצאנז זצלה"ה

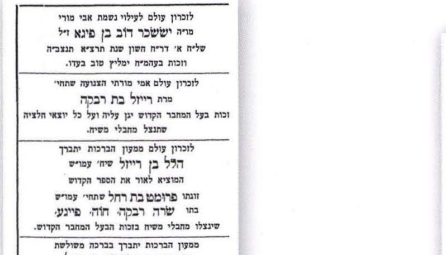
הסכמת הרב הגאון הצדיק
המפורסם שר התורה כקש"ת
מו"ה שלמה זלמן עהרענרייך
שליט"א בק"ק לחם שלמה וטויל
בפרדס אבדק"ק שאמלויא יע"א.

נדרשתי מהרבני המופלג בתורה וביראה המפורסם מ'
הלל גרינפעלד נ"י מק"ק ווייטצען
אשר עלה עליו רוח סערה להוציא לאור
ספרים יקרים ועתה רוצה להדפיס הספר המפורסם
יקר ונכבד אור לישרים: מהגאון אמתי החריף
הגדול קדוש ח' מכובד מ' זרח אידלין מק"ק

הכיר המדבר לכבוד התורה"ק היום יום ז'
למדר למען תדע כי אין בה' אלקינו תשיב לפ"ק
שאמלויא יע"א.

הק' שלמה זלמז עהרענרייך
אבדיה"ק

הסכמות לספר 'אור לישרים'

לזכרון עולם לעילוי נשמת אבי מורי
מריה ישעשכר חלם בן פנא ז"ל
שליח א' דרית חשון שנת תרצ"א תנצב"ה
וזכות בעהמ"ח יעלין טוב בעדו.

לזכרון עולם אמי מורתי הצנועה שתחי'
פרת ריינל בת רבקה
זכות בעל המחבר הקדוש ינן עליה וכל כל יזצאי חלציה
שתגדל מחבלי משיח.

לזכרון עולם ממעון הברכות יהברך
הלל בן ריינל שיח' עמ"ש
המוציא לאור את הספר הקדוש

זוגתו פריימטא בת רחל שתחי' עמ"ש
בתו שרה רבקה חנה פוינע.
שיגדלו מחבלי משיח בזכות בעל המחבר הקדוש.

ממעון הברכות יהברך בברכה משולשת
היה אחי מהיר שלום בן ריינל
שיחי' עמ"ש עם כל יזצאי חלציו שיגדלו מחבלי משיח
בזכות בעל המחבר הקדוש.

הנצחות של בני המשפחה בספר 'אור לישרים'

מלא העומר הינו נפלא מאוד פירושים ודרושים נחמדים ונפלאים
כדרך פרד"ס עהית שאת גאון הגאונים נזר החכמים רבשכהני מרן מהראל"
סאלאצק זוצ"ל עי' הרהיח מ' שלום נרים נ"י מכ' סעפט. כתיבה: להשינו
וישולה גם בחילוף ספרים אחרים.

Grünfeld Salamon Budapest Damjanich u. 46 II. 5.

לקט ששנ"ה עמוד מס 150 ח ירחון תורני (עורך : שורץ, שמואל הכהן) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

פרסום הספר 'מלא העומר'

למכתבי תמיכה והסכמות נלהבות[638].

בנייפעסט ביום **ט"ז אלול** בשנת **תרפ"ו** נולד להם הבן השני, השלישי מבין צאצאיהם, הלוא הוא הבחור החשוב **יצחק** ע"ה, השם יקום דמו[639].

כארבעה שנים לאחר שקבעו את מקום מגורם בנייפעסט - בשנת **תרפ"ט** - שוב נטלו את מקל הנדודים ונסעו למשך תקופה

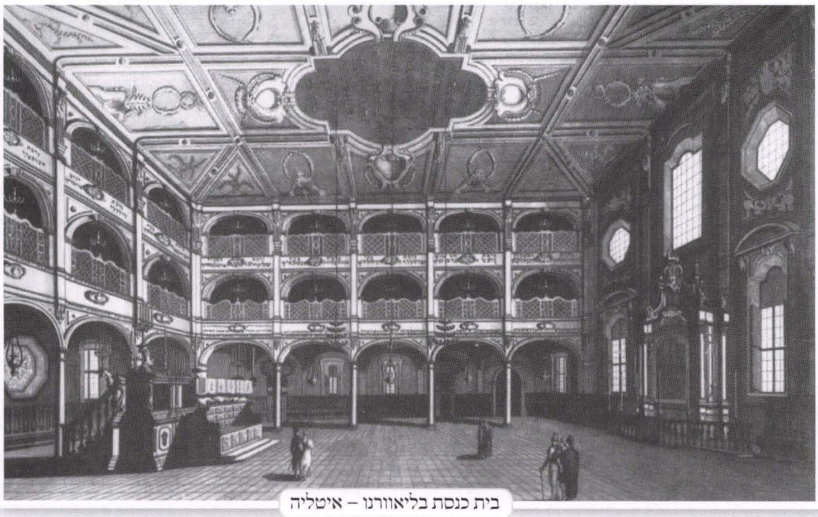

מפת איטליה והאזור

---

638 וזה לשון הפז של האדמו"ר רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל בהסכמתו הנלהבת: **לכל** זמן ועת לכל חפץ אמר שהמע"ה [=שלמה המלך עליו השלום]. והנה כעת עלה בדעת המוכ"ז החסיד המופלג הירא וכו' מו"ה שלום גרינפעלד נ"י מפעסט חדש לעלות על הדפוס הספר היקר מלא העומר עה"ת מהגאון החריף מפלאצק זצ"ל אשר עוד נתן הסכמתו על ספרי רבינו בעל נודע ביהודה זצ"ל וכל גדולי ישראל מדורות הקודמים זי"ע. והנה לא באתי בזה ח"ו ליתן הסכמתי על ספר קדוש כזה מגדולי האחרונים זצ"ל אשר חיבר ספרים רבים אין קץ ושמו נודע בשערים, אך באתי בזה לעורר את אחב"י לקרבו ולסעדו ולתומכו במעות קדימה למען יוכל להוציא לפועל, וגם שלא להדפיס הספר הזה איזה שנים עד שיכלה למכור ספריו שלא לגרום לו היזק ח"ו ובפרט כי הגאון המחבר זצ"ל הבטיח שימליץ טוב על כל המסייעים להדפיס ספריו. **הבאעה"ח** א' אשר לא יספר מרוב תפר"ח. פה ראצפערטא. הק' **שלום אליעזר הלברשטאם** בהרה"ק מצאנז זצל"ה.

639 בחורף תש"ד לערך החל ללמוד אצל רבי בנימין בערגער זצ"ל ר"מ בעיר בעלעד, שנמנה על חשובי חסידי באבוב. ובאותה עת קבע לו ישיבה בעיר נייפעסט, ומאוחר יותר אצל אבד"ק שאפראן, רבי שמעון ישראל זצ"ל. לאחר שפרצה המלחמה התחפש כשהוא לבוש בבגדי נכרים וכך היתה לו אפשרות לעמוד לעזר וסיוע ליהודים, ואף היה מוליך ומביא מאכלים ומשקה לבית הסוהר שם נאסרו הרבנית מבאבוב, מרת חיה פראדל, אשת חבר האדמו"ר האמצעי מבאבוב בעל ה'קדושת ציון' זצ"ל, ועוד כמה מבני משפחתה.
באחד הימים תפסוהו הרשעים ימ"ש, יחד עם בחורים נוספים, אשר כולם היו מחופשים עם בגדי נכרים. ולאחר שיחד כולם הודו שהמה יהודים הובילו אותם לגטו. אולם, מחמת סיבה כלשהי, הוא לא רצה להודות בשום אופן שהוא יהודי, ועל כן, שלחהו למחנה מאוטהויזן הידוע לשמצה. **ב"מאוטהויזן"** שהה באותה עת גם רבי יוסף משה מייזליש אבד"ק ווייטצען, אשר העיד על רום צדקתו שלא אבה לטמא את פיו במאכלות אסורות ובגין כך יצאה נשמתו בטהרה מחמת רעב, ביום י"ז שבט תש"ה, השם יקום דמו.

בית כנסת בליאוורנו – איטליה

ממושכת **לטארנא**, לבקר את הוריה – חמיו וחמותו. כשהם נוטלים עמם את צאצאיהם להרוות נחת להוריה ולהביא את הנכדים לשהות בצל הסב והסבתא.

באותו פרק ביום **ז' אדר ב'** שנת **תרפ"ט**, נולדה להם בתם השניה[640], הרביעית מבין צאצאיהם, הלוא היא, מרת **שרה** תחי', אלמנת רבי **אלימלך ראטה** ז"ל.

איטליה

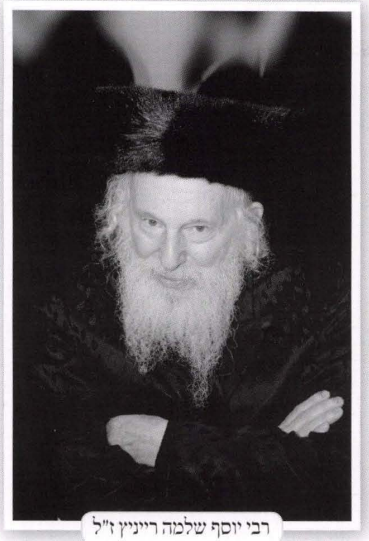
מחמת קושי הפרנסה ועול המחיה שרבץ על רבי שלום, התלבט אם לעקור את מגוריו ולהתיישב במדינת **איטליה**, שם היתה פרנסתו מצויה, אולם מאחר שחשש על חינוך הילדים דחה את מחשבתו ועדיין השתהה במקום מגוריו.

אך, בשנת **תר"צ** הרגיש כי הלחץ זו הדחק בפרנסתו גובר, ועליו לפרנס את משפחתו. על כן, שיגר לשאול את דעת רבו, **האדמו"ר האמצעי מבאבוב זצוק"ל** הי"ד בעל ה'קדושת ציון', אם יוכלו לנסוע לקבוע דירה באיטליה.

---

640 לרגל השמחה שבמעונם, הגיעה אחותו של רבי שלום, הנערה הבתולה פיגא גרינפעלד בת רבי ישכר דוב, בכדי לבקרם ולעמוד לימין האחיינית היולדת, בעת הצורך. בשהותה במקום אף הוצע עבורה שידוך אותו סיימה במזל טוב, עם הבחור החשוב שמעון בן הרה"ח מרדכי ניימאן ז"ל, ראש הקהילה דקהילת באבוב.

רבי יוסף שלמה רייניץ ז"ל

מאחר והוא חושש לחינוך הילדים. השיבו רבו הקדוש: "**רבי שלום גרינפעלד'ס קינדער וועלן נישט קאליע ווערן**". - צאצאיו של רבי **שלום גרינפעלד** לא ירדו מדרך הישר.

בעקבות דבריו הנחרצים של רבו, היגר רבי שלום עם משפחתו לעיר **פיאמע**[641] **שבאיטליה**.

פתח ביתו היה פתוח לרווחה לכל דכפין ואורחים רבים התארחו אצלו כבני בית וקיבלו אכילה ושתיה מכל טוב ומקום מרווח ומוצע לשינה. עד כדי כך הגיעו הדברים ששמו יצא בכל העיר, ואף הפקיד בתחנת הרכבת ידע לכוון כל יהודי שהגיע לעיר לעבר בית משפחת גרינפעלד, בהבטחה נאמנה ששם יקבל אכילה שתיה לינה, כרצון איש ואיש וללא תשלום.

בפיאמע שבאיטליה נולדה להם - בשנת **תרצ"א** - בתם השלישית, החמישית מבין צאצאיהם, הלוא היא מרת **מלכה פיגא** תחי', אשת רבי **יוסף שלמה** ז"ל, בעל '**ליקוטי יושר**'[642] בן רבי **שמואל דוד רייניטץ** זצ"ל[643], מורה הוראה ומגיד מישרים בק"ק **טארנאליא**.

---

641 בשנת תרפ"א קמה מדינת פיומה על מקומה של "רייקה", והיא כונתה בשם "מדינת פיאמע החופשית" ומאז שנת תרפ"ה לערך עד שנת תש"ג השתייכה למדינת איטליה.

642 'ליקוטי יושר' על מסכת בבא בתרא. נשאו לאחר השואה במחנות העקורים בגרמניה, משם עברו לארצות הברית ובשנת תשכ"ב עלו להשתקע בארה"ק בתחילה בקרית צאנז, בנתניה, ולאחר מכן בירושלים עיה"ק. העמידו משפחה מפוארת, דורות ישרים מבורכים ההולכים בדרכי התורה והעבודה.

643 ציטוט מתוך ההקדמה לספר 'ליקוטי יושר': היה מורה הוראה ומגיד מישרים בק"ק טארנאליא יצ"ו. היה ת"ח עצום, ובעל הוראה מובהק, מוסמך להוראה מגדולי דורו ובראשם רבי שמואל ענגל זצ"ל מראדמישלא, התנהג בחסידות ועסק בעשיית צדקה וחסד יותר מכדי יכלתו. וגם את הרבנות שירש מאביו זצ"ל - שהי' בן יחיד וראוי לאותה איצטלא - נתן בתור נדוניה לאחת משלש אחותיו שנעשו יתומות כדי שתוכל להתחתן. - [כי באותן הימים מי שלא היה לה נדוניה, ישבה עד שתלבין ראשה. - היום כאשר בישוב אחד דרים כמה רבנים, קשה להעריך את גודל ערכו של משרת רב - אב"ד, באותן הימים]. עכ"ל.

האדמו"ר האמצעי מבאבוב בעל ה'קדושת ציון' זצ"ל

סופר מומחה

בתקופה זו, הציעו לפניו מטעם הקהילה בפיאמע, לשמש כסופר סת"ם לטובת הקהילות **ליוארנא ורומא**. מאחר שהיה להם הרבה ספרי תורה ישנים, שהיו צריכים להגיהם ולהעתיקם.

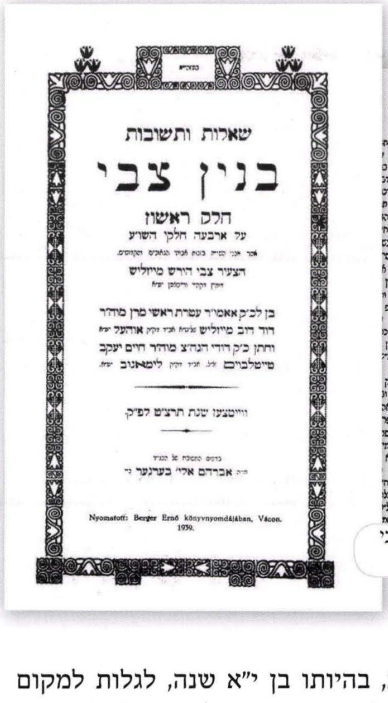
רבי שלום קיבל את ההצעה ופנה ללמוד הלכות סופרות ונתקבל להיות סופר סת"ם.

במהלך עבודת הקודש התעוררו לפניו שאלות בהלכה אותם שיגר אל רבי **צבי הירש מייזליש** זצ"ל, אבד"ק **ווייטצען** ובעל **'בנין צבי'**.

בתשובות לשאלותיו[644] מכנהו בעל **'בנין צבי'** בתוארים מפליגים: אהובי ידידי הרבני המופלג בתורה ובחסידות ירא ה' מרבים מאוד נעלה מוה"ר שלום גרינפעלד נ"י סופר מומחה בק' רומא (איטאליע) יע"א.

בד בבד עם מלאכת הקודש, דאג רבי שלום על חינוך צאצאיו לתורה ויראת שמים. ומחמת החסרון בבתי חינוך במקום מגוריו, שלח רבי שלום את בנו

644 נדפסו בספרו שו"ת בנין צבי, סי' ס"ד, ס"ה, ס"ו.

שאלות ותשובות
בנין צבי
הלכ ראשון
עה ארבעה חלקן השורש
הצעיר צבי הירש מיזליש
בן לכ"ק מאמיר עטרת ראשי מרן מוהרר
דוד הכ מיזליש אודעה
וחתן כ"ק הגה"צ מוהרר חיים יעקב
מישלבים
Nyomatott: Berger Ernő könyvnyomdájában, Vácon.
1930.

תשובות להלכה בספר 'בנין צבי' עבור רבי שלום גרינפעלד, סימן ס"ד, ס"ה, ס"ו

הילד **בצלאל דוד**, כבר בשנת **תרצ"ב**, בהיותו בן י"א שנה, לגלות למקום תורה בטארנא. שם יוכל להתעלות בישיבת **באבוב**, אצל **האדמו"ר האמצעי מבאבוב** זצוק"ל הי"ד.

שם למד בצלאל דוד והתעלה בתורה במשך שמונה שנה, עד פרוץ מלחמת העולם השניה. אז, במהלך שנת ת"ש, כשש חדשים לאחר תחילת המלחמה. הורשה בצלאל דוד, לחזור לארץ מולדתו הונגריה. אולם, מאחר שהוריו היו עדיין באיטליה, פנה ללמוד תורה **בווייטצען** אצל האבד"ק רבי **צבי הירש מייזליש** זצ"ל.

בתקופה זו, בשנת **תרצ"ג** נולד להם בנם השלישי, הששי מבין צאצאיהם, הלוא הוא רבי **חיים יששכר דוב** שליט"א. אשר נקרא על שם אביו רבי **ישכר דוב גרינפעלד** ז"ל ועל שם חותנו רבי **חיים אריה** (ליב) **ראנד** זצ"ל.

כשנתיים לאחר מכן, בשנת **תרצ"ה**, נולד להם בנם הרביעי, השביעי מבין צאצאיו, והצעיר מביניהם. הלוא הוא, רבי **משה חנוך העניך** ז"ל, ויקרא שמו על שם דודו רבי **משה חנוך העניך גרינפעלד** ז"ל.

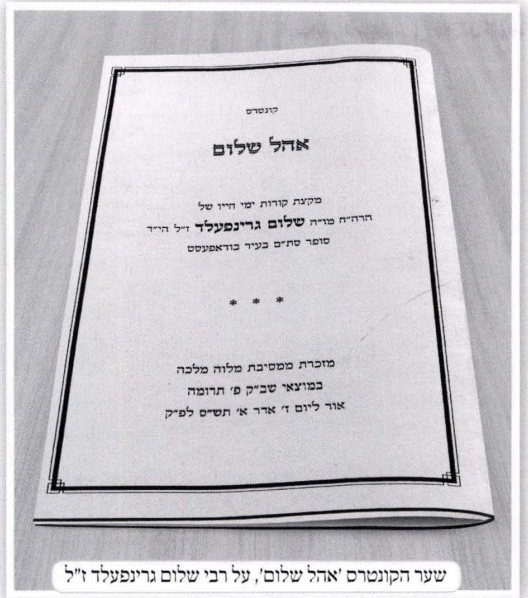
מכתב של רבי שלום גרינפעלד, בו הוא מביע את רצונו לשמש כגבאי צדקה של קופת ארץ ישראל - רבי מאיר בעל הנס

גבאי קודש

בתקופת מגוריו של רבי שלום **בפיאמע**, אף היה עוסק בצורכי ציבור באמונה, להרבות ולהיטיב בכל מילי דציבורא לטובת הכלל.

בהסכמת המרא דאתרא, רבי **אברהם סופר** זצ"ל[645] אף התמנה בשנת ה' **תרח"ץ** להיות "גבאי קודש" לצורך קופת כולל צדקת רבי מאיר בעל הנס.

בעת מגוריו באיטליה, נזדמן רבי שלום במקומות שונים ברחבי המדינה. ואף היה **בפאדווא** וראה את הפלטרין הידוע שנבנה על ידי אליהו הנביא[646].

קונטרס

אהל שלום

מקצת קורות ימי חייו של
הרה"ח מו"ה **שלום גרינפעלד** ז"ל הי"ד
סופר סת"ם בעיר בודאפעסט

* * *

מזכרת ממסיבת מלוה מלכה
במוצאי שב"ק פ' תרומה
אור ליום ז' אדר א' תש"ס לפ"ק

שער הקונטרס 'אהל שלום', על רבי שלום גרינפעלד ז"ל

רבי שלום אף היה **בליוואָרנו**, במקום מנוחתו[647] של רבי **חיים דוד אזולאי**, המכונה **החיד"א**, זצ"ל. בהגיעו למקום התעורר לבו בחרדת קודש ומתוך התפעלות קיבל על עצמו להדפיס את אחד מספרי החיד"א[648]. אולם למרות

---

645 נולד באגר (ערלוי) שבהונגריה בשנת תרנ"ח. לאביו רבי שמעון סופר זצ"ל בעל שו"ת 'התעוררות תשובה' ונכד בעל 'חתם סופר' זצ"ל. שימש ברבנות בקורפו ובגרויציה שבאיטליה ובפיאמע, והוא מסר נפשו לאותה מצוה להוציא לאור תעלומה את ספרי 'בית הבחירה' לרבי מנחם 'המאירי' מן הראשונים כמלאכים זצ"ל (חי בשנים ה"א שנת ט' עד שנת ע"ה), אשר היו גנוזים וספונים כל השנים.

646 כפי שמזמרין בזמירות למוצאי שבת קודש, בפיוט איש חסיד היה, וידוע בשם בעל "דברי חיים" מצאנז זצ"ל, כי אותו פלטרין הוא בפאדווא. ובתו מרת מלכה פיגא ריניץ תחי' מספרת כי זכור לה שהגויים המקומיים היו מספרים על אותו פלטרין, כי בנין זה נבנה על ידי מלאכים.

647 כיום מנוחתו כבוד בהר המנוחות בעיר הקודש ירושלים, לאחר שהעבירו את קברו.

648 שכן חיבר עשרות ספרים בכל מקצועות התורה, ביניהם "דבש לפי, ברכי יוסף, שיירי ברכה, חיים שאל, יוסף אומץ" (נולד תפ"ז, נפטר י"א אדר תקס"ו).

הסכמת

כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו חרב חצדיק המפורס
שלשלת היוחסין בוצינא קדישא עטרת תפארת ישראל כש"ר
מוה"ר **שלמה הלברשטאם** אבד"ק **באבוב** שליט"א

ב"ה יום ד' נח תשכ"ג לפ"ק

חנה ידידינו האברך המופלג בתוי"ר ר' משה חנוך גרינפעלד נ"י הציע
שבדעתו להוציא לאור מחדש הספר היקר **דבש לפי** להקדוש החי
זצ"ל והוד והדר ישוה עליו לעטרו בהגהות מהבעל מחבר בעצמו
אסף וקיבץ ללקט שושנים הגהות והערות מגדולי עולם ז"ל ה"ה מו
בני ישכר ומבעהמ"ח שו"ת **שואל ומשיב** על ספר הנ"ל ופעל וע
לחברם יחד. ואמינא מה נמלצו לחכי אמרתיך **מדבש לפי** כי אדכו
מילתא בהיותי נודד בימי הגלות בשנת תש"ד לפ"ק בעיר בודאפע
ונתארחתי באכסניא בבית אביו של האברך הנ"ל ה"ה הרבני החס
ר' שלום גרינפעלד ע"ה הי"ד סח לי שבהיותו במדינת איטאליא גם
לליוואורנו להשתטח על הציון הקדוש החיד"א זצ"ל וכשבא להאהל מקו
קבורתו נתעורר מאוד בחרדת קודש ומתוך ההתפעלות קיבל על עצמ
להדפיס איזה ספר מספרי חיד"א והשתדל בכל עוז לבצע מחשבתו הטובה
אולם מחמת שעת חירום שהי' או לא הי' ביכולתו לקיימו ועתה כאשר
איוותה נפש בנו הנ"ל להעלות על מכבש הדפוס הס' דבש לפי אמרתי משה
שפיר קאמר ויפה כח הבן לעשות בזה נחת רוח לאביו להפיק זממו מכח
אל הפועל ופועל ידיו תרצה ובדינו הוא שיטול שכרו ולראות פרי טוב בעמלו.

הכ"ד המדבר לכבוד התורה ולומדי'

חק' שלמח חלברשטאם

ספר
דבש לפי

והוא חיב מקונטרים מדב"ר קדו"ת

יען חומר החכמות בכל הקדמות מדלג והמפרסים את
הכתבים יודיעו נערי ישראל המתחכמים לדרו"ם ולעזוב
דוסק"ן תחילות . ולפי הנס הכתבים בכרי לקו הידיעות
קלוק"ם הנצרכות הכללות הכוללות . ס"ן זס לקט יודם יודם
מיכל ביכחר מיכא ביכחר בקצה אחד עולות . ויען אנכ
ביכמלי תוכלי העיוניות וחפוש יצרות יצרת רבם הקדמות
מפוזרות ובכ גבולות . לחכר קלקלתי רבם לפי כי קוה ה"ם
בכל עכ"ר קנה"ר קורם אור מוכר עכוס מהללות . יעור כם
וכר עפה לחתם רבם ושתם בעכ"ר מפי מורתי מ' **שרה**
תנכה"ם והנה הלך רב"ם מוערתיהן דור בן ערם
למעכר בייח לנפשם ועל בתרי"ת יכוננם על לחת כחם
הפלות . זס רבתי חנה ויצילה מכקע רחמים מחל רחום
עושה גדולות :

נדפס

פה **ליוורנו** יע"א

בבית **אליץ שר"ה** שמנ בקולם נפ"נ

בדפוס המשכיל של המחבר כמהר"ר **אליעזר סירון** נ"י

שער הספר 'דבש לפי' לחיד"א

מכתב קודש מהאדמו"ר מבאבוב בעל 'דברי שלמה', זצ"ל, להדפסת הספר 'דבש לפי' מהחיד"א
על ידי רבי משה חנוך ב"ר שלום גרינפעלד, שם מספר על היותו בביתם בבודאפעסט בתקופת
המלחמה, ועל רצונו של רבי שלום להדפיס את הספר

בשורה טובה

הנני להודיע שהדפסתי בעהי"ת את
הספר הקדוש

ד ב ש ל פ י

להגאון הקדוש החיד"א זצ"ל
עם הגהות מהבני ישישכר זצ"ל, והגאון
בעל שואל ומשיב זצ"ל.

נדפס בתכלית היופי ואפשר לקבלו
אצל המו"ל :

M. CH. GREENFELD
738 St. Marks Avenue
Brooklyn 16, N. Y.
PR 8-3817

כהנא סוויקנא ז"ל, חתן הגר' ר' ישכר
בער אחי הגאון מווילנא זי"ע.

סידורו של שבת

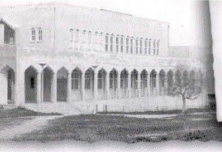
מבעהמח"ס באר מים חיים עה"ת
מחירו $6.00

כל הקונה כל הספרים ביחד
יקבל הנחה מיוחדת 20%.

אפשר להשיגם בארץ ישראל אצל :
ח י ל ל ג ר י נ פ ע ל ד
תל אביב, ת. ד. 2226

ובארצות הברית אצל :
M. GRUNFELD
738 St. Marks Avenue
Brooklyn 16, N. Y.
PR 8-3817

מודעת פרסום בקובץ שערי ציון על הספרים 'סידורו של שבת'
ו'דבש לפי', שיצאו לאור על ידי רבי הלל גרינפעלד

שביקש לקיים את אשר קיבל והשתדלותו הרבה בכך, לא עלתה בידו מחמת מאורעות התקופה[649].

אשר הגלה עם הגולה

עם פרוץ מלחמת העולם השניה, בחודש אלול בשנת **תרצ"ט**. יצאה פקודה מאת ממשלת איטליה שכל תושבי העיר יחזרו למקום מולדתם. בין המגורשים היה רבי שלום גרינפעלד ומשפחתו שקיבלו דרכונים למסעם לארץ מולדתם הונגריה. אולם, לאחר הפצרות והשתדלויות דחו את הגזירה וניתן להם ארכת זמן להישאר באיטליה עוד תקופה קצרה, כדי שיוכלו להתארגן כראוי לחזרתם להונגריה. שהות זו התארכה למשך כמעט כשנה ורק ביום **ז'** לחודש **מנחם אב** שנת **ת"ש**, חזרו רבי שלום ובני משפחתו להונגריה. שם קבעו משכנם בעיר **פעסט**[650].

כפתחו של אולם

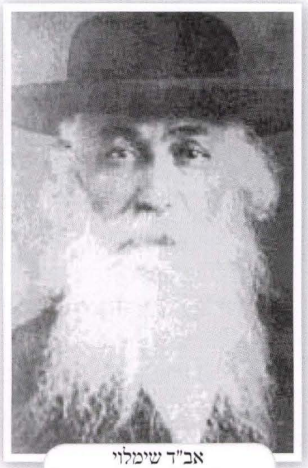
כמעשהו בראשונה, **בפיאמע** כך מעשהו כעת בפעסט. ומאז בואו לקבוע את ישובו החדש בפעסט, פתח את דלתות ביתו לרווחה להכנסת אורחים. עד שביתו נעשה בית ועד לאורחים שהתקבצו לפרקים קצרים וארוכים. ורבי שלום ובני משפחתו עומדים עליהם לשרתם ולהביא להם כל הצטרכותם. וכל היום היו מבשלים ואופים עבור האורחים שגדשו את הבית. בהם נמנו אורחי פרחי, אשר השהות במחיצתם לא נעמה.

בפרט בהגיע שבת קודש, לא נח ולא שקט רבי שלום, וחיזר בבית הכנסת אחר אורחים והפציר בהם להגיע לביתו לסעודות השבת.

---

649 וזה לשון האדמו"ר מבאבוב בעל דברי שלמה זצ"ל, אל רבי **משה חנוך העניך גרינפעלד** ז"ל, לרגל הוצאת הספר **"דבש לפי"** מהחיד"א זצוק"ל: "אדכרנא מילתא בהיותי נודד בימי הגלות בשנת תש"ד לפ"ק בעיר בודאפעסט ונתארחתי באכסניה בבית אביו של האברך הנ"ל ה"ה הרבני החסיד ר' שלום גרינפעלד ע"ה הי"ד. סח לי שבהיותו במדינת איטאליא נסע לליוואַרנו להשתטח על הציון הקדוש של החיד"א זצ"ל וכשבא להאהל מקום קבורתו נתעורר מאוד בחרדת קודש ומתוך ההתפעלות קיבל על עצמו להדפיס איזה ספר מספרי החיד"א והשתדל בכל עוז לבצע מחשבתו הטובה, אולם מחמת שעת חירום שהיה אז לא היה ביכולתו לקיימו".

650 לפי גירסה אחרת: טרם שעזבו המגורשים את המדינה, דרשה ממשלת איטליה מהם, להמציא מסמך חתום משרי המדינה שמכירים אותם כאנשים הגונים שלא הגיעו להתגורר באיטליה בכדי לתור את הארץ ולגלות את סודותיה לאויביה.
בידיו של רבי שלום לא היה מסמך זה, ועל כן נמשך הדבר שנתיים ימים נוספים עד שקיבל את ההיתר לעזוב את איטליה.

אב"ד שימלוי
רבי שלמה זלמן אהרנרייך זצ"ל

בימים ההם, מלאה הארץ פליטים מגליציה ופולין, אשר הגיעו לפעסט. שבאותה תקופה עדיין לא התפשטו מלתעות המלחמה לעברה והם מלאו את ביתו של רבי שלום.

בית ועד לחכמים

באותה עת, זכה רבי שלום וביתו היה בית ועד לחכמים אשר אף הם נמנו בין הפליטים. במשך הזמן התאכסנו בביתו אדמורי"ם, רבנים וגאוני ארץ, ביניהם נמנו רבי **יחזקאל טייטלבוים** אבד"ק **לימאנוב** זצ"ל, ורבי **יחזקאל דוד הלברשטאם** זצ"ל **מפאקשאוויץ**, ורבי **יהושע מרדכי פייגנבוים** זצ"ל אבד"ק **סאבראנצע**.

בהזדמנויות אחרות אף התאכסן אצלם רבי **שלמה זלמן אהרנרייך** זצ"ל אבד"ק **שימלוי**[651].

חג הפסח במרתף

בהתרגשות והרגשת זכות נשגבה ומיוחדת קיבלו רבי שלום ובני משפחתו את רבם הקדוש, **האדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב** זצוק"ל, אשר אף הוא ברח מחמת המציק.

כל ימיו אשר חי, היה האדמו"ר זצ"ל מספר בערגה מאותם ימים בהם התאכסן בבית תלמידו רבי שלום, שם זכה לאכסניה מכובדת עם כל טוב, הרבה מעל ומעבר ליכולת בימים ההם.

האדמו"ר זצ"ל אף היה אומר כי באותה עת שהיה נוכח מקרוב בהליכותיו של רבי שלום, מצא כי לבבו של רבי שלום נאמן בעבודת ה' אמיתית ובלב שלם.

בהזדמנות אמר האדמו"ר זצ"ל לנכדו של רבי שלום[652]: **"דיין זיידע ר' שלום, איז געווען א גרויסער עובד השי"ת"** – זקנך היה עובד ה' גדול.

---

651 לפי הידוע התאכסן אצלו לכל הפחות פעמיים.
כשראה את הילדה "ריבה" יושבת על הרצפה ומנקה אותה הפטיר לעברה "ס' איז א שאד פאר אידישע כוחות".

652 הלוא הוא רבי שלמה גרינפעלד בן רבי חיים ישכר דוב הי"ו.

תמונה נדירה מתקופת שהותו של האדמו"ר מבאבוב הדברי שלמה זצ"ל בבית רבי שלום גרינפעלד ז"ל בבודאפסט בתקופת מלחמת העולם השניה. בתמונה: האדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצ"ל מימין, רבי משה חנוך העניך גרינפעלד ז"ל במרכז ואחיו רבי חיים ישכר דוב הי"ו משמאל

תקופה ממושכת שהה האדמו"ר זצ"ל בביתו של רבי שלום. בליל התקדש חג הפסח התקיימה הפצצה בעקבותיה ירדו כולם להסתתר במרתף מאימת הפגזים. אולם האדמו"ר זצ"ל לא הסכים להיכנס למרתף באומרו כי הלוא הוא פליט ובמידה ויתקיים חיפוש וימצאו אותי אני אסכן את כולכם.

אולם רבי שלום, אשר שלומו של האדמו"ר זצ"ל עמדה מול עיניו השיבו בתשובה ניצחת. כי במידה והאדמו"ר זצ"ל לא ירד למרתף, הוא לא ישאיר אותו לבדו ואף הוא ישאר עמו בבית. כששמע זאת האדמו"ר זצ"ל, לא רצה לסכן את רבי שלום ונעתר לו לרדת למרתף הבית[653].

כמרא דאתרא של **פעסט** שימש באותו פרק רבי **יונתן שטייף** בעל **שו"ת מהר"י שטייף** זצ"ל[654], ובהיות רבי שלום תלמיד חכם מופלג ובר אוריין ומחשובי ונכבדי הקהילה, היה משתעשע עמו רבות בתורה ומפלפל עמו בהלכה.

קושי השיעבוד

לאחר **חג הפסח תש"ד**, החלו הנאצים ימ"ש, לתפוס אנשים לעבודות כפיה, וביניהם נלקח אף רבי שלום. בתו מרת **שרה** תחי' סיכנה עצמה, והביאה לו מאכלים ומעדנים משובחים כדי צורכו[655].

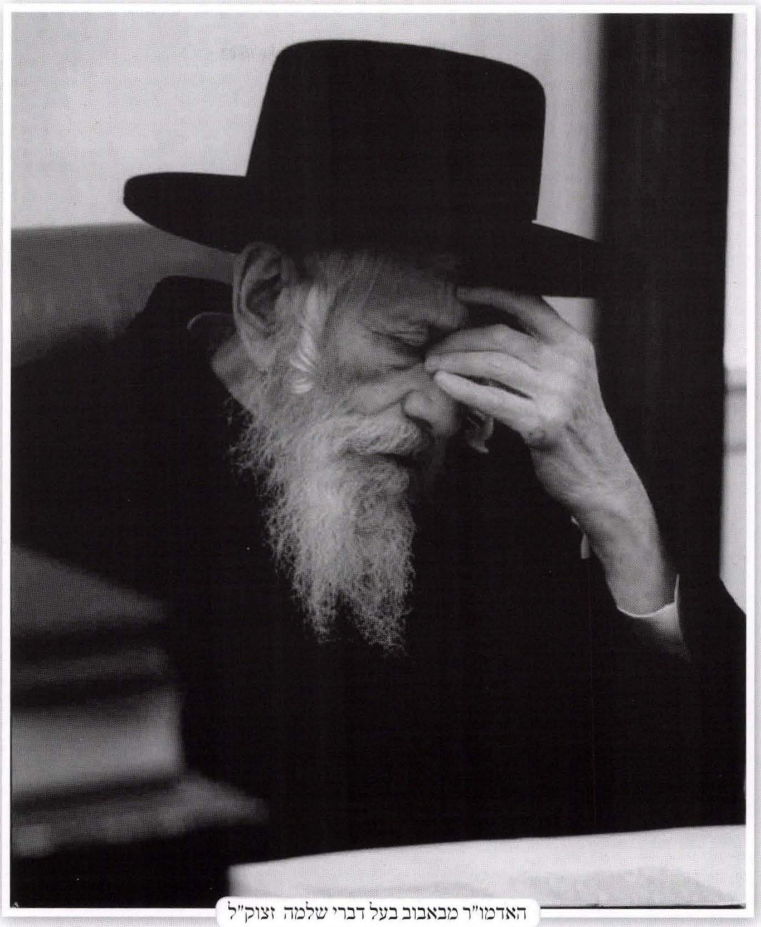
ימי הרחמים והסליחות הגיעו ורבי שלום עודו משועבד אצל הרשעים ימ"ש. ראש השנה מתקרב ובניו דואגים לאביהם שיוכל לזכות אף בשנה זו לקיים מצוה חביבה של תקיעת שופר. לשם כך, הם פנו אל גבאי בית הכנסת הגדול בפעסט, בבקשה להשאיל להם את השופר כדי שיוכלו להעבירו אל אביהם, שיוכל לתקוע בשופר ביום קדוש ונורא זה.

---

653 מספר רבי חיים אריה (לייבל) רייניץ הי"ו מירושלים. בשנת תשנ"ז (ביום ח"י אב לערך) ביקרתי בהיכל קדשו של האדמו"ר זצ"ל, בשהותו במחנה קיץ. כשהנני מציג עצמי כנכדו של רבי שלום גרינפעלד ז"ל. כאשר שמע האדמו"ר זצ"ל את דברי החל לגולל לפני מסכת גדולת זקני, כאשר במשך כחמש דקות לערך תפס אותי בשתי ידיו ודיבר מגדולתו. את דבריו פתח באומרו: "איך בין געווען בייַ דיין זיידן פסח ביינאכט אין קעלער" - הייתי אצל זקנך בליל פסח במרתף, ואז סיפר לי עובדה זו.

654 ולימים מגדולי הפוסקים בארצות הברית.

655 היא אף הביאה מאכלים להרבנית אשת חבר האדמו"ר האמצעי מבאבוב זצוק"ל הי"ד, ששהתה באותה תקופה בבית הסוהר, והיא היתה מניחה עבורה את המאכלים ליד החלון, ובנה האדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב זצ"ל אמר כי הוא מכיר לה טובה על כך, וכשהיא ישבה שבעה הגיע לנחמה, וסיפר שהיא הביאה עבורם לאכול, והיה בזה מסירות נפש.

האדמו"ר מבאבוב בעל דברי שלמה זצוק"ל

גבאי בית הכנסת, אשר העריצו והחשיבו מאוד את רבי שלום, שנמנה על אחד מטובי העיר, העניקו לו שופר במתנה.

באותו היום גברה המלחמה בין הצבא הרוסי והצבא האנגלי נגד הגרמנים ימ"ש. והעיר כולה נרגמה באבנים ובליסטראות, והיציאה לעבר המחנה בה שהה רבי שלום, היתה סכנת נפשות ממש.

עם זאת, סיכנה בתו מרת **שרה** תחי' את חייה כדי לזכות את אביה במצוה רבה ונשגבה זו של תקיעת שופר והוליכה לו את השופר, וללא ספק כי זכות היותה "שליח מצוה" היא שעמדה לה שלא תינזק, בהליכתה ובחזירתה[656].

שמא יהרוג את אחרים

לאחר פרק זמן קצר, נחלק לכמה מאותה קבוצה רשיונות מיוחדים[657], על פיהם הם מותרים לשוב לביתם למשך יום או יומים. גם רבי שלום היה בין אלו שקבלו רשיון זה.

בין התנאים שהותנו עם הענקת רשיון זה. כי במידה ולא יחזרו כולם במועד, ישאו החוזרים בתוצאות והם יוצאו להורג.

כמובן מאיליו, שכל אלו שקיבלו רשיון, לא שבו, בחששם לחייהם. זולת רבי שלום, אשר ברוב חסידותו וצדקתו חשש שמא בגינו יהרגו אחרים. ועל כן, למרות הפצרות בני משפחתו, חזר על עקבותיו למלתעותיהם של הרשעים ימ"ש. והם ששו לקיים הבטחתם והובילוהו למיתה, ונהרג על קידוש השם, השם יקום דמו.

יום ז' ב**אדר תש"ה** לפ"ק, נקבע על ידי הבית דין של קהל יראים בודאפעסט כיום היארצייט של רבי שלום ז"ל, הי"ד.

מרת ציפא לאה

זוגתו האשה החשובה מרת **ציפא לאה** ע"ה, נולדה ביום עשרה בטבת שנת **תרנ"ג** לפ"ק. בהיותה בת שלש שנים ומחצה ביום **י"ז סיון** שנת **תרנ"ו** התקיימה בעיר **טארנא** חתונת האדמו"ר רבי **חיים צבי טייטלבוים** אבד"ק **סיגוט**, בעל '**עצי חיים**' זצ"ל. שנשא את הרבנית **ברכה סימא** בת האדמו"ר רבי **שלום אליעזר מראצפערט** זצ"ל, שהתגורר באותה תקופה בטארנא. והיא, זכתה להיות בחתונה זו ולראות את זיו הודו של הדוד, האדמו"ר רבי **יחזקאל שרגא** זצ"ל אבד"ק **שינאווא**, וכל ימיה סיפרה כי צורתו הקדושה נשארה חקוקה בזכרונה.

לאחר השחרור בעיר פעסט, בשלהי חודש **טבת** של שנת **תש"ה**, עברה מרת **ציפא לאה** ע"ה - זוגתו של רבי שלום - יחד עם שני בניה ושתי בנותיה, שהיו

---

656 כאומרם ז"ל פסחים דף ח עמוד א.

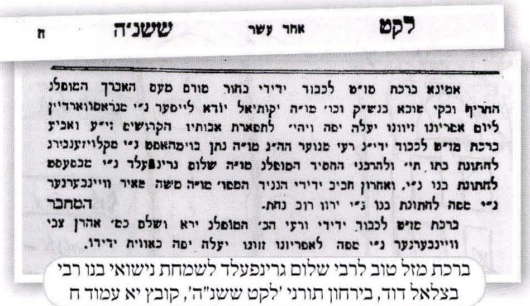
657 רשיונות אלו כונו "שווייצער שוצפעסער". יחד עם רבי שלום קיבלו רשיון כזה עוד כמה מבני עירו, ביניהם היה רבי יהושע לערנער זצ"ל אב"ד וואלאצע.

טרם נישואיהם וקבעו את משכנם ומקום מגורם בעיר **ווייטצען**, שם התגורר אחי בעלה רבי **הלל גרינפעלד** ז"ל שבאותה עת היה אמיד בנכסים ובממון, והוא הזמין את גיסתו האלמנה, שתגור במחיצתו והוא יעמוד לה לעזר. שם התגוררה משך שנה ומחצה עד לחודש **מנחם אב תש"ו**.

לקט אחר עשר ששנ"ה ח

אפינא ברכת מז"ט לכבוד ידידי כתור מורם מעם האברך המופלג
החריף ובקי שוכא בנשי"ק וכו' מו"ה יקותיאל יודא לייפער נ"י שנראסווארדיין
ליום אשריונו ויוונו יעלה יפה ויהי' לתשארת אבותיו הקדושים ז"ע ואניץ
ברכת מז"ט לכבוד ידי"נ רעי מנוער ההי"נ מו"ה נתן בוימהאפס נ"י פקלויזענוינרג
להתונת כתו תי' ולהרכני ההטיר המופלג מו"ה שלום נרינפעלד נ"י שבמעפס
להתונת בנו נ"י, ואחרון חביב ידידי הנגיד המפו' מו"ה משה פאיר ווייכזעלנער
נ"י שפה להתונת בנו נ"י ירוו רוב נחת. המחבר
ברכת מז"ט לכבוד ידידי ורעי הכ' המופלג ירא ושלם כש' אהרן צבי
ווייכזעלנער נ"י שפה לאפריונו זוהו יעלה יפה כאוויית ידידו.

ברכת מזל טוב לרבי שלום גרינפעלד לשמחת נישואי בנו רבי בצלאל דוד, בירחון תורני 'לקט ששנ"ה', קובץ יא עמוד ח

למען החינוך

כאשר הסתיימה המלחמה ורוח הקומוניסטים נשב בארץ. אשר את כוחם ההרסני היא עוד הכירה מאירופה. ביקשה מרת **ציפא לאה**, לעזוב את ארץ העמים, ולעלות לארץ הקודש. והיא החלה להתכונן לכך.

איינרינג

שוב נטלה את מקל הנדודים והפעם היעד היה **גרמניה**, משם היו יותר סיכויים להמשיך ולהגר לארץ הקודש.

בחודש **אלול** של שנת תש"ו הם הגיעו ל**איינרינג** ש**בגרמניה**, לשם הגיעו מאחר ששמעו כי במקום קיים ריכוז של יהודים שומרי תורה ומצוות.

באיינרינג שבגרמניה, הצטרף בנה רבי **חיים ישכר דוב** שליט"א, ללמוד בישיבת **"שארית הפליטה"** אותה הקים ויסד האדמו"ר רבי **יקותיאל יהודה** אבד"ק **צאנז** בעל **'שפע חיים'** זצ"ל. כאשר מרת **ציפא לאה** ע"ה, כפה פרשה, לעמוד לעזר וסיוע לבחורי הישיבה והיא בישלה את המאכלים במטבח הכשר שבמחנה, תוך שהיא מקפידה שיהא האוכל טוב ומזין כדי שיהיו לבחורים כוח להוסיף אומץ בלימודם[658].

באותו פרק אף נישאו בנותיה. מרת **שרה** תחי' עם רבי **אלימלך הכהן ראטה** ז"ל. מרת **מלכה פיגא** תחי' עם רבי **יוסף שלמה ריניץ** ז"ל, בעל **'ליקוטי יושר'**[659].

658 רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו – מירושלים, ששמע מרבי ברוך טסלר הי"ו.

659 רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו מירושלים, ששמע מאביו רבי יוסף שלמה ז"ל, שסיפר מה שאמר לו רבי משה נתן שיק ז"ל מבודאפסט, ששיבח לפניו את מקחו בעת שהתארס, באומרו כל

ושם אשה גדולה

מרת **ציפא לאה** ע"ה, היתה אשה משכלת ונבונה עובדת את בוראה באמת ובתמים. והיתה מקפידה ונזהרת על מנהגי קודש והליכות כפי שזכרה היטב מנעוריה בבית אביה.

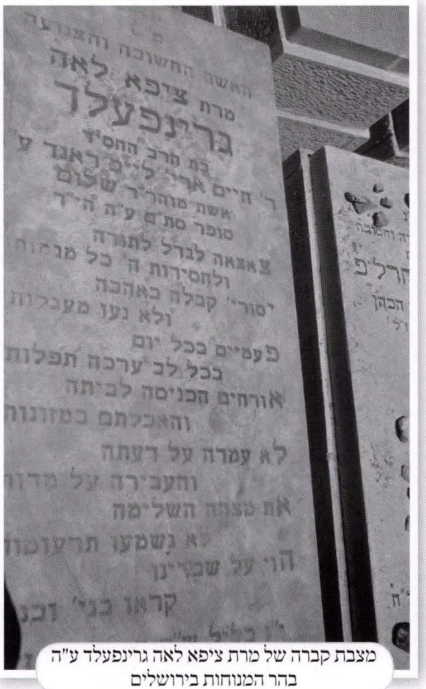
למרות העובדה כי עברה את שני מלחמות העולם, ובמלחמה השניה אף נהרג בעלה על קידוש השם. עם זאת התחזקה וחינכה את ילדיה לתורה ויראת שמים, כאשר ביטא זאת גיסה רבי הלל גרינפעלד ז"ל[660]: "זי טוט חסידישע שידוכים". דבר שנחשב מאוד לפי ערך המצב בימים ההם.

מי שיודעת להוכיח

אחת משכנותיה של מרת **ציפא לאה** ע"ה סיפרה, כיצד היא הצליחה להשפיע עליה לשפר את הופעתה בצניעות בין הבריות.

כשהיא פנתה אליה ואמרה לה: "הלוא ברוך ה' זכית לילדים טובים כל כך, זרע ברך ה' שהכרת פניהם ענתה בהם כי הם יראי שמים ובעלי מדות טובות. על כן, אין זה נאה שתלכי באופן זה בין הבריות".

הערה זו שהגיעה לאחר פה מלא ברכות ושבח על צאצאיה מצאו מסילות בלבה, והיא הצדיקה את הערתה של מרת ציפא לאה ומאז החלה להקפיד להתלבש בצניעות בפרט בצאתה לרשות הרבים.

מצבת קברה של מרת ציפא לאה גרינפעלד ע"ה בהר המנוחות בירושלים

אלו שנעקדו על קידוש השם במלחמה מכונים קדושים, אולם חותנך רבי שלום ז"ל היה קדוש **אף בחייו**. (רבי משה נתן, היה בעל האכסניה של האדמו"ר מבעלזא רבי אהרן זצ"ל, והיה שאר בשרו של רבי יוסף שלמה ז"ל שכן אמו היתה אחות זקנו רבי מרדכי רייניץ זצ"ל).

660 כשרבי אלימלך ראטה ז"ל הגיע לביקור אצלו.

לאחר מספר שנים בהם ישבו על אדמת גרמניה, היגרו בשנת **תש"י** לערך לאמריקה. בשנת **תשכ"ג** עלתה לארץ הקודש, שם עברו לגור בקרית צאנז שבנתניה[661], מאוחר יותר – בשנת **תשל"ה** - עלתה להתגורר בעיר הקודש ירושלים. עד לפטירתה בליל שבת קודש פרשת **האזינו י"ב** לחודש **תשרי**, שנת **תשל"ח** לפ"ק. נקברה בבית החיים בהר המנוחות בירושלים.

עם פטירתה יומיים לאחר יום הכיפורים, ציינו בני המשפחה[662] כי כבר בחודש אלול הורע מצבה והיא התבטאה כי תקותה עזה שתזכה לחיות עד אחר יום הכיפורים. נזכרו בני המשפחה כיצד התבטאה כמה שנים קודם לכן, כאשר אחד משכניה נפטר בחודש אלול, התבטאה: "אז מען דארף גיין, ווארט מען כאטש אויס יום כיפור – כשמגיע העת להסתלק מהעולם, ממתינים לפחות עד אחר יום כיפור".

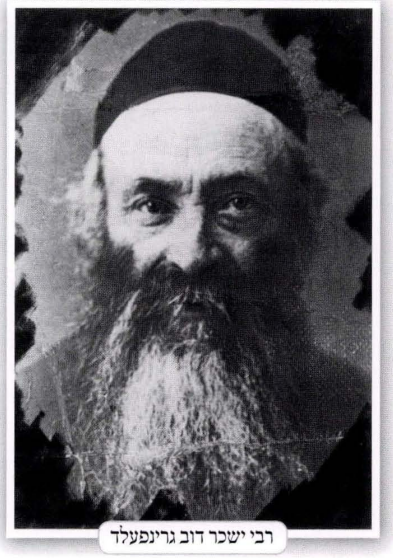
זכתה לרוות רוב נחת ותענוג מכל יוצאי חלציה, אשר הקימו בתים נאמנים ומשפחות מפוארות לתורה ולתפארת בית ישראל.

ב

רבי ישכר דוב גרינפעלד

זה ספר תולדות

את רוב תורתו ינק רבי **ישכר דוב** בימי בחרותו בישיבתו הרמה של רבי **יהושע אהרן צבי** זצ"ל, אבד"ק **מארגרעטען** והגליל, בעל **שו"ת מהריא"ץ**[663]. באותו פרק

רבי ישכר דוב גרינפעלד

---

661 ליד בתה מרת מלכה פיגא תליט"א וחתנה רבי יוסף שלמה ריניץ ז"ל, שהקדימו ועלו להשתכן בארץ הקודש כשנה קודם לכן, בשנת תשכ"ב. ובהעלותם להשתכן בעיה"ק ירושלים עלתה עמם, ומאז במשך שלש שנים עד לפטירתה התגוררה בביתם.

662 רבי אברהם שלמה (בן רבי אלימלך) ראטה הי"ו מקרית צאנז, נתניה.

663 וכך כותב עליו רבו בעל 'חתם סופר' זצ"ל: "תלמידי הותיק, חדת מלא עתיק, הבחור חתן תמים למעלות בקודש, ניהו המופלג חרוץ בעל פיפיות העומד לתל תלפיות ה"כ צבי הרש שויסבארג, מבחורים

רבי ישכר דוב גרינפעלד, מופיע ברשימות מעות קדימה לשו"ת מהריא"ן

שער הספר 'מהריא"ן'

עלה והתעלה מאוד בתורה ויראת שמים והתעביד לתלמיד חכם מופלג וירא שמים.

לעת מצוא זו אשה, נשא רבי ישכר דוב את האשה החשובה מרת **ריזל** ע"ה.

מרת ריזל

עטרה מיוחדת, יש לייחד עבורה, אשת חיל עטרת בעלה, מרת **ריזל** ע"ה. אביה היה רבי **יצחק ראזנפעלד** ז"ל ואמה היתה מרת **רבקה** ע"ה, מעיר **באניא**.

מרת ריזל היתה אשה יראת ה' בכל לבבה ונפשה. והיא סיגלה לעצמה הליכות מיוחדות של צדקות וקדושה שהעידו על יראת שמים מופלגת.

מופלאים של ישיבתנו זה כמה שנים יוצק מים על ידינו מלא וגדוש בגמרא וסברא חדת, נחית לעומק דעת רבותיו, ופומי"ה ממלמל רברבן בחידושים נפלאים וכבר אמרתי מקצת שבחו כי הארוך שלא לצורך כל חיך אשר טועמו יבין לאשורו וכעת נוסע והולך לנטוע אהלי אפריונו למזל וברכה ע"כ הנני מסכים עם הרב המאוה"ג [המאור הגדול] דשם לסומכו בסמיכת מורינו מיום חופתו ואילך כי ראוי לאותו איצטלא ולגדולה מזה מוכן ברצות ה' כי יפוצו מעינותיו חוצה יגדל בתורה ויעשה פרי קודש הלולים, הכ"ד [הלוא כה דברי] פק"ק [פה קהילה קדושה] פ"ב [פרשבורג] יום ב' י"א מנחם תקצ"ו לפ"ק, משה"ק [משה הק'] סופר מפ"פ [מפפרנפורט] דמיין..."

והיא עבדה את השם בתם לבב, באמת ובלב שלם, ודרכה היתה להתענות באופן קבוע בימי שני וחמישי, מנהג אותה אחזה אף לעת זקנה ושיבה.

חי נושא את עצמו

עובדה נפלאה ונוראה התרחש עמה בהיותה ילדה בת שלש שנים. באחד הימים חטפתה שינה עמוקה אשר לא הקיצה ממנה. בני המשפחה נבהלו לראותה ישינה והזעיקו את רופא העיר, אשר קבע והחזיקה כ'מתה'. גם החברה קדישא שהוזעקו הסכימו עם דברי הרופא. בני משפחתה התאבלו מרה אחר עולל רך זה שנקטפה בילדותה, וערכו לה לויה כדת וכדין.

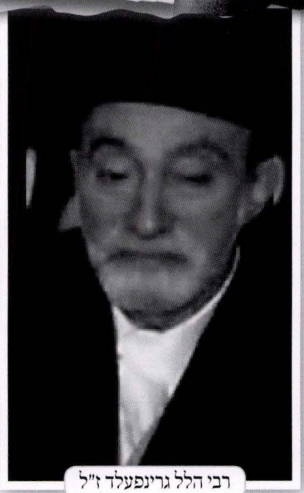
מצבת רבי ישכר דוב ב"ר שלום גרינפעלד בהר המנוחות בירושלים

כדרכם היו נושאים את הארון על כתפם, ולפתע הרגיש אחד מנושאי הארון כי דבר מה זז בתוך הארון.

כאשר פתחו את הארון נוכחו כי ניכר עליה סימני חיות, מיד מיהרו לטפל בה, להקימה ולהחיותה ומאז האריכה ימים ושנים.

כתר תורה

לאחר נישואיהם קבעו דירתם ב**קאניאהאז**. לאחר תקופת זמן עברו להתגורר ב**נייפעסט**. שם שלח ידו במסחר הדפסת ספרים, ובהיותו תלמיד חכם ובר אוריין, נשא ונתן בהם בפלפול ובסברה. ובנה ביתו אוהל של תורה וזכה לראות בחייו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

רבי הלל גרינפעלד ז"ל

מצבת מרת שרה בילא טאובענפליגל בת רבי ישעכר דוב גרינפעלד ז"ל

מצבת רבי הלל גרינפעלד ז"ל

ואלה תולדותיהם: **בלומא**[664], **הלל**[665], **שלום**[666], **פיגא**[667], **שרה בילא**[668], **רבקה**[669], **יוטא**[670].

---

664 האשה החשובה מרת **בלומא** ע"ה אשת רבי **מרדכי שלמה** בן רבי **צבי ורבקה יאסטראב** ז"ל. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, ברח מחמת הצבא לארצות הברית, וזוגתו הגיעה אחריו. אחרי גמר המלחמה. וטרם מלחמת העולם השניה, כבר קבעו שם דירתם, נפטר ביום י"ד טבת תש"י וזוגתו נפטרה ביום כ"ח אלול תשל"ד לפ"ק.

665 רבי הלל ז"ל. נודע בשערים בהיותו מוציא לאור והמהדיר של ספרים רבים ונכבדים וביניהם אף ספרי **באר מים חיים וסידורו של שבת** ועוד כמה ספרים. שבח יקר, היותו יודע להחשיב ספרי קודש והוציא מתחת ידיו מהדורות מפוארות כליל תפארת בהוד והדר מיוחדים. נשא בזיווג ראשון את מרת **פרומט** בת רבי **צבי יודא ורחל לעאפאלד** ז"ל, השם יקום דמה (היתה בת מ"ד בהירצחה). לאחר המלחמה עלה להשתכן בארץ הקודש. נפטר בשיבה טובה, ביום ח' מנחם אב תשכ"ח לפ"ק. היה לו שלש בנות, שרה רבקה, חנה, פיגא. אחת מהן נישאה לרבי **שלמה אפרים פריעד** ז"ל, מק"ק ס' פעטר - מונטריאל שבקנדה. איש נעים הליכות ועדין נפש, איש חכם ונבון אהוב למקום ואהוב לבריות. נמנה על תלמידי **האדמו"ר רבי חיים אלעזר** אבד"ק **מונקאטש** בעל '**מנחת אלעזר**' זצ"ל. השאיר אחריו דור ישרים בני תורה ואנשי מעשה, תנצב"ה.

666 הלוא הוא רבי **שלום גרינפעלד** אודותיו הרחבנו לעיל.

667 האשה החשובה מרת **פיגא** ע"ה, אשת רבי **שמעון** בן רבי **מרדכי** (נודע בפי כל בכינוי ר' מאטיל) **ניימאן** ז"ל, ראש הקהל בעיר **באבוב** (נכד רבי שמעון מיערסלוב זצ"ל), נהרגו על קידוש השם עם יוצאי חלציהם ביום כ"ו סיון תש"ב לפ"ק, השם יקום דמם.

668 מרת **שרה בילא** ע"ה, גם היא קבעה דירתה בארצות הברית עוד טרם פרוץ המלחמה. נשאה את רבי **שלמה אונגאר** ז"ל. ומזיווג זה נולד להם בנם רבי **יעקב דוב בער** הי"ו. בזיווש"ש נשאה את רבי **בן ציון דוד ז"ל בן רבי בנימין טויבנפליגעל** ז"ל, ששימש כרב ברוסיה והיה תלמיד הגאון בעל "**אבני נזר**", ונכד ה"**אברבנאל**". נפטר ט"ז מרחשון תשי"ח. **כשהגיע** לאמריקה לא הכיר את מנהג ואופי המקום וכשהתכבד לדרוש, החל לשאת דברים בעיניים עצומות כדרכו. כשסיים את דבריו מצא כי רוב הקהל כבר הלכו.
נפטרה בשיבה טובה ביום אחרון של פסח כ"ב ניסן תשנ"ט, לפ"ק, ומנו"כ בהר המנוחות, סמוך לאביה רבי ישכר דוב גרינפעלד ז"ל

669 מרת **רבקה** ע"ה, נהרגה על קידוש השם, ביום י"ט תמוז תש"ד לפ"ק, השם יקום דמה.

670 מרת **יוטא** ע"ה, אשת רבי **יצחק אייזיק** ז"ל בן רבי **ברוך יוסף שאהנבערגער** ז"ל, נהרגה על קידוש השם ביום י"ט תמוז תש"ד, יחד

מצבת רבי שמואל ב"ר שלום גרינפעלד ז"ל בניגרעשט

מצבת רבי משה חנוך ב"ר שלום ז"ל בניגרעשט

מצבת מרת רבקה לאה ב"ר מרדכי, אשת רבי שמואל ב"ר שלום גרינפעלד בניגרעשט

ביום **א' דראש חודש מרחשון** שנת **תרצ"א** לפ"ק, נסתלק רבי **ישכר דוב** ז"ל לבית עולמו. כשהוא משאיר אחריו ברכה זרע ברך ה', דורות ישרים מבורכים. ואת זוגתו מרת **ריזל** ע"ה. עד אשר נעקדה על קידוש השם, על ידי הרשעים הנאצים ימ"ש בכבשונות אושוויץ, בהיותה בת שבעים ושבע שנים, **ביום י"ט תמוז תש"ד** לפ"ק יחד עם כמה מצאצאיה. השם יקום דמם.

ג

רבי שלום גרינפעלד (הראשון)

חיים של שלום

הרב החסיד רבי **שלום גרינפעלד** ז"ל, מק"ק **ניגרעשט**, נולד לאביו רבי **אהרן ריישער** ז"ל.

בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו האשה החשובה מרת **פיגא** ע"ה.

זרעא חיה

ואלה תולדותם:

הבכור מבין האחים היה רבי **אהרן** ז"ל[671] שהתגורר בעיירה **טורץ**.

עם צאצאיה הילדים: **רחל**, **ישכר דוב**, **מרדכי**, השם יקום דמם. בעלה רבי **יצחק אייזיק** ז"ל שרד את המלחמה ונפטר ביום כ"ד שבט תש"ן לפ"ק.

671 רבי אהרן ז"ל, נקרא כנראה על שם זקנו, אבי אביו, רבי אהרן ריישער ז"ל.

השני היה רבי **ישכר דוב** ז"ל[672].

השלישי היה רבי **משה חנוך** ז"ל והוא גם קבע מקום מגוריו בעיר **ניגרעשט**. שם זוגתו היתה מרת **חנה** ע"ה. נלב"ע ביום **ה' אייר** ועל מצבתו נחקק שהיה איש תם וישר, עובד ה' באמת ובלב שלם.

הרביעי והצעיר היה רבי **שמואל** ז"ל נודע כירא שמים מרבים, יראתו וצדקתו קדמו לחכמתו. אף הוא כאחיו, התגורר **בניגרעשט**, זוגתו היתה מרת **רבקה לאה** בת רבי **מרדכי ברוין** ז"ל, והיא נלב"ע ביום **כ' סיון**[673].

672 הלוא הוא אבי רבי שלום גרינפעלד השני ז"ל.

673 רשימות לזכרו נחקקו לזכרון עולם בספר 'הוד שמואל', שיצא לאור על ידי נכדיו.

ניגרעשט: בית טיפוסי

פרק לד

משפחת חותנו זקנו - ראנד

א

רבי חיים אריה (לייב) ראנד

מגזע קדושים

הרב החסיד **חיים אריה** (לייב) **ראנד** זצ"ל, היה נצר מגזע קדושים, בעל **'מאור ושמש' רבי קלונימוס קלמן הלוי** זצ"ל[674]. הוא היה בן רבי **בצלאל דוד ראנד**

---

674 נולד בשנת תקי"א בניישטאדט לאביו רבי אהרן זצ"ל, ממשפחה מיוחסת אל דוד המלך. למרות גילו הצעיר נמנה עם בחירי התלמידים של הרבי ר' **אלימלך מליזענסק** זצ"ל. הסתופף

אילן משפחת ראנד

זצ"ל בעל מחבר ספרי **'מנורת בצלאל'** **'תורת בצלאל'**, בן רבי **שרגא פייביל** זצ"ל.

בהגיעו לפרקו נשא רבי חיים אריה ליב, את זוגתו מרת **חיה הינדא** ע"ה, השם יקום דמה. בת רבי **מנחם מענדל** ז"ל ומרת **בילא מלכה ליכט** ע"ה.

רבי חיים אריה ליב נמנה על חשובי חסידי באבוב, והסתופף בצלו של **האדמו"ר הראשון מבאבוב זצוק"ל**[675], בו היה דבוק ומקושר בלב ונפש. התקשרותו זו אל רבו היתה קשר אמיץ בל ינותק. עד כדי כך הגיעו הדברים שבשעת הסתלקותו של רבו, לא היה יכול רבי חיים אריה ליב, לשאת את האבידה הקשה, כיון שנפשו היתה קשורה בנפשו. ובשעת הלוויה נגעו הדברים ללבו, ולא יכל לסבול את גודל הצער והכאב, מחמת השריפה ששרף ה', ונפל מתעלף.

עם זאת, מצא רבי חיים אריה ליב, מקום להתעודד בכך כי לא השבית ה' גואל מעמו ורוחו של רבו האדמו"ר זצ"ל עודו בחיים. כמאמרם ז"ל[676] מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ודרכו בקודש נמשך על ידי בנו וממלא מקומו **האדמו"ר האמצעי מבאבוב** זצ"ל[677].

בצילם של המגיד רבי **יחיאל מיכל** זצ"ל **מזלוטשוב**, האדמו"ר רבי **יעקב יצחק** (החוזה) **מלובלין** זצ"ל, הרבי ר' **מנחם מנדל מרימאנוב** זצ"ל והמגיד רבי **ישראל מקאזניץ** זצ"ל. נודע על שם ספרו **'מאור ושמש'** אשר מכונה אצל חסידים כשולחן ערוך של החסידות. נסתלק ביום א' בתמוז תקפ"ג.

675 האדמו"ר הראשון מבאבוב זצוק"ל היה הראשון לשושלת באבוב נולד בשנת תר"ז, והוא בן לאותו צדיק רבי **מאיר נתן** זצ"ל בן רבי חיים אבד"ק צאנז בעל 'דברי חיים' זצ"ל. לאחר שבשנת תרט"ו התייתם מאביו, התגדל אצל זקנו האדמו"ר רבי אליעזר אבד"ק דזיקוב זצ"ל, בן האדמו"ר רבי נפתלי צבי אבד"ק ראפשיץ זצ"ל. בשנת תרכ"א נשא את בת האדמו"ר רבי יהושע מקאמינקא זצ"ל. בשנת תרכ"ה נתמנה כרב בעיירה ביקאווסק. שם כיהן כעשר שנים, לאחר מכן עבר לכהן כרב בעיירה אושפיצין ובוישניצה. בעקבות מחלתו עבר בשנת תרנ"ב לבאבוב, שנחשב למקום שקט ובריא בשבילו, שם נתמנה כרב לקהילת באבוב שבגליציה, ושם כיהן עד יום פטירתו. האדמו"ר זצ"ל יסד את ישיבת באבוב. נסתלק א' תמוז תרס"ה.

676 מסכת תענית דף ה עמוד ב.

677 האדמו"ר האמצעי מבאבוב זצ"ל בעל 'קדושת ציון', היה השני לשושלת בית באבוב. הוא נולד בשנת תרל"ד בעיר ביקאווסק שבגליציה, ולמד תורה בישיבת וישניצא מפי אביו האדמו"ר

את צאצאיו הדריך רבי חיים אריה (ליב) בדרכי החסידות, ועבודת ה' בהתלהבות ולהט קודש. כאשר הוא מתווה את מסילתם לדעת להבין ולהשכיל כי "בכל דרכיך דעהו" וכל מעשה ופסיעה, צריכה להיות בשמחה של מצוה ובמטרה לעבוד את הבורא יתברך שמו.

בית שמגדלין בו תורה

רבי חיים אריה (ליב) נמנה **בטארנא** על הנכבדים והחשובים ביותר של העדה הקדושה. בעקבות כך אף קבעו את דירתו, בין שכנים טובים, מחיצתם של צדיקים, בבית של הקהל. בית זה שהיה בן שלש קומות, היה מיועד עבור המרא דאתרא והנכבדים והחשובים מבין הקהל. באותה עת היתה בקומה העליונה דירתו של המרא דאתרא רבי **מאיר אריק** זצ"ל[678]. בקומה הראשונה קבעו דירתו של האדמו"ר

טארנא, בימת הקריאה ששרד מבית המדרש שנחרבה בשואה

זצ"ל. בשנת תרנ"ב עברה המשפחה לבאבוב, בשל מחלת האב. כאשר מחלתו של אביו החריפה קיבל האדמו"ר רבי בן ציון זצ"ל על עצמו את הרבנות ולאחר פטירת אביו הכתירו אותו החסידים כממלא מקום אביו. במלחמת העולם הראשונה נמלט לאוסטריה, ושב לפולין לאחר המלחמה. הקים מחדש את ישיבתו בבאבוב, וקרא לה "עץ חיים". בתקופה שבין מלחמות העולם פרחה הישיבה, וקמו לה כששים סניפים בעיירות פולין וגליציה. בשנת תש"א נאסר על ידי הנאצים בלבוב. שם נעקד על קידוש השם ביום ד' באב תש"א, השם יקום דמו.

678 רבי מאיר אריק זצ"ל נולד בשנת תרט"ו לערך בהרימלוב שבגליציה, כיום באוקראינה. ולמד בישיבתו של האב"ד רבי יעקב וידנפלד זצ"ל מחבר הספר 'כוכב מיעקב'. ואצל המהרש"ם רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל. כיהן ברבנות בכמה ערים וכשחזר לגליציה בשנת תרע"ז לערך התמנה לרבנות בטארנא. למרות דוחקו הרב התמיד בתורה. התרחק מעסק בצורכי ציבור ולכן דחה הצעות רבנות של ערים גדולות. נודע כאחד מפוסקי הדור, ובין תלמידיו נמנים רבנים וגאונים. נסתלק ביו"ט ראשון של סוכות, תרפ"ו, מנוחתו כבוד בטרנוב. ספריו: 'שירי טהרה' - על מסכת מקואות. 'מנחת קנאות' - על מסכת סוטה. 'מנחת פתים' - חידושים ושו"ת על שולחן ערוך יורה דעה. 'אמרי יושר' - שו"ת. 'טל תורה' - הגהות, הערות וביאורים על תלמוד בבלי וירושלמי ועוד, זאת מלבד חמשה כרכים גדולים שנאבדו לו בתקופת המלחמה, והצטער עליהם מאוד.

מפאקשיוויניצא רבי **אברהם הורוויץ** זצ"ל[679]. ובקומה האמצעית כשכן טוב לגדולי ישראל קבעו את דירתו של רבי חיים אריה (ליב).

כותלי בית המדרש יוכיחו

בראשית ימיו בעיר **טארנא** קבע רבי חיים אריה את מקום תפילתו בבית מדרשם של חסידי **צאנז**.

באותה עת עדיין לא היה בית מדרש מיוחד לחסידי באבוב בטארנא. אולם, ברבות הזמן כאשר הגיעו חסידי באבוב נוספים לדור בטארנא. יסד רבי חיים אריה (ליב), בית מדרש ובית ועד עבור חסידי באבוב בתוך ביתו[680].

יסודו של שטיבל זה, היתה תחילתו של הפיכת העיר טארנא למעוז של חסידי באבוב, שהלכו והתרבו בה, וברבות הימים התקיימו במקום שני בתי מדרשים של חסידי באבוב.

יושב פתח האוהל

זכה רבי חיים אריה (ליב) ונתקיימו בו שני שולחנות של תורה וגדולה במקום אחד, וביתו היה פתוח לרווחה להכניס אורחים, עוברי אורח. במהלך הזמן אף זכה רבי חיים אריה (ליב) לשמש כבית ועד לחכמים של גדולי ישראל, אשר בהגיעם לטארנא קבעו את מקום אכסניתם בביתו.

בין גדולי הדור אותם זכה רבי חיים אריה (ליב) לארח בביתו ועל שולחנו, נמנים רבי **חיים יעקב טייטלבוים** זצ"ל, אבד"ק **לימאנוב**[681].

---

679 האדמו"ר רבי אברהם הורוויץ זצ"ל מפאקשאוויניץ, נולד בשנת תר"נ לאביו האדמו"ר רבי יחיאל זצ"ל בן האדמו"ר רבי מאיר אבד"ק דז'יקוב זצ"ל בעל 'אמרי נועם', בן האדמו"ר רבי נפתלי צבי אבד"ק ראפשיץ זצ"ל. נשא את בת האדמו"ר רבי משה אליקים בריעה זצ"ל מדומברובא. בפאקשאוויניץ היה לו ישיבה 'בית יחיאל' על שם אביו, בפרוץ מלחמת העולם השניה ברח לבוכניא ושם שהה עד קיץ תש"ג אז נשלח להשמדה הי"ד.

680 בתחילה לא ראו זאת בני העיר בעין יפה, אולם לאחר שבית המדרש הפך לעובדה מוגמרת ונוכחו לראות כי היא הודה וזיוה של עירם, בהיותו בית מדרש שמתפללים ועובדים את ה' בהתלהבות, באמת ובתמים, נהפך לבבם אף הם להתפאר בה.

681 רבי חיים יעקב טייטלבוים זצ"ל אב"ד לימאנוב בן רבי משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אב"ד אוהעל וחתן האדמו"ר רבי דוד זצ"ל אבד"ק קשאנוב. וחתנו של האדמו"ר הראשון מבאבוב זצוק"ל, נפטר ביום י"א חשון תרצ"ד ומנו"כ בבאבוב. סיפר רבי משה חנוך גרינפעלד ז"ל באחד

על שולחנו סעדו בחורים מתלמידי רבי **מאיר אריק** זצ"ל, אשר ברבות הימים נודעו בשערים כגאונים וקדושים, ביניהם ידוע על רבי **יהושע מנחם אהרנברג** זצ"ל, בעל מחבר שו"ת **'דבר יהושע'**[682], וכן רבי **שלום יחזקאל שרגא רובין** אבד"ק **ציעשינוב** זצ"ל[683].

הפעמים כשכבר יצא לדרך, חזר על עקבותיו במיוחד כדי להודות לאם הבית מרת חיה הינדא ע"ה, על כל מה שעשתה בעבורו בתקופת שהותו במקום.

682 נולד בקעמטשע שליד ראצפערט שבהונגריה ביום י"ב טבת תרס"ה, לאביו רבי יצחק אריה ליב ז"ל מגורליץ (היה גביר מעסקיו בנפט, תפלתו ערכה שעות, ובתחילה היה חסיד שינאווא, נפטר ביום ב' דראש השנה ה'תש"ד בקראקא) ולאמו מרת שרה ע"ה בת רבי אהרן נטל ז"ל מצאנז-חדש (נפטרה ביום ז' אייר ה'תרפ"ד).

נודע כעילוי מילדותו. בזמן המלחמה למד בדעברעצין אצל רבי נפתלי הירץ בומבך זצ"ל ואצל רבי מאיר אריק זצ"ל אותו ראה כרבו המובהק, ונסמך על ידי גדולי דורו. לאחר המלחמה שב עם הוריו לגורליץ בשנת תרפ"א. בתרפ"ה עבר לגור בקראקא לרגל נישואיו עם זוגתו מרת הינדא לאה ע"ה (לבית ענגלשטיין מקראקא חסידי ראדומסק) בת חורגת של הנגיד רבי משה הכהן שמידט זצ"ל מקראקא. נמנה על חשובי חסידי בעלזא. האדמו"ר מבעלז, רבי אהרן זצ"ל, גילה כלפיו אותות חיבה והערצה מיוחדים.

עוד טרם המלחמה הדפיס את ספרו "ראשי בשמים" על ספר הרוקח, אך כיון שלא הגיע לגיל ארבעים, לא הפיצם. בזמן המלחמה נתפס לעבודת כפיה, ונאסר והוכה בגטו בוכניא. משם ניצל באופן ניסי לפני פסח תש"ג. כשטרח להשיג צימוקים מגויה לצורך ארבעה כוסות, והיא הראתה לו דרך נסתרת, בה ניתן לברוח להונגריה. למעלה משנה שהה בבודאפעסט ואח"כ בברגן בלזן ובקאן שליד שווייץ, עד שבאלול שלאחריו עלה לארץ הקודש. נשלח על ידי הרבנים לכהן כרבם של יושבי המחנות בקפריסין. ארגן שם את בתי הדין, טיפל בהיתר עגונות, יסד ישיבה בה למדו שמונים בחורים, והרביץ תורה ברבים.

משנת תש"י התקבל כראב"ד ביפו ואחר כך בתל אביב קרוב לשלושים שנה. נודע כחריף ובקי, מתמיד עצום ולילות שלמים היה מעיין בסוגיות חמורות כשאינו מבחין מה שמתרחש סביבו. היה ואמרו לאדמו"ר מבעלזא רבי אהרן זצ"ל שכבר מאוחר, נענה כי אצל שכנו הראב"ד עדיין דולק האור. נפטר ביום כ"ד אדר ב' תשל"ו.

683 רבי שלום יחזקאל שרגא מציעשינוב, נולד בשנת תרע"ג לאביו רבי אריה ליבוש אב"ד ציעשינוב וטומשוב, חתן האדמו"ר רבי שמחה ישכר בער מציעשינוב זצ"ל בן האדמו"ר הדברי יחזקאל משינאווא זצ"ל בן הדברי חיים מצאנז זצ"ל.

רבי שלום יחזקאל שרגא חתן רבי ישראל יעקב טאפאלא זצ"ל אב"ד סאדוואנא. למד בישיבות צאנז וטורנא, קיבל סמיכה מרבי שמואל אהרן מילר זצ"ל אב"ד לאבאווא (נולד לערך תרכ"ה נסתלק תש"ב). הרבה להתכתב עם גדולי הדור. שימש כרב בטומשוב, וכר"מ בישיבת נצח ישראל. בפרוץ מלחמת העולם השניה גורש לסיביר שם הפיח רוח של תקוה אמונה ובטחון, עם השחרור

רבי חיים אריה לא היה מדקדק עם אורחיו לבדוק בציציותיהם, ואף יהודים שהיו רחוקים מן התורה והמצוות שביקשו להתארח בביתו, קיבלם בסבר פנים יפות.

לעתים היו אלו רחוקים מאוד מיהדותם, עם זאת לא מנע עצמו רבי חיים אריה מלהכניסם לצל קורתו. כפי שהיה והתארחו בביתו בשבת קודש אשה שהלכה מגולת ראש, יחד עם בתה. השתים היו בדרכם מארץ ישראל לפולין, לאחר שהם עלו לארץ הקודש והתקיים בהם "...תקיא הארץ אתכם" והקיבוצים בארץ הקודש, לא מצאו חן בעיניהם והם חזרו למקומם בפולין. כיון שהגיעה שעת הקידוש בקשה אם הבית מרת **חיה הינדא** ע"ה, מהאם שהיא תכסה את ראשה, כדי שיוכלו לקדש על היין. אך, האשה סירבה לכסות את ראשה, אולם ניאותה לצאת מן החדר עד לאחר שיקדשו.

נסתלק לבית עולמו **בי"ט ניסן חול המועד פסח שנת תר"צ**[684], ובהיותו חשוב ונערץ על כולם, חלקו לו את הכבוד האחרון, כפי שהוא אצל רבני הקהילה, שכל הקהל יצאו ללוותו[685].

התיישב בדז'אמבול שבקזחסטן (עוד על מקום ישוב זה ראה בחלק הראשון של ספרנו). מילא את מקום אביו, ועמל במסירות נפש יחד עם רבנים נוספים לקיים חיי תורה ולהעמיד את הדת, בשנת תש"ו שב לפולין שם לא רצה לקבל עליו את רבנות העיר חלם ושטטין שהוצעו לו. התיישב בלודז' ופעל גדולות עבור הגולים שחזרו לפולין. מאוחר יותר עבר לפרג. אחר היגר לארצות הברית, שם קבלוהו זקני חסידי ציעשינוב כאדמו"ר על מקום אביו וזקנו ופתחו עבורו בית מדרש בבארא פארק, שמו נודע לתהילה כאדמו"ר מוערך ונערץ את השפעותו הרבה ניצל לקירוב רחוקים וקרובים.

תשובות ובירורי הלכה רבים התפרסמו ממנו בקובצים ובאכסניות שונות של תורה ואף ההדיר כמה ספרים ביניהם הספר "דברי שמחה" מזקנו רשי"ב מציעשינוב.

684 משום מה העלימו את פטירתו מחתנו רבי שלום גרינפעלד. ורק במהלך חודש מרחשון תרצ"א, באותו פרק בו הגיעה אליו השמועה על פטירת אביו רבי ישכר דוב. נודע לו גם על פטירת חותנו.

685 מעדות רבי טוביה טייטלבוים ז"ל ורבי משה חנוך גרינפעלד ז"ל ששמעו מרבי משה דוד שטרום ז"ל מלונדון. שלא זכר בטארנא שחלקו את הכבוד האחרון לאי מי מהבעלי בתים שבעיר בצורה רבה וחשובה כל כך כמו אצל רבי חיים אריה.

ואלה תולדותם: **מנחם מענדל**[686], **שרגא פייבל**[687], **שלמה יעקב**[688], **ציפא לאה**[689], **אלטע ברכה**[690].

ב

רבי בצלאל דוד ראנד
לא ימוש ספר התורה מפיו

הגאון החסיד רבי **בצלאל דוד** זצ"ל נולד לאביו רבי **שרגא פייבל ראנד** זצ"ל.

רבי מנחם מענדל ראנד ז"ל

מקום מגוריו היה **בראדלוב שבגליציה**. בסמיכות לעיר **זשאבנא וטארנא**. נודע כצדיק ותלמיד חכם מופלג ועובד ה' באמת, ומחשובי חסידי צאנז. לפרנסתו שלח ידו במסחר התבואה.

יגיעתו על התורה בהתמדה ושקדנותו הרבה היתה ללא שיעור וגבול וכל אימת שהיה לו רגע פנוי היה תיכף מנצלו ללימוד התורה. מלבד זאת, קבע לעצמו זמן קבוע ללימוד, בחצות הלילה. ומדי לילה בשעה שתים עשרה כבר ישב ליד הגמרא והגה בתורה הקדושה במשך שלש שעות תמימות ברציפות ללא הפוגה, עד השעה שלש לפנות בוקר. ואותה שעה לא העביר מעולם ואף תנאי מזג אויר קשים, גשם ושלג וקור וחום, לא מנעו אותו מקביעותו באותה עת.

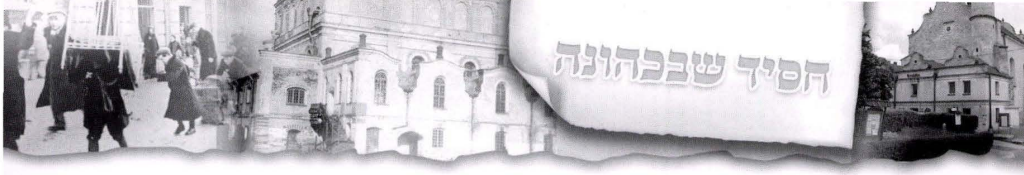
686 רבי מנחם מענדל ז"ל, נעקד על קידוש השם יחד עם כל משפחתו ביום כ' סיון תש"ב. השם יקום דמם.

687 רבי שרגא פייבל ז"ל, נעקד על קידוש השם יחד עם זוגתו מרת הענדל רחל בת מרת שינדל פעסיל ע"ה, יחד עם צאצאיהם ז"ל: לאה, אשר מנחם, בצלאל דוד, אריה ליב, אברהם שלמה, שלום אליעזר, ביום ג' אלול תש"ג. השם יקום דמם.

688 רבי שלמה יעקב נעקד על קידוש השם יחד עם זוגתו מרת דבורה בת מרת לאה ע"ה, יחד עם בתם חוה בלומא ע"ה. ביום כ"ו סיון תש"ב. השם יקום דמם.

689 הלוא היא זוגתו של רבי שלום גרינפעלד.

690 מרת אלטע ברכה ע"ה, נעקדה על קידוש השם יחד עם בעלה רבי יוסף פישלער ז"ל, ביום כ' סיון. השם יקום דמם.

ספריו: 'מנורת בצלאל' 'תורת בצלאל'

הכדמת בן המחבר.

בעזהשי"ת

אדרה, ד' מאור בפי ובהוך רבים אהללנו אשר זכני להוציא לאור חדושי הורה אמרות ד' מהורות ושלמיתי נדרי אשר הבטחתי לאאמו"ר ז"ל בהיותו מוטל על ערשו ערש דוי אם יצליח ד' בידי אזי אחקוק בספר הכתבים על התורה ומועדים ות"ל אשר חפץ ד' הצליח בידי למען הפיק זממו ועהה שוש אשיש ע"ז ונדול יום זה אצלי כיום שנתנה הורה לישראל ומי חכם ויבין זאת כי דברים האלה נכנסים בלב הקורא יען יצאו מלב מהור ומקום הניחו לי מן השמים להתנדר במצוה זו בן אהלה פני השם שימלא כל משאלותי לטוב ואהי' הסיד ממזכה רבים אמן סלה:

חיים ליב בהרב המחבר ז"ל.

בן המחבר בהקדמתו מספר על הבטחתו לאביו להדפיס את ספריו

הסכמות.

הסכמת כבוד קדושת אמו"ר הגאון הצדיק הספורמם ע"פ תבל בצדקתו וקדושתו בוצינא קדישא **חסידא ופרישא** רבן של ישראל מופת הדור **והדרו** כקש"ת מרן **משה הלבערשטאם שליט"א** האבד"ק שינאווי יצ"ו:

נאמנים עלי דברי מתי הס"ל ר' מרי ניבם שלים"ת שהדברים הללו מפר יהי' נחקקים נספר ממר מליו ז"ל רחוים המה למי שמפרם ותי"ה כשיגיע מניח הדפוס נקח בל"ג ספר אחד „מנורת בלגלגל" כמחיר מפר יוסף עליו בחתי מיה"ח היום יום ה' קרח תרס"ד לפ"ק פה טיגמונוב יצ"ו.

הק' משה הלבערשטאם.

ספר

מנורת בצלאל

דרושים יקרים

ספר המפוארים ומחוקים, מלאים צחות ומוסר, ומפוארות ומשראות לחכמה, על סדר התורה ומועדים

מאת כבוד אאמו"ר הרב החסיד העניו המאיר בכל עניני

מו"ה **בצלאל דוד ראגר** ז"ל

הוצאתי לאור בחשלה ד' עלי **חיים ליב ראגר** מסאניא בהרב המחבר ז"ל.

פאדגארזע אצל **קראקא**

בדפוס מו"ה שאול הענך דיימשטער.

שנה **תרס"ד** לפ"ק.

MNORATH B'ZALEL.

Druck von S. L. Deutscher in Podgórze bei Krakau.
Verlag von Ch. L. Rand in Tarnow.

ספר

תורת בצלאל

דרושים יקרים

כמר המועדים עריכים ומחוקים, מגומת צימוס והוא חלק שני

מספר מנורת בצלאל עה"ק

מרוב החסיד העניו מרה **בצלאל דוד ראגר** ז"ל

ז"ל עלי הרבני מליה **חיים ליב ראגר** בהרב המחבר ז"ל.

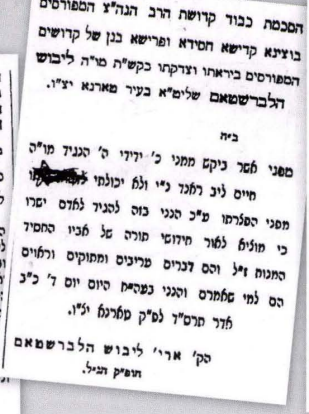
פאדגארזע אצל **קראקא**

בדפוס מו"ה שאול הענך דיימשטער.

שנה **תרס"ד** לפ"ק.

TORATH B'ZALEL.

Druck von S. L. Deutscher in Podgórze bei Krakau.
Verlag von H. L. Rand in Tarnów.

הסכמת כבוד קדושת הרב הגה"צ הספורסם בוצינא קדישא **חסידא ופרישא** בנן של קדושים **המפורסם** ביראתו וצדקתו כקש"ת מו"ה **ליבוש הלבערשטאם** שליט"א בעיר מארנא יצ"ו.

ביה

מפני מפר ניקם ממני כ' יהידי ה' הנניע מו"ה חיים ניב רמנד ני"ו ולמ יכולתי להתאפק מפני הפלגתו ע"כ הנני בזה להניד למדם ימרו כי מוכן לשור מידושי תורה על מניר החסיד התנות זיע ומם דברים מריבים ומפוקים ורחוים הם למי שמפרם והנני בשהית היום יום ד' כ"ב לחדר תרס"ד לפ"ק פמרגע יצ"ו.

הק' ארי' ליבוש הלבערשטאם
חום"ק הנ"ל.

הסכמת כבוד קדושת הרב הגה"צ הספורסים בוצינא קדישא חסידא ופרישא בנן של קדושים הספו' ביראתו וצדקתו כקש"ת מו"ה **משחה בער הלבערשטאם** שליט"א האבד"ק בעשינוב יצ"ו.

ב"ה יום ועש"ק ר"ח אייר ס"ו למ"ש פנים הרסיד לפ"ק.

כבוד ז' הנניד וכו' ב"ש מ' חיים ליב ראגד נ"י.

להשובת מכתבו אמר שלח לי הסכמת מתי הס"ל מו"ה ליכוס נ"י של מ' תורה מפניו הרב החסיד המנות ז"ל וכומב אמר נם מכתי הבמחתיו ניתן לו הסכמתי הנה תינני זוכר מזה אמר הבמחתיו וכפרם כי מין דרכי להסיד על אמר מומלא ממני אלא מי שילמוד בו יכיר הדברים שנאמרו ורחוים אך שמחתי, לך בוהלתי אתי הס"ל הנאל חקר ודרש ליתן לו הסכמתי ז"ל אמר רחוי הוא לאותו תינוקא ויות הכרית נחקקים בספרים, ומה לריך עוד להסכמתי, ז"ל מחתך ד' ביהו יגלית ויהיי ביהלתו לנמור ועשיים ועמות י"ר לנשמת מניר. הסמ"ח ז"ל הכרי הבמה"ח יום הנ"ל תלפה ליסומה.

הק' שמחה ישכר בער הלבערשטאם
חום"ק בעשינוב יצ"ו.

הסכמות מהאדמורים: רבי משה משינאווא זצ"ל, רבי ליבוש מטורנא זצ"ל, רבי שמחה בער מזיעשינוב זצ"ל

את סדר יומו פתח בטבילה במי הנהר, כשבימי החורף היה שובר לשם כך את הקרח ויורד לטבול במסירות נפש[691].

במצות שבת קל יחליצך

ביום השבת היה נזהר שלא יהיה דיבורו כשל חול, ומבואו ועד צאתו היה בולם את פיו ואינו מדבר דיבורים של חולין. מלבד מה שהיה מוכרח לכך, היה מדבר בלשון הקודש.

השבת מקור הברכה

עובדה הוה, שכתוצאה ממנה רעשה כל העיר, כשנראה בעליל כי רצה אלקים את מעשיו של רבי בצלאל דוד, והשבת שומרת עליו לבל ינזק הוא ורכושו.

באחת השבתות, בליל שבת קודש פרצה שריפה בעיר. הבתים שהיו עשויים עץ, נאחזו במהירות בלהבות שכילו אותם אחת לאחת, בלי להשאיר מהם שריד. השריפה השתוללה בעוצמה אדירה ועברה במהירות מבית לבית.

הפחד והבהלה אחזה בכולם וכל אחד ניסה למעט את הנזקים ולמנוע מהשריפה להתפשט. בנוסף מיהרו להציל את הרכוש ולהוציא את הבגדים וכל מה שאפשר בדרך היתר, כנפסק להלכה במקרה כעין זו של שריפה. אולם, רבי בצלאל דוד ירא שמים וירא חטא היה וחשש מאוד שמא מרוב בהלה יבואו להיכשל בחילול שבת. על כן, ציוה לבני ביתו שיעזבו את הבית בלי לקחת עמהם מחוט ועד שרוך נעל, ובוודאי שלא יעשו שום פעולה כדי לכבות את השריפה או למנוע את התפשטותה.

היתה זאת מצדם מסירות נפש, לעמוד מול השריפה בחיבוק ידים ולקבל באהבה את אובדן הבית והרכוש, כשהם מביטים בעינים כלות בלא לעשות מאומה. ומי שאמר לשריפה שידלק, הוא אשר ציוה לה להיפסק בהגיעה לפתחו של רבי בצלאל דוד.

לפליאת כולם, כאשר הגיעה האש בסמיכות לביתו, סבבה סביב שאר בתי העיר וביתו של רבי בצלאל דוד לא נשרף ולא ניזוק מאומה. וכל העם רואים

691 רבי חיים אריה (לייבל) ריניץ הי"ו, ששמע מזקנתו מרת ציפא לאה גרינפעלד ע"ה.

את הנס והפלא שהתרחש לעיניהם ונוכחו לראות בצדקותו המופלגת של רבי בצלאל דוד, עד שהשבת עצמה שומרת ומגינה עליו ועל רכושו.

מנורת בצלאל - תורת בצלאל

רבי בצלאל דוד השאיר אחריו ברכה, שני ספרים נפלאים, הלוא הם: "**מנורת בצלאל**" על התורה ו"**תורת בצלאל**" על מועדים.

בהיותו על ערש דוי, ביקש רבי בצלאל דוד מבנו רבי **חיים** (אריה) **ליב** שיבטיח לו להוציא את הדברים לאור עולם ולהדפיסם[692].

הספרים עוטרו בהסכמות נלהבות של האדמו"ר רבי **משה**, אבד"ק **שינאווא** שכותב "שהדברים האלו אשר יהי' נחקקים בספר ממ"ר אביו ז"ל ראויים המה למי שאמרם" וכן מרבי **אריה ליבוש הלברשטאם מטארנא** ומרבי **שמחה בער הלברשטאם** אבד"ק **ציעשינוב** זצ"ל שכותב "אם על גוף החיבור הלא מי שילמד בו יכיר הדברים שנאים וראויים למי שאמרם..." אשר ראוי הוא לאותו איצטלא להיות דבריו נחקקים בדפוס, ומה צריך עוד להסכמתי..."

ספרים אלו שזכו לעלות על מכבש הדפוס הם רק טיפה מן הים הגדול מאותם חמשה ארונות מלאים בחידושי תורה[693], שהעלה רבי בצלאל דוד על גבי הכתב. ומחמת דוחקו ועניו לא היה באפשרותו להוציא את חיבוריו לאור עולם, זולת שרידים אלו מתורתו שנדפסו בשנת תרס"ה על ידי בנו, רבי חיים אריה (ליב) זצ"ל.

זכור לטוב רבי משה חנוך גרינפעלד ז"ל, שנטל על עצמו את המשימה, ולבקשתה של אמו מרת ציפא לאה ע"ה, ההדיר מחדש את הספר.

רבי בצלאל דוד התבקש לבית עולמו בתחילת שנת **תרס"ד**, ומנוחתו כבוד **בזשאבנא**.

692 כפי שכותב רבי חיים אריה ליב בהקדמת בן המחבר להוצאת הספר.

693 כפי שהיה מרגלה בפומה של כלתו מרת **ציפא לאה** ע"ה, שסיפרה לילדיה בשבחיו של זקנם.

שער חמישי

אחד היה אברהם

בנו

מו"ה רבי אברהם שלמה הכהן ראטה ז"ל

תר"צ - תשע"ו

פרק לה

ושמת שמו אברהם

א

עד שבא אברהם

התהלך לפני ואהיה תמים

"כמה חכמה צריך כדי לעבוד את ה' בתמימות" מטבע זו טבעה האדמו"ר הקדוש רבי **נפתלי צבי** אבד"ק **ראפשיץ** זצ"ל. רגיל היה על לשונו של האדמו"ר זצ"ל דברי צחות שמילאו שחוק את פיהם של סובביו, אך הוא הגבר שהיה "יחיד בדורו בחכמת אלוקים[695]" היה מסתיר בהם ענינים גבוהים ונשגבים, עד ששעה קלה לפני פטירתו הכה באצבע צרידה והפטיר: "כעת נודע לו – לשטן, כי אינני משלו" - שכך היה דרכו בקודש להוליך שולל את השטן הוא היצר הרע, שכל שנותיו של האדמו"ר הקדוש זצ"ל היה סבור כי אף הוא – האדמו"ר, נמנה על הכת אותם הצליח להוליך שולל. וכמה נאים דבריו אלו: "כמה חכמה צריך כדי לעבוד את ה' בתמימות".

האוהל על ציונו של הרה"ק מראפשיץ זצוק"ל

יחיד מומחה היה רבי אברהם שלמה ז"ל בעבודה נעלה זו של עבודת השם, בתמימות ובפשטות ללא שום סטייה והתחכמות, כשבכל פסיעה וצעד היה מחשב שכר מצוה נגד הפסדה ומרגיש בעליל את ההשגחה פרטית המוליכה אותו.

695 כפי שהורה לחרוט על מצבתו הקדושה.

כמה חכמה עמוקה היתה בעבודתו הזכה והנקיה של רבי אברהם שלמה ז"ל, שעבד את קונו כל הימים באותה מתכונת וללא שינוי.

לא זו בלבד אמרו עליו על רבי אברהם שלמה ז"ל, אלא שכל דבריו שעשה נהג בהם פשטות וענוה ואלמלא שאחרים שבאו מחוץ למחיצתו הביעו את התפעלותם מהם, לא היה איש מבני משפחתו או סובביו הקרובים שמים על לב, כי עובדה או מעשה מסוים יש לציין אותה במיוחד[696].

עד כי גדל שלמה

רבי אברהם שלמה ז"ל נולד בה' תשרי בשנת תר"צ בעיירה סאניק שבחבל ארץ גליציה, כבנו השני של אביו הדגול רבי יצחק אייזיק זצ"ל. שאף היה מלמדו תורה ומחדיר בו אהבת תורה ויראת שמים.

אהבה רבה זו ללימוד התורה, שקידתה ויגיעתה ליוותה את רבי אברהם שלמה ז"ל, כל ימיו ושנותיו עד סוף ימיו.

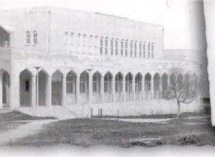
בהיות רבי אברהם שלמה ז"ל כבן עשר, נשלח אף הוא כמו אחיו הבכור רבי אלימלך ז"ל לעיירה בוכניא, שם במחיצתו של הסבא הגדול, רבי משה אהרן ברנשטיין זצ"ל - יוכל להמשיך לשקוד על תלמודו ולהתעלות בתורה ביתר שאת ועוז.

רבי אברהם שלמה בצעירותו

הסבא, רבי משה אהרן זצ"ל, היה אומן רב ומוכשר ללמוד תינוק ספר, הסברתו המרתקת כמו שפתו העשירה, כל אלו הפכו את הלימוד למוחשי, כאילו בעלי השמועה עומדים לפני הלומד[697] ומרצים את דרשתם בלהט ומוכיחים את שיטתם ואת דבריהם בהתלהבות ובהוכחות חותכות. גם מדת היראת שמים שהיתה טבועה בו

696 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

697 כמובא בירושלמי, מסכת שקלים פרק ב הלכה ה.

והיה ביכולתו להנחילה לתלמידיו, לא הותירו לרבי יצחק אייזיק זצ"ל ספק, כי המלמד הטוב ביותר עבור צאצאיו – נכדיו, יהיה זקנם זצ"ל[698].

ילד בודד במלחמה

עם פרוץ מלחמת העולם השניה, עדיין שהה רבי אברהם שלמה ז"ל בבוכניא, מקום מושבו של זקנו רבי משה אהרן ז"ל.

כאמור[699], זקנו רבי **משה אהרן** ז"ל, כבר לא שהה בבוכניא בתקופה האחרונה, מאחר ומחמת מחלתו הועבר לעיר סאניק, כדי לדרוש ברופאים. כל אותה עת שהה הילד אברהם שלמה אצל דודו רבי מאיר ברנשטיין ז"ל, שאף הוא התגורר בבוכניא, בתקוה וצפייה לשיפור מצבו של זקנו, שימשיך ללמדו ספר כמימים ימימה.

אולם בערב פרוץ המלחמה ביום ט"ז אלול תרצ"ט, השיב רבי **משה אהרן ברנשטיין** זצ"ל את נשמתו הטהורה.

מחמת קורות העתים עברו רבי יצחק אייזיק ובני משפחתו לצד הרוסי, והשמועה על כך הגיעה לידיעתו של הילד, שכאמור שהה באותה עת אצל דודו בבוכניא.

עם פרוץ המלחמה היתה בוכניא נצורה וסגורה מאחר וסמוך לעיר היתה תחנת רכבת צבאית שהופצצה ללא הרף על ידי הגרמנים, רעמי ההפגזות הכניסו מורך בלבבות והפחד הלך וגבר, כשתושבי העיר מבינים כי מוטב יהיה פן ינוסו וימלטו נפשם טרם יהיה מאוחר. אמצעי תחבורה לא פעלו בזמן זה, והדרך היחידה היתה לברוח רגלית.

הנני בידך - לבד

רבי אברהם שלמה ז"ל אשר כאמור, עוד היה ילד וידע כי הוריו ובני משפחתו נמצאים בצד הרוסי. הסיק בדעתו כי עליו לעבור את הגבול ולנסות למצוא את הוריו, אך מחמת גילו הצעיר לא היה באפשרותו לברוח מעבר לגבול, כמו שרבים אחרים עשו.

698 ראה עוד על רבי משה אהרן זצ"ל והלימודים במחיצתו, בערכו.

699 ראה באריכות בחלק הראשון על תקופתו האחרונה ופטירתו.

כך יצא לדרך, כשהוא נס רגלית מעיר לעיר ומכפר לכפר, על אם הדרך הגיע לעיר ראדאמישלא בה התגורר אחד מבני המשפחה והוא החליט לפנות לביתו. אך בהגיעו אל הדלת והחל לנקוש, שמע קולות של דיבורים בשפה הגרמנית והבין כי גם עליהם כלתה הרעה, ותושבי העיר גורשו מהמקום. שינס מתניו וברח כל עוד נפשו בו, כדי שהגרמנים שחיזרו אחר כל יהודי נמלט, לא ימצאו אותו ויסגירו אותו.

מחמת טלטולי הדרכים החל רבי אברהם שלמה ז"ל לסבול מכאבי רגלים איומים, שריתקו אותו למשך ימים שלמים.

פליטים נמלטים מהעיר (קרקוב פולין)

פרטזנים יהודים בפולין

הנני בידך - לבד

בדיוק בימים אלו ניתנה אפשרות מיוחדת להירשם אצל השלטונות כדי לקבל אישור לעבור את הגבול לצד הרוסי. ורבי אברהם שלמה ז"ל לא היה יכול לצאת ולהירשם כנדרש.

לאחר שהחלים קמעא, יצא רבי אברהם שלמה ז"ל לרחובה של עיר ונוכח כי משאיות עומדות הכן להעביר את הגבול את אלה שנרשמו מראש. מיהר רבי אברהם שלמה ז"ל לפנות אל החיילים הרוסיים ובקשם שיצרפו גם אותו לאחד המשאיות, מאחר והוריו נמצאים בצד הרוסי. למרות תחנוניו לא הסכימו הרוסיים לצרפו למשאית מכיון שהוא אינו מופיע ברישומים.

ילד היה אברהם שלמה אך הוא לא אמר נואש ומדי יום ביומו היה חוזר למקום וחוזר ומתחנן לפניהם ומפציר בהם שיסכימו להעבירו את הגבול.

ברגע האחרון

באחד הימים עוד רבי אברהם שלמה ז"ל, עומד ומבקש בתחנונים לחיילים הרוסיים שיצרפו אותו למשאית שעמדה במקום מוכנת לצאת לנסיעה אל מעבר לגבול.

והנה המשאית כבר מתחילה לנסוע, ורבי אברהם שלמה החל ליילל ולבכות בקולות רמים, לפתע תופס אותו אחד החיילים ומגביהו אל על ומשליכו אל תוך המשאית.

מאוחר יותר התברר כי היתה זאת המשאית האחרונה שעברה את הגבול מהצד הגרמני אל עבר הצד הרוסי.

נסיעה ארוכה עברה על רבי אברהם שלמה ז"ל בתוך המשאית, כשכל אותה העת הוא מתפלל ומתחנן לפני השי"ת שיצליח למצוא את הוריו. לא

מלחמת העולם השניה

רכבת עם כיתוב: 'אנו נוסעים לפולין להכות ביהודים'

פלישת גרמנים לפולין

היה זה דבר של מה בכך, למצוא אי מי ברחבי רוסיה, כשאין לו שום ידיעה על מקום משוער היכן הם נמצאים.

אך ההשגחה הפרטית ליותה אותו על כל צעד ושעל, כפי שהוא עצמו היה מתבטא לא אחת:

"אני מרגיש כי השי"ת הוביל אותי על גבי טס של זהב".

שהחיינו...

בצד הרוסי הגיע רבי אברהם שלמה ז"ל לאחד הכפרים הקטנים, שם החל לברר היכן יוכל למצוא את הוריו, עד שנודע לו כי רובם של הגולים הגיעו לפשעמישל. ובכן מיהר רבי אברהם שלמה לנסוע לשם והנה הקרה ה' לפניו את דודו רבי **דוד ראטה** ז"ל, שכונה רבי דוד שוחט, אשר התרגש למצוא את הילד אברהם שלמה, והוא גילה לו כי הוריו נמצאים לא הרחק מכאן והם מאוד דואגים וחרדים לשלומו.

רבי דוד הציע לרבי אברהם שלמה שכדי שלא להבהיל את הוריו יתר מן המדה, הוא יכנס אליהם תחילה וימסור להם דרישת שלום מבנם ורק לאחר מכן יכנס אף הוא לבית הוריו.

אי אפשר לתאר ולשער את ההתרגשות של הוריו למצוא את בנם בריא ושלם. בימים ההם אשר כל העולם הפכה לבוקה ומבולקה לא היה שום הגיון טבעי בכך שילד קטן יצליח לעבור את הגבול ולמצוא את הוריו.

אביו רבי יצחק אייזיק ז"ל התבטא: כי על עצם שלומו לא דאג, בהיותו סמוך ובטוח בהבטחתו המיוחדת של חותנו רבי משה אהרן ז"ל, שהבטיח להם ברורות טרם פטירתו כי מצאצאיו ישרדו כולם את המלחמה[700].

גלות סיביר

תקופה קצרה רגועה יחסית עברה על רבי אברהם שלמה יחד עם הוריו ושאר היהודים במקום. אך מאוחר יותר גלה יחד עם הוריו למחנה עבודה בסיביר, שם שהו כארבע עשרה חדשים.

באותם ימים איומים, חווה רבי אברהם שלמה במחיצת אביו מסירות נפש אמתית לתורה, מצוות ועבודת השם. לימוד שליוה אותו כל ימי חייו.

בהזדמנות התבטא רבי אברהם שלמה:

"בזמנינו לא ניתן להשיג ולחקות את המסירות נפש שהיה להם ליהודים בתקופה זו".

היה והובא לפניו ספר חדש שיצא מתולדותיו ואורחותיו של אחד מגדולי ישראל, שהיה בו הרבה מוסר השכל וצידה לדרך ה', ורבי אברהם שלמה הביט בו אך לא קרא בו בעיון. כשנשאל לסיבת הדבר, אמר אני חוויתי איך יהודי חייב להתנהג בכל המצבים בצורה חיה אצל אבי זצ"ל ושום ספר לא יכול להשתוות בכך, לכך עדיף עבורי לנצל זמן זה ללימוד משנה נוספת. ואכן, זה היה האורים ותומים שלו כל ימי חייו, שהיה מחשב כיצד היה אבא נוהג במצב כזה[701].

כי שם ה' נקרא עליך

אותו היום בו הגיע רבי אברהם שלמה לעול התורה והמצוות, היו אביו רבי יצחק אייזיק וחתן הבר מצוה, על אם הדרך באניה שעשתה את דרכה מרוסיה לעבר הרי הקווקז בטשקנט[702], לאחר ששוחררו מגלות סיביר והורשו לעבור להתגורר ברחבי המדינה.

---

700 ראה על כך באריכות בחלק הראשון.

701 בנו רבי בן ציון הי"ו.

702 רכס הרים הקובע את הגבול בין אירופה ואסיה המשתרע בין הים השחור לים הכספי באזור קווקז. רכס ההרים עובר דרך סוריה גאורגיה ועוד.

יהודים בהיידנהיים שלאחר המלחמה, בלימודם

בנין הישיבה בהיידנהיים

מאות גויים שהו על האניה לעומת קומץ יהודים. והימים ימי אנטישמיות שכל מה שריח של יהדות נדף ממנו, גרם לתגובות נזעמות על ידי הרוסיים.

אולם, רבי יצחק אייזיק אין לו בעולמו אלא את השי"ת ותורתו וכיון שהגיע הזמן לחנך את בנו בהנחת תפילין לראשונה בחייו. ומובטחים ועומדים אנו[703] כי "וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך" וחכמינו ז"ל אמרו[704] כי "אלו תפילין שבראש".

לא ירא ולא חת רבי יצחק אייזיק ונעמד בפינתו על סיפון האניה ולעיניהם המשתאות של הגויים והיהודים כאחת, מפשיל את שרוולו של בנו רבי אברהם שלמה ומניח לו תפילין לאות על ידו ועל הראש נגד המוח, לשעבד תאוות ומחשבות הלב ושאר החושים והכוחות, שכולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו.

---

703 דברים פרק כח פסוק י.

704 מסכת ברכות דף ו עמוד ב.

יעמוד... הכהן

עד סוף המלחמה התיישבו רבי יצחק אייזיק עם בני ביתו בקזחסטן, מאוחר יותר המשיכו בגלותם, בה התעכבו כמחצית השנה בלודז' שבפולין, שם נאספו צעירים ונוסדה במקום כעין ישיבה, ובתקופה זו התענג על יכולתו לשקוד על תלמודו באין מפריע[705].

משם המשיכו למחנה העקורים היידנהיים שבגרמניה, כאשר שמעו כי לא הרחק משם נמצא **האדמו"ר מצאנז, רבי יקותיאל יהודה, בעל ה"שפע חיים"** זצ"ל, מיהרו רבי אברהם שלמה - יחד עם אחיו רבי אריה, שיבדל לחיים טובים ארוכים - לשחר את פניו.

כשהתפלל רבי אברהם שלמה במחיצתו של האדמו"ר זצ"ל, פנה אליו ושאלו אם כבר זכה לעלות לתורה מאז היכנסו לעול התורה והמצוות. רבי אברהם שלמה השיב בשלילה, והאדמו"ר כיבדו לעלות בעליית כהן.

רבי אברהם שלמה היה מרבה לספר בהתפעלות ומתאר את ימי הושענא רבא ושמחת תורה בהם זכה לשהות בצלו הקדוש של האדמו"ר, שלשת ימים, לילה ויום, בהם עבד האדמו"ר את עבודתו הקדושה כמעט ללא הפסק וללא הפוגה[706].

לאחר שהיה קצרה בגרמניה, הצטרף רבי אברהם שלמה אל אביו רבי יצחק אייזיק בנסיעתו לצרפת ומשם נסעו למדינת אורגוואי אשר בדרום אמריקה.

כשהאניה עצרה מלנסוע היה זה בליל התקדש החג, משום כך השאירו במקום את כל חפציהם, כשהם לא לוקחים איתם מאומה זולת ספר תורה שהיתה עמם, עמה נכנסו לבית הכנסת בעיר[707].

ב

אלקי אברהם

זהירות מופלגת

לעצמו היה רבי אברהם שלמה ז"ל מחמיר מאוד בעניני הכשרות, היה מדקדק ונזהר ביותר במה שהביא לפיו.

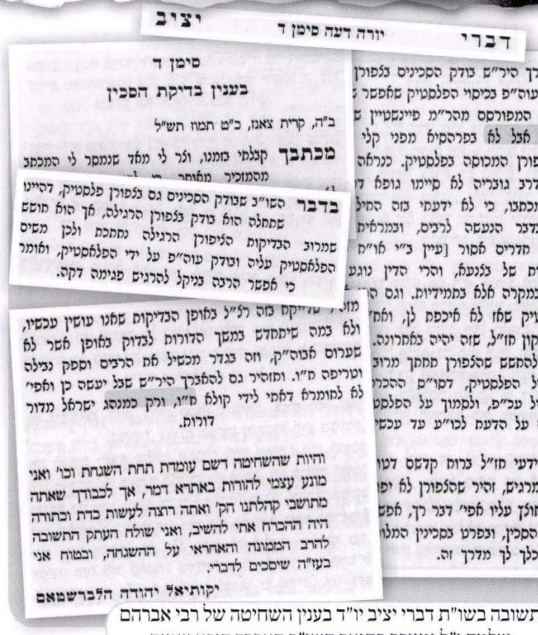
---

705 חתנו רבי מאיר מילר הי"ו.

706 חלק מתיאור זה הובא בחלק הראשון.

707 חתנו רבי מאיר מילר הי"ו.

תשובה בשו"ת דברי יציב יו"ד בענין השחיטה של רבי אברהם שלמה ז"ל ומוזכר בתואר השו"ב האברך הירא שמים

מאחר ובאורגוואי לא היו מוצרים עם השגחה מהודרת, על כן, לא היה מכניס מאומה לתוך ביתו והכל היה מיוצר בבית, כשאת מוצרי היסוד כמו יין ושמן היה מביא ממפעלים לשם היה הולך במיוחד לבדוק ולעקוב אחר התהליך, כשהוא לא שוכנע ממה שנכתב על גבי המוצרים "טבעי, ללא שומן מהחי" וכדומה. מוצרים כמו יין, גבינה, חמאה, פתיתים מקרונים וכדומה היו עושים בבית. מפעם לפעם היה מגיע מארץ ישראל או מארצות הברית מוצר מסוים עם הכשר מהודר, אותו היום היה הופך ליום טוב אצל הילדים[708].

אברהם מגייר את האנשים

משפחות רבות באורגוואי חייבים לרבי אברהם שלמה את חייהם הרוחניים של צאצאיהם, שאלמלא הוא, היו אלו גדלים גויים גמורים. הוא פעל גדולות ונצורות במשפחות אלו למען ינהיגו את ביתם על אדני הטהרה והקדושה כהלכה, כשהוא יושב עם זוגות להדריכם בהכנה לנישואין כשרים כהלכתם, למען ידעו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. היו משפחות שאף הצליח לפעול אצלם שישלחו את הילדים ללמוד בארץ הקודש ועל ידי זה חזרו למוטב ולהימנות בין החרדים, בזה זכה להציל נפשות רבות שילכו בדרך ה', הם ובניהם אחריהם[709].

לעומתם היו אחרים, עליהם חשש שיגיעו לקיבוצים או יילכו לצבא, אותם ניסה להניע מלעלות לארץ הקודש, כשהוא משכנעם שיעשו צעד זה רק

---

708 דוגמא לכך היא כי לכבוד שבת היו מחלקים חצי וופלה.

709 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

בעוד כמה שנים, כשדעתם תהיה מיושבת עליהם ורוחות שונות לא יוכלו להם[710].

בשבתות היה מזמין אורחים להסב על שולחנו, ביניהם היו אורחים קשי יום שהיה קשה לשבת במחיצתם, לעתים הביאה התנהגותם לידי צחוק. אך רבי אברהם שלמה נזהר מאוד בכבודם והזהיר את צאצאיו באזהרות חמורות שינהגו כבוד באורחים ולא יהינו לצחוק עליהם.

ושחט הכהן

על אם הדרך לאורגוואי לימד רבי יצחק אייזיק את רבי אברהם שלמה את הלכות שחיטה כדת וכראוי, בהגיעם המשיך ללמדו את מלאכת השחיטה ובמרוצת הזמן החל רבי אברהם שלמה לשמש כשוחט עופות. באותו זמן, המשיך רבי אברהם שלמה ז"ל ללמוד את מלאכת השחיטה עד שהוכשר לשמש גם כשוחט של בהמות, אז התחיל לעבוד במלאכת שמים זו בהשגחתו של רבה של מונטיוודאו בירת אורגוואי, הלוא הוא רבי **אהרן מילבסקי זצ"ל**,

710 בנו רבי בן ציון הי"ו.

מונטיוודאו, מראה כללי

שער הספר "נחלת אהרן" של רבי אהרן מילבסקי זצ"ל

בעל "נחלת אהרן"[711], שנתן בו את אמונו וסמך עליו בכל דבר.

רבי אברהם שלמה ז"ל התייחס לעבודת השחיטה כעבודת קודש, אליה היה מתכונן באופן מופלא. כשכבר שעתיים קודם יציאתו לעבודתו כבר ישב ליד השולחן כשלפניו סדר יום מפורט של אמירת ברכות ותהילים, לימוד גמרא, וכן לימוד בהלכות שחיטה והלכות טריפות וכיוצא בזה. רק לאחר כל זה, היה פונה לעבודתו. פעם התרעם כי איננו מבין איך אפשר לצאת מהמיטה ישירות לעבודת הקודש, בלי הכנה מינימאלית של לימוד ותפילה[712].

רבי אברהם שלמה ז"ל שימש כשוחט של הקהילה, וזה במקום ששנים רבות לא היה רב או מפקח על השחיטה המקומית. רבי אברהם שלמה ז"ל לא מצא בכך מקום לפטור עצמו וכל אימת שהיה באפשרותו להראות את סכיניו לפני שוחטים אחרים, אף כאלו שהיו צעירים ממנו הרבה, היה מבקש מהם לבדוק זאת, מאחר וחשש שמא במשך הזמן הרגשתו נחלשה והוא איננו מבחין כשהסכינים אינם מחודדים כראוי[713].

זהירות מרובה היתה לו שלא לפגוע באיש. במיוחד היה זהיר שלא לפגוע בשותפיו לעבודת השחיטה. אך אם אירע והבחין כי מזלזלים בתורה ובהלכה לא ויתר ולא זז משם עד שתיקנו את המעוות, ולא היה אכפת לו מהתוצאה שבגין כך הוא ישאר מחוסר פרנסה, שכן רצון השם יתברך עמד לנגד עיניו[714].

---

711 שנשלח לאורגוואי על ידי רבי חיים עוזר מוילנא זצ"ל, במטרה לבסס ולחזק את יסודות הדת במקום.

712 בנו רבי בן ציון הי"ו.

713 בנו רבי בן ציון הי"ו, שציין כי בהזדמנות ביקש ממנו שוחט אם יש ברשותו סכינים של אביו, מאחר וברצונו לבודקם, כדי לשחזר לעצמו את אותה חוויה שחש כשרבי אברהם שלמה ז"ל שהיה שוחט ותיק ומבוגר ממנו בהרבה, נתן לו לבדוק את סכיניו ובכך למד כיצד צריכה להיות הנהגתו של שוחט וכיצד עליו להשחיז את הסכין, ובפרט ששאב מעובדה זו חיזוק רב.

714 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

רבי אברהם שלמה ז"ל עמד על המשמר ודרש להנהיג כמה וכמה דקדוקי הלכה שנשתכחו במהלך הזמן, כפי שהיה לו במסורה מאביו זצ"ל ומשוחטים ורבנים ששימשו בקודש בערים חשובות לפני פרוץ המלחמה, ובני דורנו חבים לו טובה על כך.

כמו כן, היה לרבי אברהם שלמה ז"ל קשר הדוק עם רבי **אברהם צבי בעק, גאב"ד מלברון זצ"ל**, יחדיו פעלו גדולות ונצורות להעמדת הדת על תילה, והכשירו את המקוה הקהילתי שיהיה בתכלית ההידור לכל הדעות[715], כשעל פי רוב היו ההוצאות מכיסו הפרטי[716]. פעולות נשגבות אלו בוצעו בהסתר ובצנעה, כשזכויות עצומות אלו, שלא נפגמו על ידי פרסומם[717], נשארו שמורים וספונים לעולם האמת[718].

רבי אברהם צבי בעק, גאב"ד מלברון זצ"ל

ברית אברהם

רבי אברהם שלמה ז"ל לא הסתפק במועט ואף למד את אומנות המילה, עד שנחשב במקום כמוהל מיוחד ומומחה שמעטים הם דוגמתו, והיו תקופות שמל מדי יום לכל הפחות שלשה ילדים[719]. כיון שכך, היה מוזמן לעתים תכופות למול את ילדי ישראל במדינות סמוכות.

זכה רבי אברהם שלמה ז"ל למול אלפים מילדי ישראל ולהכניסם בבריתו של אברהם אבינו. ובאצילותו ועדינות נפשו זכה לקדש שם שמים, ובכל

715 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

716 בנו רבי בן ציון הי"ו.

717 כמליצת אמרתם של צדיקים "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא" שה' זוכר אותם המצוות שבני אדם שוכחים מהם". מובא ב'יינה של תורה' לראש השנה, עמ' כ"ד.

718 חתנו רבי יוסף וינטרוב מבני ברק.

719 בנו רבי בן ציון הי"ו.

רבי אברהם שלמה ראטה בברית (המוהל), הסנדק רבי אהרן מילבסקי
רב הראשי במונטיווידאי בירת אורוגוואי

מקום אף בין כאלו שרחוקים מהשם ומתורתו ואף בבואו בין שונאי דת זכה שהיה שם שמים מתאהב על ידו.

ברית קודש

זהיר היה רבי אברהם שלמה, שלא למול ילד שאמו גויה, ואף שהאב היה יהודי לא הסכים רבי אברהם שלמה בשום אופן למול אותו[720], אפילו במידה והיה מקבל על כך רווח כספי עצום.

רבי אברהם שלמה ז"ל עמד על כך בכל תוקף, ואף אירע שעמד לערוך ברית מילה כשהנאספים סביבו, וברגע האחרון התברר לו כי הילד איננו יהודי, הודיע להם רבי אברהם שלמה נחרצות כי איננו יכול לערוך את הברית ומיהר ללכת מהמקום. בגין כך איימו עליו ההורים לרוצחו נפש ואף תפסוהו וסגרוהו בחדר, ורק מאחר שמצאו מוהל אחר נרגעה רוחם והם שחררוהו לדרכו.

720 כפי שקיבל מאביו זצ"ל וזאת על אף שידע כי אין בכך כל איסור, במידה ואינו מברך. בנו רבי בן ציון הי"ו.

מילה בזמנה מצוה

מנהג טעות תפסו אנשי המקום בידיהם, שהיו דוחים את עריכת הברית כפי הזמן שהיה מתאים להם, ולכך התקיימו רוב הבריתות ביום השבתון המקומי – יום ראשון, כאשר ממילא לא יוצאים לעבודה.

רבות עמל רבי אברהם שלמה לזרז את ההורים לבצע את ברית המילה בעתו ובזמנו כשהתינוק בן שמונת ימים ולא לדחותו מטעמי נוחות. זאת על אף שלו עצמו גם היה נוח יותר לקיים את הבריתות בימי ראשון[721].

ג

אשל אברהם

קשה זיווגו

עם הגיע רבי אברהם שלמה ז"ל לפרקו, החלו לחזר עבורו כלה נאה וחסודה. אך מאחר ומצב היהדות במקום זה היה בשפל, ויהודי עטור בזקן ופאות עם חמימות חסידית ובעל הופעה חיצונית בבגדים חסידיים, לא היה בנמצא במקום, אי לכך, לא הצליח רבי אברהם שלמה למצוא את אבדתו - כלה שתיאות לקבלו כמו שהוא עם חזותו היהודית. סובביו ואף בני המשפחה החלו ללחוץ עליו כי יסכים לקצץ את הזקן ולסדר את הפאות, זאת, מאחר והוצעו עבורו הצעות טובות והגונות ממשפחות של שומרי תורה ומצוות, ומה שעיכב בעדן הוא חזותו החיצונית. אך רבי אברהם שלמה ז"ל התעקש ועמד על שלו, באומרו: "אי אפשר להקים בית יהודי, כשיש לוותר לצורך כך על צורת היהודי", גם כשרבי אברהם שלמה ז"ל כבר נסע להיפגש עם אחת המדוברות שהיתה בתו של אחד מהרבנים

לפני חופתו עם חמיו רבי יצחק יעקב קובלסקי

721 בנו רבי בן ציון הי"ו.

בארגנטינה, כיון שהעלתה את הדרישה שיקצץ בזקנו ויסדר את הפאות, חזר כלעומת שבא ולא הסכים לשידוך זה.

אשת חיל ימצא

כיון שכבר ארבעים יום קודם יצירת הוולד הכריזו כי בת פלוני לפלוני, זכה רבי אברהם שלמה ז"ל ובהגיע המועד זיווגו לו מן השמים זיווג לפי מעשיו[722].

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, המיועדת מן השמים לרבי אברהם שלמה ז"ל היתה בתו של רבי **יצחק יעקב קובלסקי** זצ"ל.

חמיו רבי יצחק יעקב קובלסקי

אלה תולדות יצחק יעקב

ערש הולדתו של רבי יצחק יעקב ז"ל עמדה בכפר קטן אשר נקראה בשם "**דליטא**" שעל יד סלבודקה שבליטא.

עוד טרם לידתו התייתם מאביו, והוא יחד עם שש אחיותיו התגדלו תחת סינרה של האמא האלמנה, שגידלה אותם במסירות ובעניות רבה.

ציון הלוא תשאלי

בימים ההם היתה תעמולה רבה על ידי הציונים כדי לעלות לארץ הקודש. בהיות רבי יצחק יעקב ז"ל בן שש עשרה ביקש אף הוא לעלות ולהיראות בארץ הקודש, ארץ חמדת אבות, ולשם כך, החליט להצטרף לאחת הקבוצות שאורגנו על ידי הציונים.

באחת האסיפות טרם עלייתם לספינת המסע, נשא המדריך בן גוריון נאום קצר בה דיבר על חשיבות העליה של צעירים לארץ ישראל, וכן דיבר סרה על השם ותורתו והוסיף בדבריו כי בארץ ישראל ניתן לחיות חופשי בלי תורה ומצוות.

רבי יצחק יעקב ז"ל שהיה חדור באמונה זכה וביראת ה', מיהר לברוח מבין שורותיה של הקבוצה והחליט שלא להצטרף. באומרו שאם ה'שייגעץ' הזה

722 כאוז"ל: סוטה דף ב עמוד א.

רוצה שנעלה לארץ ישראל, אסור לעלות[723]. במקום תוכניתו הקודמת החליט לנסוע לאורגוואי, שם ישלח ידו בעבודה כלשהו ויפרנס את אמו ואחיותיו.

יום ראשון במפעלים

החיים הרוחניים באורגוואי היו בימים ההם בלתי נסבלים, עד שמכל באי אירופה לא נשארו כי אם אחד מעיר ושנים ממשפחה שהצליחו להחזיק עצמם כיהודים, להמשיך לקיים מצוות ה' ולשמור את תורתו. דוחק הפרנסה במקום היה עצום, ומחמת הקושי הרב יצאו לעבודתם גם בשבת קודש, מאחר ויום זה היה ערבו של יום השבתון הרשמי שהיה ביום ראשון, ומי שלא הגיע לעבודה ביום עמוס כעין זה, פוטר מיד.

ורבי יצחק יעקב ז"ל היה חוזר הביתה כל יום ראשון...

כל יום ראשון החל לנסות את מזלו מחדש, ולחפש עבודה אחרת, ביודעו כי גם בזו לא יצליח לשרוד רק עד יום ראשון הבא.

סביבתו הקרובה אף הם ניסו להניא אותו באומרם, הלוא ממילא לא תצליח לשרוד ובסופו של דבר אף אתה תעבוד בשבת קודש כמו כולנו, רחמנא ליצלן. אם כן, למה עליך להתייסר כל שבוע מחדש[724].

חבריו אף העניקו לו כינוי: "דער ליטווישער שומר שבת בחור" - "הבחור הליטאי, ששומר שבת".

למרות כל הקושי, הצליח רבי יצחק יעקב ז"ל לשמור על יהדותו בלי לוותר מאומה.

בת פלוני

בימים ההם הגיע מהונגריה לאורגוואי רבי **בן ציון פעלדמן** ז"ל שהיה נמנה על חסידי ויזניץ. בת היתה לו, צנועה וחסודה בעלת יראת שמים, בשם מרת **שרה פערל** ז"ל.

---

723 מה נאה להתאים שיחה נאה של האדמו"ר רבי משה יהושע הגר מויזניץ זצ"ל בעל 'ישועות משה', שביאר את דבריו של יעקב אבינו ע"ה, שבהיותו מרוחק מבית אביו כיצד ידע איך יהודי צריך להתנהג, זהו שאמר: "עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי, ואם תתמה איך ידע כיצד לנהוג, השיב, "**ולא**" מה שאסור לעשות, "**למדתי מדרכיו הרעים**". בראשית פרק לב, פסוק ה' ברש"י ד"ה גרתי.

724 נכדו רבי בן ציון ראטה הי"ו.

כצור חלמיש היתה מרת שרה פערל ז"ל בכל הנוגע ליהדות. כל מעשיה נעשו מתוך כוונה אמיתית כשהיא אינה עושה מאומה כמצות אנשים מלומדה, אלא השקיעה מחשבה וכוונה בתפילות ובמעשים טובים. – היא היתה הראשונה שכיסתה את שערות ראשה בימים ההם באורגוואי, עובדה שלא היתה קיימת עד אז במקום אף בין השומרים תורה ומצוות.

המסבב כל הסיבות חיזר לשדך את בת פלוני לפלוני, אשר לפי מעשיהם היו טובים השנים להקים בית נאמן לה' ולתורתו.

רבי בן ציון פעלדמן ז"ל ביקש להתפרנס מיגיע כפיו באופן עצמאי כדי שיוכל לשמור את השבת כדת וכראוי, ולשם כך פתח נגריה.

רבי יצחק יעקב, היה סובב והולך תקופה ארוכה כשהוא מחוסר פרנסה, מאחר ולא היה מי שרצה להחזיק אותו בעבודתו בגין שהוא שומר שבת.

השמועה על הנגריה של רבי בן ציון פעלדמן ז"ל הגיעה לאזניו של רבי יצחק יעקב והוא הגיע לפתחו להציע עצמו לעבודה.

כך התגלגל זיווגו של רבי יצחק יעקב ז"ל שנשא את מרת שרה פערל בת רבי בן ציון פעלדמן לו לאשה.

מזיווג זה נולדה מרת **פעסיא** שתבדל לחיים טובים וארוכים, אותה ייעדה ההשגחה העליונה כזיווג מתאים ונאה עבור רבי אברהם שלמה ז"ל[725].

725 בנו רבי משה אהרן ראטה הי"ו.

המרכז היהודי של יהודי ספרד באורגוואי

בית כנסת באורגוואי

היה זה לשיחה בפי הבריות על הפלא שבשידוך זה, שבת שגדלה במקומם, והיתה צעירה ומוצלחת, רצתה דווקא בבחור המעוטר בזקן ופאות.

זרע ברך ה'

לאחר נישואיו עם זוגתו נולדו לו זרע ברך ה' שש בנות ושני בנים. כל השנים חינך וגידל אותם על טהרת הקודש יחד עם זוגתו ופיקח על חינוכם בדרך הטוב והישר.

אולם בהגיע בתו הגדולה לגיל ארבע עשרה, ואחריה אחותה שכבר היתה כבת שלש עשרה, החליטו רבי אברהם שלמה וזוגתו, כי שוב אין ראוי וכדאי לעכבם באורגוואי, ולטובתם ותועלתם הרוחנית עליהם לשולחם למקום אחר, שם יוכלו להתגדל בין יראים ושלמים, כשאיפתם הטהורה.

ולכך התלבט רבי אברהם שלמה ז"ל, אם עדיף לשולחם לארצות הברית שם יתגדלו בבית אחיו רבי אלימלך ז"ל, כשהעדיפות לכך היא כי מלבד שהיה בארצות הברית מרכז גדול של יהדות חרדית, גם שפע גשמי היה שם שבכך יקל לבנות עזיבת הבית. מאידך בשהותו בארצות הברית נוכח רבי אברהם שלמה ז"ל בבגדים שלבשו שם בנות ישראל ואלו לא מצאו חן בעיניו מבחינת צניעות[726].

לעומת זאת עמדה לפניו האפשרות השניה לשולחם לארץ הקודש, שם ישהו בבית אחיו רבי יוסף זצ"ל, ראש מוסדות בית דוד בבני ברק[727].

לאחר שהציע את שאלתו והתלבטותו לפני גדולי ישראל, שיעצו לו לשולחם לארץ הקודש, כשהם מנמקים שאכן גם בארצות הברית יתגדלו כיהודים נאמנים יראים ושלמים, אך בארץ הקודש ביכולתם להתגדל ביתר שאת שימצאו את זיווגם עם בעלי תורה, ויחד יקימו בית של תורה במסירות נפש.

רבי אברהם שלמה ז"ל ואתו עמו זוגתו שתבדל לחיים טובים ארוכים, קבלו את דבריהם ולמרות הקשיים הרבים ומרחק הנסיעה שארכה כשלשה שבועות באניה, שלחו את בנותיהם לארץ הקודש. ומאוחר יותר אף המשיכו לשלוח את שאר הבנים והבנות אף הם בעקבות הראשונים.

---

726 חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

727 ראה עליו בשער 'אישי כהן גדול'.

בכלל, בכל הנוגע לחינוך הצאצאים והשידוכים עבורם, היה רבי אברהם שלמה מתבטל לפני אחיו רבי יוסף זצ"ל, על אף שהיה צעיר ממנו[728].

למותר לתאר ולספר כי עצם הנסיעה בימים ההם באניה עלתה דמים מרובים ואף הקשר ממרחקים לא הגיע בניקל, רוב ההתקשרויות היו על ידי מכתבים שנשלחו מפעם לפעם, ורק לעתים נדירות מאוד היו מתקשרים טלפונית.

זכה רבי אברהם שלמה ודבר שהצטער עליו התקיים בו, שכל בניו ובנותיו הקימו בתים של תורה, בנין וחתנין רבנן שמתייגעים באהלה של תורה במסירות נפש[729].

ואברהם כבד מאוד

בתקופה האחרונה לחייו שאל פעם את בנו, אם הוא יודע מי הוא העשיר הגדול והמופלג ביותר בעולם. והוא החל למנות לפניו כמה שמות ידועים כמי שהונם נערך בסכומים אדירים.

728 בנו רבי בן ציון הי"ו.

729 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

(מימין לשמאל) רבי צבי כהן, חתן רבי אברהם שלמה, בנו חתן הבר מצוה, רבי אברהם שלמה, אביו רבי יצחק אייזיק, בנו רבי יוסף

אך רבי אברהם שלמה עצר אותו באומרו:

"טועה אתה, העשיר הגדול בעולם נמצא לידך, כי אני הוא האיש העשיר בעולם".

לא עלה על דעתו כי כוונת אביו הוא לעושר גשמי אותו השכיל להחביא מהם, והמתין להסברו של אביו, שתיכף המשיך:

"אין עשירות גדולה יותר מכך שזכיתי שזיכני השי"ת להעמיד דור של בנים ובנות, נכדים ונינים כולם הולכים בדרך ה' ועוסקים בתורה".

ארץ הקודש

שנים לאחר מכן, כאשר רבי אברהם שלמה כבר סיים להשיא את צאצאיו, עלה אף הוא לארץ הקודש והשתקע בשכונת הר נוף שבעיר הקודש ירושלים, למשך כעשר שנים שלאחריהם עבר להתגורר בבני ברק.

גם באותם הימים בהם כבר התגורר רבי אברהם שלמה ז"ל בארץ הקודש המשיך לשמש כמוהל, וכן היה ממשיך לנסוע מפעם לפעם לאורגוואי לשמש כשוחט ובודק, מאחר והתבקש לזה על ידי הרבנים שעמדו בראשות בתי הדינים, והם הכירו ברום ערכו.

רבי אברהם שלמה (משמאל) עם אביו רבי יצחק אייזיק (במרכז) ואחיו רבי יוסף

רבי אברהם שלמה עם בנו רבי בן ציון ראטה

פרק לו

אברהם בא בימים

א

וישכם אברהם בבוקר

הכל בחשבון

כל סדר יומו של רבי אברהם שלמה ז"ל היה מתנהל בדיוק ובדקדוק רב, כשהוא עוקב אחרי התקדמות השעון, וכל שעה משעות היום מחושבת ומנוצלת עד תום. כשהוא משגיח היטב שלא יאבד את זמנו לריק.

לא היה ניתן לראות את רבי אברהם שלמה ז"ל קורא עיתון, זולת בהבטה מועטת קל בכותרות כדי להתוודע מעט על הנעשה ונשמע.

שנאה עזה היה לו לרבי אברהם שלמה ז"ל לביטול הזמן, כשבהזדמנות אמר: "לא לעשות כלום, גרוע יותר מלעשות שטויות"[730].

אשמורה הראשונה

עוד בשעות הקטנות של הלילה הזדרז רבי אברהם שלמה ז"ל לקום ממיטתו, להתגבר כארי לעבודת הבורא, להתכונן בזריזות מפליגה לקראת סדר יום חדש מלא וגדוש בעבודת ה', ולהכין עצמו כראוי לעמוד בתפילה לפני מלך חי וקים.

פעמים אף הקדים להשכים, וכבר בשעה אחת או שתים לפנות בוקר כבר היה קם בזריזות, כשהוא מתרץ את זריזותו בגין שאתמול אירע ואיחר בקומו. ועל כן, היה דואג ומיצר שמא ישגה שוב ועל כן הקדים את שעת קומו.

730 בנו רבי בן ציון הי"ו.

הוא סיפר תמיד על אביו רבי **יצחק אייזיק** זצ"ל, כי בהיותו כבן תשעים מצאו אותו בבית המדרש לפנות בוקר ממרר בבכי, כשהוא מסביר שהיה סבור שכבר אין לו יצר הרע, כיום נוכח שהשטן בא להסיתו שימשיך לישון.

שכן למרות שהתגבר על יצרו והשכים קום בכה ללא הפוגות על זה, שהיצר בא להסיתו[731].

ברכו בתורה תחילה

תחילת יומו היה באמירת ברכות התורה בנעימות ובמתינות, כשהוא מתענג על התיבות אותם הוציא מפיו כאוהב בצע המונה את המעות.

אחריה החל באמירת תהילים משך זמן ממושך, כשהוא כדרכו מתעמק להבין היטב את מה שהוא אומר, והיתה אמירתו ברחמים ותחנונים לפני המקום.

לאחר מכן עסק בלימוד כשקביעות היתה לו בשעות אלו ללמוד משניות, אשר דורשי רשומות אמרו כי משנה אותיות נשמה, וכך זיכך את נשמתו בזיכוך אחר זיכוך עצמו קודם התפילה.

עם סיום חוק לימודיו התחיל כשהוא עדיין בביתו, בתפילות שקודם התפילה, כאמירת הקרבנות וכיוצא בזה, כשהוא אומרם בישוב הדעת ובשלוה ונחת.

רק אחר כל אלו היה הולך לבית המדרש, שם היה משתתף שנים רבות בשיעור גמרא, כשעדיין יש זמן מספיק טרם הגיעה השעה הקבועה בבית המדרש להתחלת התפילה.

ב

צלותא דאברהם

בבית אלקים נהלך ברגש

בהגיעו לבית הכנסת מעולם לא התעכב רבי אברהם שלמה אלא מיד פנה ללימודו. כך גם שעוד טרם הגיע זמן התחלת התפילה, נעמד על מקומו שליד הבימה, שם שהה עד סוף התפילה, כשהוא אינו חולץ את התפילין של רש"י

731 חתנו רבי יוסף וינטרוב מבני ברק. ראה המעשה באריכות בחלק א.

רבי אברהם שלמה (מימין) עם אביו רבי יצחק אייזיק (במרכז) ואחיו רבי יוסף

עד אחר עלינו, כשהוא אינו מסתובב לצדדים או לאחור וכלל אין זה מענינו מהנעשה בסביבתו ואין צריך לומר כי לא היה אצלו מקום לדיבורים ושיחת חולין.

אף לא היה מעיין בספר תוך כדי התפילה, זולת בין גברא לגברא שהיה יכול לעיין בחידושים על התורה[732].

ותמיד היה מקדים להגיע לתפילה בזמנה, כדי שבשעת התפילה כבר יהא מוכן ומזומן בשלוות הנפש, ואף בשנים המאוחרות בהם חלה והיה חלוש ותשוש, לא הפסיק מנוהג זה להקדים לבוא, למרות שזה הגיע לו בקושי.

עדות להקפדתו הרבה על כך מוצאים אנו בזה שבסעיף הראשון בצוואתו הוא מבקש להקפיד להגיע לתפילה בזמן, להתפלל ולומר קדיש במתינות.

שכן היה דרכו בכל דבר לעשותו ברצינות מרובה, במתינות וכובד ראש.

732 בנו רבי בן ציון הי"ו.

בית ה' נלך

בכלל היה זהיר מאוד במורא מקדש, כשאף קיבל על עצמו הנהגות שונות כדי לנהוג במשנה זהירות וקדושה בעת שהותו בבית ה', בית מקדש מעט. כמו מנהגו שמעולם לא נכנס לבית הכנסת ללא כובע עליון, אותו היה חובש לראשו כל זמן שהותו בבית הכנסת ובבית המדרש ואף כשהיה משתתף בשיעורים תמידים כסדרן היה חבוש עם המגבעת על ראשו[733].

ולעבדו בכל לבבכם

כוח היה לו לרבי אברהם שלמה ז"ל לשכוח מכל סובביו ולהתרכז היטב, כוח שניצל על ידו גם בשעת התפילה, כשהוא מתרכז בתפילתו ושקוע בתיבות התפילה.

כל התפילות נאמרו על ידו מתוך הסידור. לא אירע אצלו שאמר "מודים דרבנן" או "בריך שמיה" או "עלינו לשבח" וכיוצא בו, בעל פה.

גם בשעת חזרת הש"ץ היה מסתכל בתוך הסידור ועוקב אחר תפילתו של השליח ציבור. וכן כשהיה עונה אמן ואמן יהא שמיא רבא, היה ניכר כי כל תנועה מחושבת ומדוקדקת כפי ההלכה.

כל כך היה זהיר בכך עד שלא הצליח להבין כיצד ניתן לאחר בתפילה, או כיצד יש האומרים קדיש במרוצה, כשהוא מתבטא לא אחת: "הלוא זה ממש חילול השם"[734].

"צוהר תעשה לתיבה" פירשו חכמים וסופרים כי צוהר ויופי תעשה לתיבות התפילה שהנך מוציא מפיך, כך היה רבי אברהם שלמה ז"ל מתאמץ לרדת לעומקה של הבנה בכל תיבה שהוציא מפיו בשעת התפילה כשהוא מצרף לכך את רגשי הקודש שבקעו מעמקי לבו, לעשות את תפילתו תחנונים.

לפני מי אתה מתפלל

בהגיעו לתפילה היה רבי אברהם שלמה ז"ל מבטל את כל כולו, כשהוא מסיר מאתו כל גאות לב וכשהוא ניגש לתפילה בכוונה ובמחשבה שכל חייו ותהפוכותיו כולם הם בידי הבורא שמנתב את דרכו ומוליכו בעולמו אשר ברא

733 כפי שהתבטא לחתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק, בתקוה שילמדו ממנו בכך.

734 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

כרצונו, כשהוא עצמו אינו אלא כעין 'בובה' המובלת על ידי השי"ת המכין מצעדי גבר. מעתה היה כל תפילתו רחמים ותחנונים לפני המקום ביודעו כי זו היא ההשתדלות היחידה שיכולה להועיל עבורו, וזולת זה אין שום דבר או אדם שיוכל לשנות דבר כלשהו.

מנחה היא

גם בתפילת מנחה הקפיד רבי אברהם שלמה להתכונן לקראת התפילה כראוי וכנכון, כדכתיב הכון לקראת אלוקיך ישראל.

רבי אברהם שלמה עם רבי יעקב גלינסקי בשמחה משפחתית

בהגיעו לארץ הקודש נוכח כי רוב הציבור מתפללים תפילות מנחה ומעריב בשטיבלעך, כשמנין אחד רודף את משנהו ועוד טרם כילה המנין הקודם את התפילה, כבר מתחילים אנשי המנין שלאחריו באמירת אשרי. מאחר ולא אחת אירע והוא התבקש להצטרף למנין כעין זה כשהוא עוד לא סיים את הכנותיו לתפילה ואמירת הקרבנות. על כן, קבע לעצמו כי את סדר הקרבנות היה אומר ברחובה של עיר, בעברו השני של הרחוב, שם היה עומד דקות ארוכות ופותח באמירת פרשיות הקרבנות והקטורת כרצונו, ורק אחר כך נכנס לבית הכנסת שם הצטרף למנין שזה עתה יפתח באמירת אשרי.

אחרי תפילת מנחה נשאר בבית הכנסת ללמוד עד תפילת ערבית, ובתקופת מגוריו בשכונת הר נוף שבירושלים, אף יסד במקום - בבית המדרש "אמרי שפר", שיעור במשניות שנלמד בין מנחה למעריב, שיעור שעודו מתקיים עד היום[735].

735 חתנו רבי צבי כהן הי"ו מירושלים.

בידך אפקיד רוחי

יומו של רבי אברהם שלמה היה מסתיים בלימוד קבוע של משניות טהרות בעיון והבנה, אחר כך היה קורא קריאת שמע שעל המיטה, כשהוא יושב אצל השולחן וקורא את שמע באימה וביראה ברתת ובזיע, במתינות וכמונה מעות.

רק לאחר מכן היה פונה לשינה של שעות ספורות, רק כדי להתחדש ולהתרענן ולצבור כוחות ליום נוסף של עבודת ה' תמה וזכה.

ג

אלה מועדי ה'

שמור לקדשו

זה השולחן - של סעודות השבת - אשר לפני ה'[736]. בכל מהלך הסעודות שנערכו בלהט קודש היה ניכר בעליל כי מסובים בסעודה שכל כולו עונג עילאי, שולחן שהיא לפני ה'.

רבי אברהם שלמה ז"ל הקפיד מאוד שזמן הסעודה לא יהפוך לכינוס משפחתי. כי הגם שדבר בעתו מה טוב לחיזוק האחדות, עם זאת, סעודות השבת אינם הזמן הראוי לכך.

חדותא דמלכא קדישא

אם אמרו חכמינו ז"ל ששולחנו של אדם מכפר כאכילת הקרבנות על מזבח ה', אזי הסועדים אצל השולחן דומים לכהנים האוכלים משיירי הקודש ובעלים מתכפרים. - אזי כך היה אצל רבי אברהם שלמה הכהן ז"ל בכל סעודה, אף שבימות החול, היה ניכר כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא.

כל שכן, וקל וחומר בסעודת השבת, בה נהגו חסידים ואנשי מעשה הליכות והנהגות שונות כדוגמת הנעשה בבית המקדש[737], היה רבי אברהם שלמה

---

736 יחזקאל פרק מא.

737 כמו, לערוך את הסעודה על שולחן של ארבע רגלים, דומה לשולחן הטהור שבבית המקדש, או להעלות על השולחן שנים עשרה חלות כדוגמת שנים עשר לחם הפנים וכן להצמיד ולדבק את תחתית החלות שיראו כאילו יש להם פנים אחד, כדוגמת לחם הפנים, ולהעמיד את

ז"ל מתייחס לסעודות אלו בדחילו ורחימו כקודש קדשים. וכפי שהמליצו על הזמר "סועדים בו לברך" שתכלית ועיקר הסיבה שסועדים בשבת קודש במשמנים ומטעמים הרבה מינים, הוא כדי לברך ולהודות, אשר אכלנו את לחמו ויינו שתינו.

שבח ושירה לקל

ראש המסובים אבי המשפחה רבי אברהם שלמה ז"ל מיסב בראש הסעודה בשעת הזמירות, אותם הקפיד שישוררו בפה מלא, ולהזכיר שם ה' בפירוש, כולו מרוכז ואחוז התלהבות כדוגמת היותו בשעת התפילה, עיניו נעוצות בסידור, ולבו מתרונן על שזכה לכבד את ה' מגרונו בשיר ושבח לקל אשר שבת ברא.

מובן מאליו, אם אירע ורבי אברהם שלמה הבחין כי אי מי מיושבי השולחן צוחק או מפטפט היה מביט עליו כמי שהוא חסר דעה ושוטה, כשהוא אינו יכול להבין כיצד בשעה שמזמרים לפני ה' הגדול והנכבד ומהללים לשמו על המתנה טובה ששבת שמה, יתכן דבר כזה להפסיק בשיחה בטילה בקלות ראש ובצחוק. היה זה מן הדברים היחידים שגרמו לרבי אברהם שלמה ז"ל להביע את צערו וכעסו בקול.

לעטר פתורא

את שולחן השבת עיטר רבי אברהם שלמה ז"ל בדברי תורה אותם השמיע בעצמו ממשנתם ותורתם של גדולי החסידות והמוסר, דברים שנסובו על פרשת השבוע, כשהוא מרחיב את הדיבור ומצרף את הסועדים כדי שאף הם ישתתפו בשיחה התורנית.

אף הם היו מתבקשים להשמיע כל אחד דברי תורה, כשרבי אברהם שלמה ז"ל עומד על כך שיבין את הדברי תורה,

---

הנרות בדרום כמנורת המאור והחלות בצפון כשולחן הטהור.

במידה והדברי תורה שהשמיעו לא נאמרו בשפת האידיש בה הורגל, ביקש שיתרגמו לפניו את הנאמר.

קביעות היתה לו ללמוד וללמד במהלך הסעודות הלכות שבת וכן הלכות לשון הרע מתוך הספר הקדוש "חפץ חיים".

שבת בו תלמד

לאחר סיום שולחן השבת היה לו לרבי אברהם שלמה ז"ל קביעות ללמוד חומש ורש"י[738], מנהג עליו לא ויתר גם בזמנים בהם היה עייף או חלוש כח.

היה ונראה פעם באפיסת כוחות, ולא היה נראה כי ביכולתו להחזיק את קביעותו, נשאל אם גם הפעם רצונו ללמוד, הזדעזע מהשאלה והפטיר בצורה נחרצת תשובה רבת משמעות:

"וכי מעודי יצא מפי אמירה, שאינני חפץ ללמוד!?".

דומה היה כי עצם זה שנשאל אם חפץ ללמוד, היה פסול אצלו והיא אשר דרבנה אותו להתאמץ ביתר שאת ועוז, להקפיד על קביעותו וללמוד חומש ורש"י כמדי שבת בשבתו.

נעים זמירות

שנים רבות אף היה דרכו בליל שבת, לעורר חבצלת השרון בקול נעים גילת ורנן, על ידי השתפכות הנפש באמירת כל ספר התהילים ללא הפסק. בכלל היה רבות שופך כמים לבו נוכח פני ה' על ידי אמירת תהילים[739].

בשביעי רצית

בהיותו גר במונטוויידאו, היה מקום עבודתו לא הרחק משם. אך לעתים מזומנות לא היה עבודה במקומו הקבוע, והוא התבקש להגיע בזמנים אלו למקומות מרוחקים יותר. היה רבי אברהם שלמה ז"ל מציב תנאי קודם למעשה שלא יצטרך להתעכב במקום בשבתות, שכן אין ברצונו לעשות את שבתו חול. זאת על אף שהיה מדובר בהצעה של כסף רב, אם יתעכב במקום אפילו לשבת אחת כדי שיוכלו להמשיך במלאכה גם לאחר השבת. מעולם

738 בשנים האחרונות היה לומד עם חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

739 חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

לא הסכים לכך רבי אברהם שלמה ז"ל, ברצונו להקדיש את השבת שתהיה קודש לה' ולחינוך צאצאיו[740]. ולעתים היה זה, למרות שבאותה תקופה לא היה משתכר מעבודתו הקבועה[741].

כאילו הוא יצא

ליל שימורים היא לה', להודות ולהלל על רוב נסים שהפליא השי"ת עמנו. ליל זה – ליל הסדר במחיצתו של רבי אברהם שלמה ז"ל, היתה חוויה רוחנית מאלפת ומרגשת במיוחד, אשר אלו שזכו לחוות אותה טוענים בלהט כי לא ניתן להעביר רגשות אלו לאחרים ולא ניתן לתאר זאת בעל פה או בכתב. על כן, איננו מנסים לשרטט את מה שמופלא מאתנו, זולת טעימה קלה על קצה המזלג.

כבר מתחילת הסדר ניכר היטב על רבי אברהם שלמה ז"ל כי הוא מלא התרגשות והתלהבות קודש, וכולו אומר חדוה ושמחה. הרגשה זו אף הוקרנה על כל המשתתפים והמסובין לשולחן הסדר.

רבי אברהם שלמה עם אביו רבי יצחק אייזיק ונכדו

כל פיסקה מההגדה של פסח, כל סימן מחמש עשרה סימני הסדר, הוסבר על ידו בטוב טעם ודעת כשהוא מנסה לפרט את פרטי הנסים והנפלאות שהתרחשו עם אבותינו במצרים, כשהוא מיטיב לתאר מהו גלות ושעבוד, כפי שהוא עבר בעצמו ובגופו את גלות סיביר, ומצייר את הדברים כאילו הוא עצמו יצא ממצרים.

מיוחדת היתה התעכבותו בהתלהבות יוקדת וברגשי קודש עת כי פתח פיו בנשמת כל חי, כמה היה מלא תודה, שבח והודיה להשי"ת, נפשו יצאה בדברו, באומרו: אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו וכו', אין

740 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

741 בנו רבי בן ציון הי"ו.

אנחנו מספיקים להודות לך וכו', נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו, מבית עבדים פדיתנו וכו'.

כל מלה היתה לה משמעות אמתית של יציאה מעבדות לחירות כשקולו משתנק בבכי של שמחה והודיה על הנסים אותם חווה הוא ומשפחתו.

כעת אף מצא את הזמן והמקום מוכשר לגולל את הקורות אותם תחת עולם של הסובייטים בקצה השמים – סיביר, וכיצד הוציאם השי"ת מאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה.

רבי אברהם שלמה ז"ל, היה הולך ומונה את הנסים והנפלאות ואת הסייעתא דשמיא, שליותה אותם בעמק הבכא, בתוך החושך והצלמות[742].

קדשנו במצותך

על כל דבר מצוה היה רבי אברהם שלמה ז"ל מחזר להדר, בהידור אחר הידור, שיהיה בתכלית השלימות. לקיים מה שנאמר זה קלי ואנוהו וכפי שדרשו חכמינו ז"ל, התנאה לפניו במצוות. וכמה שש ושמח כאשר עלה בידו לקיים את המצוה בתכלית הכשרות, ההידור והשלימות.

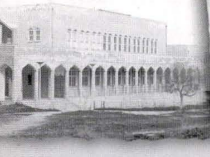
כשהיה עליו "חובת הדר" לקנות מזוזות, חיזר אחר סופר ירא שמים ומוכשר שלו כתב נאה והוא כותב את המזוזות כראוי וכנכון על גבי קלף משובח.

כך גם היה מוציא ממון הרבה על ארבעה מינים מהודרים שיהיו כלילת יופי, "הדר" כפי שציונו התורה[743]. אף על המצות לא ויתר מלרכוש אותם במקום שם הקפידו בחומרות והידורים יתרים, כדי שלא יגיעו לחשש חימוץ חס ושלום.

742 חתנו רבי יוסף וינטרוב מבני ברק.

743 בשנותיו האחרונות היה חתנו רבי מאיר מילר הי"ו, מתבקש על ידו לרכוש עבורו ד' מינים ומצות כשהוא מזהירו שלא להתפשר על ההידור והכשרות.

פרק לז

שמע אברהם בקולי

א

תורתך שעשועי

והערב נא

כל הימים לרבות הלילות היה רבי אברהם שלמה ז"ל חבוק ודבוק בתורה הקדושה. כל רואיו הפליאו כי זאת על אף שהיו חסרים לו את שנות הילדות והבחרות בהם כל אחד בגילו יושב לפני רבו וקונה קניני התורה ודרכי הלימוד, והוא בימים ההם היה בתוך מצב המלחמה ומטלטל בגולה אחר גולה. למרות הכל זכה לאהבת תורה עצומה ומופלגת כל כך.

תמיד היה מקומו או בחדרו ליד הספר ולומד, או על מקומו בבית הכנסת. בבוקרו של יום עוד טרם יצא לעבודתו כבר ישב והגה בתורה הקדושה. כך גם לעת ערב כאשר פנה יום והוא חזר מעבודתו שוב חזר לתלמודו. כל הימים היה מוסר שיעורי תורה בבית המדרש, כשהוא מתמסר שלא להחסיר מקביעותו.

רבי אברהם שלמה ז"ל אף קבע זמן עם יהודים אחרים ללמוד בחברותא.

בשנותיו האחרונות קבע לימודו יחד עם בנו רבי משה אהרן הי"ו, יחדיו למדו מסכתות שלמות ביניהם מהמסכתות הקשות כמו שבת ועירובין, כשסך דפי הגמרא אותם למדו בצוותא הגיעו לכשבע מאות דף. ובכל ענין ונושא שנלמד היה רבי אברהם שלמה מוסיף מידיעותיו הרחבות, כשרבי משה אהרן נוכח כי אביו זקן ורגיל בסוגיות אלו ולכך הספיקו רבות[744].

744 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

לעומקה של הלכה

סדר לימודיו של רבי אברהם שלמה ז"ל, היתה להבין ולהשכיל כל ענין על בוריו ולעומקו, וכך היתה דרכו שלא להניח דבר אותו לא הבין כראוי, לעתים התייגע רבות על ענין אחד עד שהבינו כראוי, רק אז נפנה להמשיך בלימודו.

רבי אברהם שלמה לא חיזר ללמוד דווקא בדברים קלים להבנה, ולכן פעמים רבות מצאו אותו עוסק בשינון לימודים קשים כמו המשניות החמורות של נגעים, אהלות, קנים וכלאים. כשבד בבד אינו מניח מללמוד עוד מסכתות קשות שבסדר זרעים וכיוצא בזה כאשר בכל דיבור הוא מבקש לרדת לעומקן של דברים, הדק היטב.

רבי ניסים קרליץ עם האחים רבי אריה הכהן ראטה (במרכז) ורבי אברהם שלמה

בעשור האחרון קבע לימודיו עם חברותות, כשאלו אמרו לו כי זרעים וטהרות אלו משניות קשות, נענה כי לכך בחר ללמוד דווקא אותם[745].

זמן תורה לחוד

מיוחד היה לראותו מעביר את הפרשה, שנים מקרא ואחד תרגום במתינות כמונה מעות ובדרך כלל היה נמשך אצלו זמן רב.

בשעה זו שהעביר את הפרשה, היה נראה כמי שאין לו כעת בעולמו כלום זולת פרשת השבוע, ומקראי הקודש אותם למד.

כמנהג חסידים ואנשי מעשה, לא הפסיק בדיבור כלל באמצע. בערוב ימיו אירע פעם וכשכבר עמד בסוף אחת הפרשיות הארוכות נאלץ להפסיק בדיבור. מיד לאחר מכן התחיל שוב מתחילת הפרשה במתינות כמו בפעם הראשונה[746].

כך גם היה בשעת הלימוד שהיה שוכח עולם ומלואו ובאותו העת לא היה לו מאומה זולת הפרק או המשנה אותו למד ושינן.

דמשתכחין בצערא דילהון[747]

בערוב ימיו כששהה בבית החולים כשהוא מסובל ביסורים שהקשו עליו מאוד, כל אימת שהחלו ללמוד עמו, פשט צורתו המיוסרת ולבש צורה חדשה ומאירה, כשהוא שוכח מכל הסובב ושוב אינו מרגיש ביסוריו, וכלל אינו יודע כי הוא נמצא כעת בבית החולים ואינו ליד שולחנו בביתו.

גם צורת הלימוד העיד כמאה עדים כי אין לו בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, שכן, היה אומר את דברי המשנה עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא

---

745 המה מעידים, כי לולא הוא לעולם לא היו לומדים משניות אלו.

746 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

747 דבריו של רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל רעיון הדף היומי: כד יתבין ישראל ועוסקין בשמחת התורה, קודשא בריך הוא אומר לפמליה דילי, חזו חזו בני חביבי דמשתכחין בצערא דילהון ועוסקין בחדוותא די לי – כשיושבים ישראל ועוסקין בשמחת התורה, קודשא בריך הוא אומר לפמליה של מעלה, ראו את בני חביבי ששוכחים מהצער שלהם ועוסקים בשמחה שלי.

וכיוצא בזה, במתינות כאילו שאין לו מאומה זולת משנה זה ולא הסכים להמשיך אם לא הבין. הוא לא היה להוט למהר בלימודו כדי להספיק יותר, אלא יורד לעומקן של דברים הדק היטב טרם יתקדם בלימודו.

וטרם היה קם מן הספר היה מתבונן כיצד יש לקיימה להלכה ולמעשה, ומחשב חשבונו אם הוא נוהג בהתאם למה שלמד או שעליו לתקן את דרכיו ומעשיו[748].

ובלכתך בדרך

לפנינו דוגמא אחת מיני רבות כיצד היה רבי אברהם שלמה ז"ל משכיל לנצל את עתותיו עד תומם, כשבמחשבה קודמת למעשה הצליח למלאות גם זמנים שבדרך כלל הולכים לאיבוד.

רבי מיכל זילבר שליט"א

כאמור, היה רבי אברהם שלמה ז"ל נוסע לעתים תכופות לאורגוואי שם המשיך במלאכתו כשוחט ובודק.

בימים ההם היו נמשכות נסיעות אלו שעות ארוכות בטלטולי הדרכים, וכן היו נאלצים לפצל את הנסיעה, ולכך היה רבי אברהם שלמה מתעכב בארצות הברית טרם המשיך בדרכו.

קביעות היתה לו בנסיעות אלו שאסף באמריקה קלטות עם שיעוריו המופלאים בבהירותם ובגאונותם, של רבי מיכל זילבר, בעזרתם למד ושינן פעמים רבות את הדף היומי. וכל אימת שעבר שוב בארצות הברית היה מחליף את הקלטות[749].

748 חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

749 חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

ב

חסד לאברהם

גומל חסדים טובים

פרק מיוחד בחייו היה עמוד גמילות חסדים, שהיה רבי אברהם שלמה ז"ל מחזר כיצד יוכל לגמול חסדים ולעשות צדקה, כשרובם של מעשיו בתחום זה עשה אותם בצנעא כשהוא מתרחק מן הפרסום כדי שלא לבייש את אלו שנעזרו בו.

עם זאת, כשהגיעו ימי הסליחות, הימים הנוראים וכמו כן בפורים היה מפריז מאוד בנתינות גדולות מאוד כדי לתמוך בנזקקים לכך.

משכיל אל דל

רבי אברהם שלמה ז"ל היה מבין ללבם של סובביו ופעמים רבות פנה מיוזמתו אל יהודים כדי להציע להם הלוואה, הלוואות אלו היו לעזר ולהצלה ליהודים רבים[750].

רבי אברהם שלמה היה אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, כיון שכך היה דעתו מעורבת עם הבריות כדי להיטיב עמהם, ולא אחת הצליח בהקשבתו הרבה ובסבלנותו המרובה לבטל סכסוכים בין אדם לחברו, להשכין שלום בין איש לאשתו, ולהשיב לב בנים על אבותם, ורבים השיב מעון וקירבם לתורה.

חסד עם החיים והמתים

עם שהיה רבי אברהם שלמה ז"ל מתוודע לחולה היה מרבה לשוחח עמו ולעודדו, לחזקו ולשמחו כשהוא מוסיף טללי תחיה על ידי דיבוריו שהיו כולם מלאי אמונה ובטחון בהשי"ת.

הוא אף חיפש דרכים כיצד ניתן לסייע לחולה בצורה מעשית להקל מחוליו ובכל דבר אפשרי.

רבי אברהם שלמה ז"ל אף הידר לקיים מצות הלווית המת, כשהוא מתאמץ להשתתף בלוויות ומצטער על אבדון של נפש יקרה מישראל, וזאת, ברצונו לכבד את האדם ולגמול עמו חסד של אמת גם אחר מותו.

---

750 חתנו רבי צבי כהן הי"ו, מירושלים.

הכנסת אורחים

כל מי שנקלע לאזור מגוריו של רבי אברהם שלמה באורגוואי ידע כי בביתו של השוחט המקומי, הלוא הוא רבי אברהם שלמה ז"ל, ימצא דלת פתוחה ולב רחב שיזמין אותו פנימה לעשות את שהותו במקום בביתו של השוחט ולהסב יחד עמו לסעודות השבת.

כל מי שנקלע למחיצתו, גם אם היו אלו אדמורי"ם, רבנים ואישים נכבדים[751] אשר נזהרו שלא לאכול בשום מקום, ובהיותם בדרכים היו מסתפקים בפירות וירקות ותו לא, אולם בבואם לביתו של רבי אברהם שלמה ז"ל, היו סומכים עליו ואוכלים, כשהם יודעים כי חזקה על חבר כרבי אברהם שלמה, שאין תחת ידו דבר שאינו מתוקן וכשר, כראוי וכנכון לפי כל דקדוקי ההלכה והכשרות[752].

רבי אברהם שלמה ז"ל אף הקפיד על מצוה שאדם דש בעקביו, ללוות את האורחים ביוצאם מחוץ לבית. גם כשהיו אלו אורחים מבני משפחתו ואף אם אלו בניו או בנותיו היה מלווה אותם ביוצאם כשהוא פוסע אחריהם לחדר המדרגות[753].

ג

חיים של אושר

גדולתו במקום ענותנותו

דוגמא ומופת לכל סובביו היה רבי אברהם שלמה ז"ל, היה ניתן להתבונן עליו כדי ללמוד כיצד יהודי צריך להתפלל, ללמוד ולקיים מצוות, לרבות הידורו הרב במצוות בין אדם לחברו.

אישיותו הקוסמת אף היא הוסיפה לו חן וכבוד, עדינות נפשו כמו הליכותיו האציליות והתבטלותו בענוה מוחלטת לפני כל אחד, אף לצעירים ממנו

---

751 בין אלו זכור לבני המשפחה ביקוריו של רבי מנשה רוזנפלד זצ"ל אביו של האדמו"ר מפינסק קרלין, רבי אהרן זצ"ל, שהיה זהיר מאוד בכל מה שהכניס לפיו, אולם אמר כי אצל רבי אברהם שלמה ביכולתו לאכול הכל.

752 רבי משה אהרן ראטה הי"ו.

753 חתנו רבי צבי כהן הי"ו מירושלים.

בהרבה, אליהם השפיל עצמו ושוחח עמם כדבר איש אל רעהו. כל אלו גרמו להערכה ולהערצה כלפיו בקרב כל מכיריו.

זכה רבי אברהם שלמה ז"ל שהתקיים בו דרשת חכמינו ז"ל[754], על הפסוק[755] ואהבת את ה' אלקיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, - ובכל מקום בואו היו מעריצים ומכבדים אותו ביותרת הכבוד.

שלמא רבא

כן היה נוהג כבוד רב בכל גדולי ישראל ולא הניח לדבר או לזלזל ברבנים ואדמורי"ם, ואף כשאש המחלוקת התלהטה וכל הקהל עסקו בליבונה, לא הסכים רבי אברהם שלמה ז"ל לדעת אף פרט מינימאלי על כך וניכר עליו תכלית השנאה שהוא מתעב את העיסוק בכל אלו[756].

כיבוד אב

מיוחד היה אצלו הידורו הרב במצוות כיבוד אב ואם, עליה היה רבי אברהם שלמה ז"ל מתאמץ מאוד לקיימה כיכולתו. כך היה כשרבי אברהם שלמה היה במחיצתם, וגדולה מכך שגם כשהוא היה מרוחק מהם אלפי פרסאות היה לבו ודעתו נתונים אליהם, וכל הימים היה מחזר במה יכול לשמחם ולעשות את רצונם.

במידה ויצא מפיהם דבר מה, רמז או אמירה כלשהי שעל ידי זה הבין דבר מתוך דבר כי פעולה או מעשה מסוים יכולה לסייע בעדם או לגרום להם קורת רוח, כבר היה רבי אברהם שלמה רץ כצבי למלאות זאת באופן המושלם והטוב ביותר.

דיוקנו של אביו

גם לחיי עצמו היה דמות דיוקנו של אביו עומד לנגדו ובכל דבר היה שואל את עצמו כיצד היה אבי נוהג בענין זה, וכך היה הופך במחשבתו כיצד לנהוג.

---

754 מסכת יומא דף פו עמוד א.

755 דברים פרק ו פסוק ה.

756 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

הוא היה מרבה לדבר בשבחם של הוריו בהערצה גדולה ומופלגת, כך היה בחייהם, ואף לאחר מותם היה מספר עליהם ועל תולדות חייהם. כשהוא היה דואג שההתכנסות לזכרם על קברם ביום היארצייט, לימוד המשניות ואמירת הקדיש כמו שאר המנהגים ייעשו באופן הטוב והמכובד ביותר[757].

סייג לחכמה שתיקה

כל ימיו אשר חי היה רבי אברהם שלמה צנוע ונחבא אל הכלים, כשהוא מאמץ לעצמו את אומנות השתיקה ומעולם לא שמעו אותו מרים את קולו אלא כל דבריו היו בנחת נשמעים[758].

757 חתנו רבי צבי כהן הי"ו מירושלים.

758 רבי אברהם בלומנשטוק הי"ו מבני ברק.

ברכת כהן

חובה נעימה חש רבי אברהם שלמה ז"ל, לקיים חובתו לברך את עמו ישראל באהבה, ולא זו בלבד שהידר בה כהלכה בשעת התפילה, אלא רבים וטובים היו מבקשים ממנו, גם בעודו מהלך ברחובה של עיר, שיאות לברכם בברכת כהן. - רבי אברהם שלמה ז"ל היה עוצר מלכת ומברך אותם בחמימות יתירה ובכל הרצינות וכל כולו עומד בהכנעה ובדרך ארץ כעומד לפני המלך, כמו בשעת התפילה[759].

ד

כל זמן שמזקינים

שמח ביסורים

בשנותיו האחרונות היה רבי אברהם שלמה ז"ל, אפוף ומסובל יסורים ומכאובים, והוא היה מקבלם באהבה רבה, כשהוא אינו מיצר על כך.

שגור היה על לשונו בזמנים אלו כי דוד המלך בספר התהילים קבע כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. על כן, כל מה שהוא מעבר לכך היא מתנה טובה ואסור להתלונן על מתנות מהשי"ת.

המה מעידים

התאמצותו הרבה להמשיך בעבודת השם כדרכו תמיד, למרות חולשתו וכוחותיו שעזבו אותו, עדות המה על כוונתו הזכה והטהורה כל הימים.

בשנים אלו אף נחלשו אצלו כח הריכוז והזכרון, מה שהקשה עליו מאוד בלימוד כדרכו תמיד, ודרך בני אדם שאינם מרגישים סיפוק בלימודם. עם זאת, רבי אברהם שלמה ז"ל המשיך בהתמדה בלימוד המשניות, כשהוא חוזר בלי גבול.

---

759 חתנו רבי יוסף וינטרוב מבני ברק.

אף את תפילותיו היה רבי אברהם שלמה ז"ל, עורך מתחילה ועד סוף, במתינות, כמונה מעות ובהתלהבות קודש.

התאמצות קשה היתה עבורו היציאה לתפילה במנין ובציבור, אך רבי אברהם שלמה ז"ל לא ויתר על כך בנקל. יתירה על כך, שהיה מתעקש ללכת למקוה, למרות היותו מחובר לבלון חמצן, ומחמת האדים בקושי הצליח לנשום עם עלותו מן המים. אך שמחתו היתה גדולה ועצומה כמוצא שלל רב[760].

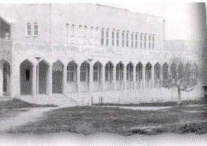
ובחזרתו מתפילה בציבור היה מלא שמחה ובפה מלא שבח והודיה להשי"ת על שזכה גם ביום זה להתפלל כדת וכראוי במנין.

---

760 בנו רבי משה אהרן הי"ו.

רבי אברהם שלמה, עם אביו רבי יצחק אייזיק

דוגמא למאמצים של רבי אברהם שלמה ז"ל על כל דבר, קטן כגדול, זכור למתפללי בית המדרש. כשהוא קנה פעם את המצוות ועלה לתורה ואחר כך התעקש להגביה את ספר התורה, זאת מאחר שחכמינו ז"ל אמרו כי הגולל נוטל שכר נגד כולם ולמרות שהמתפללים חששו שמא מחמת גילו ומצבו לא יוכל להגביה את הספר תורה[761]. גבר רצונו של רבי אברהם שלמה ז"ל והגביה את הספר תורה ללא עזרה וסיוע, כשהוא מפטיר במליצה לאלו שבקשו לסייעו כי הלוא "שניים שעשאוהו פטורים"[762].

תבלין ותורה שמה

תרופה אחת היתה לחולשתו של רבי אברהם שלמה ז"ל והם תורה ותפילה וכל דבר שבקדושה. התפילה העניקה לו כוחות חדשים ורעננים, התורה שלמד השכיח ממנו לחלוטין את כאביו, בשעת שמחה של מצוה לא היה דבר בעולם שיכל להסיח את דעתו מכך.

וידוי הגדול

בחודשיים האחרונים לחייו היה רבי אברהם שלמה ז"ל מאושפז במצב קשה מאוד. באחת ההפוגות שהיו לו, בהם השתפר מעט מצבו, ובקושי היה ניתן להבחין בשינוי לטובה - ואותו היום ערב שבת היה - פנה לפתע לעומד לצדו באומרו:

"אתה יודע שאני מזקין מיום ליום, ואיני יודע אם תקנתי בחיי או חס ושלום קלקלתי".

נענה הלה: "הלוא כל ימי חייכם, לא עסקתם במאומה זולת תורה ומצוות ועבודת ה' ובוודאי שתיקנתם". אך רבי אברהם שלמה ז"ל לא ויתר ונענה:

"אבל מה עם המחשבה"

שכן היה מיצר ודואג אולי לא נעשה הכל במחשבה נכונה וראויה להשי"ת.

---

761 רבי אברהם בלומנשטוק הי"ו מבני ברק.

762 בנו רבי משה אהרן ראטה הי"ו

נענה הלה: כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן[763], ורבי אברהם שלמה ז"ל פרץ בבכי והחל באמירת וידוי. אחר המשיך ואמר:

"רבונו של עולם, תעזור לי שאוכל לעשות תשובה שלימה"[764].

ומשך כל אותו יום היה עסוק עם וידוים ותפילות שיזכה לתשובה שלימה[765]. לאחר מכן המשיך באמירת קבלת שבת ומעריב, כפי שהוא בבית הכנסת ויצא ידי חובת קידוש ושורר את כל הזמירות כאילו הוא בביתו.

אלה פקודי

אחרי ששוחרר מבית החולים חזר לביתו חלוש ותשוש וכל פעולה הכי קטנה גרמה לו לקוצר נשימה, עם זאת, לא ויתר מלימודו ותפילותיו כהרגלו, ולמרות הכל לא ניכר עליו עצבות.

בסעודות הפורים כמעט ולא היה ביכולתו לאכול, אך הוא ישב בראש השולחן והשתתף בשירי התעוררות ורגש בהתלהבות רבה ואף הכה בידו על השולחן בתרועות שמחה. הוא ביקש שיתרגמו לפניו את דברי התורה שנאמרו על השולחן אם לא נאמרו בשפת האידיש בו הורגל, והתעקש להבין את הדברים על בורים.

שבת קודש **פרשת צו, ט"ז באדר ב' תשע"ו** היתה השבת האחרונה לחייו. למרות שמצבו הגופני היה קשה והכרתו היתה מעורפלת, עם זאת לא פסק פיו מלמלמל, ואף שוררו עמו את זמירות השבת, והוא התאמץ לזמר בכל כוחו.

כל זמן שהנשמה היתה בקרבו התאמץ רבי אברהם שלמה ז"ל לנצל כל רגע לעבודת ה', עד שנפשו יצאה בדברו. במשך השבוע התדרדר מצבו **וביום רביעי כ' אדר ב'** החזיר את נשמתו הטהורה ליוצרה.

בית מועד לכל חי

על המצבה שעל גבי הציון, נחקק תמצית חייו לזכרון ולעדות:

---

763 מאמר המיוחס לרבי ישראל סלנטר זצ"ל

764 בעל המעשה חתנו רבי יוסף וינטרוב הי"ו מבני ברק.

765 כעדותה של זוגתו תחי'.

פ"נ

מורנו הרה"ח

ר' **אברהם שלמה הכהן רוט**

שו"ב ומוהל דמונטבידאו אורוגואי

בן הרה"ח הגאון הצדיק

ר' **יצחק אייזיק הכהן**

אבינו רועינו, אשר בגולה מסר נפשו
על חינוכנו על התורה והיראה

בורך הוא בבתים, שזכה להקים
כולם זרע ברך השם

רבים חבים נשמתם לו
והשיבם לאביהם שבשמים

העמיד בגולה טהרת ישראל
וקדושת המאכלים

מממנו רבים למדו את תורת השו"ב
והעמיד על תילן הרבה שחיטות
בתכלית ההידור כדעת תורה

שלם בתורה שלם במידות
ישר ועניו ואהוב על הבריות

למד ולימד תדיר
במיוחד בסדר טהרות החמור

משכים לבתי כנסיות ומדרשות
וכל תשוקתו קרבת השם

הכניס אלפים בבריתו של
אברהם אבינו במסירות נפש

נלב"ע כ' באדר ב' תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

בך חותמים

צאצאיו חותמים באות ברית קודש במאמר ההולם את מהותו של רבי אברהם שלמה, וכה דבריהם הנרגשים:

"נשמתו של אדם יורדת לעולם בכדי להתדבק במקור העליון, על ידי שנדבקים במדותיו של הקדוש ברוך הוא.

ועל מדתו של הקדוש ברוך הוא נאמר אני ה' לא שניתי, שאין שום נברא שיכול לגרום לשינוי אצל השי"ת.

במדה זו דבק אבינו רבי אברהם שלמה שלא היה אצלו שום שינוי, ושום מפריע חיצוני לא יכל להניא אותו מעבודתו הזכה והטהורה בעקביות בחכמה ובדעת".

זרע אברהם אוהבי

השאיר אחריו דור ישרים מבורך כולם יראים ושלמים, יושבי אוהל המתייגעים על התורה ועל העבודה זרע ברך השם:

בתו מרת **פייגה רחל** ע"ה אשת חתנו רבי **מנחם מאיר מילר** הי"ו מבני ברק

בתו מרת **חנה מינדל** אשת חתנו רבי **צבי כהן** הי"ו מירושלים

בתו מרת **דבורה** אשת חתנו רבי **דוד גודלבסקי** הי"ו מאלעד

בתו מרת **מרים** אשת חתנו רבי **אדיר אלעזר שלמה אוירבך** הי"ו מבני ברק

בתו מרת **אסתר** אשת חתנו רבי **יוסף ניסן קפלן** הי"ו מקרית יערים, טלז-סטון

בנו רבי **בן ציון ראטה** הי"ו מבני ברק

בנו רבי **משה אהרן ראטה** הי"ו מבני ברק

בתו מרת **רבקה** אשת חתנו רבי **יוסף וינטרוב** הי"ו מבני ברק

קצירת האומר

תם ולא נשלם מסכת חייו. יריעות שלימות ניתן לחקוק על דמותו המאירה, עובדות מאלפות ונשגבות שעלינו לקחת מהם לעבוד את ה'.

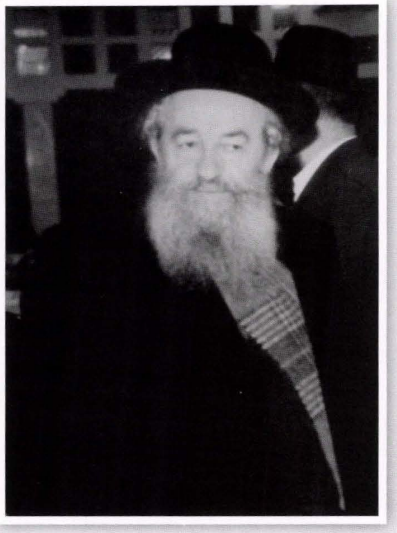
רבי אברהם שלמה ז"ל הסתלק מאתנו כשהספר כבר היה מוכן ובשלבים הסופיים, לא יכולנו לוותר על פרקים קצרים ומיוחדים על דמותו, אולם מחמת חוסר הזמן נאלצנו לקצר, במקום שהיה צריך להאריך.

שער ששי

אישי כהן גדול

הגאון החסיד

רבי **יוסף הכהן ראטה** זצ"ל

תרצ"א - תשס"ה

רבי יוסף יצ"ל עם אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל בחתונה משפחתית

פרק לח

רבי יוסף הכהן ראטה זצ"ל

א

חוטר מגזע אישי ה'[765]

הוד יוסף

כהן גדול מאחיו היה הגאון הצדיק רבי **יוסף הכהן ראטה** זצ"ל, גדול בתורה וגדול בהוראה, וגדול מרבן שמו שנקרא בחיבה ובהערצה **ר' יאשע**[766].

ותלמיד חכם נגד כולם

בהספדו של חכם ביארצייט הראשון לפטירתו של רבי **גדליה נדל** זצ"ל, שנודע כגאון מופלא ומיוחד ומתלמידיו של רבי **אברהם ישעיה קרליץ** זצ"ל, בעל "**חזון איש**", הספידו רבי יוסף זצ"ל, כשהוא מספר כי הנפטר היה "תלמיד חכם", כשהוא מסביר את דבריו:

"בדורות קודמים היה שמור התואר 'גאון' רק ליחידים ששמם נודע כגאונים מופלגים שיודעים בעל פה מסכתות וסדרים שלמים מהש"ס, גם שאר התוארים איבדו מזוהרם ומן היופי שלהם מאז שהם מוצמדים ליד שמו של כל אחד. אחד הוא התואר 'תלמיד חכם' שנותר לפליטה ועדיין אין מצמידים אותו לכל שם - וכזה היה רבי גדליה..."

רבי יוסף זצ"ל הוסיף וביאר את דבריו:

"בדברי חכמינו ז"ל אנו נוכחים כי על התלמיד חכם נאסר ללכת במבואות המטונפות, מאחר שאיננו מסוגל להפסיק ולחשוב על תלמודו. - חכמינו ז"ל לא הורו לתלמיד חכם להפסיק מתלמודו כשהוא מגיע למבואות המטונפות, אלא הורו שאסור לו ללכת לשם

765 שם השער - אישי כהן גדול: כלשון חז"ל במסכת יומא דף יח עמוד א.

766 את החומר על רבי יוסף זצ"ל קיבלנו רובו ככולו מבניו שליט"א, תשוח"ח להם.

כלל, שכן ידעו חכמינו ז"ל כי התלמיד חכם איננו מסוגל להפסיק מלהרהר בדברי תורה – וכזה היה רבי גדליה".

יגיד עליו רעו

כה היו דבריו של רבי יוסף זצ"ל בהספד האחרון שנשא בימי חייו, בקירוב ובסמיכת זמן לנפילתו למשכב ממנו לא קם, מכיריו ותלמידיו הרבים ציינו לאמור כמה נעימים ותואמים הדברים את מי שאמרם - רבי יוסף זצ"ל, ודבריו אלו ישבו בתוך לבו, ומשם – מן הלב, הם יצאו ונכנסו וחדרו לתוך הלבבות.

שכן, רבי יוסף זצ"ל לא היה מסוגל להפסיק ממשנתו ולא היה ביכולתו שלא להרהר בדברי תורה, בשכבו ובקומו ובלכתו בדרך, שכן כל כולו היה לימוד התורה וכל מעייניו היו שקועים בלימוד התורה הקדושה.

מתחמם לאורן

כל ימיו גדל רבי יוסף בין החכמים. מטל ילדותו ועד לערוב ימיו, גדל ונתעלה בצל אביו הצדיק רבי יצחק אייזיק זצ"ל, ממנו ינק וספג תורה ויראת שמים טהורה, מתוך שמחה של מצוה, התלהבות ולהט קודש. גם באותם ימים בהם לא שהה במחיצתו, היו עיניו ולבו בכל תהלוכותיו לראות את דמות דיוקנו של אביו, ולינוק ממנו את ההשראה, כיצד ינהג ומה יעשה, כשהוא שואל את עצמו ללא הרף, האיך היה אבי מתנהג בענין כמו זה.

משנות הבחרות ואילך זכה להתעלות ולגדול במחיצתם של גדולי הדור, גדולי תורה ויראה מגדולי דורו וגאונים מופלגים.

בהיותו מחובר לטהורים דבק אף במדותיהם האציליות והמופלאות, והשכיל ללמוד מהם, קיבל מהם השקפה טהורה ונכונה, והיה דולה ומשקה ממימיהם ומנחילם לאחרים.

ב

גדול עומד על גביו

יוסף לי בן

בשנת תרצ"א נולד בן זכר לשו"ב של העיירה קומנטש, הלוא הוא רבי יצחק אייזיק הכהן ראטה זצ"ל. ביום השמיני הוכנס התינוק בבריתו של אברהם

רבי יוסף בצעירותו

אבינו, ויקרא שמו בישראל **יוסף** על שם זקנו של רבי יצחק אייזיק זצ"ל מצד אמו.

בבית גדול זה רכש רבי יוסף זצ"ל אהבת תורה עצומה שעוד מימי ילדותו בער בעצמותיו תמיד, כשהוא מנצל כל אפשרות של רגע ללמוד וכל דבר תורה חדש שלמד, שיננה וחזר עליה פעם אחר פעם.

לא יכבה בלילה נרו

כשאנו מבקשים להתחקות על "אהבה רבה" זו של רבי יוסף ללימוד התורה. אותה רכש רבי יוסף זצ"ל באותם ימים, עלינו לעצור ולהתבונן על תקופה זו לתוכה נולד רבי יוסף זצ"ל.

אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל שימש באותה תקופה כשוחט בקומנטש. מלאכה שהיתה קשה במיוחד בימים ההם, מאחר שקומנטש היתה מסופחת לגלילות מסביבה, אשר גם עליהם היה השוחט אחראי. כמו כן, תפקידו של השוחט היה אף לשמש כרב ומוהל, מאחר שבני הכפרים לא היו יכולים להחזיק את שניהם.

השחיטה עצמה היתה מתבצעת על ידי שהשוחט היה מסתובב בין הבתים, ולא שחטו במקום אחד במרוכז. כל אלו ועוד הביאו לידי כך, שהשוחט היה משועבד כל כולו למען עבודתו.

למרות כל זאת היה רבי יצחק אייזיק מנצל את הזמן בין כפר לכפר ובין עוף לעוף וגומע בשקיקה מתוך דפי הספרים שהיו באופן קבוע באמתחתו. ולמרות שברוב היום היה טרוד במלאכתו, היה מנצל כל דקה פנויה לעסק התורה.

התשוקה שפעלה

כל ימיו הצטער אותו צדיק - רבי יצחק אייזיק, על שנאלץ לעזוב את חמדת לבו, עסק התורה, ולהיות עסוק במלאכת השחיטה[767].

תאוה זו ללימוד התורה נקלטה במוחו של הילד יוסל'ה, התאוננותו הקבועה של אביו על זמנו שמתבטל, חדרה לנפשו. הוא ראה את התנפלותו של אביו על הגמרא והספרים הקדושים בכל רגע פנוי, כמו צמא ההולך במדבר שמצא לפניו מים. כל אלו עשו את שלהם ופעלו בנפשו גדולות ונצורות, וכל ימיו אשר חי הרגיש כמי שאחזו בולמוס ללימוד עוד משנה, עוד דף גמרא, עוד סימן בשולחן ערוך.

הנשמה לך והגוף שלך

העובדה כי אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל נאלץ לגזול משעות המנוחה שלו, כשהוא מוותר על צורכי עצמו בכדי שיוכל להוסיף לשקוד עוד מעט על תלמודו.

אלו ועוד החדירו את החינוך הראוי בבית, כי עבודת ה' אינה עולה בהכרח בניקל, ואי אפשר להתבטל ממנה גם כאשר היא מגעת מתוך יגיעה וקושי, ואף במידה שיש למסור את הנפש עליה. כך גם היתה עבודת ה' של רבי יוסף זצ"ל בימי חייו, עמל מתוך יגיעה במסירות נפש.

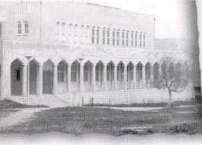
ילד בתקופת סיביר

כשפרצה מלחמת העולם השניה, היה רבי יוסף זצ"ל ילד בגיל שמונה בלבד, באותו עת הוגלה רבי יצחק אייזיק ובני משפחתו לסיביר.

כל אותם ימים היה הילד יוסף צמוד אל הוריו, ובהיותו ילד, היה רבי יצחק אייזיק ז"ל, משתמש עמו לעתים כשהוכרח לטלטל בשבת קודש, מפני הסכנה.

במשך כל תקופת שהותם בסיביר ניהל רבי יצחק אייזיק זצ"ל מאבק עיקש לשמירת התורה וקיום מצוות, בפרט נאלצו להילחם על שמירת שבת

767 ראה עוד באריכות על תקופה זו בחלק הראשון.

ומועדים וכשרות המאכלים. והילד יוסף עקב בהשתאות אחר מסירות נפשו של אביו, כך למד להעריך ולהחשיב כל מצוה וכל דקדוק בהלכה. מה שהיה עבורו צידה לדרכו, משך כל שנות ימות חייו.

גם באותם ימים טרופים, השגיח רבי יצחק אייזיק על צאצאיו ולמד אתם, עד כמה שזה התאפשר. כאשר למרות שיוסל'ה היה עדיין ילד קטן, לא ויתר רבי יצחק אייזיק מללמד אותו תורה, ולצרפו ללימוד יחד עם שאר צאצאיו.

אנעים זמירות ושירים אערוג

גם בשבתות וימים טובים, בהם היה הומה בקתתו של רבי יצחק אייזיק זצ"ל עם פליטים נוספים שהגיעו כדי לשורר יחדיו, רון שיר ושבח לקל אשר שבת ברא. היה יוסל'ה הקטן, יושב ביניהם ומצטרף לזמירות, שירות ותשבחות.

כל ימיו היה רבי יוסף זצ"ל מציין בערגה את אותם לילי שבתות בסיביר, בהם ישבו יהודים בקצה העולם, תוך בקתת עץ, סביב התנור, בחוסר כל, ומתענגים בנועם שבת ומכוונים לבם לשמים, להודות ולהלל למי שאמר והיה העולם.

האנשים אשר פתח הבית

בהזדמנות סיפר רבי יוסף זצ"ל כי באחת השבתות הראשונות עודם יושבים מסביב לתנור שעמד בסמיכות לפתח הבית, ומכבדים את ה' מגרונם בזמירות השבת, נפתחה לפתע דלת הבקתה ובפתח עמדו שלשה שוטרי חרש של הנ.ק.וו.ד. שהגיעו בעקבות הלשנה, כי ישנו יהודי שאינו עובד ואוכל לחם חנם מהממשלה.

אולם אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל המשיך לשיר כאילו אינם קיימים. השוטרים נשארו לעמוד במקום ולהתבונן ברבי יצחק אייזיק ובני משפחתו, עוד מספר דקות. ואחר עזבו את המקום והלכו בלי לומר מאומה[768].

כי חסיד אני

היה ורבי יוסף זצ"ל שמע אי מי מפשוטי העם שאומר עליו כי הוא לא נמנה על עדת החסידים. נענה רבי יוסף זצ"ל בצחות: "וכי לא חסיד אני, הלוא אף

768 רבי יוסף זצ"ל בהקדמה לספר שיח יוסף ח"ג.

בכפור הסיבירי התחממתי בלילי שבתות מתוך שירות ותשבחות לקל אשר שבת ברא".

מה שאירע ליצחק אירע ליוסף

קורותיו של רבי יוסף זצ"ל באותה תקופה מקבילות לקורותיו של אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל. על כן מיותר לחזור ולגולל שוב את ההרפתקאות הרבות שעברו על משפחת ראטה בזמן המלחמה.

לא רעב ללחם

כבר בילדותו ניכרת היתה ברבי יוסף מסירות נפשו לתורה ולמצוות. עוד בהיותו ילד טרם הגיעו לעול התורה והמצוות היה מתחנן בדמעות שליש לפני רבי **יענקל'ע גלינסקי** זצ"ל[769] שהיה לומד עמהם, ומאחר שעברו על ר' יענקל'ע שנתיים של גלות ובנוסף החלים זה עתה ממחלה קשה – מחלת הטיפוס, על כן נאלץ לפעמים להפסיק מלימודו להפוגות קצרות. אך רבי יוסף היה בוכה לפניו בדמעות שליש: "ר' יעקב תעשה טובה... עוד קצת... נאך א שטיקל גמרא...". כשהוא בוכה כאחד שלא אכל כמה ימים.

769 ראה עוד עליו בחלק ראשון.

רבי יוסף ראטה דורש בשמחה משפחתית, לצדו מימין נראה המגיד מישרים רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ורבי מאיר ברנשטיין זצ"ל

רבי יוסף זצ"ל בחתונה משפחתית

שונה פרקו

בהיותו הצעיר מבין האחים, חשש כי לא יעירו אותו בבוקר כדי לצרפו ללימוד. לכן הגה רעיון וקשר את קצה בגדו לבגדי אחיו, וכך כאשר הם קמו הוא התעורר ביחד אתם ולא הפסיד מתלמודו.

אביו רבי יצחק אייזיק היה מלמדו משנה, והוא רבי יוסף, היה חוזר ולומד זאת משך כל היום, כשהוא משנן את דברי המשנה פעם אחר פעם עשרות פעמים[770].

כך גם, כשרבי יענקל'ע לימד אותו את דרשת הבר מצוה היה רבי יוסף חוזר ומשננה פעם אחר פעם, עד שאביו נאלץ להפסיק אותו.

שומר פיו

בילדותו אירע ורבי יוסף זצ"ל חלה במחלת הטיפוס, שפגיעתה רעה וקשה, והרופאים המליצו שלבריאותו עליו לאכול חמאה כדי לחזק את גופו. באותה תקופה בימים ההם ניתן היה להשיג רק חמאה שאינה עשויה מחלב ישראל. יוסף הקטן, לא הסכים בשום פנים ואופן לטעום מחמאה זו. גם לאחר שנאמר לו שגם אביו אוכל מחמאה זו, הסכים רבי יוסף רק בתנאי שיראה את אביו אוכל.

בלית ברירה הכניס אביו חתיכה מן החמאה לפיו, אך יוסף הקטן הבחין על אתר, באותה הבחנה דקה שהיתה אצלו כל ימיו, שאביו לא בלע את החמאה והמשיך בסירובו כשהוא אומר "גם אני לא אבלע כמו שאבא לא בלע".

בגין מחלתו היה רבי יוסף שרוי ללא הכרה משך כשלשה שבועות. כל הימים היה רבי יוסף מיצר ודואג באומרו: "מי יודע מה האכילו אותי אז". כשהוא מוסיף להתלונן: "כנראה זו הסיבה שאין לי מספיק יראת שמים"[771].

770 בנו רבי משה אהרן הי"ו, ששמע ממנו.

771 כפי שסיפר אחד מתלמידיו, ששמע מרבי יוסף זצ"ל.

זאת למרות היותו קטן ואנוס ואף לא היה בשליטתו. הוא בצדקתו ובפרישותו לא היה יכול לשאת שנכנס לתוך פיו דבר שאינו מתוקן[772].

גולה למקום תורה

מיד עם סיום המלחמה, כשהעולם עדיין היה שרוי בבוקה ומבולקה, כבר חיפש עבורו אביו הצדיק רבי יצחק אייזיק זצ"ל מקום תורה, בו יוכל להתמיד בלימוד התורה כשאיפתו.

יחד עם בני משפחתו נדד מדז'אמבול לפולין, משם לצ'כיה ולאוסטריה ואחר כך לגרמניה דרך פולין.

שם למד משך תקופה קצרה בישיבה בצלצהיים שעל יד פרנקפורט, כשהתמדתו אינה יודעת גבולות.

גם בימי ששי כשכולם היו טרודים בהכנות לשבת, היה רבי יוסף מתכנס בפינתו ולומד בהתמדה במשך שעות רבות, עד לפני כניסת השבת ממש[773].

צרפת

לאחר כמחצית השנה בה שהה יחד עם בני משפחתו בגרמניה, עבר יחד עמהם, לצרפת.

772 ראה בחולין דף ה' עמוד ב' בתוס' ד"ה צדיקים, על מה שאמרו חז"ל דאין הקב"ה מביא תקלה לידי צדיקים, שהוא בענין אכילה "דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור".

773 כפי שסיפר אחד מידידיו מאותה תקופה.

פרק לט

אהלה של תורה

א

ישיבה של מעלה - 'באיי'

דר במקום תורה

בהגיעו לצרפת התקבל רבי יוסף זצ"ל ללמוד בישיבה לפליטי מלחמה ב'באיי' אשר על יד פאריז[774]. זאת למרות גילו הצעיר.

רבי יוסף זצ"ל איוה למושב לו את הישיבה, את אהלה של תורה וכותלי בית המדרש, ונפשו שחשקה בתורה לא נתנה לו לעזוב את כותלי הישיבה. גם לאחר שהוריו העתיקו את משכנם ועברו להתגורר בבראזיל, נשאר רבי יוסף זצ"ל לבדו, בודד בגולת פאריז, כשהוא מוצא את סיפוקו בקרבתם של התנאים והאמוראים, אשר מימיהם היה שותה בצמא. תלמידי הישיבה, ראשיה וגאוניה היו עבורו כמשפחה.

משכן התורה חונה בבאיי

"כמה טלטולים ומסעות עבר כל איש ישראל באירופה, אם רק זכה לשרוד את שנות הזעם. "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו". יש אשר יחנו ימים אחדים, ויש אשר נסעו יומם ולילה, או שבועות וגם חודש ימים[775].

אמת מה נהדר היה המראה אם אף "את משמרת ה' שמרו על פי ה'...", גאים ובטוחים ביהדותם ובדתם. להם היה תחנה אחרונה לפני תום המסע. חצר המשכן וענן על ראשו, בדמותו של משכן התורה

774 הציטוטים בפרק "ישיבה של מעלה – באיי" ובפרק "רבו רבי מרדכי פגרמנסקי" הם מתוך הספר "רבי מרדכי פגרמנסקי" ירושלים תשע"ג, עמ' 300 ואילך. וכן שאר החומר על הישיבה ועל רבי מרדכי זצ"ל, רובם נשאבו מספר נפלא זה או מהחומר שנמסרו על ידי בני רבי יוסף זצ"ל.

775 על פי במדבר ט, יח-כג.

והיראה – "באיי". טירה ציורית ועתיקה שהיתה למרכז התורני הגדול לעם שרידי חרב.

מאות רבות של חניכי הישיבות המעטירות בליטא ופולין, ניצולי מחנות הריכוז הנאציים או שרידי בית הסוהר הגדול בסיביר, מצאו עצמם נוסעים הלוך ונסוע מערבה, עד שהגיעו וחנו בפאריז, בירת צרפת, שם הוכנה עבורם קבלת פנים חמה, באוירה יהודית תורנית.

משנת תש"ו, ובמשך שנים אחדות, התגלגלו לצרפת אלפי פליטים, ואולי עשרות אלפים, בדרכם אל המנוחה ואל הנחלה – באמריקה, בארץ ישראל או בכל מקלט אחר בתבל. שומרי המצוות מצאו אף הם מנוח לכף רגלם באותם מחנות עקורים שהוקמו ברחבי ארצו של נפוליאון.

לא כן בני הישיבות. בדרכם אל היעד לא שכחו את היעוד. אף אם חנו בלודז', בפראג או שמא בישיבה הזמנית בוינדסהיים, בהגיעם לצרפת התקבצו ברובם אל הישיבה בבאיי. משם פעלו להשגת רשיון הכניסה המיוחל למדינות היעד שאיוו להם. אך בד בבד פעלו גם למען נשמתם..."

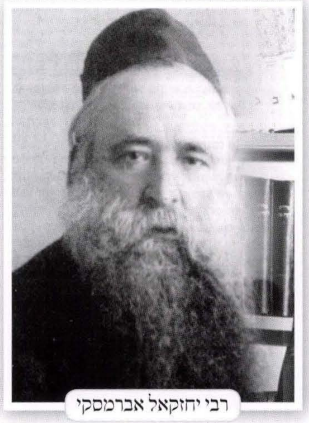
המנהיג הרוחני של מאות בני תורה

"בימים הטובים נמנו שם כחמש מאות איש, ואני מדבר מתוך הרשימות שהיו בידי – מעיד לפנינו רבי שמואל קריבוס, מעסקני הישיבה". "בתחילה רק בחורים רווקים, ועם הזמן נישאו והקימו משפחות". היות ולרבים מהם התמזל המזל בקבלת הויזות, ובמעט קט הפליגו למחוז חפצם, נמצא שחלפו שם הרבה יותר מהמספר הנקוב.

היתה זאת טירה עתיקת יומין מתקופת מלכי צרפת, שניצבה במעלה גבעה, למרגלותיה נפרש הכפר באיי, כעשרים ק"מ מערבית לפאריז. הטירה, שנשכרה במיוחד על ידי הג'וינט, היתה חלק מאחוזה, ובמרכזה שני בנינים גדולים, באחד סודרו ואוכלסו המשפחות, ובמשנהו, בבנין המרכזי, רוכזו הבחורים בקומותיו העליונות. והישיבה עצמה מוקמה בקומת הקרקע, בבית המדרש, שלא היה אלא אולם רחב ידים.

היתה זו ישיבה מרכזית ליוצאי כל הישיבות, שלא התנהלה כישיבה רגילה בעלת סדר יום אחד. כל צורב למד מה שרצה, ועם מי שלבו חפץ, ובלבד שיתכנסו הבחורים לאכסניה אחת של תורה, ויהיו לצוותא חדא של חבורת דורשי ה' ומבקשי שמו. בתוך המכלול הזה שמרה כל קבוצה על אופיה המיוחד, על דרכי הלימוד הנהוגים בישיבת המוצא, ובדרך כלל סביב הדמויות המרכזיות מבני החבורה. לצד בית המדרש סודר גם מטבח אחד לכולם.

רבי יחזקאל אברמסקי

הנהלה כללית, וצוות רשמי למסירת שיעורים או שיחות מוסר, לא היו בישיבה. בקרב הפליטים נמצאו ראשי ישיבות ורבנים לשעבר, כמו **הג"ר יהודה לייב נעקריץ, הג"ר ישראל מובשוביץ והג"ר אברהם אליהו מייזס**. אלה מסרו מפעם לפעם שיעורים, ועדים פרטיים, או שיחות כלליות. מעת לעת הופיעו אורחים נכבדים, גדולי תורה שביקשו לעודד ולתמוך, ובהם **הרב מפוניבז' הג"ר יוסף שלמה כהנמן, הג"ר יחזקאל אברמסקי** ואחרים, שכובדו לשאת מדברותיהם בפני כל הישיבה.

אור חדש בישיבה

תקופה חדשה הסתמנה בישיבה מיום שהגיע אליה הג"ר מרדכי פגרמנסקי זצ"ל. לא משום שהכתירוהו לראש ישיבה, – משרה כזאת לא היתה קיימת. אבל עובדה היא שהוכר כראש ומנהיג, אף אם בלתי מוכתר בעליל. וכיצד לא? הרי תיכף להופעתו במקום זכה להערכה בלתי מסוייגת, בקרב כל שורות הבחורים ובני – התורה.

כך הועד בו מזכרון הימים ההם:

"אף שלא היה לו תואר ראש ישיבה, היה מעורב בכל הענינים. כולם התייחסו אליו בהערצה וביראת כבוד, ושתו בצמא כל תיבה

שיצאה מפיו. שעה שמסר שיעור בישיבה אף בחור לא נעדר. בית המדרש נעשה לפתע צר מהכיל את כולם, ובחורים טיפסו ועמדו על אדני החלונות.

ר' מרדכי שימש בתור המנהיג הרוחני של מאות בני תורה, וביניהם גם הרבה 'גדולים'. היה עניו עצום, איש צדיק וישר, חסיד בכל מעשיו.

מפי יהודי איש לונדון שמענו: שמע הישיבה הגיע לאזני ובקשתי להצטרף. קמתי ונסעתי מלונדון לבאיי, והכניסוני לבחינה אצל רבי מרדכי. בסיומה אמר לי, כי הישיבה – גדולה, היא ברמה גבוהה, ומיועדת לבחורים שלמדו בישיבות קודם המלחמה, זו אינה מתאימה לך, כי אם הישיבה – קטנה.

ברצינות ובאחריות מרשימה פעלה הישיבה הזאת, תוך שקידה רצופה של מאות עמלי תורה, שלא ביישה את צור מחצבתם בישיבות ליטא ופולין.

יורה חכימא

חלק ראשון

יחוד החיים

חלק שני

שער הפלפול

מאת

אברהם אליהו מייזם

בעזה"ת

ספר

יורה חכימא

הנחלק לשני שערים

שער יחוד החיים

שער הפלפול

חיבורו יחידי מאת

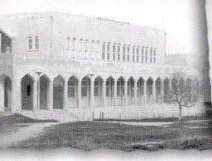
הגאון הגדול הוקף ומקובל, צ"ע, המפורסם בתורתו ובקדושתו,

רבינו אברהם אליהו מייזם זצוקללה"ה

הר"מ ראשי בעיר מינסק-רוסיא – ור"מ במלובזוב ובאפאיי

ובסוף ימיו בישיבה תורה ויראה בירושלים עה"ק

שער הספר יורה חכימא, מרבי אברהם אליהו מייזעס

באותה עת בה הגיע רבי יוסף זצ"ל ללמוד בישיבה היו מיוחדים בין הרבנים רבי **אברהם אליהו מייזעס** זצ"ל מי שהיה לימים לחותנו של רבי יוסף[776], ורבי **מרדכי פגרמנסקי** זצ"ל.

לקרבה מיוחדת זכה רבי יוסף זצ"ל מרבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל שאף היה מצביע עליו כי עדיו לגדולות.

תורה מונחת בקרן זוית

לאותות חיבה וקרבה אלו זכה רבי יוסף זצ"ל לאחר שבראשית דרכו בישיבה, היה יושב בפינה והאזין לשיעורים העמוקים ולשיחות המרתקות אותם מסר רבי מרדכי זצ"ל. אך מחמת גילו הצעיר והיותו צנוע ונחבא אל הכלים חשש לעמוד במקום גדולים, לשוחח בלימוד עם רבי מרדכי זצ"ל.

מאחר שכן, סבר רבי מרדכי זצ"ל כי הבחור הצעיר אינו יורד לעומקן של דברים ובעדינות נפשו לא ניגש אליו לשוחח עמו על הנלמד, כי ירא פן יפגע בו ויכלימהו.

אולם רבי יוסף זצ"ל שינן לעצמו את דברי חכמים כי לא הביישן למד[777], ולאחר זמן מה אזר עוז וניגש אל רבי מרדכי זצ"ל לשוחח בענין עליו נסוב השיעור, כשהוא מתבל את הדברים בסברה עמוקה.

בהזדמנות זו גילה לו רבי מרדכי זצ"ל: "התבוננתי עליך בשעת השיעור לראות אם הנך יורד לעומקן של דברים, הייתי סבור כי אינך מבין את הנאמר, אך הנני רואה כי טעיתי בך".

רבו המובהק

מאז כל אימת שרבי מרדכי זצ"ל נכנס להיכל הישיבה היה מתיישב תחילה לצדו של רבי יוסף זצ"ל לשוחח עמו בלימוד, כשהוא מבקש ממנו לומר לפניו הערה, קושיא או סברא שנתחדשה לו בסוגיא.

כשנתיים ימים שקד רבי יוסף זצ"ל על התורה ועל העבודה בין כותלי הישיבה. כשהוא קונה בה את עולמו ואת יסודות דרך הלימוד, מאת רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל אותו העריץ והחשיב כל הימים לרבו המובהק.

---

776 ראה עליו עוד להלן בפרק "בית של תורה".

777 מסכת אבות פרק ב משנה ה.

רבי יוסף ראטה בשמחה משפחתית, רבי יצחק אייזיק, החתן רבי שלום ב"ר אברהם שלמה, רבי אברהם שלמה, רבי בצלאל.

"יש שבאמת יודעים..."

פעם אחת לאחר שרבי יוסף זצ"ל הרצה לפני רבו רבי מרדכי זצ"ל סברא שנתחדשה לו בסוגיא של "חזקה שלא נודעה בשעתה" במסכת חולין. נשאר רבי מרדכי לשבת במקום מהורהר במשך מספר רגעים, לאחר מכן אמר: "יש אשר נחשבים כמי שיודעים ללמוד, אך ישנם כאלה אשר באמת יודעים ללמוד..."

שיחותיו של רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל היו חודרות כליות ונפש, הם היו עמוקים, חודרים לעמקי הלב, ופוגעים בנקודה האמתית והכואבת בה הלב יודע את מרת נפשו.

דברי מרדכי

לא היה מי ששמע את רבי מרדכי זצ"ל אם בשיחות שמסר לפני תלמידים או בהערה אישית כלפי אי מי, והדברים לא השפיעו עליו, דבריו שיצאו מן הלב - לבו הטהור והזך, נכנסו וחדרו עמוק עמוק אל תוככי הלבבות.

שיחות מיוחדות היה רבי מרדכי זצ"ל מנהל בלילות, שיחות שתלמידי הישיבה היו עושים אזנם כאפרכסת לקבל את האהבה הרבה אותו היטיב להעניק להם בשיחות אלו, כשהימין המקרבת גוברת על השמאל המכה והולמת בלבבות.

מחמת גילו הצעיר היה רבי יוסף זצ"ל עומד בשעת השיחות כשהוא מקשיב מן הצד, תוך כדי שהוא מחזיק אצלו את תלמודו בידו.

לא הלך בעצת...

פעם, באמצע השיחה פנה אליו רבי מרדכי זצ"ל במפתיע ואמר לו: "ברצוני לומר כעת דברים אשר גם עתידך יושפע מהם".

והמשיך בדבריו: "דעו לכם, כי כל המפלגות משולות כקרונות רכבת הנראות נפרדות זו מזו, אולם האמת היא כי קטר אחד מושך את כולם והוא ההתרחקות מדרך התורה..."

צא ולמד

בהיות ורבי מרדכי זצ"ל ידע כי מרגלית טובה מצויה תחת ידיו, היה נזהר שלא לאבדה, כשהוא עוקב אחר מעשיו של רבי יוסף זצ"ל ומדריכו על כל צעד ושעל.

בהזדמנות מסוימת ראה רבי מרדכי זצ"ל את תלמידו רבי יוסף, כשבידו קונטרס מסוים. רבי מרדכי ביקש לראות מה זה בידיו ורבי יוסף זצ"ל הושיט לו את הקונטרס, כשהוא מוסיף התנצלות שהוא אינו אלא שליח להולכה, שביקשו ממנו להעביר זאת לחבר. אך כשראה רבי מרדכי זצ"ל את הקונטרס, העיר לו: "זה לא בשבילך, אתה צריך ללמוד..."

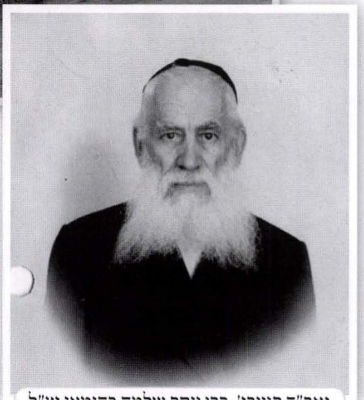
בהזדמנות אחרת, ביקש רבי יוסף זצ"ל לשמש את רבו זצ"ל, אך הוא גער בו: "אתה צריך ללמוד".

תלמיד הגון

באותה תקופה יסד רבי **יוסף שלמה כהנמן** גאב"ד **פוניבז'** זצ"ל את ישיבת פוניבז' בבני ברק. כשהוא מחזר אחר האריות כדי שיפארו את כותל המזרח של הישיבה ויעמדו לימינם של התלמידים ולתרום להצלחתם בתורה ויראת שמים.

ישיבת פוניבז'

גאב"ד פוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמאן זצ"ל

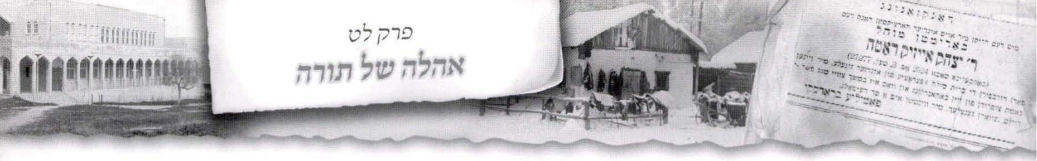
לשם כך, הציע גאב"ד פוניבז' לרבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל שיצטרף אף הוא להנהלה הרוחנית של הישיבה.

כשטעמו ונימוקו עמו, לא קיבל רבי מרדכי זצ"ל את ההצעה, אולם הוא הבטיחו שישלח לישיבה תלמידים שמתאימים לה.

מאוחר יותר, אף הסכים רבי מרדכי זצ"ל עצמו לבוא לכהן פאר בישיבת פוניבז', אך אז תקפה אותו מחלתו והדבר נבצר ממנו.

לאחר שנתיים ימים בהם התעלה רבי יוסף זצ"ל מאוד במחיצתו הגדולה של רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל, חשקה נפשו לעלות ולהראות בארץ הקודש, ולהתעלות בתורה באויר המחכים של ארץ ישראל.

לשם כך, התייעץ רבי יוסף זצ"ל עם רבו, כשהוא מציע לו את ספקותיו כי אולי עליו לעבור ללמוד באמריקה, לשם מיועדות פני הוריו בעתיד, מאידך, מצב היהדות באמריקה באותם הימים לא היה כראוי, או שיעדיף לעלות

לארץ ישראל כפי שחשקה נפשו, על אף שהיא נתונה לסכנת מלחמה.

רבי מרדכי זצ"ל שמע את דבריו של רבי יוסף, אך לא השיב לו. רק לאחר מספר ימים, פנה אליו רבי מרדכי זצ"ל ואמר לו: "על אף שאיני חושש שיהיה לך ירידה ברוחניות כשתהיה באמריקה, אמנם הסכנות שאורבות בארץ ישראל, אינם שונות מהסכנות האורבות באמריקה, שאף שם על ידי 'פצצת אטום' ניתן להשמידה, על כן, ללא ספק עליך להעדיף לעלות לארץ הקודש".

שער הספר רבי מרדכי פגרמנסקי

מספר ימים לאחר מכן, כאשר רבי מרדכי פגש ברבי יוסף זצ"ל ברחובה של עיר, שאל אותו אם כבר החליט לאן פניו מיועדות. כשרבי יוסף נענה בחיוב, כי דברי רבו מקובלים עליו ללא עוררין והוא נוסע בס"ד לארץ הקודש. אמר לו רבי מרדכי זצ"ל: "שבארץ ישראל יפנה לישיבת פוניבז', ושיזכיר לגאב"ד פוניבז' מה שהבטיח לו רבי מרדכי זצ"ל לשלוח לו תלמידים המתאימים לישיבה, ולומר לו כי הוא נשלח על ידו ללמוד בישיבה", כשהוא מוסר לידיו מכתב המלצה חתום כדי שימסרנו לגאב"ד פוניבז'.

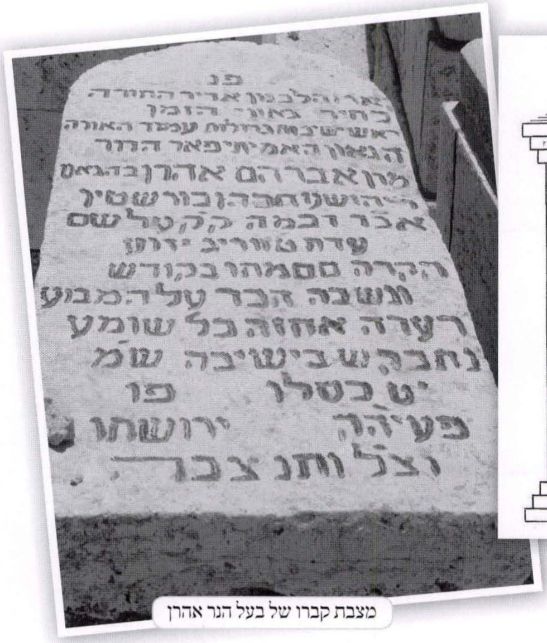
ב

רבו רבי מרדכי פגרמנסקי

פרשת מרדכי

ראוי ונכון להתעכב מעט ולהתחקות על אותה דמות פלאית ומרתקת – רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל, אשר בצלו חסה רבי יוסף זצ"ל בתקופת שהותו בישיבה ב"באיי" וממנו – מרבי מרדכי, נרקמה מסכת חייו של רבי יוסף זצ"ל, גדושה בתורה ויראה[778].

778 בנו רבי מרדכי הי"ו, ששמע מאביו רבי יוסף זצ"ל.

מצבת קברו של בעל הנר אהרן

ספר

נר אהרן

כולל

א. שאלות ותשובות, פרשים בהלכה

ב. שעורים

הגאון האמתי

אברהם אהרן בהגאון יהושע הכהן

בורשטין זצ"ל

הגאב"ד דק"ק דסחוריב

ולמבע יסוד רם בישיבת "מרכז הרב"

בירושלים ת"ו

שער הספר נר אהרן

מצבת זכרון לקהילת טבריג

טבריג, מראה כללי

"יש כאן בחור צעיר והוא גאון של ממש צריך 'לגנוב' אותו מכאן ולהצילו, הוא יחיד בדורו ועוד עתיד להאיר את עיני ישראל".

את אלה הדברים לחש רבי **אברהם אהרן בורנשטיין** בעל **"נר אהרן"** זצ"ל[779] רבה של **'טבריג'** שבליטא, לרבי **אליהו לופיאן** זצ"ל[780] בעת שחיזר

רבי אליהו לופיאן זצ"ל

---

779 נולד בט"ו בשבט תרכ"ז בקמניץ שבליטא לרבי יהושע הכהן בלומנטל ז"ל, וכבר בילדותו התפרסם כעילוי וגאון. טרם הגיעו למצוות התייתם מאביו, ומעט אח"כ עבר ללמוד בסוכובוליה למשך כחצי שנה, עד שפגשו רבי יהודה לייב משה הלוי יהלום זצ"ל, רבה של ויסוקא, אשר עמד על חריפותו ולקחו תחת חסותו ובגיל ט"ז אף השיאו את בתו. תקופה קצרה כיהן כר"מ בישיבת סלובודקה. בהיותו בן כ"ד נתמנה כרב בציטעויאן למשך תקופה של כשנה ומחצה, ומשם התמנה כרבה של טבריג, שעל שמה נודע, בתקופה זו היו מוסר שיעורים בירושלמי, שהמובחרים מן הישיבות נהרו לשמוע אותן. בתקופת מלחמת העולם הראשונה נאשם בריגול, וניצל בנס. נמלט לפנים המדינה, שם החל לכהן כראש ישיבת בבוגורודסק, כשהישיבה נדדה לסרטוב נדד עמהם, וכשנסגרה הגיע לצ'רקסי באוקראינה, שם התקבל כרב. מאוחר יותר שב לטבריג, ומשם עלה לארץ הקודש, שם התמודד על תפקיד רבה של תל אביב, ואף קיבל מכתב המלצה מרבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל בעל ה'אור שמח'. בערוב ימיו מסר שיעורים בירושלים עיה"ק ורבים נהרו לשיעוריו, הסתלק בפתאומיות בי"ט בכסלו תרפ"ו, על מצבתו נכתב "ארז הלבנון אדיר התורה, בחיר גאוני הזמן... הגאון האמיתי פאר הדור...".

780 נקרא בפי כל בלי תואר ר' אלי' או ר' אלי' קעלמער, נולד בשנת תרל"ה בגרייבא שבפלך לומזה בליטא, ובימי בחרותו למד בעיירה זו והתקרב אל רבי חיים ליב סטוויסקער זצ"ל, ומשם יצא ללמוד תורה בקעלם, שבימים ההם היה מרכז גדול של תורה ומוסר, שם יצק מים על יד הסבא מקעלם שחזה עליו גדולות, ושם התפרסם כעובד ה'. כן היה מגדולי תלמידיו של רבי איצ'לה בלאזער זצ"ל. לאחר פטירת הסבא מקלעם זצ"ל, היה ר' אליהו מי שעמד בראשות הנהגת הישיבה. בתקופתו הקים ישיבה קטנה, אלפי תלמידים מכל רחבי ליטא נהרו לישיבה והוא זכה להעמיד תלמידים הרבה. בתקופת מלחמת העולם הראשונה נשאר עם תלמידיו בישיבה, אך לאחר המלחמה התפזרה הישיבה והוא החל לחזר אחר הבחורים כדי לחדש את הישיבה,
לאחר מלחמת העולם הראשונה עבר לאנגליה שם עמד במשך עשרים וארבע שנים בראשות הישיבה הגדולה "עץ חיים". נשא את מרת שרה לאה בת רבי יצחק דוד ראטהמן. בשנת תש"י עלה לארה"ק והתגורר בירושלים עיה"ק שם החל למסור שיחות מוסר, תקופה לאחר מכן, אף מונה למנהל רוחני של ישיבת כנסת חזקיהו בכפר חסידים. פעל גדולות בענין החדרת ולימוד

רבי יוסף זצ"ל עם אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל בחתונה משפחתית
(במרכז נראה רבי בן ציון ראטה הי"ו בן רבי אברהם שלמה)

אחר בחורים טובים לשקם בהם את ישיבתו אותו חידש בקעלם, מיד ככלות מלחמת העולם הראשונה.

ואלה הדברים הם אשר העמידו לעם ישראל את אותו איש פלאי, גאון בתורה וענק בהשגה, צדיק וקדוש אציל מדות, האדם השלם. אשר הוא – רבי מרדכי - ומשפחתו לא היו נטועים באהלה של תורה וזולת אותה לחישה היה העולם התורני חסר את 'רבי מרדכי פגרמנסקי'.

עודו ילד רך ניכר רבי מרדכי בראש הברזל שלו ובמוחו הגאוני והמבריק. לאחר שרבי אליהו לופיאן זצ"ל לקחו עמו לישיבה בה עלה מעלות רמות, המשיך לישיבת טלז, גם לשם הגיע שמעו של העילוי הטבריגי. כשנוכחותו בישיבה העמידה בצל את הצוות והיה חשש שמא בגין כך תפרוץ מחלוקת מיהר לעבור לקובנה. מאוחר יותר התקבל לכהן כר"מ בישיבת 'תומכי תמימים' של ליובאוויטש, בריגא.

טרם פרוץ מלחמת העולם השניה, כשקולות מלחמה כבר נשמעו, מיהר רבי מרדכי לחזור לליטא, כל אותה תקופה היה משנן לעצמו ולאחרים: "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" וכל המאורעות וההתרחשויות הם על פי ה' שמאתו כוננו מצעדי גבר. הוא אף היה מתבטא: "אינני רואה גרמנים, אני רואה את פסוקי התוכחה מתקיימים", והרבה לחזק את סובביו.

במהלך המלחמה ניצל רבי מרדכי פעם אחר פעם בנסים פלאיים. מיד עם סיום המלחמה הגיע לקובנה, וברוחו הגדולה הבטיח להחדיר רוח של אמונה ויראת שמים בין שרידי התופת.

מוסר ומדות, היה ידוע כבעל שליטה עצמית מיוחדת, עד שלא היה מסובב את הראש בלי לחשב זאת מראש. נפטר כ' אלול תש"ל בהיותו כבן צ"ד.

נהנין ממנו עצה

כבר בימים אלו היו נחתכים על ידו ענינים של יחידים וכן צורכי ציבור, רבים היו שלא זזו מלעשות מאומה, בלי הסכמתו והדרכתו של רבי מרדכי זצ"ל.

כאשר רבי מרדכי זצ"ל עבר לצרפת, כבר היה מנהיג ביד רמה והפך לכתובת מרכזית לכל עניני הפליטים וכדומה וכך גם מאוחר יותר כשהמשיך ללודז' שבפולין.

על אף שכל ימיו היה רבי מרדכי זצ"ל צנוע ונחבא כשהוא עסוק רק בלימוד התורה, מחשבותיו שוטטו ברעיונותיו התורניים ובשבילי האמונה, אולם כאשר חובת השעה אילצהו להיות 'איש על העדה' נתגלה באישיותו פן נוסף והיא היותו נח לבריות ויודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד, - אך גם בתקופה זו היה כל כולו שקוע והוגה בדברי תורה.

תורה וגדולה

וכל מעשי תוקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי, הלוא המה כתובים וחקוקים בטוב טעם בגוילי הספר על דמותו, ולפנינו ציטוטים של כמה קטעים ששאבנו משם, להטעים מעט על דמותו הגדולה.

"זה עתה סיימתי לחזור על מסכת יבמות!..."

"ר' מוט'ל (- רבי מרדכי), לא ידע מטלה (- תפקיד ומשימה) מהי, מנהגו היה לטייל בין שבילי גן הירק, בפרדס או בבוסתן הפירות, שטופחו מאחורי הטירה, כשהוא שקוע ראשו ורובו בעומקה של סוגיא.

היה ממעט מאד באכילה ובשינה, ומסתפק מהם רק כדי מחייתו

רבי יוסף זצ"ל עם אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל בדיון הלכתי

גרידא. שעות על גבי שעות היה מתרוצץ והולך אנה ואנה אחוז מחשבות והוגה בתורה. היה שם לילות כימים בשקידה מאלפת, עד כדי אפיסת כוחותיו הדלים בלאו הכי".

"כוח הסבר באמת מיוחד במינו!"

"לעתים היה מגיע לבית המדרש ומוסר שיעורים לפי בקשה או הזמנה. סיפר רבי נתן צבי ברון שליט"א: יום אחד בעת שלמדנו בישיבה, הפתיע אותנו ר' מוט'ל בהופיעו אחרי היעדרות. הסתבר ששב משהות קצרה בשווייץ, שם התארח בבית גברת שטרנבוך, שהיתה מאד מסורה למענו ודאגה לבריאותו.

תיכף שהגיע לבאיי נכנס לבית המדרש, ושאל "מה לומדים"? השיבו לו: "מסכת מכות". "איזה דף"? הראו לו את הדף, והבין – בסוגיית "הרוג יציל" שבדף ו' עסקינן. על אתר נעמד להרצות שיעור בסוגיא הנלמדת, תוך בהירות ועמקות נפלאה, ולמשך שעתיים תמימות. כל כך שלט בענינים, עד שנראה היה כאילו זה עתה השקיע את תלמודו בסוגיא.

אכן כזה הוא היה. רגע קודם לכן לא ידע כלל מה לומדים, והנה הוא כבר נותן שיעור מקיף ועמוק בתוך הסוגיא. ראיתי לנגד עיני גאון עצום בתפארתו".

ה"אש של פעם"

"היוצא מן הכלל מהנהלת הישיבה המאוחדת שאמר שיחות מוסר לכל בני הישיבה, הוא הגאון המופלא רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל שדבריו היו מרטיטי נפש ולב", כך נרשם אודותיו.

לפנינו עדות מפי רבי ירחמיאל דון, תלמיד ישיבת נובהרדוק, שהתגלגל לבאיי:

ר' מרדכי היה נכנס לבית מדרש ומוסר שיחה 'לא סתם'. היו אלה דברים של אש, דברים היוצאים מן הלב. היה מכניס מחט בלב הבחורים. כולנו עברנו כמה דברים בשנים האחרונות, ובסך הכל היינו באמצע הדרך, טרודים בכל מיני סידורים. ופתאום פגשנו אדם השרוי כל כולו בעולם אחר, בעולם ההוא שהיה קיים לפני המלחמה.

תמהתי כבר אז, איך הצליח להציל את ה"אש של פעם" אחרי כל מה שעבר עליו?...".

פעמים היה מודיע על שיחה המיועדת להימסר בדירתו, ובחורים בני עליה היו מתכנסים ובאים להאזין, ופעמים הרצה את שיחותיו בבית המדרש, לפני כל בני הישיבה שמילאוהו עד אפס מקום, ואף על אדני החלונות, כנזכר...".

מצא טוב

פעם אמר: "מעולם לא הטיב אדם להגדיר אותי כאותה אשה שאמרה לי: בנים כמותך הלוואי ויהא לי, אבל בעל כמוך לעולם לא". בכך גם מסתתר הסיבה לעובדה שלא כמו כל הבחורים הפליטים, נישא רבי מרדכי זצ"ל רק לאחר שנים ארוכות. בנוסף חשש רבי מרדכי כי מחלה מקננת בגופו וגילה זאת ברורות בכל הצעת שידוך, עד שהצליחו לשכנעו כי במידה ויתחיל לאכול ולישון באופן מסודר, ירגיש בריא.

השידוך המיוחל עם אשה כשרה המתאימה לאותו אדם גדול, היתה מרת **בלומה שטרום** ז"ל, שהיתה בעלת כשרון עילויי וזכרון נפלא, ולכן ידעה

לפני החופה של רבי משה אהרן ראטה, במרכז נראה רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל בעל 'אבי עזרי', רבי יצחק אייזיק, אבי החתן רבי יוסף, עומד לידו בנו רבי אברהם אלי'

מספר שפות על בוריין. כל עניני היום היו סדורים ומחושבים בראשה עד לפרטי פרטים, כך שידעה בכל רגע מהו השעה המדויקת בלי להזדקק לשעון, זולת פעם אחת בבוקר.

לא ניתן לתאר את אושרה על כך, כי זכתה להינשא לבן תורה תלמיד חכם, וצדיק מופלג.

בן ארבעים וחמש היה רבי מרדכי כשנשא את מרת בלומה ז"ל.

פעם כאשר הגיעה מרת בלומה ז"ל אל רבי **אברהם ישעיה קרליץ** זצ"ל, בעל "**חזון איש**", לשאול את דבר ה' זו הלכה, הורה להכניסה וקם לכבודה באומרו "אשת חבר כחבר".

חביבין יסורין

למרות שבתקופת נישואיו הרגיש רבי מרדכי ז"ל שהוא בקו הבריאות, תיכף לאחר חתונתו כשאך עברו חודש וחצי פרצה מחלתו ובתוך זמן קצר נפל למשכב בחוליו אשר ממנו לא קם, אך גם בתקופה זו למרות הסבל הרב, לא מש ספר התורה מפיו של רבי מרדכי.

מיוחדת היתה הצורה בה קיבל רבי מרדכי על עצמו את היסורים הקשים שאפפהו, כפי ששמעוהו מתפלל: רבונו של עולם, פרע לי את כל עונשיי בעולם הזה, אל תשאיר לי שום חובות לעולם הבא. פעם אמר: אילו ידעו הבריות כמה טובים להם יסורים, היו הולכים לקנותם בשוק.

בכ"ה שבט תש"י נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארונו הקדוש של רבי מרדכי כשהוא בן ארבעים ושש שנים בלבד. וביום ל' שבט – שנה בדיוק לאחר נישואיו – הובא לקבורה בבית העלמין בבני ברק[781].

ג

תורת ארץ ישראל

בישיבת פוניבז'

פרק חדש נפתח בחייו של רבי יוסף זצ"ל עם הגיעו ארצה בשנת **תש"ט**, כשהוא לבדו ללא הוריו ואחיו.

---

781 לאחר פטירתו של רבי מרדכי נישאה זוגתו מרת בלומה לאדמו"ר רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים מסאסוב זצ"ל.

כהמלצתו של רבו רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל, פנה אל רבי **יוסף שלמה כהנמן** גאב"ד **פוניבז'** זצ"ל שאחר ששמע את דבריו, שמח לקראתו וקיבלו מיד לישיבה.

כבר בהגיעו ללמוד בישיבת פוניבז' בעודו בחור צעיר לימים, היה ניכר כי מיוחד הוא משאר הבחורים בני גילו, ויגיעתו בתורה דמתה לזו של גדולי תורה.

אהבתו לתורה לא ידעה גבולות, כשהוא דומה כצמא למים שמתנפל על המים כדי להרוות את צמאונו ולמרות שהוא שותה הרבה הוא אינו מרגיש רוויה.

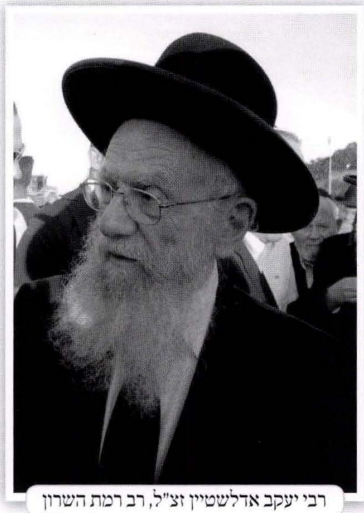
כך היה רבי יוסף באותם ימים, שהיה לומד כל ענין ביגיעה רבה, כשהוא חוזר על כל חידוש וסברה פעם אחר פעם. ומשנן לעצמו בזה אחר זה, את מהלך הגמרא. גם כשהסוגיא כבר היתה ברורה אצלו, עדיין לא מצא מנוח, לא הסתפק בכך, ומיהר לגשת אל ראשי הישיבה וגדוליה לשוחח עמהם על הנלמד, כשהוא אינו מתבייש לשאול שוב ושוב את הביאור הנכון בגמרא, שלא יצא תקלה תחת ידיו וכדי ללבן את הדברים עד שיהיו שמחים ומאירים כנתינתן.

קרן אור פניו

עדות נאמנה מאת רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, רבה של רמת השרון, מעידה עליו על רבי יוסף זצ"ל כאלף עדים, על האהבה בלי מיצרים לתורה:

"אהבתו לתורה לא התבטאה רק בהתמדתו המרובה משך שעות ארוכות, אלא אף באיכות הלימוד, כשהוא לומד כל דבר בעיון רב ומדקדק באותיות התורה ובדבריהם של התנאים והאמוראים, ראשונים ואחרונים.

לאחר שבירר ענין או סוגיא מסוימת היה מרצה את הדברים לפני הגדולים

רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, רב רמת השרון

ממנו וחוזר ומשננם פעם אחר פעם, עד שהיו הדברים מחוורים וברורים. כאשר תוך כדי חזרה ושינון מתלבנים הדברים ומתנוצצים רעיונות וחידושים נפלאים.

השמחה והדביקות שהיו לו לרבי יוסף זצ"ל בשעת הלימוד היתה ניכרת לכל, כשהוא מדביק את סובביו בלהטו".

מקיימה מעוני

ישיבת פוניבז' של אותם הימים עדיין לא מנתה בחורים רבים, ורבי יוסף זצ"ל היה בולט בישיבה כמתמיד עצום שלומד תורה במסירות נפש, שאינה ניתנת לתאר ולשער.

ימים של רעב היו הימים ההם, שאף זכו לכינוי 'תקופת הצנע', מפעם לפעם היה מגיע לישיבה מעט אוכל ממה שנשלח על ידי הג'ונט, אך רבי יוסף זצ"ל לא אבה ליהנות מכך בחוששו על כשרות המאכלים ולכך היה אוכל לחם צר בלבד, כשלא היה בכך בכדי להפריעו מלימודו.

את דברי המשנה[782] "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל" קיים רבי יוסף בעצמו באותם הימים כפשוטן, ולאושרו ולשמחתו לא היה גבול שזוכה להתענג בלימוד התורה וניכר כיצד מתקיים בו סיומה של המשנה: "ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

שלא יכנסו מעדנים למעיו

במהלך שיחה שמסר רבי יוסף זצ"ל באחת ההזדמנויות בישיבת "בית דוד" הזכיר אותם הימים: "בהיותי בחור בישיבה, בודד בלי הורים, לא היה בידי אמצעים לשום "העדפה" במזונות ומעדנים, אפילו לקנות לעצמי כוס סודה, שלא עלתה יותר מפרוטות בודדות".

מעט הכספים אותם היה מקבל מהוריו היה מקדיש לנסיעות לעיר הקודש ירושלים לעלות וליראות בהיכלם של גדולי תורה, כדי לזכות ולשוחח עמם בלימוד[783].

---

782 מסכת אבות פרק ו משנה ד.

783 בנו רבי מרדכי הי"ו.

הזמן שוה יותר

אחד מראשי הישיבה הכיר את מצבו של רבי יוסף והציע לו שילמד עם תלמיד תמורת תשלום, כך יהיה לו מעט מעות לצרכים המינימאליים. אולם רבי יוסף סירב באופן נחרץ, כשהוא מבאר את טעמו ונימוקו: "הלוא אם יש לי תועלת במה שאני לומד עם התלמיד, מדוע אקח מעות על התועלת שלי, ואם אין לי תועלת מכך, לא שוה לתת את הזמן היקר שלי, שביכלתי להתעלות בתורה, בשביל בצע כסף".

תלמידי הישיבה מעידים עליו על רבי יוסף זצ"ל כי היה מתייגע מאוד להגיע לחקר האמת ומשך שעות ארוכות היה יושב וכותב את מה שהעלה במצודתו בבירור הנלמד ומה שהתחדש לו תוך כדי לימוד, כשכל דקה פנויה הוא מקדיש לכך[784]. זאת למרות שהתקשה בכתיבת ועריכת דבריו, מאחר ובילדותו ברוסיה, לא הורגל בכתיבה.

רבי שמואל רוזובסקי ראש ישיבת פוניבז'

כך תוך תקופה קצרה בלבד כבר עמדו ראשי הישיבה רבי **שמואל רוזובסקי** זצ"ל ורבי **דוד פוברסקי** זצ"ל על טיבו של רבי יוסף זצ"ל ונוכחו בהתמדתו המופלגת והיותו בר אוריין אשר שבילי התלמוד נהירים לפניו.

רבי דוד פוברסקי - ראש ישיבת פוניבז'

784 כעדותו של רבי משה אהרן ברוורמן שאף היה ישן עמו בחדר אחד.

ד

בהיכלם

עם רבה של פוניבז'

באותה תקופה זכה רבי יוסף זצ"ל ונקשר מאוד אל **גאב"ד פוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל**, ואף הוא – גאב"ד פוניבז', החזיר לו אהבה רבה ובמשך כל השנים דאג עבור רבי יוסף זצ"ל כפי יכולתו.

קנינים רוחניים נעלים זכה רבי יוסף זצ"ל לרכוש במחיצתו של הרב זצ"ל. כשהוא אף משמיע לפני רבי יוסף זצ"ל דברים שאחרים לא זכו לשמוע ממנו.

רבו בעל 'אבי עזרי'

מאוחר יותר כשרבי **אלעזר מנחם מן שך זצ"ל בעל 'אבי עזרי'** הצטרף לשורת ראשי הישיבה, הוסיף רבי יוסף זצ"ל לדבק גם בו ומאז ראה בו את רבו בתורה ואף בעניני חולין, כשראש הישיבה מחזיר לו אהבה ומקרבו ומחבבו מאוד.

חיבה יתירה זו נמשכה ביניהם כל השנים. כפי שהיא מתבטאת בכתובים כשבמכתב משנת תשל"ה כתב עליו:

"ידידי הרה"ג מוכתר במעלות טובות בהמדות שמנו חכמים בקנין התורה".

בעל אבי עזרי, רבי אלעזר מנחם מן שך
ראש ישיבת פוניבז'

גם בהסכמה המיוחדת אותה נתן ראש הישיבה לרבי יוסף זצ"ל על ספרו **'שיח יוסף'** הוא מגלה דעתו עליו, בדברים כאלו:

"...ביחוד שהביא לפני אחד מהמיוחדים שאני מכירו עשרות בשנים שמשמש כראש כולל 'בית דוד' וכרב הקהילה כאן בבני ברק, שעלה ונתעלה ביראתו הקודמת לחכמתו, אינו צריך לדידי ולדכותי, ומוחזקני בו שכל דבריו נכונים ואין שום נטיה מדרך האמת".

מאז נקשר רבי יוסף אל בעל "אבי עזרי" לא היה צעד שעשה ופעל בלי להתייעץ

תחילה עם רבו, כשהוא מנחה אותו בכל דרכיו וברבות הימים אף הלך לאורו והדרכתו בדברים שנגעו לכלל, ולא אחת סיפר רבי יוסף זצ"ל על הוראות מדויקות אותן קיבל מראש הישיבה, שלימדו והדריכו על מה רב בישראל צריך לעמוד בתוקף ומתי עליו להעלים עין ולוותר.

בעצתו ובעידודו של ראש הישיבה, לא מש רבי יוסף מאהלה של תורה והיה ספון בארבע אמות של הלכה, כשהוא נזהר שלא להזדקק לשום עסקנות ציבורית, גם כשהתעלמותו מהם מכורח הנסיבות העלו תמיהות ותהיות, העדיף רבי יוסף זצ"ל להתרחק מהכל, ולקיים בעצמו את דברי חכמינו ז"ל[785], "מוטב יהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום".

למרות זאת באופן חריג, כשהדבר נגע לכבודו של רבו חרג מהרגלו זה, וכאשר נוצר הצורך, כשרבו – ראש הישיבה בעל "אבי עזרי" יחד עם **הסטייפלער**, רבי **יעקב ישראל קנייבסקי** בעל **"קהילות יעקב"** זצ"ל יסדו את עיתון 'יתד נאמן', מינו את רבי יוסף זצ"ל כיו"ר העמותה להשפיע מרוחו על דרכה, ובהתערבותו האישית אף נמנעה סכנה ממשית לקיומה של העיתון.

לבקשתו של רבו ראש הישיבה בעל "אבי עזרי" אף הצטרף לועד הרבנים המופקד על פיקוח הכשרות של בית דין צדק "שארית ישראל" כשהוא מאציל מהודו ותורם רבות לכשרות המהודרת שלהם. בשנים הראשונות מונה על השוחטים לפקח על בדיקת הסכינים.

הוא שכל השנים הקפיד רבי יוסף זצ"ל לאכול רק בשר משוחטים מסויימים אותם הכיר כבר מן העבר, בתקופה זו כשרבו בעל 'אבי עזרי' הדריך את הקמתה של מערכת הכשרות מבית דין צדק של 'שארית ישראל', ויתר רבי יוסף על אכילת בשר, מאחר ובתחילה לא היה מתאפשר לו להיות נוכח בעצמו בשחיטה של 'שארית ישראל', לכן לא היה בשר בביתו במשך תקופה ארוכה, ואף בשבתות אכלו רק דגים, עד כדי כך חשש לכבוד רבו.

היה ובעל 'אבי עזרי' הרגיש כי הסובבים לא ירדו לסוף דעתו ולא הבינו אותו נכונה, היה זה לאחר שהשמיע דברים אם בשיחות בישיבה או במעמדים אחרים, והדברים התפרשו שלא כהוגן וכיוצא בזה. היה רבי יוסף זצ"ל עולה אליו ומבקש לדעת אם הבין את הדברים כראוי ובעל 'אבי עזרי' היה שמח

785 מסכת עדיות פרק ה משנה ו.

בכך מאוד כי עדיין יש מי שהבין אותו כראוי, ולכך, אף סמך עליו את ידו בכל, בידעו כי הוא מבינו נכונה.

בתקופה מסויימת נחלש רבי יוסף זצ"ל ולהבראתו שהה בביתו למנוחה, מתוך דאגה אישית הגיע רבו בעל 'אבי עזרי' זצ"ל רגלית, מספר פעמים לבקרו בשבת אחר הצהרים לדרוש בשלומו ולכבדו.

במחיצת ה'חזון איש'

מי שלא היתה משנתו סדורה, היה חושש להיכנס אל רבי אברהם ישעיה קרליץ זצ"ל בעל **'חזון איש'** ולשוחח עמו בלימוד.

שונה היה רבי יוסף זצ"ל שתוך תקופה קצרה מאז שהגיע ללמוד בישיבת פוניבז' כבר היה מרבה ללכת אל ביתו של בעל 'חזון איש' ולשוחח עמו בלימוד[786]. כשהחזון איש זצ"ל מגלה כלפיו אהבה רבה וממתין עליו מתי יבוא שוב לשוחח בלימוד.

מלבד מה שהיה מגיע רבי יוסף זצ"ל לעתים מזומנות אל ה'חזון איש' וכפי שהעיד בהזדמנות כי הוא זכה לשוחח עמו בלימוד "עשרות פעמים", נוסף עליהם הקביעות שהיתה לו להיכנס לפני ולפנים מדי שבת בשבתו לפני מנחה גדולה.

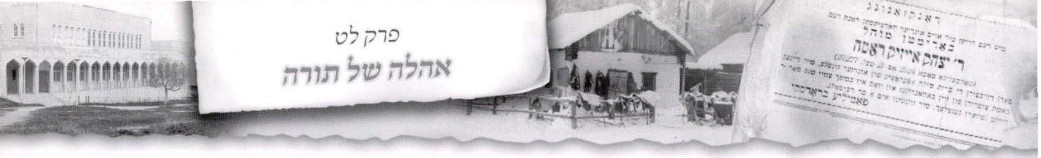
786 כעדותו של רבי משה אהרן ברוורמן, שאף מציין כי הוא זוכר מה ששאל רבי יוסף ומה שענה לו החזון איש, בשני סוגיות בענין 'קם דינא' בדיני ממונות ובסדר קדשים.

החזון איש, רבי אברהם ישעיה קרליץ זצ"ל בוחן ילדים בישיבת השרון לידו רבי שמואל רוזבסקי מראשי ישיבת פוניבז'

החזון איש, רבי אברהם ישעיה קרליץ זצ"ל

בהזדמנות מסוימת ביקש ה'חזון איש' שיקראו מהישיבה בפוניבז' את הבחור ראטה. כשאמרו לו שישנם בישיבה שני בחורים בשם ראטה, נענה ה'חזון איש' כי כוונתו לראטה הלמדן.

אי"ש ראו עיניו

הרבה למד רבי יוסף זצ"ל מרבותיו והרבה הנהגות מיוחדות רכש אצל ה'חזון איש', אצלו אף זכה לרכוש את דרך הלימוד החל מבירור עיוני בדברי חז"ל, ראשונים ואחרונים, כשהוא זוכה להדרכה מפורטת כיצד להגדיר את הדברים ולהעמידן על דיוקן, מה שמסייע רבות לחקר ההלכה, ולמד ממנו ללבן ולהוציא מתוך הדברים את השמעתתא אליבא דהילכתא, להלכה ולמעשה.

לא זו בלבד, אלא אף בעניני השקפה זכה רבי יוסף זצ"ל להדרכה מיוחדת בצלו של צדיק זה שנשא את משא הדור על כתפיו.

רבי יוסף זצ"ל אף סיפר כי שמע בהזדמנות מרבי יוסף שלמה כהנמן, גאב"ד פוניבז' זצ"ל: "**על דבריו של ה'חזון איש' יש להתעמק**". ואף אמר: "החזון איש, עולה בעמקות שלו על רבים מגאוני ישראל מהדור האחרון, וגם אם היה חי לפני מאה שנה היה מיוחד בין גדולי ישראל".

אצל הרב מבריסק זצ"ל

מפעם לפעם אף היה רבי יוסף זצ"ל נוסע במיוחד לעלות וליראות בהיכלו של רבה של בריסק, רבי **יצחק זאב הלוי סולוביצ'יק** זצ"ל, כדי להציג לפניו את שאלותיו וספקותיו בלימוד ולטייל בנבכי הסוגיות.

בצעירותו

רבי יצחק זאב הגרי"ז מבריסק זצ"ל

מאוחר יותר, כשבנו של גאב"ד בריסק זצ"ל פתח את שעריה של

הישיבה ללימוד 'תורת הקדשים' כשיטת בית בריסק, וחיזרו אחר תלמידי חכמים המתאימים וראויים להצטרף לשורותיה. היה זה ה'בריסקער רב' זצ"ל שהשגיח בעצמו על בחירתם.

רבי יוסף זצ"ל נמנה בין אלו שאושרו על ידו להימנות על לומדי הישיבה. אך מסיבות אחרות, לא יצא הדבר לפועל ורבי יוסף זצ"ל המשיך את לימודיו בישיבת פוניבז'.

אצל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל

לעתים קרובות אף היה רבי יוסף זצ"ל עולה לרגל לתל אביב לבקר בהיכלא דמלכא של האדמו"ר רבי **אהרן מבעלזא** זצ"ל, לחסות בצילא דמהימנותא, להתבשם מאורו ולהתברך מברכות קדשו.

אצל גאב"ד טשעבין זצ"ל

מאז עלה ארי מבבל, וגאב"ד **טשעבין, רבי דוב בעריש ווידענפעלד** זצ"ל בעל **דובב מישרים** עלה ארצה, החל רבי יוסף זצ"ל לנסוע אליו לעתים קרובות, ולהביא לפניו את אשר העלה במצודתו בלימודו ולטייל עמו בדברי חכמים וחידותם.

כמי שהיה ראוי ומוסמך, ראו בו גדולי הדור כמי שמתאים להיות שליח נאמן להעביר שליחויות אל גאב"ד טשעבין זצ"ל.

האדמו"ר מבעלזא, רבי אהרן זצ"ל

גאב"ד טשעבין זצ"ל

וכאן שני כתובים

מעניין להביא ציטוטים מרבי יוסף זצ"ל על הקשר האדוק שנוצר בינו לבין גאב"ד טשעבין זצ"ל.

את הראשונה חקק בעצמו בהקדמה לספר "שיח יום", והיא נסובה בגין קונטרס לחיזוק 'עמל התורה' שרבי יוסף זצ"ל היה מהעושים כדי להוציאה לאור ואף ביקש מגאב"ד טשעבין זצ"ל להדפיס שם מדברי תורתו.

מחמת ענותנותו של רבי יוסף זצ"ל הוא מעלים בדבריו, כי הוא היה מן המבקשים והמוציאים לאור של הקונטרס.

וכה כותב:

"בדידי הוה עובדא עם מרן רשכבה"ג הגאון מטשעבין זצ"ל בעל "דובב מישרים", ויש בעובדה זו חיזוק גדול, באיזו זהירות גדולה התייחסו וניגשו גדולי דורנו לבאר עמוקות בזוה"ק, אשר היום נשתכחה השגה זו רח"ל וניתן הדבר לדריסת רגל הרבים.

דהנה לפני למעלה משלשים שנה יצא לאור קונטרס ליקוט בענין חשיבות עמל התורה.

ופעם אחת נכנסתי למרן זצ"ל וראיתי קונטרס זה על שולחנו, והחל לשבח קונטרס זה מאוד. ואז נתעוררה בלבי תמיהה כיון שידעתי שבקשוהו שיצטרף אל הכותבים בקונטרס זה וסירב ולא פירש הטעם, על כן החילותי קצת להתפלא על כך.

ואז ענה לי מרן זצ"ל בערך בזה הלשון: 'אפרש לך את האמת, אני זהיר בדרך כלל מלהביא במכתבי תשובות שלי ראיות מהזוה"ק וכיון שראיתי מהדפים שהביאו לפני, שמוזכרים בחוברת ציטוטים מדברי הזוהר הקדוש נמנעתי מלהשתתף בכתיבה בקונטרס יקר זה'..."

יבוא הכתוב

בשנית העיד רבי יוסף זצ"ל בכתובים על הקרבה המיוחדת לה זכה בצל הקודש של גאב"ד טשעבין, כפי שהוא מגולל במכתב נדיר אותו כתב לאחד הרבנים שזלזל ברבים בכבוד תורתו של רבי **אלעזר מנחם מן שך**, בעל **'אבי עזרי'** וראש ישיבת פוניבז' זצ"ל.

וכה דבריו:

"במכתבי זה באתי למסור לכבוד תורתו שליט"א הוראה ברורה שקיבלתי ממרן הגאון שר התורה מטשעבין זצ"ל, אשר היה מהמאורות

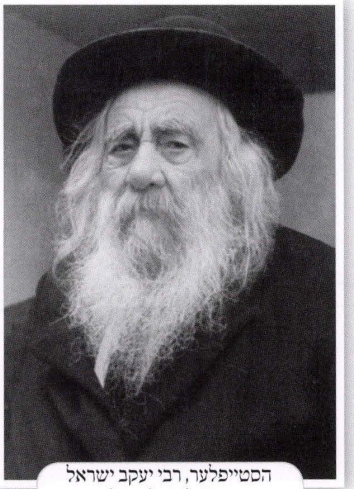
המיוחדים שהיו מאירים באור זך את כלל ישראל, ותודה לה' שזכיתי להיות אצלו כמה עשרות פעמים ולשוחח עמו בדברי אלקים חיים.

מעשה שהיה שנכנסנו אצלו חברי החשובים ממני ואנכי באיזה ענין, ונתעורר מעצמו ואמר לנו על דבר השמועה ששמע שזלזלו קצת בכבוד תורתו של מרן הגאון הרא"מ שך שליט"א [זצ"ל], 'ורצונו למחות על כבוד תורתו ולכתוב מחאה על זה', עכ"ל.

והוסיף ושאל אותנו אם אנו חושבים שמחאתו יכולה לגרום הפסד להגאון הרב שך שליט"א [זצ"ל] ו'הנני סומך בזה על אומדנה שלכם'. והוסיף לספר שפעם מחה על כבוד התורה של תלמיד חכם אחד, ואחר כך היו טענות שבמחאה נגרם הפסד.

ואף כי בענין שלשמו נכנסנו סירב, ופירש לנו נימוקים על זה, ויעץ לנו להיכנס לאדמו"ר מגור זצ"ל על זה (ונכנסנו והצלחנו), **וראינו בזה אצילות הנהגתו וענותנותו הגדולה. אמנם הוסיף ואמר שבענין כבוד התורה, לא עושים חשבונות כאלה ומשום הכי 'רצוני להזדקק ולכתוב מחאה".**

במחיצת הסטייפלער

הסטייפלער, רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, בעל קהילות יעקב

גם בהיכלו של **הסטייפלער**, רבי **יעקב ישראל קנייבסקי**, **בעל 'קהילות יעקב'** זצ"ל היה רבי יוסף כבן בית מתייצב לעתים קרובות לשוח בדברי תורה ולהתייעץ בדבר הלכה, כשהקשר אמיץ וחזק.

עד כדי כך הגיעה הערצתו של הסטייפלער אל רבי יוסף זצ"ל, שכל אימת שהגיע היה קם לכבודו מלוא קומתו.

הרבה למדתי מרבותי

רבי יוסף היה יודע כיצד להסתופף בצילם של גדולי תורה וליצוק מים על ידיהם, כשהוא מתבונן ומתחקה על כל פרט מהנהגתם ולומד מכל מעשה ותנועה.

רבי יוסף זצ"ל שפע סיפורים ועובדות ממה שחווה בעצמו בצלם של גדולי עולם אצלם הסתופף, וממה שהכיר וידע מגדולי הדורות הקודמים[787].

כל מעשה ועובדה קיבלה אצלו משמעות של 'תורה היא וללמוד אני צריך', כשהוא מתעמק במעשיהם ודרכיהם, לא אחת היה מבאר את המקור להנהגתם באופן מסוים ולא באופן אחר, כשהוא משתדל ללמוד מהנהגותיהם.

ה

בית של תורה

רחיים על צווארו ועוסק בתורה

בשנת תשט"ו נשא רבי יוסף זצ"ל את זוגתו הרבנית מרת וויכנא ז"ל[788], בתו של מורו ורבו רבי אברהם אליהו מייזעס זצ"ל אצלו למד ב'באיי'.

שמחת הנישואין התקיימה בבני ברק, כאשר אמו הגיעה מבראזיל הרחוקה בכדי להשתתף עמו ביום שמחתו. אך מאביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל נבצר

---

787 כשרבה של פוניבז' הביא פעם לישיבה מספר תלמידי חכמים ניצולי שואה, כדי שיהיו דוגמא לבחורים, נצמד אליהם רבי יוסף זצ"ל וביקש ללמוד מהם על הליכותיהם של גדולי עולם מדורות קודמים, אותם עדיין זכו הזקנים להכיר.

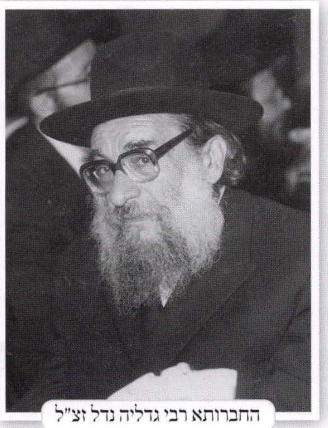
788 נולדה בכ"ד סיון תרצ"ה. נודעה כאשה צדקנית וטובת לב שעמלה כל ימיה כדי שצאצאיה יזכו לשבת על התורה ועל העבודה, ותפילותיה היו מתוך אמונה פשוטה.

תמונות העיר בני ברק

בימים עברו

בשנותיה הראשונות

להשתתף בשמחת נישואי בנו, מאחר ועול השחיטה והכשרות בבראזיל היו מוטלים עליו[789].

החברותא רבי גדליה נדל זצ"ל

אחר נשואיו נשאר רבי יוסף זצ"ל להתגורר בבני ברק, והמשיך ללמוד בכולל פוניבז'. כשהוא הוגה בתורה מבוקר עד לילה ואת ארוחותיו היו מביאים לו בסמיכות לבית המדרש.

באותה תקופה חי רבי יוסף זצ"ל בדחקות נוראה, פעמים אף נאלץ למדוד את היין, בכדי למזגן במים שיהיה בהם כדי חלוקה לכמה פעמים.

בתקופה מסוימת שהה מחוץ לבני ברק במשך כל השבוע, ולמד בחברותא עם רבי **גדליה נדל** זצ"ל, שנודע בגאונותו העצומה.

כבר באותו עת הרגיש חובה להרביץ תורה ולזכות את הרבים, והחל למסור שיעורים לאנשי הסביבה.

חותנו רבי אברהם אליהו מייזעס

חותנו רבי אברהם אליהו זצ"ל גילה כי כבר כששוחח לראשונה עם רבי יוסף זצ"ל בהגיעו להתקבל לישיבה ב"באיי" חשק בו ושם עיניו עליו וייחל כי יזכה בו לחתן עבור אחת מבנותיו.

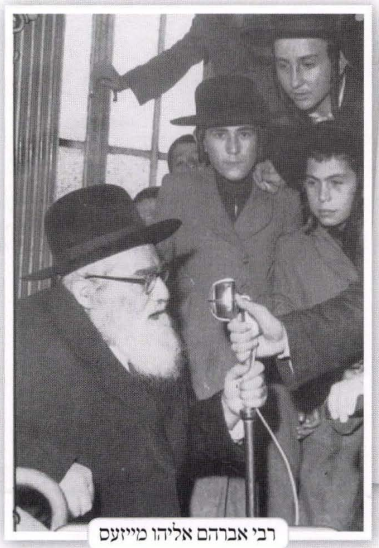
אחד היה אברהם

רבי **דוב בעריש וויזענפעלד** זצ"ל גאב"ד **טשעבין** ובעל "**דובב מישרים**" שנודע בזהירותו הרבה שלא להוציא מפיו מלה מיותרת, התבטא עליו על רבי אברהם אליהו זצ"ל: "**הוא היה מעובדי השם היחידים בדור**".

עוד תחת שלטונם של הסובייטים הקים רבי אברהם אליהו זצ"ל את "**ישיבת מסירות נפש**" בה היו מלמדים את התלמידים, כיצד להיות מוכנים ומזומנים גם לפשוט את צווארם על קידוש שמו יתברך. התלמידים העידו כי אחר שיחותיו של רבי אברהם אליהו, לא היה מי מהתלמידים שלא היה מוכן ומזומן להיעקד על קידוש השם.

---

789 מעשה החטיפה שאירעה עם רבי יצחק אייזיק כאמור בפנים הספר התרחשה בליל החתונה.

רבי אברהם אליהו מייזעס

בן אברהם

חלק שני

בית מוסר ושער משיח

שער ספרו "בן אברהם"

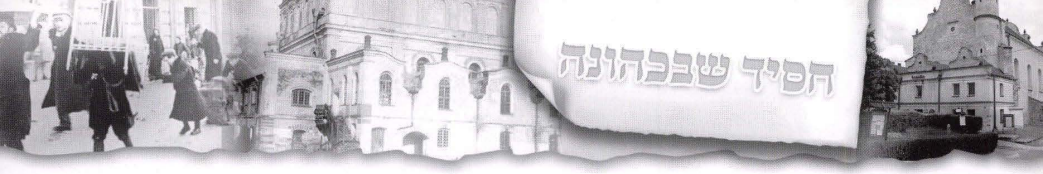
בעקבות פעולותיו נידון רבי אברהם אליהו כמהפכן ונידון לגלות בסיביר - כשנשאל קודם גזר דינו אם יש לו לומר דבר להגנתו, נענה: "במה שנוגע אלי, הנני בטוח כי אינכם יכולים להרע לי, וכל מה שהקב"ה עושה עמי היא לטובה, ומה שנוגע אליכם הנני בטוח כי מהרה אזכה לראות במפלתכם ולדרוך על קברכם".

במשך עשר שנים בסיביר עבר את כל מדורי הגיהנום כשלמרות הכל הקפיד על קלה כבחמורה.

לאחר שהשתחרר בנסים גלויים מסיביר, כשחזר לביתו במוסקבה, נתן דעתו תחילה לחפש את כתביו אותם הטמין בארגז סגור במקום, אך אלו נעלמו ולא נמצאו עקבותיהם[790]. הדבר היחיד שמצא במקום היה משניות סדר נשים, אך כשרצה לעיין בהם נוכח כי אינו מסוגל. השנים הרבות בסיביר, בלי שיראה ספר קודש מול עיניו, הצרות הרבות והעינויים שסבל בשנים אלו, השכיחו ממנו את הכל.

מגודל שברונו, התיישב על המפתן והחל למרר בבכי תמרורים כשכל הרצפה תחתיו נרטבה. לאחר מכן, החל במרץ נעורים ללמוד הכל מהתחלה,

790 חידושים ממנו נדפסו בספרו "בן אברהם".

כשהוא מתחיל מא' ב', וכך הלך והתקדם כשאט אט חזרה אליו זכרונו והחל להיזכר גם מה שלמד לפני שנות הגלות.

לאחר שנפגש עם משפחתו[791] הוא הגיע לצרפת שם פתח את הישיבה בבאיי, כשהוא מוסר במקום שיעורים בעיון לבני הישיבה. וכאמור אף רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל הצטרף עמו לעמוד בראש.

ואחר כך ילמד

גם לאחר נישואיו המשיך רבי יוסף לעלות מעלות רמות בדרך התורה, כשהוא מסגל לעצמו גינונים מיוחדים של שמירה והקפדה על הליכותיו כפי הראוי למי שאין לו בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

סדר יומו

בשכבו ובקומו מן הבוקר עד הערב היו כל הליכותיו מדודות בזהירות ואצילות, פסיעה אחר פסיעה היו רצף של סעיף אחר סעיף בשולחן ערוך עם הנושאי כלים.

סדר זה היה נפתח כבר באשמורת הבוקר והולך ומתמשך משך רוב שעות היממה עד אשר בשעות המאוחרות של הלילה, היה מגיע אל קצה גבול יכולתו להמשיך.

---

791 זוגתו הצדקנית, שהיתה בתו של הגאון רבי שלום מאישישוק זצ"ל מגדולי תלמידי בעל 'חפץ חיים' זצ"ל בכולל קדשים, ושלש בנותיו.

בספר "רב רבנן" עמוד דש, כותב "סיפר [רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בעל 'שבט הלוי' וראש ישיבת חכמי לובלין] ממחותנו הגרא"א מייזעס זצ"ל, שהיה ת"ח מופלג וסיגף עצמו מאד. ובעת שהיה בסיביר תשע וחצי שנים, והיה דר שם במסירות נפש ורוב האנשים לא היו יכולים לסבול כל כך הרבה שנים [שלא שרדו], וסיפר לי שעשה שם סוכה ע"י דפנות של קרח ולמעלה הניח קצת עצים לסכך.

והמשיך רבינו, שהגרא"א ניצל מסיביר על ידי מעשה פלא, שכאשר קיבל הוראה ממלכות סטאלין ימ"ש שיקח רכבת ויסע יותר לצפון רוסיא שהוא קר מאד, והלך לתחנת הרכבת ולא ידע איזו רכבת נוסעת לצפון, ועלה על איזו רכבת וישב עליה והתחילה לנסוע לדרך אחרת ולא לצפון, ועי"ז ניצל בהשגחה עליונה. בדרך ראה לראשונה את ידיו שהיו מלאות פצעים ומכות ואת חולשת גופו מרוב תעניותיו, והלך לביתו ונקש על הדלת, אשתו פתחה את הדלת אבל מחמת צרות הזמן לא הכירה אותו ולא הסכימה שיכנס לביתו. התיישב על המדרגות והתחיל למרר בבכי באומרו: "לא די כל הצרות ועכשיו יש לי צרה גדולה מהכל. אח"כ נתן לאשתו סימנים והסכימה שיכנס, אח"כ נע לפראג ומשם לארץ ישראל, אמנם לא האריך שם ימים. וסיים: שהיה תלמיד חכם מופלג וסיגף עצמו מאד".

פרק מ

ויוסף היה רועה

א

רב כהנא

עומד בראש

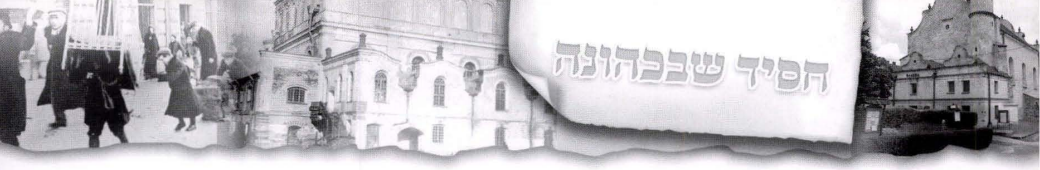
מן השמים הועידו את רבי יוסף, לעמוד ולשרת, להתייצב לפני קהל קודש, כראש וראשון. תפקיד לה התמסר רבי יוסף זצ"ל, הרבה מעל ומעבר למצופה ממנו, כשהוא אינו עושה הנחות לעצמו ואינו משתמט ממאומה, אלא להיפך, עוד הוסיף לעצמו עמל בכל מה שראה צורך ונחיצות, למען התורה וכבוד שמים. כשעם זאת, שקל היטב בכל צעד ושעל, שלא יצטרך לבטל מלימודו אפילו במשהו, בדברים שאינם הכרחיים שהוא עצמו יטול זאת על עצמו.

כי טוב פתר

פרק מיוחד בחייו של רבי יוסף זצ"ל היא היותו מורה הוראה לרבים. למרות ששנים רבות הוא היה משיב לשואלים דבר להלכה ולמעשה. עדיין היה כל ימיו מיראי ההוראה, שלא היה נבהל להשיב ובכל פעם שהובאה לפניו שאלה, היה מעיין מחדש בפוסקים, כאילו שזו לו פעם ראשונה שנשאל.

בהזדמנות אמר שכמעט ולא אירע לו שלא ענה לשואל את מה שהיה בכוונתו תחילה לענות, למרות זאת, לא זז מדרכו לברר בכל פעם מחדש את הענין, ולעיין בדברי הפוסקים הדק היטב ולמרות שלעתים היה כרוך בכך אי נעימות, שלא השיב מיד והיו כאלו שזלזלו בו בגין כך.

לעתים אף הגדיל רבי יוסף זצ"ל והפנה את השואלים אותו לרבנים גדולים כשהוא מבקש מהם להודיע לו, מה פסקו אלו. גם כשהשיב ביקש לא אחת את מספר הטלפון של השואל, באומרו כי מאוחר יותר הוא מבקש לעיין שוב בענין ואם יאלץ לשנות את דעתו שיהיה לו אפשרות לחזור אליו.

ויען יוסף

מאחר שנוכח כי במידה ומתעוררות שאלות דחופות בשעות המאוחרות של הלילה, קשה למצוא רב שיענה על כך, החליט להקדיש זמן מיוחד בכל לילה ואף בלילות שבת קודש שיוכלו להגיע אליו עם שאלות דחופות.

לא אחת, נאלץ רבי יוסף זצ"ל לענות לשואלים מעבר לטלפון בשעת לילה מאוחרת, שיגיעו אליו כדי שיוכל לענותם דבר, ואף שכבר היה באפיסת כוחות התנמנם לכמה רגעים על גבי הסטנדר, כשהוא מעמיד אי מי מעליו להעירו ברגע שהלה מגיע. לעתים נדירות אירע ובשעות המאוחרות של הלילה נאלץ לבקש מהשואל שיחזור אליו למחרת, אך כל זאת, היה רק באופן שהשאלה סבלה דיחוי.

פעמים כשרבי יוסף זצ"ל ביקש להקל, וחשש שמא השואל ידמה מכך בעתיד לשאלות נוספות. חקרו היטב על כל פרטי השאלה והצדדים, כדי שיבין שלא יבוא להקל בעתיד על סמך הפסק שקיבל כעת.

ב

בית דוד אש ובית יוסף להבה

ביקש לישב בשלוה

סיפורה של "בית דוד" היא הקהילה שם שימש רבי יוסף זצ"ל כראש ורב משך שנים ארוכות, החלה ביני עמודי ביתו של רבה של פיורדא, רבי **דוד כהנא שפירא** זצ"ל שהיה מגדולי הרבנים בפולין[792].

הוא הגבר אשר כל אותם שנים שדר בגולה בעיר פיורדא היו נימי נפשו קשורים לארץ הקודש, ומשאת נפשו היתה להשתקע ולקבוע את משכנו בארץ הקודש. בעקבות כך אף רכש בית בבני ברק, כשהוא מתכוון להקים שם את בית מדרשו ומקום להרבצת תורה ויראה.

אולם זמן קצר לאחר שעלה לארץ הקודש, נתבקש לישיבה של מעלה.

---

792 רבי דוד כהנא שפירא – בן רבי מרדכי צבי זצ"ל חבר בי דינא רבא דקראקא בנו של רבי משה נתן זצ"ל אב"ד ראדום וקשונז מח"ס 'שמן למאור'. גדל והתחנך אצל דודו האדמו"ר בעל 'שם משמואל' מסוכטשוב זצ"ל. נשא את בתו של רבי חיים יהושע גוטשכטר זקן הרבנים לעדת ווארשא. היה חבר ועד הרבנים בווארשא, ואחרי השואה כיהן כרבה של פיורדא בגלות אשכנז. היה מקורב מאוד לאדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצ"ל. נפטר בשבת חוה"מ סוכות טו"ב תשרי תשל"א בעיה"ק ירושלים ת"ו, ונטמן בהר המנוחות.

לזכר עולם יהיה

אחוזת מרעים מתלמידיו ובראשם הרבני רבי **יוסף ברוך קנל** ז"ל התאספו יחדיו לאחר פטירתו וביקשו לבסס את מקום התפילה שבביתו להכינה לבית הכנסת עבור הסביבה שיהיה לזכרו ולעילוי נשמתו, כששאיפתם הוא למלאות את שאיפתו של רבם להקים מקום תורה ויראה עבור בני עליה.

באותה תקופה קבע רבי יוסף זצ"ל את מקומו ללימוד התורה ברחוב חפץ חיים בבית החסידים דגור, הסמוכה לכולל פוניבז'. רבי יוסף זצ"ל בהתמדתו ובמדותיו האצילות הקרין על כל סביבתו ועל בעלי הבתים שלמדו שם, והיו מהם שאף בקשו ממנו שימסור להם שיעור תורה קבוע אחת לשבוע, שיעור שנמשך בעקביות ובהתמדה עד ערוב ימיו. משתתפי שיעור זה, היו אלו שהמליצו לפני תלמידי רבה של פיורדא, שתורה מונחת בקרן זוית וביכולתם לזכות במרגלית טובה, שיעמוד בראשות בית המדרש כרב וכמשפיע רוחני.

אלו האחרונים עלו לביתו של בעל 'אבי עזרי' זצ"ל לשאול אותו על כך, וכמובן שהוא המליץ עליו בחום ובפה מלא.

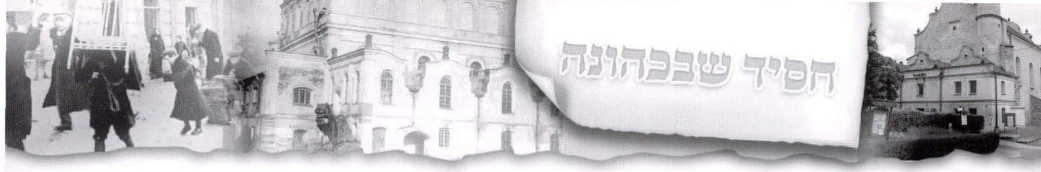
עטרה לראש יוסף

בחודש תמוז תשל"א, הגיעו הגבאים אל רבי יוסף זצ"ל בהצעה לכהן כרב וכראש כולל בקהילת "בית דוד". תחילה סירב רבי יוסף זצ"ל ליטול את העטרה על ראשו, אולם נעתר להם להתפלל עמהם ולקבוע את מקומו לתורה ולתפילה בבית המדרש, כדי שמי שרוצה יוכל לשוחח עמו בלימוד, להתייעץ עמו או לשאלו דבר הלכה. אך לאחר זמן כשראה שכוונותיהם של הגבאים במקום כנים וברצונם להקים קהילה תורנית מפוארת, הסכים רבי יוסף זצ"ל ליטול עליו את עול הרבנות.

בעל 'אבי עזרי' אמר פעם לרבי יוסף זצ"ל, כי כל המאמץ השנתי כדאי, אפילו עבור יהודי שיגיע אליו פעם בשנה למכירת חמץ והוא בדבריו יוכל לחזקו ולעודדו. בהתאם לכך אף הקפיד בעל 'אבי עזרי' זצ"ל שבכל האזור יהיה רבי יוסף זצ"ל היחיד שמוכר חמץ.

איש אשר רוח בו

כמה גדולים מעשיו של רבי יוסף זצ"ל, שעל אף שראשוני המצטרפים לבית המדרש כמתפללים קבועים, היו תושבי השכונות הסמוכות, בפאתי בני

ברק ורמת גן, ודעותיהם ומעשיהם היו פשרניים, השכיל רבי יוסף בדרכו המיוחדת לא להתווכח עמהם, ולמצוא מסילות ללבבם, לקרבם לנתיבות התורה והיהדות עד שתוך תקופה קצרה כל אלו שלא התאימו עצמם לקהילה עזבו את המקום ללא שום ריב ומדון והשאר נקשרו בעבותות אהבה אל רבי יוסף בגין האהבה שהקרין עליהם.

כדת של תורה

רבי יוסף זצ"ל אף ידע לעמוד ביד תקיפה על כל קוצו של יוד, ורבות הדוגמאות לכך, כמו פעם שחתן בר מצוה עלה לתורה וזרקו עליו שקיות ממתקים ורבי יוסף הבחין כי אי אפשר לפתוח את השקיות ללא חילול שבת. דפק על הבימה והכריז כי אסור לפתוח את השקיות בשבת.

פעם אחרת כשנוכח בשמחת תורה שאנשים משתהים בהיכל השני שם הוגש קידושא רבה לכבוד היום, העיר כי אין זה מכבוד התורה שאין ממהרים לשוב למקום ההקפות להשתתף במעמד לכבודה של תורה.

על פיו ישק דבר

רבי יוסף זצ"ל אף עמד על המשמר מי יהיו אלו שישאו דברים בקהילה, כשהוא עומד על כך שלא ימנו מגיד שיעור וכדומה לפני שמתייעצים עמו. גם כאשר ההנהלה בקשה לכבד אי מי לשאת דברים בסברם שיהיה לקהילה טובת הנאה על ידי כך, היה רבי יוסף זצ"ל מקפיד לבדוק בציציותיו אם זה האיש ראוי לעמוד בראש ולשאת דברים בקהילה קדושה זו.

בדרכו זו של רבי יוסף זצ"ל אשר במתינות ובעקביות פסע צעד אחר צעד, הצליח להעלות את הרמה הרוחנית של הקהילה, עד שבעקבותיו אף החלו להשתמש בשבת באור שנוצר על ידי גנרטור מופעל מערב שבת כהוראת החזון איש, שהנהיג לאיסור בשימוש אור החשמל שעל ידי חברה המחללת שבת.

למרות תקיפותו בעניני הלכה והשקפה, היה רבי יוסף זצ"ל זהיר מאוד במנהגי המקום להשגיח על כבודם של המתפללים, וגם כשביקשו ממנו לשנות דברים ואפילו לחומרה ממה שהונהג, היה אומר כי היות וזה הוא ממנהגי המקום והם אינם בניגוד להלכה, ובפרט שהונהגו כך מפני תועלת הציבור, אסור לשנות אותם.

דברים שיש להם שיעור

מדי שבת מברכים בין קבלת שבת למעריב, היה רבי יוסף זצ"ל מוסר שיעורים בעניני הלכה, חלקם אף נדפסו בספריו ועל אף שרוב השומעים היו בעלי בתים היגעים לפרנסתם, היה רבי יוסף מוסר את הדברים בעיון ובלומדות במטרה להרבות בפניהם אהבה וחיבה לתורה.

בבוקרו של שבת היה מוסר שיעור לפני קריאת התורה בשולחן ערוך אורח חיים על הסדר, ולאחר התפילה התקיים על ידו שיעור בעיון במשניות סדר זרעים וטהרות.

בסעודה שלישית היה מדבר דברי חיזוק והתעוררות כשדבריו נסובים על פרשת השבוע.

שעות רבות היה רבי יוסף מתייגע להכין שיעורים אלו שיהיו הדברים בהירים וברורים, ומתבל את הדברים עם דברי חיזוק למתפללים להוסיף בלימוד התורה, לדקדק בהלכה ולהחדיר בהם אמונה טהורה ויראת שמים.

ויוסף הוא המשביר

וכשם שדאג למתפללים ברוחניות, כך היה עבורם כאב רחמן בגשמיות והיה נושא את משאם על כתפיו, כשהוא משוחח עמהם ומלבן את מה שהעיק על לבם, והשתדל לסייע להם במצבו הכלכלי, עבור האחר השתדל שיקבלו את בנו לתלמוד תורה פלוני או את בתו לסמינר מעולה. היה ואי מי מהמתפללים נאלץ לשהות בחו"ל היה רבי יוסף זצ"ל מתעניין דבר יום ביומו בשלומו, ואחת לשבוע אף היה טורח בעצמו להתקשר אליו טלפונית, וכל זה היה אצל כל אחד בלי הבדל מי הוא, ואף אלו שהנהגותיהם לא היו לדעתו. כל זאת למרות סדר יומו שהיה עמוס לעייפה.

משא הקודש

מעולם לא התחמק רבי יוסף זצ"ל ממטלה כלשהי, אלא להיפך כל נושא שהובא לידיעתו שנגע לפרט וכל שכן לכלל, היה רבי יוסף זצ"ל לוקח את המשימה על עצמו ומטפל בכך באחריות במסירות ובצנעה. כך דאג לאברכים חסרי כל, ועמד לימינן של אלמנות ויתומים ומשפחות במצוקה, כשהוא מעורר ומדריך את מקורביו כיצד לסייע בעדם, כשהוא עצמו משמש פעמים רבות כגבאי צדקה ודואג לגייס כספים ולחלקם באופן מכובד לנזקקים.

אירע והובא לידיעתו כי באולם שמחות מסוים קיים חדר מתים תחת קורת גג אחת ועל כן בשעת שמחה קיים חשש טומאת מת לכהנים באי המקום. ולאחר שביקש מבעל האולם לתקן את הדבר והלה התמהמה, הגיע רבי יוסף זצ"ל להשתתף במקום בשמחת חתונה שנערכה במקום ואליה הוזמן, וביקש לקרוא לחתן והמחותנים אל מחוץ לאולם כדי שיוכל לברכם בברכת מזל טוב, מעשהו זה עורר את הציבור ובעל האולם הזדרז לתקן את הטעון תיקון.

כתר תורה

רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בעל שבט הלוי, עם בנו ממלא מקומו רבי חיים שליט"א

בשנת תשל"ז הוכתר רבי יוסף זצ"ל כרב הקהילה באזור, כאשר כשבעים רבנים ובעלי בתים כאחד, מתושבי הסביבה חותמים שמקבלים את מרותו. במעמד ההכתרה נשאו דברים רבי **אלעזר מנחם מן שך** בעל **"אבי עזרי"** זצ"ל ומחותנו[793] רבי **שמואל הלוי וואזנר** בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל ששיבחו את רבי יוסף ואת מעלותיו המופלגות.

מאוחר יותר הקים רבי יוסף זצ"ל את בית ההוראה במוסדות "בית דוד" כשהוא מנמק שאף שתחילה סבר כי אין בכך צורך, מחמת היותו נמצא במקום קבוע, אך החליט כי היות ומוסדות "בית דוד" עומדים על גבול בני ברק ורמת גן, אולי יהיו יהודים מרמת גן שיתעוררו להגיע לשאול את דבר ה' זו הלכה, ואלו בוודאי לא יכנסו לתוככי העיר בני ברק בכדי לשאול. מה שהתברר כי צדק בהשערתו ורבים מתושבי רמת גן החלו להגיע להתייעץ בענייני הלכה, ואחד מהרבנים מהאזור אף היה מגיע לעתים תכופות להתייעץ כיצד להנהיג את קהילתו.

כך היתה מצודתו של רבי יוסף פרוסה מחדרו הקטן במוסדות "בית דוד" להשפיע תורה ויראה לרבים, ואלה מרחוק ומקרוב באו. רק כאשר חלה ונפל למשכב החלו הסובבים אותו להבין עד כמה זכה רבי יוסף זצ"ל לקדש שם שמים בעולם ולהנחיל את דבר התורה וההלכה בהשקפה טהורה ונכונה לאלו הרחוקים.

---

793 מאחר ובנו ממלא מקומו רבי חיים שליט"א הוא חתן רבי אברהם אליהו מייזעס זצ"ל, חותנו של רבי יוסף זצ"ל.

מעריף אהבה

חיבה יתירה היתה לו לרבי יוסף זצ"ל כלפי כל אחד ואחד, כשהוא משתדל לקרב באותות חיבה, במלים כדרבנות ובאהבה רבה את כל מי ששהה במחיצתו.

רבי יוסף זצ"ל עם אביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל בחתונת החתן רבי משה יהודה אלטמאן חתן רבי שלום משה

לעתים הובאו אליו ילדי כיתות מתלמודי התורה כדי להתברך מפיו, כשגם ילדים בני שלש, מכיתות ה'גן' הובאו. והוא הרעיף חיבה על כל ילד בנפרד, כשהוא מלטף אותו באבהות ומתעניין בכנות מה הוא לומד, כפי הרמה של הילד. כשהוא מוסיף ומחלק מיני מתיקה לכל אחד, כדי להטעים להם את נועם התורה.

בחורי חמד היו משחרים לפתחו, כדי לשאלו על הלכות והנהגות. בהזדמנויות אלו היה מתעניין בהם ומוסיף להרחיב את ידיעותיהם של השואלים בענין. תוך כדי שהוא תופס בכף ידם בדרך של קירוב, או שהוא מבקש מהם שיגישו לו ספר פלוני מן הארון, כך נוכל לראות יחד את התשובה לשאלה בתוך הספר.

ג

בבית דין הגדול

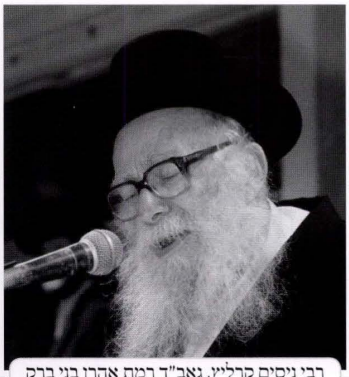
אשר תשים לפניהם

בשנת תשכ"ו, נוסד בבני ברק, בית דינו הגדול של גאב"ד רמת אהרן בני ברק, רבי **ניסים קרליץ**. בית דין זה אשר במהלך השנים התפתח והתרחב, עד שכיום יושבים בו על מדין צוות של תלמידי חכמים מופלגים העונים דבר ה' לכל שואל ודורש, ודיינים מופלגים בתורה לנים בעומקה של הלכה ומוציאים לאור משפטם וצדקם של הבאים לפניהם, כשמחמת ריבוי הפונים, משמשים במקום במקביל מספר הרכבים של דיינים.

רבי ניסים הסביר את הצורך בפתיחת בית הדין, מאחר שנוכח שרבים פונים לערכאות מחמת חוסר זמינות של בתי דינים אצלם יוכלו להתדיין כדת וכדינה של תורה.

בית הדין של רבי ניסים קרליץ, בו שימש רבי יוסף ראטה זצ"ל כדיין

רבי ניסים קרליץ, גאב"ד רמת אהרן בני ברק

מכשלה זו היא אשר עמדה לפניו ודברי חז"ל הזועקים: "המביא דיני ישראל לפני הכנענים, מחלל את השם ומייקר את שם העבודת כוכבים להחשיבם"[794]. הם אשר זרזוהו להקים את בית הדין, אשר נפתח באותה עת, עם הרכב אחד של דיינים.

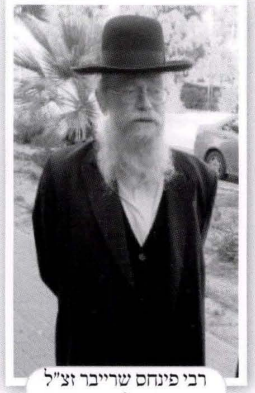
יושב על מדין

ברצות רבי ניסים קרליץ להעמיד בראשות בית הדין דיינים תלמידי חכמים מופלגים, יראי שמים ואנשי אמת אשר לא ישאו פנים לאיש ולא יקחו שוחד, חיזר אחר אלו שמתאימים להגדרות אלו.

רבי יוסף זצ"ל כאחד המיוחדים מלומדי הכולל בפוניבז' ענה על כל דרישותיו. רבי ניסים שהכירו מאז היותו תלמיד בישיבת פוניבז' ולאחר מכן בכולל, מצא את לבבו נאמן ומצא בו את אשר אהבה נפשו. העמיד אותו כדיין בבית הדין עם הורתו, לידתו והיווסדו. כאשר שלשה הדיינים הם: רבי ניסים,

---

794 כפי לשונו הפז של רש"י הק' בפירושו בתחילת פרשת משפטים, פרק כא פסוק א וז"ל "ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם. שהמביא דיני ישראל לפני הכנענים, מחלל את השם ומייקר את שם העבודת כוכבים להחשיבם שנאמר (דברים פרק לב פסוק לא) כי לא כצורנו צורם ואויבנו פלילים - כשאויבינו פלילים, זהו עדות לעלוי יראתם".

רבי פינחס שרייבר זצ"ל
רבה של אשדוד

רבי יוסף זצ"ל ורבי **פינחס שרייבר** זצ"ל - לימים, רבה של אשדוד - שאף הוא נודע ביראתו שקודמת לחכמתו ובגאונותו העצומה.

בתפקיד זה כדיין בבית הדין, שימש רבי יוסף זצ"ל מאז אותו היום ועד יום מותו.

מאוחר יותר, כשבית הדין כבר מנה מספר הרכבים, שימש רבי יוסף כאב בית דין באחד מהם.

כי אותך ראיתי

רבי יוסף זצ"ל עצמו תמה מה מצאו בו שהעמידו אותו כדיין בבית הדין. וטרם שקיבל את התפקיד שוחח על כך עם ראש ישיבת פוניבז', רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל בעל 'אבי עזרי', והביע את פליאתו על כך, כשהוא מדגיש: "הלוא, לא למדתי דיינות, וכל מה שהנני יודע, זה רק מלימוד הסוגיות בש"ס, ודברי השולחן ערוך והפוסקים בעיון, מה אם כן מצאו בי, שהעמידו אותי בתפקיד זה".

נענה ראש הישיבה זצ"ל: "אכן, הנך המתאים לתפקיד, והננו זקוקים לדיינים כמותך". כשכוונתו ברורה כי ידיעותיו של רבי יוסף זצ"ל מעלתם גדולה הרבה מעל ומעבר, מאלו אשר לא למדו כהוגן את הסוגיות, ומשמשים כדיינים מאחר שלמדו את כללי המקצוע ואת ההלכות הבסיסיות בלבד.

זמן בית דין

רבי יוסף זצ"ל ראה במשרה זו לדון דין אמת לאמיתו, זכות גדולה ונשגבה להשרות שכינה בישראל[795] ולהיות שותף להקדוש ברוך הוא במעשי בראשית[796], ועל כן התאמץ רבי יוסף שלא להחסיר מהזמן הקבוע בו עליו להיות בבית הדין. גם כשזה הגיע לו בקושי רב ואף כשמצב בריאותו לא איפשר לו להגיע לבית הדין, עם זאת, לא ויתר ולא שת לבו למאומה כשהוא מתייצב על משמרתו במסירות נפש, כשגם בזמנים אלו לא קיצר את שהותו במקום, ואף התאמץ להתייגע להוציא לאור תעלומות והתעמק בחקר הדין והאמת.

795 כדברי חז"ל במסכת סנהדרין דף ז עמוד א.

796 כדברי חז"ל במסכת שבת דף י עמוד א.

הוי מקבל כל אדם

רבי יוסף היה מקבל את בעלי הדינים בסבר פנים יפות, כשהוא מקשיב בסבלנות לכל דבריהם. מעולם לא אמר לאי מי לקצר או להפסיק, כדי שלא להשאיר את בעלי הדינים עם הרגשה, שבית הדין לא שמעו את טענותיהם כראוי. כך היה רבי יוסף יושב ומקשיב ומאזין בנחת לדבריהם, גם כשלעתים שאר הדיינים כבר החלו לרמוז לו כי הגיע הזמן להפסיק את בעלי הדינים בדבריהם ולעבור לפסק הדין, לא הסכים לכך רבי יוסף, כשהוא מנמק את טעמו שגם מי שמפסיד בדין צריך לצאת עם הרגשה טובה שהתייחסו לטענותיו.

עדות ביוסף

אצל רבי יוסף זצ"ל ראו שהוא חש ומרגיש כי כל אימת שהוא יושב לדין, שכינה עמו ו"אלקים נצב בעדת קל[797]". כאשר היה מזהיר את העדים טרם שמסרו את עדותם, היה הרגשה של פחד בהיכל בית הדין. רבי יוסף זצ"ל היה פותח בדבריו: "דע לך, כי במקום שאתה נמצא, השכינה נמצאת, ותהום פעורה לפניך, שאם תשנה איזה דבר, או שלא תדייק בדבריך ותוסיף ממה שנדמה לך, הנך מכניס עצמך לסכנה גדולה".

דברי חכמים שהזהירו על גודל המעמד של דין תורה ומסירת העדות עמדו נצבים לנגד עיניו והוא הצליח להעביר זאת, גם לעדים העומדים מולו.

אמת מה נהדר

מהו "אמת לאמיתה" אצל רבי יוסף זצ"ל.

כידוע על פי דין תורה, בן יורש את האב ואין בת יורשת את אביה. זאת, להבדיל, מהחוק הממשלתי שקובע כי גם הבת יורשת. ולכך, כדי לנהוג על פי תורה, הבת חותמת בפני בית דין שהיא מוותרת על הירושה לטובת אחיה. כשהיו באים אל רבי יוסף זצ"ל כדי לחתום בפניו על הצהרה זו, לא הסכים לכך, באומרו וכי הירושה של הבת?! וכי היא יכולה לוותר על דבר שאינו שלה?! ורק לאחר ששינו את הנוסח הסכים לחתום[798].

---

797 תהילים פרק פב פסוק א.

798 יצוין כי למרות ששינו מהנוסח שאושר על פי חוק, לא נגרם כל בעיה בעקבות זאת.

ד

כולל 'בית דוד'

שלא על מנת לקבל

עם התבססות קהילת "בית דוד", נוספה חוליה נוספת, עם פתיחתו - בראש חודש חשון תשל"ב – של הכולל.

מאז היתה זאת משאת חייו של רבי יוסף זצ"ל, שעמד בראשות הכולל, כשהוא משקיע את כל מרצו וכוחו כדי לדרבן ולזרז את לומדי הכולל, כשהוא מדריכם בדרך הלימוד, כשמפעם לפעם הוא מוצא הזדמנויות לשיחות עם אברכים באופן פרטי או כללי על העמל והיגיעה הנדרשים מכל אחד, כדי לעלות במעלות התורה, ולזכות לכתרה של תורה.

התנהלותו של רבי יוסף זצ"ל עם אברכי הכולל היתה בצורה נפלאה, כשהוא מעריך אותם ומכבדם ומשתדל לנתב את דרכו עמהם לפי רוחו של כל אחד ואחד.

לא היה דבר שרבי יוסף זצ"ל כפה על האברכים, ואף על סדרי הכולל והמסכת הנלמדת היה מתייעץ עמהם, ומשתדל לכוונם למה שדעתו נוטה, אך גם כשהיו אברכים שסברו אחרת, היו מטילים גורל.

היה חשוב אצלו מאוד שהאברכים ירגישו שהם לומדים 'מה שלבם חפץ' ו'במקום שלבם חפץ'.

הקרן קיימת לעולם הבא

בהיותו מרביץ תורה וראש כולל השקיע את כל מרצו כדי לגדל פאר תלמידי חכמים מופלגים, פירותיו הנאים המה מעידים כי חלקם הוא חלקו של רבי יוסף, והם תוצאה ישירה של השקעתו המרובה.

דרישותיו מאברכי הכולל היו גבוהות, כשהוא עומד ומכוון את צעדיהם לעלות מעלות רמות בתורה ויראת שמים, דוגמא לכך הוא העובדה שהצליח להחדיר בקרב הלומדים, כי הם אינם מקבלים "משכורת" בתמורה ללימודם.

"על הלימוד ישלמו להם שכרם משלם בעולם הבא" היה נוהג רבי יוסף זצ"ל לחזור ולשנן. "כאן בעולם הזה אין מעניקים כי אם 'מלגה', כדי שיהיה אפשר להתקיים ולהמשיך ללמוד חודש נוסף". דברים אלו, עליהם חזר פעם

אחר פעם, חדרו ועשו את פעולתם, עד שאברכי הכולל חשו בלימוד, שהוא שלא על מנת לקבל פרס.

השקפה טהורה

מלבד היותו ראש כולל, זכו האברכים לידיד וריע שהיה משוחח עמהם על ההשקפה הטהורה בחיי היום יום, הרוחניים והגשמיים כאחת.

הוא היה דורש, כי אברך שנמנה על ציבור של לומדים מחויב אליה, ואסור לו לאחר או לצאת באמצע הסדר אפילו לתפילת מנחה וכיוצא בזה.

המעטפות שתפחו

בכוחו של רבי יוסף זצ"ל התעלו מאוד לומדי הכולל בלימוד התורה ובעבודת ה'. בגישתו המיוחדת היה רבי יוסף דואג לכל אברך באופן אישי, כשהוא יודע את צרכיו של כל אחד ואחד ואת מועקותיו. מלבד המילגה שניתן בכולל היה רבי יוסף זצ"ל מצליח לדאוג לכספים נוספים, אותם היה מכניס לתוך המעטפות של אלו שהוא ידע כי הם דחוקים.

רבי יוסף היה אומר: כשאברך בכולל איחר או חיסר, בוודאי היה לכך טרדות וסיבות, אלו בדרך כלל כרוכים בהוצאות[799], על כן, יש להוסיף על מילגתם הקבועה, כדי שיוכלו לחזור לשגרה ולהמשיך בלימודם[800].

גישה שהביאה לידי כך שלולי סיבות מוצדקות ואונסים של ממש, לא היו האברכים מתבטלים מלהגיע לכולל בקביעות.

משיעורי כנסת הגדולה

רבי יוסף היה מדריכם ומנתבם בנבכי הסוגיות, ומלמדם כיצד יש לעיין בדברי הגמרא והראשונים, היכן יש להתעכב והיכן אפשר לקצר, בדרך להגיע לתכלית הנרצה להלכה ולמעשה היוצאים מהדברים.

לשם כך הנהיג רבי יוסף כי כל אחד מאברכי הכולל ימסור שיעור במהלכו יעביר את חידושיו ומה שהסיק מהלימוד, השיעורים היו מתקיימים בכולל בימי שני וחמישי וכל אברך השתתף באמירת השיעורים, כל אחד לפי תורו.

---

799 כמו הוצאות רפואה, נסיעות וכיוצא בזה.

800 בנו רבי מרדכי שליט"א מבני ברק.

מעת לעת היה רבי יוסף זצ"ל מביע את התפעלותו והתרגשותו באומרו כי על ידי השיעורים הוא מגלה עד כמה התקדמו תלמידיו בלימודיהם ונוכח כי הם עולים ומתעלים בתורה.

אחד מן החבורה

רבי יוסף זצ"ל עצמו אף הוא היה נמנה בתור כאחד מן החבורה. כשהוא אינו מחזר לדרוש יותר מאחרים על אף היותו ראש הכולל.

בשיעוריו היה רבי יוסף מדייק בדבריהם של חכמינו ז"ל, ובדברי הראשונים והאחרונים, או מעלה סברות כדי להבין דברי חכמים, כשהוא אינו מבקש להראות את כוחו וגבורתו בפלפול גג על גג, כי אם להשריש את צורת הלימוד האמתית, לבקש ולחזר אחר האמת שהיתה אהובה אצלו מעל הכל.

מי שראשו ורובו בסוגיא

אהבה רבה אהב רבי יוסף את אברכי הכולל, ועל כל פשעים כיסה אהבתו לאברך שהיה שקוע ראשו ורובו בתורה, כך היה כשביקשו ממנו מחמת סיבה מסוימת לסלק אברך מהכולל. לא הסכים לכך רבי יוסף זצ"ל, למרות שהצדיק את הסיבות לסילוקו, אמר כי מאחר והוא אברך ששקוע ראשו ורובו בתורה, איננו יכולים לסלקו.

בשנים האחרונות, למרות גילו ומצב בריאותו דאג רבי יוסף זצ"ל גם לכספי המילגות של אברכי הכולל. כאשר לכך נאלץ לגזול מזמנו היקר והמדוד ולכתת על פתחי נדיבים בארץ ובחוץ לארץ.

ה

לרעך כמוך

נושא בעול עם חברו

מיוחד היה רבי יוסף במדותיו האציליות ואדוק במצוות שבין אדם לחברו, כשהוא "נושא בעול עם חברו" בכל דבר וענין ומשתדל לעמוד לעזר וסיוע לכל יהודי.

בדרך זו נהג עם אברכי הכולל או בעלי תשובה וסתם יהודים שהיו פונים אליו, והוא היה מתעניין בכנות בהם ובמשאלותיהם. ומצוקתם או התלבטותם

הפכו עבורו לענין אישי ועד שלא בא הדבר על פתרונו לא נח ולא שקט. במידה והיה מדובר בענין שלא היה בקי בו, היה מתקשר בעצמו אל מומחים ובעלי נסיון בענין זה ומברר אצלם ומלבן אתם את הנושא.

לא אחת היה מתקשר מיוזמתו אחרי תקופה לאלו שפנו אליו עם שאלות והתלבטויות, לשאול אותם אם היה התקדמות בנושא שלהם.

כששמע על אסון, תאונה או פיגוע וכדומה היה ניכר צערו על פניו במשך זמן ממושך, לעתים אף אמר לאברכים: "הבה נאמר יחדיו מספר פרקי תהילים להחלמתם ולרפואתם של הפצועים".

מאזין ומקשיב

אומן מיוחד היה רבי יוסף בהקשבה ובהאזנה לזולת, כשהוא מסוגל להקשיב לאנשים ומצוקתם במשך זמן רב, כאילו הדבר נוגע לעצמו, והדבר הקשה שהובא לפניו, קשור אליו באופן אישי.

גם כשבאו אליו עם שאלות היה נותן את ההרגשה למי שעמד לפניו, כאילו יש לו עבורו את כל הזמן שבעולם והוא אינו ממהר לשום מקום, כשהוא מקשיב לו ומברר את הענין לפרטי פרטים, ומשתתף בצערו כאילו הוא צערו האישי.

כשאמרו חכמינו ז"ל כי "דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים", בוודאי התכוונו להשיחה לפני אנשים כדוגמתם של רבי יוסף זצ"ל, שכן בעצם ההקשבה לדאגת הזולת, התמעטה והתגמדה הבעיה והצער של האיש, מאחר וידע כי אין זה צערו האישי לבד, רק יש בו בכדי חלוקה לרבי יוסף זצ"ל שנושא את העול יחד עמו.

כשהתברר לו שביכולתו לסייע לאברך מסוים באופן כלשהו לא חסך מאמצים כדי לעשות זאת.

מיוחדת היתה התייחסותו אל בעלי תשובה שמצאו אצלו אוזן קשבת, ולמרות היותו מורם מעם, השכיל לרדת לעומק הפרטים של הבעיות עם ההורים או בני הבית וכדומה ולהעלותם על דרך המלך, שכן רבי יוסף הצליח לרדת לנבכי הנפש, לדעת מה לייעץ ומה לעשות במקום הנכון.

לפי רוחו של כל אחד

היה והגיע אחד מבני קיבוץ הפועל המזרחי, שרבי יוסף זצ"ל פעל להשפיע עליהם שישמרו שמיטה כהלכתה וברצונו היה להתייעץ עם רבי יוסף זצ"ל, הוא זירז את אברכי הכולל לגשת אליו להושיט לו את ידיו לשלום כפי שנוהגים בהגיע אדם חשוב, מאחר והבין כי בכך יצליח להשפיע עליו, כפי שאכן היה.

פורצי 'גדר'

אירע, ורב נכבד שהיה מתלמידיו, הגיע בכדי להתייעץ עמו כיצד ינהג, מאחר שבישוב בו הוא מכהן כרב ישנה קבוצה קטנה מאוד שמסלקים את מחסומי השבת אותם הוא מציב.

רבי יוסף זצ"ל, הורה לו לשאת דרשה קצרה באותו שבת בכל בתי הכנסת בישוב, בו יתריע בצורה תקיפה כי מי שיפרוץ את המחסומים יתחרט על כך מאוד "ופורץ גדר ישכנו נחש".

למרות שהרב לא הבין כיצד דרשה זו תשפיע על אותה קבוצה, הוא נהג לפי ההוראה שקיבל ומאז ועד היום המחסומים נמצאים במקומם, ואין מי שמעיז לגעת בהם.

ישיבה לצעירים "בית דוד"

גם כאשר מצודתה של מוסדות 'בית דוד' נפרשה על הישיבה לצעירים שהוקמה בשנת תשל"ח בהכוונתו של רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל בעל 'אבי

מחסומי שבת

בגטו

עזרי', היה רבי יוסף זצ"ל הרוח החיה שליוה את הישיבה מיום היווסדה בכל פרט, קטן כגדול[801].

על אף שרבי יוסף זצ"ל עצמו לא התערב בפעולותיה של הישיבה, הוא שמר על קשר חזק עם צוות הישיבה וההנהלה, כשהוא חש שהישיבה הוא כעין פקדון שקיבל, ועל כן, גם כשנתקל בקשיים וכשזה היה כרוך עבורו במאמצים מרובים לא חש רבי יוסף לכך, כשהוא אינו רוצה להזניח את אחריותו[802].

רבי יוסף זצ"ל אף היה משתתף במבחני הקבלה לבחורי הישיבה, כמו כן היה מוסר שיחות מספר פעמים בשנה, בשיחות אלו התייחס באופן פרטי על הנעשה בישיבה, כפי שהיה מברר טרם השיחה אצל המשגיח רבי יעקב גוטמן זצ"ל.

בשלהי השנה אף היה מוסר שיחה מיוחדת לבחורים שהיו עוזבים את הישיבה ועוברים ללמוד בישיבה גדולה.

מצוה שלא לומר

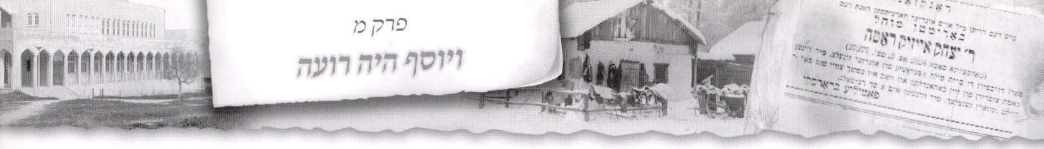
כן היו הבחורים משחרים לפתחו עם שאלות שהתעוררו בין כותלי הישיבה, אך בחכמתו הבין מתי עליו להתחמק מלהשיב לבחורים. כשהדבר נגע לסדרי הישיבה וכדומה, היה מפנה את הבחורים לראש הישיבה למשגיח ולרמי"ם, בהזדמנויות אלו היה מחזק ומקרב את הבחורים, עד שזה לבד היה סיבה מספקת לבחורים לחזר אחר הזדמנויות להגיע אליו.

כשאירע והבין כי הבחורים נהגו שלא כהוגן, היה מבאר להם את חומר הענין, בחיבה ובאהבה כאשר הוא מחזקם ביראת שמים.

---

801 הגבאי הראשי רבי יוסף ברוך קנל ז"ל מי שעמד תחת יסודם של 'מוסדות בית דוד' ביקש כי בראש המוסדות ומורשה החתימה שלה 'היה תלמיד חכם, באומרו כי תלמיד חכם ייטיב לשמור על המוסדות ממשהו אחר. ועל כן, התבקש רבי יוסף זצ"ל לעמוד בראש 'מוסדות בית דוד' גם כמורשה חתימה על עניני הגשמיות.

802 בשנת תשמ"א נפטר רבי יוסף ברוך קנל זצ"ל בפתאומיות. רבי יוסף זצ"ל חלם באותו לילה כי משהו עומד להתרחש במוסדו, שאל על כך אחר כך את הסטייפלער, רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, והוא השיבו כי מאחר והאחריות על המוסדות מוטלות עליו, הראו לו משמים את העתיד להתרחש.

ו

אשרי שעמלו בתורה

בחוקתי תלכו

זה הדבר "עמל התורה" היה אצל רבי יוסף זצ"ל בלי גבול ושיעור, מאז השכמתו בשעות המוקדמות של הבוקר, היה ראשו ורובו מונח ושקוע בעסק התורה עד אשר פרש לשינת הלילה בשעות המאוחרות של הלילה.

גם כשנאלץ לפעמים להפסיק ממשנתו, ניכר עליו כי לא עזב את תלמודו וברגע שהתאפשר לו שוב היה מונח בסוגיא באותו נקודה בה הפסיק גם אם היו אלו סוגיות סבוכות.

ולחשוב מחשבות בעבודה

כל רגע היה מנוצל ללימוד התורה, גם בלכתו בדרך היה חושב בלימוד ואף היה לו סדר קבוע באיזה סוגיות יעסוק בשעה זו. והיה מבקש שלא יפריעו לו בלכתו, זולת בענינים דחופים.

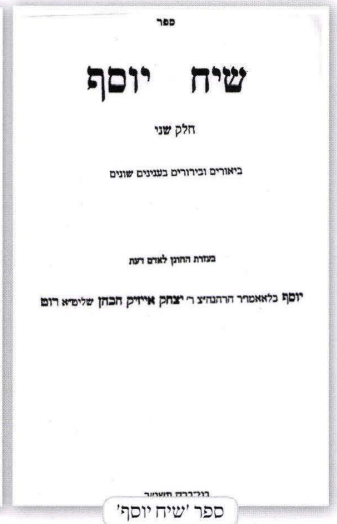
בצורה זו היה מתייגע בכל סוגיא עד שהיתה אצלו כמונחת בקופסה, לזכרון ולמשמרת עולם, ואף אחרי שנים כששוחחו עמו על סוגיא זו, היה נראה כאילו זה עתה סיים ללבן ענין זה.

בשנותיו האחרונות, שכאמור נאלץ להרחיק נדוד מספר פעמים, כדי לשחר נדיבי עם לטובת 'מוסדות בית דוד', אז נוכחו סובביו עד היכן מגיע כוחו וגבורתו ביגיעת התורה ובהתמדתו הרבה, שאף לאחר ימים שלמים בהם נדדו בדרכים בטלטולים מיגעים, כשהגיעו לבית האכסניה היה מתיישב ללמוד במשך זמן רב, ובאשמורת הבוקר כשהשכימו, כבר מצאוהו שונה פרקו בנעימה.

שיח יוסף

דרכו בלימודו היה ללמוד את הדברים בסבלנות מרובה ובמתינות כשהוא מתייגע על כל קוצו של יוד בהבנת דברי הראשונים כמלאכים ורק לאחר שסיים את לימודו היה מתחיל להרצות את מה שהעלה במצודתו, כשהוא מכתיב מערכות שלימות ולעתים נמשך כתיבתם משך מספר ימים ואף שבועות.

ספר

שיח יוסף

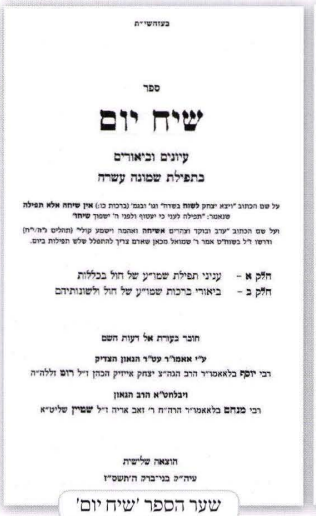
חלק שני

ביאורים ובירורים בענינים שונים

מנחת התוכן לארם דעת

יוסף בלאאמו"ר הרה"צ ר' יצחק איידיק הכהן שליט"א רומ

ספר 'שיח יוסף'

בעזהשי"ת

ספר

שיח יום

עיונים וביאורים

בתפילת שמונה עשרה

על שם הכתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה" וגו' ובמד"ר (ברכות כו:) אין שיחה אלא תפילה שנאמר: "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהלים קיב:ו'-ז'ח)
ועל שם הכתוב "ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי" (תהלים נה:י"ח)
והרשו לי כשמחים אמר ר' שמואל מכאן שאדם צריך להתפלל שלש תפילות ביום.

חלק א – עניני תפילת שמו"ע של הול בכללות
חלק ב – ביאורי ברכות שמו"ע של הול ולשונותיהם

חזבי בעורת אל דעות השם

ע"י אאמו"ר עט"ר הגאון הצדיק
רבי יוסף בלאאמו"ר הרב הנח"צ יצחק אייזיק הכהן זי"ל רומ זללה"ה
וזבלחט"א הרב הגאון
רבי מנחם בלאאמו"ר הה"ח ר' זאב אריה זי"ל ששיין שליט"א

תוצאה שלישית
עיה"ק בריבוק ה'תשס"ז

שער הספר 'שיח יום'

בצורה זו העלה על גבי הכתב חידושים על סוגיות רבות בש"ס, רק חלק קטן מהם נדפסו בינתיים בשלשת ספרי 'שיח יוסף' על מסכת נדה וסוגיות הש"ס.

שיח יום

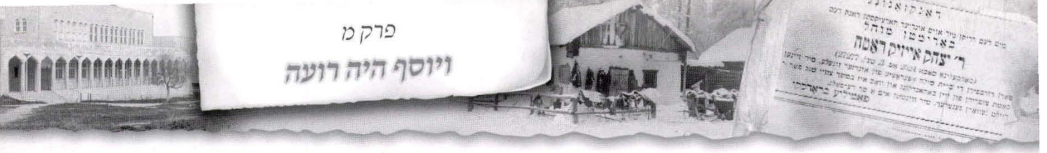
בנוסף לכך הדפיס ספר קונטרס 'שיח יום' על תפילת שמונה עשרה וקדיש אותם כתב במשך שנים, בלמדו בצוותא יחד עם רבי מנחם שטיין[803].

ומכבדם יותר

יקרת ערך היתה אצל רבי יוסף מצות כיבוד אב ואם, כשהוא מתאמץ לכבדם ולעשות רצונם כדבעי כדת של תורה. טרם עלו הוריו להשתקע בארץ הקודש, הכין עצמו רבי יוסף בהכנה דרבה לקראת המצוה החשובה, שהתורה עצמה הפליגה במתן שכרה למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ולשם כך למד ושינן הדק היטב את ההלכות בשולחן ערוך חלק יורה דעה, הלכות כיבוד אב ואם.

---

803 בהזדמנות התבטא לפני אחד התלמידים, כי ברצונו להוציא לאור את כתביו, כדי שכאשר יגיע הזמן בו שוב לא יוכל ללמוד ולהתייגע בתורה, יעמוד לו לזכות מה שאחרים מתייגעים ולומדים בספריו, כדברי חז"ל ביבמות דף צו עמוד א, שתלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה שפתותיהם דובבות בקבר.

מאה ברכות

מיוחד היה לראות את רבי יוסף זצ"ל מקפיד מדי יום ביומו לספור את הברכות אותם כבר בירך באותו היום, זאת בהיותו זהיר על דברי חכמים שיש לברך מאה ברכות בכל יום.

דובר אמת בלבבו

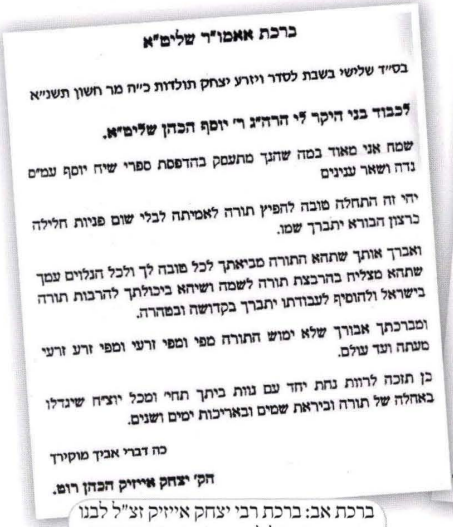
ישרותו וצדקותו היו מופלגות כשהוא נזהר להיות דובר אמת בלבבו, ביושר לב פנימי, עד שהעיד על עצמו "מעולם לא הוצאתי דבר שקר מפי".

לא זו בלבד, אלא נשמר בלשונו שלא להוציא מפיו דבר שאינו נקי לחלוטין, ומרגלא בפומיה דברי חז"ל[804]:

"לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה. תנא דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקיה".

---

804 במסכת פסחים דף ג עמוד א.

הסכמת כבוד מרן רשכבה"ג

מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך שליט"א

ראש ישיבת פוניבז'

בס"ד יום ו' עש"ק נח לחי מר חשון תש"ן

האמת ניתן להגיד את אשר נפשי יודעת, אחרי שנברה עלי החולשה, והרבה נפגעו מהסדות שמנו חכמינו בקנין תורה, כי כוחותי הולכות וכלות, והלואי שאוכל לצאת קצת מחובותי על עצמי, ואין אוכל עוד לכתוב מה שהוא על מה שחידשו ועל יגיעה העלו על הכתב להפיצם ברבים שבודאי חי' ד' בעזרם, וביחוד שהביא לפני אחד מהמיוחדים שאני מכירו עשרות בשנים ששמשם בראש כולל בית דוד וכרב הקהילה כאן בבני-ברק, שעלה ותעלה ביראתו הקדמת לחכמתו, אינו צריך לדידי ולרבותי ומחזקני בו שכל דבריו נבונים ואין שום נפי' מדרך האמת חן במה שכתב על מס' נדה והן בשאר עניינים וכעת קשה עלי השעון עבשיו, ואין לי רק לברכו מקרב לב עמוק, היה הרב הגאון המפורסם מוהר"ר **יוסף הכהן רוזם** שליפיא, ויזכה להפיץ מעיינותיו עוד כהנה וכהנה.

מנאי ידידו עוז המוקירו ומכבדו כערכו תרם

אלעזר מנחם מן שך

הסכמת רבו רבי אלעזר מנחם מן שך ראש ישיבת פוניבז' בעל 'אבי עזרי' זצ"ל

ברכת אאמו"ר שליט"א

בס"ד שלישי בשבת לסדר ויזרע יצחק תולדות כ"ח מר חשון תשנ"א

לכבוד בני היקר לי הרה"ג ר' יוסף הכהן שליט"א.

שמח אני מאוד במה שהנך מתעסק בהדפסת ספרי שיח יוסף עמים נדה ושאר ענינים

יהי זה התחלה טובה להפיץ תורה לאמיתה לבלי שום פניות חלילה כרצון הבורא יתברך שמו.

ואברך אותך שתהא התורה סביאתך לכל מובה לך ולכל הנלוים עמך שתהא מצליח בהרבצת תורה לשמה ושיהא ביכולתך להרבות תורה בישראל ולהוסיף לעבודתו יתברך בקדושה ובמהרה.

ומברכתך אבורך שלא יפוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרע זרעי מעתה ועד עולם.

כן תוכה לרוות נחת יחד עם נזות ביתך תחי ומכל יוצ"ח שיגדלו באהלה של תורה ובירא שמים ובאריכות ימים ושנים.

כח דברי אביך מוקירך

חק' יצחק אייזיק הכהן רוזם.

ברכת אב: ברכת רבי יצחק אייזיק זצ"ל לבנו רבי יוסף זצ"ל להוצאת ספרו 'שיח יוסף'

כשהגיעו לפניו בעלי תשובה, למרות שהיו עדיין בתחילת דרכם והיו רחוקים מדרך התורה והיראה, היה מקרב אותם ומדבר על לבם כל זאת בלא לשנות מן האמת, כשהאהבה שהקרין עליהם, ודבריו היוצאים מן הלב, אלו שהשפיעו עליהם.

רבי יצחק אייזיק ראטה זצ"ל בהנחת אפר על ראש החתן בחתונה של נכדו בן לבנו רבי יוסף ראטה זצ"ל

דוגמא אחת למדת האמת שהיתה טבועה בנפשו, היא העובדה שלפנינו: כאשר השיא את צאצאיו היה משגיח בעצמו על שחיטת העופות ומליחתם כשהוא אומר, וכי כיצד אני יכול לתת לאחרים לאכול, מה שאני עצמי איני אוכל, שכן כאמור הוא לא אכל כי אם ממה ששחט בעצמו.

באחת החתונות התעוררה שאלה על 'ריאה', בדבר שכל מורה הוראה היה מתיר, אך רבי יוסף זצ"ל בצדקותו טען כי מאחר והוא מחמיר על עצמו בענין זה, הוא אינו יכול להאכיל זאת לאורחיו[805]. על כן, למרות אי הנעימות והצער הרב שהיה כרוך בכך, הוגש לאורחים באותו חתונה, מנות של דגים.

אמת מה נהדר

דוגמא נוספת עד כמה מופלגת היתה זהירות הרבה של רבי יוסף זצ"ל לבל יוציא מפיו דבר שקר, היתה זאת כשנאלצו לספר לאביו רבי יצחק אייזיק זצ"ל על פטירתו של בנו רבי אלימלך ז"ל בדמי ימיו, ובקשו מרבי יוסף, שיודיעו על כך, ושיקדים לומר לו כי רבי אלימלך אינו חש בטוב,

805 דומה לכך מצינו אצל אברהם אבינו, שלא הביא לחם למלאכים מאחר ולא היה לו לחם טהור, והוא היה נוהג לאכול חולין בטהרה, כדאיתא בבבא מציעא דף פז עמוד א. ובאמת החתם סופר תמה על כך שהחמיר על הערבים במה שהוא נוהג לעצמו.

ובאופן זה לספר לו במתינות על פטירתו. נענה רבי יוסף על אתר: "חס ושלום, שאוציא שקר מפי, אך זאת אומר כי ביום ששי לא חש בטוב"[806].

לנפש לא יטמא

בהיותו כהן זהיר היה רבי יוסף זצ"ל במשנה זהירות שלא יגיע לידי טומאת מתים. כאשר היה צריך לעבור ניתוח הגיע במיוחד לבית החולים לניאדו, שם היה פחות מצוי טומאת מתים. בהגיעו ביקש שיסדרו לו שישהה בחדר בתוך חדר, באופן שיהיה אפשרי שכאשר פותחים את הדלת יהיה הדלת השניה סגורה.

רבי יוסף זצ"ל עם חתנו רבי יצחק אדלר ז"ל

בהזדמנות אחרת כששאר בשרו היה מאושפז בבית חולים בחדרה, ורבי יוסף ז"ל טרח ממרחק לבקרו, אולם בהגיע לבית החולים, שעדיין היה באותם ימים בתוך צריפים, ביקש לקרוא לשאר בשרו, כי אם יש בכוחותיו לצאת מחוץ לבית החולים, הוא ימתין לו בחוץ, וכל זאת מחשש לטומאת מתים[807].

שכרו הרבה מאוד

היה ורבי יוסף זצ"ל נאלץ להגיע בערב שבת קודש, סמוך לכניסת השבת לבית החולים, ומאחר ולא רצה שנהג המונית יחזור לעירו תוך חילול שבת בגינו, הציע לו סכום הגון לשם כך, אך הנהג התנגד באומרו כי במהלך השבת הוא מרוויח כסף רב מנסיעות שהוא מקיים. שאלו רבי יוסף זצ"ל, כמה הוא

806 רבי אברהם שלמה (בן רבי אלימלך) ראטה הי"ו מקרית צאנז נתניה

807 בעל המעשה, רבי אברהם שלמה (בן רבי אלימלך) ראטה הי"ו מקרית צאנז נתניה.

מרוויח במהלך השבת, והעניק לו את כל הסכום ובלבד שלא יחזור למקומו עד לאחר שבת קודש[808].

אפס קצהו תראה

כזה היה רבי יוסף הצדיק זצ"ל ועוד רבות ניתן להפליג ולכתוב על דמותו האצילית והמיוחדת, ועדיין לא דברנו על הנקיות המופלגת וזהירותו הרבה לפרוש מכל דבר חומרי ולהתרחק מכל דבר רע, כשהוא נזהר שלא יהיו ידיו שלא בטהרה אפילו זמן מועט, וכך אף לא נגע במנעליו כשחולצן, למרות שהיה יכול ליטול את ידיו מיד, כיוצא בזה נזהר שלא להשתהות רגע מיותר במקומות המטונפים.

ועדיין לא נגענו בחרדתו הרבה להיכשל בדבר עבירה. לא שוחחנו על זהירותו המופלגת בכבוד השבת, שאף לא היה יושב בימות החול במקום שיועד לשבת. לא גילינו טפח על הזהירות שנהג בכבוד בית המדרש, בספרי קודש, וכל שכן במה שנגע לכבוד ספר התורה, כבוד התורה ולומדיה.

בתקופה האחרונה לחייו נחלש רבי יוסף זצ"ל, כשכל אותו זמן תלמידיו ומעריציו הרבים חוששים לשלומו ומרבים להעתיר בתפילה ובתחנונים למען ישוב לבריאותו השלימה. אך בשמים כבר נחתמה הגזירה שיבוא צדיק למקומו. וביום ל' תשרי תשס"ה, א' דראש חודש מרחשון נסתלק רבי יוסף זצ"ל לבית עולמו.

בני יוסף

עם הסתלקותו נשארה קהילת "בית דוד" כיתומים ללא אב, ועד היום עדיין אינם יכולים להתנחם.

השאיר אחריו את זוגתו הרבנית מרת **וויכנה** ז"ל, נפטרה כעשור לאחר מכן, בי"ד תמוז תשע"ה, כשהיא בת שמונים שנה. בסמיכות לפטירתו של חתנה רבי **יצחק אדלר** ז"ל שנפטר יומיים קודם לכן, בי"ב בתמוז.

את מקומו כראש מוסדות בית דוד, ממלא בנו רבי **משה אהרן** שליט"א, מחשובי תלמידי כולל פוניבז'.

---

808 רבי אברהם שלמה (בן רבי אלימלך) ראטה הי"ו מקרית צאנז, נתניה.

ארונו של יוסף

וזה נוסח המצבה:

מקום מנוחת
אבינו מורינו, רועינו, עטרת ראשינו
תפארת כל המשפחה
הגאון הצדיק רבי **יוסף הכהן ראטה**
זללה"ה
מח"ס "שיח יוסף" "שיח יום" ו"נחת רוח"
בן הגה"צ **ר' יצחק אייזיק הכהן ראטה** ז"ל
ממיוחסי הכהונה בן אחר בן לבעל "סמיכת חכמים"
חתן הגה"קוט"ט **ר' אברהם אליהו מייזעס** ז"ל
ר"מ סלוצק ומינסק, מקים עול תורה ברוסיא
הלך בדרך אבות ולא שינה, נתאבק בעפר רגלי ת"ח
דבק ברבותיו גדולי הדור ומיצה מדותיהם
וצונו אחריו לשמור דרך השם לעשות צדקה
ומשפט
הנהיג את הקהילה "בית דוד" בני ברק
ועמד בראש מוסדותיה ג"ל שנים
ישב על מדין, הורה צדק, הרבין תלמידים לתורה
תוך שקידה עמל ויגיעה בתורה לשמה
וזכה לכתרה של תורה ולדברים הרבה שעמה
מאס בתענוגות עוה"ז וזיתר מכבודו
מחל על עלבונו וביטל דעתו מפני דעת אחרים
וחס לכבוד התורה ומסר נפשו עליה
דקדק בדין ובהוראה בישוב דעת ובמתון
בסבר פנים ובנשיאת עול היחיד והציבור
ורבים השיב מעון וקירבם לעבודת השם
כי ראו "שם השם נקרא עליו"
אהה, מי יתן לנו תמורתו "אין לנו כיוצא בו"

נלב"ע עש"ק לסדר "איש צדיק תמים היה"
ל' תשרי א' דר"ח מר-חשון התשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

המצבה על קברו של רבי יוסף ראטה זצ"ל

זכרון בספר

רשימת יארצייט של בני המשפחה

תשרי

י"ב תשרי תשל"ח מרת **ציפא לאה גרינפעלד** ב"ר חיים אריה ראנד ע"ה (אשת ר' שלום ז"ל הי"ד).

כ"ב תשרי תשע"ו מרת **פייגא רחל מילר** ב"ר אברהם שלמה ראטה ע"ה (אשת יבלחט"א מנחם מאיר).

ל' תשרי תשס"ה רבי **יוסף ראטה בעל שיח יוסף ושיח יום**, ב"ר יצחק אייזיק זצ"ל.

מרחשון

א' מרחשון תרצ"א רבי **ישכר דוב גרינפעלד** ב"ר שלום ז"ל.

ט"ז מרחשון תשי"ח רבי **בן ציון דוד טויבנפליגעל** ב"ר בן ציון ז"ל.

י"ח מרחשון תשס"ט מרת **שרה שוורצברג** ב"ר משה אהרן (ברנשטיין) ע"ה.

כסלו

ב' כסלו תשנ"ו מרת **חיה רחל ראטה** ב"ר משה אהרן (ברנשטיין) ע"ה (אשת רבי יצחק אייזיק ז"ל).

ו' כסלו תשע"ז רבי **משה חנוך העניך גרינפעלד** ב"ר שלום ז"ל (השני).

ט"ו כסלו תרצ"ט מרת **חנה מינדל ברנשטיין** ב"ר אלימלך הכהן ראטה ע"ה (אשת רבי משה אהרן ברנשטיין זצ"ל).

טבת

י"ד טבת תש"י רבי **מרדכי שלמה יאסטראב** ב"ר צבי ז"ל.

כ"ד טבת תע"ט רבי **נפתלי הכהן כ"ץ, בעל סמיכת חכמים**, ב"ר יצחק זצ"ל.

שבט

ה' שבט תשכ"א מרת **אסתר עטיל ראטה** ב"ר יוסף, זו' בזיוו"ש של רבי אריה ע"ה.

כ"ד שבט תש"ן רבי **יצחק אייזיק שאנבערגער** ב"ר ברוך יוסף ז"ל.

אדר

ז' אדר תש"ה רבי **שלום גרינפעלד** ב"ר ישכר דוב ז"ל, הי"ד.

ח"י אדר ב' תרע"ט מרת **שיינדל ראטה** ע"ה (א"ר אברהם שלמה ראטה ז"ל בזיוו"ש).

כ' אדר ב' תשע"ו רבי **אברהם שלמה ראטה** הכהן ב"ר יצחק אייזיק זצ"ל.

כ"א אדר ב' תשמ"א רבי **אלימלך ראטה** ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

כ"ח אדר ב' תרע"ט רבי **אברהם שלמה הכהן ראטה** ב"ר אלימלך ז"ל.

ניסן

א' ניסן תשנ"ט רבי **יצחק אייזיק ראטה** ב"ר אברהם שלמה הכהן זצ"ל.

ג' ניסן תשנ"ה רבי **צבי יהודה** (הערש לייב) **ברנשטיין** ב"ר משה אהרן ז"ל.

י"א ניסן תרפ"ד רבי **אלימלך הכהן ראטה** ב"ר אריה ז"ל.

י"ח ניסן תשנ"ח רבי **מאיר ברנשטיין** ב"ר משה אהרן ז"ל.

י"ט ניסן תר"צ רבי **חיים אריה** (לייב) **ראנד** ב"ר בצלאל דוד ז"ל.

כ"ב ניסן תשנ"ט מרת **שרה בילא טויבנפליגעל** ב"ר ישכר דוב (גרינפעלד) ע"ה.

אייר

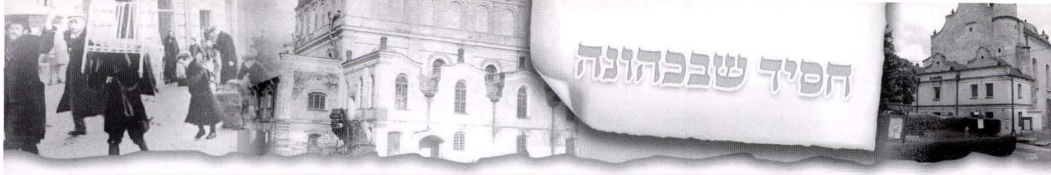
ה' אייר תרע"א רבי **משה חנוך העניך גרינפעלד** ב"ר שלום ז"ל (הראשון).

סיון

י' סיון תשע"ה מרת **מיכל רחל ראטה** ב"ר דוד ע"ה (א"ר שלום משה ראטה הי"ו ממונסי).

י"ז סיון תשע"ב רבי **משה אדלר** ב"ר יצחק ז"ל.

כ' סיון רבי **יוסף פישלער** עם זוגתו מרת **אלטע ברכה** ב"ר חיים אריה לייב (ראנד), ז"ל הי"ד.

כ' סיון תרצ"ו מרת **רבקה לאה** ב"ר מרדכי (ברון) ז"ל, הי"ד.

כ' סיון תש"ב רבי **מנחם מענדל ראנד** ב"ר חיים אריה לייב, **עם כל משפחתו** ז"ל, הי"ד.

כ"ו סיון תש"ב רבי **שמעון ניימאן** ב"ר מרדכי וזוגתו **פיגא** ב"ר ישכר דוב (גרינפעלד) **וצאצאיהם** ז"ל, הי"ד.

כ"ו סיון תש"ב רבי **שלמה יעקב ראנד** ב"ר חיים אריה לייב, עם זוגתו מרת **דבורה** בת לאה, עם בתם **חוה בלומא** ז"ל, הי"ד.

כ"ח סיון תשע"ו מרת **חנה רייזל אדלר** ב"ר יוסף (ראטה) ע"ה.

תמוז

א' תמוז תקפ"ג רבי **קלונימוס קלמן אפשטיין, בעל "מאור ושמש"** זי"ע, ב"ר אהרן זצ"ל.

י"ב תמוז תשע"ה רבי **יצחק אדלר** ז"ל.

י"ג תמוז תשע"ה מרת **וויכנה ראטה** ב"ר אברהם אליהו (מייזעס) ע"ה.

י"ט תמוז תש"ד מרת **רייזל גרינפעלד** א"ר ישכר דוב ז"ל, עם כמה מצאצאיה הי"ד.

י"ט תמוז תש"ד מרת **רבקה** ב"ר ישכר דוב (גרינפעלד) ע"ה.

י"ט תמוז תש"ד מרת **יוטא שאנבערגער** ב"ר ישכר דוב (גרינפעלד) (א"ר יצחק אייזיק), עם **צאצאיה: רחל, ישכר דוב, מרדכי**, הי"ד, (ב"ר יצחק אייזיק ז"ל).

מנחם אב

ה' מנ"א תר"צ רבי **שמואל גרינפעלד** ב"ר שלום ז"ל.

ח' מנ"א תשכ"ח רבי **הלל גרינפעלד** ב"ר ישכר דוב ז"ל.

כ"ח אלול תשל"ד מרת **בלומא יאסטראב** ב"ר ישכר דוב (גרינפעלד) ע"ה.

ל' מנ"א רבי **דוד הכהן ראטה** ב"ר אלימלך וצאצאיו ז"ל, הי"ד.

אלול

ג' אלול תש"ג רבי **שרגא פייבל ראנד** ב"ר חיים אריה לייב, עם זוגתו מרת **הענדל רחל** בת מרת שינדל פעסיל, עם **צאצאיהם: לאה, אשר מנחם, בצלאל דוד, אריה לייב, אברהם שלמה, שלום אליעזר,** הי"ד.

ט"ו אלול תשס"א רבי **שמואל זאב הלוי שווארצברג** ב"ר אליהו ז"ל.

ט"ז אלול תרצ"ט רבי **משה אהרן ברנשטיין** ב"ר יונה ז"ל.

תרס"ה (לערך) מרת **חיה שרה ראטה** ב"ר יוסף ע"ה (אשת רבי אברהם שלמה הכהן ראטה ז"ל).

תרע"ח רבי **אברהם שלמה ראטה** ב"ר אלימלך הכהן ז"ל.

ת"ש התינוקת **חנה מינדל** (קריינצ'י) **ראטה** ב"ר יצחק אייזיק הכהן ע"ה.

תרצ"א רבי **יוסף צבי הכהן ראטה** ב"ר אלימלך ז"ל.

תש"ד רבי **יוסף דוד הכהן ראטמאן** ב"ר משה יעקב (ב"ר אריה) ז"ל, הי"ד.

תרט"ו רבי **אברהם שלמה מרוביטש** ב"ר אהרן ז"ל (חותן ר' אלימלך ראטה).

תרס"ד רבי **בצלאל דוד ראנד, בעל תורת בצלאל ומנורת בצלאל** ב"ר שרגא פייבל זצ"ל.